

ALGIER OG SAHARA.

ALGIER OG SAHARA

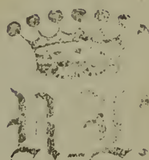
BILLEDER FRA NOMADE- OG KRIGERLIVET

AF

DANIEL BRUUN

PREMIERLØJTNANT



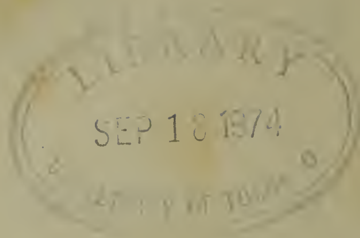


KJØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN)

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO. (M. A. HANNOVER)

1893


LIBRARY
SEP 1 8 1974

FORORD.

Under Kampagnen i Sydalgier i Aaret 1882 indtraadte jeg som frivillig i det beredne Fodfolkskorps og deltog med dette i Strejftogene ind over den marokkanske Grænse. Derefter fulgte jeg som Tegner den saakaldte »Mission Topographique«s Opmaalingsarbejder i Syd-Oran og var sluttelig Deltager i de Raids, som daværende Oberst de Négrier foretog mod Nomaderne.

Mine Erindringer fra dette Ophold ved den franske Arme i Algier forelægges her Publikum tillige med Skildringer af Nomadelivet og Erobringen af Ørkenen samt en kortfattet Skitse af Naturforholdene, hentede hovedsagelig fra franske Kilder.

April 1892.

D. Bruun.



Den gamle Soldat.

I.

Medens *Santa Cruz*, det lille Fort paa Toppen af Bjærget, der bærer samme Navn, tildels laa indhyllet i Skyerne, legede Morgensolens Straaler paa de hvidkalkede Mure af det længere nede liggende Fort *St. Gregoire.* Den fjerne Summen fra Byen *Oran* trængte sig op efter og blandede sig i Lyden af Klokkerne, der ringede til Messe oppe i Kirken ved det øverste Fort.

Den gamle Soldat — Schauvet hed han — der fredelig røg sin Morgenpibe, lænet til St. Gregoires af Spaniolerne for mange, mange Tider siden opførte Mure, stirrede ud over Golfen ved Oran, idet han blæste Røgen fra Piben ud, snart i vestlig Retning mod *Mers-el-Kebirs* Bjærge ved Kysten, snart over i Retning ad Kap *Capastel,* der skimtedes utydeligt i den disede Morgenluft mod Øst. Saa han ned efter, laa Byen Oran med sine flade Tage, sine Palmer og Minareter for en Del gemt i Kløft. Drejede han Hovedet lidt mere til Højre, kunde han over Byen se ind over Sletterne, hvis yderste Grænser kronedes af Atlasbjærgenes Toppe. Paa Middelhavets Blaa kunde han se enkelte hvide Punkter. Det var Sejlere.

For to Aar siden var den gamle bleven detacheret her til Fortet, hvor der ventede ham en rolig Tilværelse den korte Tid, han endnu havde tilbage, inden han efter 25 Aars Tjeneste kunde trække sig tilbage med Pension til — ja, hvorhen, det vidste han næppe selv endnu.

Som han stod der, hvor han saa mange Gange før havde staaet, tænkte han maaske paa, dengang han som ganske ung Soldat ved *Solferino* saa Solen gaa op over Napoleons Arme, eller maaske mindedes han, da han med sit Regiment til Musikkens og Trommernes berusende Lyd sejrsstolt marcherede ind i det fjerne *Meksiko* — dengang da Marchal *Bazaine* i Spidsen for sin glimrende Stab og sine tapre Regimenter holdt sit Indtog der, maaske tænkte han paa alle de drøje Ture han havde haft der nede i Sahara, hvor saa mange Kammerater vare blevne — — eller maaske tænkte han kun paa, om det idag skulde blive hans Tur at gaa med Sergenten ned i Byen for at hente Grøntsager og gøre Indkøb — — man kunde jo ikke vide, hvad der vilde falde af.



En gammel Soldat.

Det er en underlig Besætning, dette gammeldags Fort har. Se blot ind ad Døren der til højre. Du vil træffe en 12—13 af Schauvets Kammerater. Læg Mærke til den lapsede Kavaler der henne, ham med den krumbøjede Ryg og det magre mumieagtige Ansigt, der misklædes af et Par

store Hornbriller. — Han er i Færd med, siddende paa Sengen, at gøre sit Morgentoilette. Det gaar langsomt; men han har heller ikke noget at skynde sig efter. Venter Du lidt vil Du faa at se, at han til Slutning finder en lille Krukke gemt under Hovedpuden. Pertentlig aabner han Laaget for denne Helligdom, tager en Smule mellem Pege- og Tommelfingeren, og idet han kigger i en lille Stump Spejlglas, vikser han sit stive Overskæg. — Resultatet bliver et Par lange Knurhaar midt i det brune indtørrede Ansigt. Nu rejser han sig, gaar hen til Væggen, og efter mange Børstninger og efter at have pillet de usynligste Støvgran af sin Trøje, ifører han sig den, med Værdighed, idet han skeler ned til Ordensbaandet, der viser, at han har Ret til at bære »la medaille militaire«, — derpaa forsvinder han ud paa Platformen til den anden gamle Soldat.

Da han er gaaet, siger en af de andre: »Den gamle gnavne Fyr, han tror vist, han kan gøre Indtryk paa Pigen med den Knebelsbart og de Briller.«

Selskabet griner lidt ondskabsfuldt i Fællesskab. Iagttag dem kun disse gamle Jomfruer, medens de sidde og smaagnave paa Morgenstunden. Se paa ham der henne i Hjørnet, ham der er i Færd med at sy en Knap i en af sine Gamascher, se paa en anden, ham der staar og pudser sit Gevær. — Det bliver aldrig brugt; men dog efterser, adskiller og pudser han det mindst en Gang om Dagen; — eller betragt hin lille halvhundredaarige Olding, der er i Færd med at tælle sine Synaale, hans kostelige Ejendom, hvis Værd han har lært at skatte paa Marcherne i Kolonnerne — — ja se dem allesammen efter, og sig mig saa, om Du ikke finder, at det er et latterligt Selskab. — Jo vist gør Du saa; men Du glemmer, da, at alle disse gamle og udslidte Mennesker, i sin Tid — ja for enkeltes Vedkommende for ikke ret længe siden — have været lystige Gutter, raske Soldater; — Du glemmer at det var dem, der paa Marcherne holdt Humøret oppe blandt de unge Soldater; — dem, der altid vidste Udvej i en snever Vending, og dem, der altid har opført sig vel, det vil sige paa Kamppladsen. Derfor har de Ret til Din Agtelse, selv

nu, da de paa deres gamle Dage ere blevne sære. De have ikke saa lidt Selvfølelse, deres Arbejde har været det ringere, det utaknemmelige; men de have holdt ud. Deres samtidige ere forlængst døde eller have forladt Tjenesten. Du vil kunne høre den eller den fortælle om, at han har staaet Side om Side i Geleddet med den eller den Officeer — vedkommende er maaske nu Oberst. Du vil kunne faa at vide, at af de hundreder, der hin Foraarsdag for 22 Aar siden stillede der nede ved Havnen, da 2den Bataillon skulde afgaa til Italien, — er nu kun gamle Schauvet tilbage.

Bed ham vise Dig sin Afregningsbog; Du vil paa første Side omtrent kunne læse som saa:

Jean Charles Schauvet
født den 18. Februar 1835 i Mülhouse i Elsass.
Profession: Bager,
Søn af Pierre Schauvet og Marie Anne Müller,
boende i Mülhouse.
Haar: sort
Øjenbryn: mørkebrune
Øjne: do.
Pande: aaben
Næse: krum
Mund: lille
Hage: fyldig
Ansigtsform: oval
Højde: 1 Meter 76 cm.
engageret i Zouavregimentet den 9. Januar 1859 i Lille.

Siden den Dag er Jean Charles bleven adskillige Centimetre mindre, hans Haar er graanet, hans Pande furet, hans Hage spids og Ansigtet langstrakt — kun de smukke godlidende brune Øjne lyse Dig i Møde som de eneste Rester fra den fordums Bager.

Blader Du videre i hans Bog, vil Du finde en Side, ja maaske to eller tre Sider fulde af Optegnelser over de Bataillloner og Kompagnier han har tjent i; Du vil maaske



Oran.

opdage, at Schauvet fra Menig af anden Klasse, — hvormed alle Soldater begynde, — i 1859 er avanceret til Menig af første Klasse, at han senere er bleven degraderet til Menig af anden Klasse — det var dengang, han endnu var ung og slog en anden Soldat fordærvet, fordi denne havde taget en Pige fra ham — at han derpaa atter efter nogen Tids Forløb er bleven Soldat af første Klasse og har holdt sig som saadan i hele sin lange Tjenestetid. —

Du skal ikke bryde dig en Smule om hans lille Uheld, læs blot videre, — paa Side syv finder Du de Felttog, han har deltaget i, optegnede.

Tæller du dem sammen, vil du opdage, at Schauvet har tilbragt næsten Halvdelen af sin Tjenestetid paa Feltfod. — Ikke sandt, man kan ikke vente, at en Mand, der har gjort ti Felttog med, som har sovet mindst to tusinde Nætter »*à la belle étoile*«, kun indsvøbt i sit Tæppe, — at han skal være gaaet igennem alt det, uden at Ryggen er bleven krum og Legemet lammet af Gigten.

Men lad os tage Plads lidt til en Side. Nu kommer Sergenten. »*À l'appel*« raaber han, og alle de gamle skynde sig ud iførte: »*la tenue du matin*«: Hue, Trøje og Benklæder. De stille sig paa Rad, saa kommanderes der Ret! — og neppe vil Du tro dine egne Øjne, saa stramt retter hver Mand sig op. Der er jo et og andet Sted, hvor Ryggen er lidt bøjet; men det kan ikke være anderledes.

Martinez! raaber Sergenten.

Han svarer — »Présent«!

Trémel!

Schauvet!

Pastor!

Wachs!

Lambert!

Hoquard!

van der Maloe!

Schneider! og saadan gaar det videre Slag i Slag, stadig svares der: »her«.

Schauvet bliver taget ud til at følge Sergenten tillige med en anden. De øvrige blive kommanderede til anden Tjeneste. Han, der er dekoreret med Medaillen, er fritaget for den sædvanlige Korporalskabstjeneste — den Fordel har han, men saa kommer han heller ikke med paa de smaa Udflugter til Byen.

Schauvet har ingen »Medaille militaire«, kun sine Erindringsmedailler fra Italien og Meksiko. Vel har han tjent bravt; men dels var der jo den lille Historie med Pigebarnet, og dels har han, som han selv siger, aldrig haft Held til at blive mærket af Fjendens Kugler. — Flere Gange er Dekorationen gaaet ham forbi, de saarede gaa jo altid forud. Nu har han ikke megen Udsigt til at faa sit højeste Ønske opfyldt, nu da han ikke længer er til aktiv Tjeneste, der hvor der kæmpes.

Lidt efter se vi tre Mand, Sergenten, Schauvet og en til, fra Fortets højere liggende Del stige ned een for een — gennem den lavere liggende Porthvælving, hvor Fortets to Bagagemuldyr staa opstaldede. — De følge den snevre Vej eller rettere Sti, der slynger sig ned efter mod Byen.

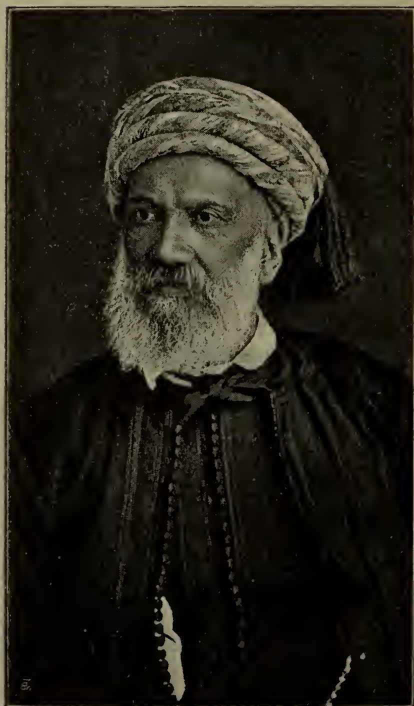
Oppe fra Fortets øverste Del, der luder helt ud over Klippen, raaber en Stemme ned til Schauvet, at han skal tage en Flaske Vin med hjem. Det er ham med Brillerne og Moustacherne. »Han er altid saa flot paa det« tænker Schauvet, »men han kan sagtens, han har jo Medaillen*) og har Raad dertil.« Schauvet svarer, at det skal han nok — og saa fortsættes Vejen.

Det er længere op ad Dagen. Skyerne fra Santa Cruz Toppen ere vejrede bort af Luftningen i de højere Lag. I Middagsstundens Varme sés en enlig Vandrer begive sig op ad Stien. Det maa være den Officer, der har Kommandoen over Fortet. Han bor nede i Byen og maa af og til stige

*) Med denne følger en aarlig Pengebelønning.

til Vejrs for at se, hvorledes det staar til der oppe mellem de gamle. Hans Paaklædning er just ikke meget reglementeret: En aabentstaaende Uniformsjakke, en do. Vest, dertil Korkhat paa Hovedet og Stok i Haanden — Varmen generer ham øjensynlig.

Nede i Byen er der som altid livligt Røre. Alle de mange forskellige Nationaliteter, baade Spaniolere, Franskmænd, Maltesere, Italienere, Jøder og Arabere blande sig i Gaderne i deres brogede Dragter. — Orans ældste Del med Moskeerne, de arabiske Kafeer og andre gamle Bygninger ligger nærmest Bjærget i en stor Klipperevne. Den yngre Del hæver sig paa den anden Side af Kløften paa den Højslette, der fortsættes langt mod Syd. — Her findes Ekserserpladsen og Banegaarden, hvorfra Soldater sendes ind i Landet, først til Depotet i *Sidi-bel-Abbes*, og naar de ere uddannede der, længere bort mod Syd. Banen fortsættes gennem en Klippetunnel ned til Havnen ved Foden af Bjærget. Adgangen til Byen sker herfra ad Ramper, Trapper og stejle Gader. Naar man staar inde i Krogen af Vigen og kaster Blikket i Vejret, ser man Bjærget højne sig lige over en med Santa Cruz Fortet langt



Jøde.

borte paa Toppen. Det har ikke længere nogen Besætning, da det paa Grund af den idelige Skydannelse var et usundt Opholdssted.

Følger man en af de omtalte stejle Trappegange, drejer man saa lidt til højre opad en jevnere Vej, vil man finde en Del smukke sirlige smaa Huse omgivne af Haver og Træer. Kvinder sés i travl Virksomhed inde i Husenes underste Del, i Kafeerne. Det er Spanierinder, livlige, kokette og snakkesalige og — hvis de er unge — tillige meget smukke. Det kan hænde, at de nikke venligt til en, idet de sende et bedaarende Blik fra deres sorte Øjne. Man staar ikke ret længe imod, en Forfriskning maa man have, inden man stiger højere op.



Araber.

Men hvad Pokker, jeg synes jeg skulde kende de to gamle Soldater, der sidde og fjase der henne. Jo, ganske rigtigt det er Schauvet og hans Følgesvend. — Herregud er de ikke komne videre endnu. Den fyldte Kurv med Indholdet staar paa Gulvet. Skæmt og drøje Vittigheder summer mig om Ørene. Jeg hører dem le ganske højt og hjerteligt, blot fordi Donnaen, idet hun springer op ad en Trappe, viser lidt vel meget af sine velformede Ben.

Lidt efter slentre de gamle af Sted. Jeg derimod flytter ud i Køligheden under Træerne. Da jeg har siddet og

dovnet henved en Timestid, falder mit Øje op efter. Jeg ser to sorte Prikker meget, meget langsomt glide op ad Bjærget. Det maa være Schauvet og hans Kammerat. Nu kommer der en anden Prik i Møde med de to første; den kommer oppe fra. Det er formodentlig Officeren, der har været oppe for at inspicere. Jeg bliver træt af at bøje Nakken og ser nedad.

Inde i en af de offentlige Haver sidder vor Sergent fra Fort St. Gregoire paa en Bænk. Han stirrer ud paa den blaa Havflade, der skimtes mellem Palmestammer. — Et langt skærende Fløjt lyder midt i Larmen fra det nærliggende Torv. Sergenten rejser sig og opdager snart, at det er Damperen fra Marseille, som er under Indsejling. Han skynder sig ned til Havnemolen for at modtage de unge nyhvervede Soldater. Denne Tur er han saa vant til. To Gange om Ugen komme de unge og gamle, som skulle fylde Hullerne i Fremmedlegionens Batailloner.

Snart staar han ved Anlægsbroen. En Mængde Hoveder titte over Rælingen paa Skibet. — Stakkels unge Mænd. I som komme med de store Forhaabninger til Fremtiden, skulle snart blive revne ud af Illusionerne.

Se nu komme de over Landgangsbrædtet, een for een med deres smaa Pakker under Armen. Hvad har dog bragt eder til at tage den fortvivlede Beslutning at forlade eders Fædreland for at kæmpe for en Sag, der slet ikke kommer eder ved?

Snart er det en velklædt ung Mand, snart en Arbejder i Bluse, snart en ældre .lurvet udseende Person, der kommer hen til Sergenten for at aflevere Papirerne. Efterhaanden stilles de op i Række, en 70—80 Stykker.

»Er der flere til Legionen«? — intet Svar; atter gentages Spørgsmaalet, saa tælles efter, og det lange Tog sætter sig i Bevægelse med Sergenten i Spidsen. Den første Nat paa Afrikas Jord skal tilbringes oppe i det lille Fort. Næste Dag afgaa Rekrutterne til Sidi-bel-Abbes for at begynde Soldater-

livet og for at blive iklædte Uniformen. — Sé paa dem, medens de vandre op ad Bjærget. Der er Folk med distinguerede Træk, flotte Skikkelser, men med smudsigt Linned; der er Lazaroner, der er Folk paa henved fyrretyve Aar og Drenge paa atten. Tage vi ikke fejl, er han der et af disse Børn, der for at unddrage sig den forhadte tyske Militærtjeneste have forladt deres Hjem i Lothringen eller Elsass for at tilkæmpe sig den franske Borgerret.



Fra Ekserserpladsen. — Oran.

Den Bylt, han bærer under Armen, indeslutter sikkert de Ting, hans Moder ved Afskeden har givet ham med. — Der er Belgiere, Hollændere en enkelt Tydsker, nogle Spanioler, een Englænder og Resten er Franskmænd, Folk, der i deres tidligere Militærtjeneste ere komne galt afsted, og nu, ved paany at begynde for fra, søge at genoprette det Skete. Se paa hele Selskabet, betragt dem nøje, og du vil komme til det Resultat, at de alle uden Undtagelse, hver især, bære paa

en sørgelig Hemmelighed, der er Aarsag til, at de nu ere her.

Skaren naaer efterhaanden Fortet. Efter at nogle Anvisninger ere givne, spredes den her med Paalæg om ikke at forlade dets Omraade.

De gamle Soldater ere saa vante til denne Scene. De lade sig ikke forstyrre af de nyankomne. — Ved et flygtigt Blik have de snart bedømt deres Folk — Om der skulde være gamle bekendte fra Legionen? Nej, ikke denne Gang.

Det nye Mandskab derimod betragter med synlig Interesse de gamle Krigere, deres Uniform, Vaaben, kort sagt alt. — Flere af dem se dog med en Smule Medynk paa de gamle, som ikke i deres lange Tjenestetid have bragt det videre end til menige Soldater — de ane ikke, at de næppe selv ville blive mere.

Der spørges ud om Afrika, om hvor man tror, de ville komme hen, om det er haardt at være Soldat, om Kosten er god, ja om alt muligt. De gamle Soldater svare med en vis Selvfølelse og smile naar de høre en af de unge tillidsfulde Rekrutter komme med Yttringer om, hvad han mulig kan blive.

»Tror de, det vil vare længe, inden jeg kan blive Korporal, Sergent, — Officer? —

»Nej, det bliver Du imorgen min Ven« svarer den gamle.

Er der en af de ankomne, der er fra samme Egn som en af de gamle Soldater, kan det nok være, at han faar ordentlig Besked. — Saa satte de sig hen i en Krog, eller de staa lænede til Fortets Mure og skue ud over Vandet, medens de tale om Hjemlandet. De gamle Soldater have engang i tidligere Tid skrevet til Slægt og Venner, men det hørte op, da de kom ud i Kolonnerne — nu faa de kun Nyt fra Hjemmet gennem en eller anden tilfældig ankommende Landsmand.

Det bliver Aften, et og andet Par staar endnu og snakker ganske sagte, men de fleste sove. De gamle Soldater i deres egen liile Kaserne, de unge for sig, medens de drømme om Heltebedrifter og — Hjemmet.

Næste Dag afmarchere de hvervede — saa gaar et Par Dage, og atter kommer der et nyt Kontingent. Den ene Uge gaar som den anden — indtil en skøn Dag den gamle Soldat har udtjent, — han er fri. Maaske bliver han nu ansat som »*garde champêtre*« eller »*garde forestier*« eller saadan noget, vel at mærke hvis han ikke er for simpel til Bens, thi saa maa han nøjes med sin lille Pension. En Bestilling som Portner, Havekarl eller lignende kan han dog maaske opnaa i Algier eller Oran; hvis ikke, trækker han sig tilbage til sin Hjemstavns lille Fødeby, hvor kun faa kende ham. Det stille Liv tiltaler ham ikke mere, han ældes længe for Tiden, idet han mangen Gang længes tilbage til Livet i Ørkenen, dette Liv, som har taget saa haardt paa ham.





Billeder af Livet i Garnisonsbyen Sidi-bel-Abbes.

I.

Hvor nu Side-bel-Abbes ligger, omgiven af dejlige Haver, herlige Lunde og tildels dyrkede Sletter med smukke Landsbyer, var, da Franskmændene i 1843 etablerede en Militærpost der, kun øde og lidet tiltrækkende. Det dengang simple Valfartssted er nu en venlig og lykkelig By, hvor foruden Fremmedlegionens Depot og et Regiment Spahis tillige nogle Detachementer af Linieregimenter have Garnison, de sidste midlertidige trukne til i Anledning af Krigen i Syden.

Byen er anlagt efter en kvadratisk Grundplan. Dens Hovedgader ere ikke brolagte, men kantede af Træer, saa de ligne Alleer. Gennem de ikke meget høje Mure, der ere forsynede med Skydeskaar, føre fire Porte.

Husene indenfor Murene ere næsten alle af senere Dato. Europæernes med tætte Skodder for Vinduerne for at stænge Solen ude, de Indfødtes med kalkede Murflader, rundbuede Indgangsdøre og faa Vinduer.

Mod Nordvest udenfor Murene ligger Negerlandsbyen, hvor Snavset og Utøjet trives godt. — Klinede Hytter,

næppe saa høje som en fuldvoksen Mand, ligge her Side om Side med deres hvidgraa Flader, der blænde i Sollyset.

Under de smaa Forgaarde, der ere dannede af Tøj og Sivmaatter paa lodret stillede Stokke, er der dyb Skygge.



Negerinde med sit Barn.

Udenfor ligge Hundene i Solen og knurre, medens et enkelt lille Æsel staar upaaagtet og virrer med Hovedet. Inde i den aabne Dør til en af Hytterne sés et Par nøgne Ben. Overkroppen til Ejeren — maaske en ung Knøs, maaske en

halvvoksen Tøs — er skjult oppe under Taget. Fra Forgaardene og Hytterne høres afbrudt Tale. Et Par Negerinder komme til Syne, den ene bærer sit Barn i Klædningens Folder paa Ryggen, den anden har sit hængende i en Pose paa Maven. De skulle ind til Byen for at gøre Indkøb; deres Kurve bære de paa Hovederne. En barhovedet Dreng kommer stormende efter dem. Haaret er raget helt af ham paa en lille Plet nær. — To Soldater komme slentrende, nysgerrige efter at se, hvordan Negrene, maaske Negerinderne leve. En Neger, klædt som Araber med Burnus og Haïk, spærrer en af de snævre Adgange mellem Hytterne for dem. Herregud! er det for at værne om de gamle grimme Kællinger, der slide i Køkkentøjet der henne — eller skulde der være bedre Vildt gemt bag Forhænget! Soldaterne forsøge at indlede en Samtale, idet de opbyde hele deres Forraad af arabiske Ord. — forgæves! Saa slentre de afsted igen.

II.

Bag Negerlandsbyens maleriske Kaos hæve sig høje Plataner; mellem dem skimtes paa Bakken Karavanserailet med det høje Taarn. Her fandtes fordum en Signalstation, som satte de franske Forposter i Forbindelse med Tropperne mod Nord.

Ikke langt derfra ligger Kirkegaarden. Det er Aften: Over den mørke Kirkegaardsmur hæve sig som sorte Fantomer kæmpemæssige Cypresser, i hvis Toppe det suser, medens jeg skrider hen mellem Gravene.

Jeg forsøger at læse Gravkskrifterne i Halvmørket. Der ligger mange spanske Kolonister, selvfølgelig ogsaa mange franske. Det er Dødens Høst blandt to Menneskealderes Pionerer. Med deres for tidlige Død have de betalt Landet den skyldige Afgift. De have dyrket, plantet, arbejdet, slidt og slæbt; men Resultatet blev ogsaa til sidst dette, at

Sidi-bel-Abbes er bleven et sundt Opholdssted, en blomstrende lille By. — Ære være deres Minde! Den Slægt, der nedstammer fra dem, bor endnu paa de fædrene Nybyggeres Jord. Den vil sikkerlig værne om deres Grave, som fredelig deltoge i den første Erobring af Landet; Side om Side med disse Grave ligge andre Pionerers — dem er der ingen til at pleje og pynte — de ere overgroede med Ukrudt, og ingen aner nu, hvis Støv der gemmes under den lille Tue — kun det ved man, at det maa være en af disse fremmede, der langvejs fra kom for at falde for Beduinernes dødbringende Kugler — en Legionær, som ingen brød sig om — og dog stred han, for at de andre i Fred kunde plante de Træer, i hvis Skygger vi nu vandre.

III.

Jeg tager fra Kirkegaarden Vejen hjem til Byen ad »*Porte d'Oran*«. Forinden jeg naar Porten, passerer jeg en aaben Markedsplads. Der ligge nogle Kameler med de lange Halse i Vejret og brumme. Midt mellem dem skimtes et lille Telt, Ejeren af dette er kommen langvejs fra for at handle. Maaske indeslutte de mange Sække, som ligge stablede rundt om, de Dadler, for hvilke han vil tilbytte sig Herlighederne fra Basarene inde i Byen.

Mørket er nu fuldstændigt, Aftenen er kølig, jeg skynder mig derfor hjem gennem de gasbelyste Gader.

IV.

Det er tidlig Morgen. Solen brænder endnu ikke med den Glød, som længere opad Dagen besværliggør Opholdet i det frie.

Mandskabet, der er paa Vagt ved »*Porte de Daya*«, er i Færd med at gøre Morgentoilette, medens Vagtkommandøren, den gamle Korporal Desaintjean staar i Døren til Vagtstuen og plirer med Øinene. Han har lige rejst sig fra sit Leje.

»Godmorgen Korporal«!

Han nikker til Svar. Om Morgenen er det ikke hans Sag at lukke Munden op, før han har faaet »*la goutte*«, den Soldaterne altid skænke for ham som en skyldig Tribut.

En løjerlig Fyr er han, gamle Desaintjean. Han har kendt bedre Dage, dengang han var »*Adjudant*« (Stabssergent); men saa gik det galt flere Gange, da han paa Vagten drak sig pærefuld og i Stedet for at blive paa sin Post turede rundt, i Byens Knejper. Enden blev, at Krigsretten dømte ham til Degradation. Der gik en Tid, saa tjente han sig op igen til Korporal.

Despot er han om en Hals, det har han altid været, selv da han var menig Soldat. Dengang rystede Kammeraterne for ham, nu er det de ulykkelige unge Rekrutter, som maa holde for.

Et Par Flasker Vin hjælper jo noget, saa kan han ligefrem blive meddelsom og nedladende og fortæller da gerne om al den Uret, som er gjort ham.

Saa kommer han altid med den gamle Historie om, hvad han kunde have været. Saa fortæller han med dæmpet Stemme om dengang, da han blev præsenteret for en General de St. Jean, der spurgte ham, om han troede, at de vare i Slægt sammen, — »det var den største Dumhed i mit Liv« plejer han at sige med et Suk. — — »Jeg svarede Nej! og forklarede, at jeg stavede mit Navn i eet: Desaintjean, men det skulde jeg Fanden ta' mig ikke have gjort, saa havde jeg ikke siddet her og kommanderet et Par lumpne Soldater som Jer.«

V.

Naa lad ham være i Fred til længere op ad Dagen. Gennem Porthvælvingen følger jeg Vejen et hundrede Alen, drejer saa lidt til Siden og er nu i den smukkeste Lund, man kan tænke sig. Køligheden under Platanerne forfrisker Sindet og indbyder til et længere Ophold. Jeg følger Gangene og kommer til en Vej, der paa begge Sider er kranset af høje Planter og Træer. Et let Gitter danner Værn for Haverne indenfor. Smaa nydelige Hytter titte frem derinde mellem Løvværket. Vinranker sno sig op ad Væggene og Tagene, samt hvælve sig ud over det lette Tømmerværk, der danner Verandaer over Dørene.

Der hersker dyb Skygge inde mellem Træerne og om Hytterne. I dette lille Paradis bo Spanioler. Det er en hel lille Koloni af Gartnere. Nogle arbejde i Haverne med deres Hakker, andre samle Frugter, Vandmeloner, Bananer, Kastanier, Græskar, alle Slags Grøntsager og Bønner sammen. Daglig køre de disse Sager ind til Torvet paa deres smaa Vogne. Fuglene synge i Buskene og kvidre omkap med Børnene og de unge Kvinder, der skulle til Torvs.

Jeg møder en stor tohjulet Karre forspændt med et ganske lille Æsel. I Vognen, der er dobbelt saa høj som Æslet, sidder et Par spanske Ungmøer med deres røde Tørklæder bundne om Hovederne. De drukne næsten i dette Taarn af Grøntsager og Frugter. De snakke og skæmtes i Munden paa hinanden, idet de søge at rive Tømmerne fra Kusken, en ung Knøs, som staar foran i Kærren. — En nøgen Araberdreng, der er kommen løbende, Gud veed hvorfra, søger at vinde med for at faa Tag i Bagsmækken paa Køretøjet.

Lidt længere henne ser jeg fire Arbejdere i foroverbøjet Stilling hakke Jorden i en Have. De fløjte og synge, og Slag i Slag gaar det.

Jeg skimter store Græskar og Meloner paa det grønne Tæppe. — Et og andet Sted glimter Solstraalerne gennem Løvværket og lader se en Uendelighed af Spindelvæv, hvori Duggen hænger i Perlerader.

Endnu et Par Skridt og jeg øjner et Hus, under hvis Løvværk en Familie nyder sit Morgenmaaltid: Franskbrød, Frugter og Viin. Husmoderen giver et Barn Die, medens et Par Drenge trykke sig op mod Faderen, der uddeler Brød. Vinranker med de dejligste Drueklaser omgive denne Idyl paa alle Kanter.

Et gammelt, graat Æsel gaar sin Runde, inde i en af Løvværk lukket Trækgang. Det driver en »*Norri*«, en arabisk Brønd. Vandet hales op ved Spande, der af sig selv tømme Indholdet ud i en Rende, hvorfra det breder sig i Haverne og Lundene gennem en Mængde Grøfter og Rør.

I Trækgangen gaar det gamle Dyr Dag ud og Dag ind, uden at nogen passer paa det. Af og til ryster det Hovedet mod de nedhængende Vinranker, naar Fluerne og Myggene blive for slemme.

En sjelden Gang gaar det istaa, men det varer ikke længe, enten fortsætter det af sig selv igen, eller ogsaa nødes det dertil, naar dets Herre, der arbejder i Haven længere borte, ser, at Vandet ikke mere strømmer til, og derfor ved høje Raab giver sin Misfornøjelse til Kende.

VI.



Men tys! er det ikke Lyden af Signalhorn, der kommer os for Øre, først svagere, senere stærkere? jo, vist! men hvad er det dog for et hurtigt Tempo? — Aa! det er sandt, det maa være Legionærrekrutterne, der skulle ud at eksercere i Lundens Kølighed. Hør, hvor det skingrer, idet Porthvælvingen passeres. Se, nu komme de to Kompagnier i deres hvide Bluser løbende i Takt med Musikken, der er

foran. Fire Geledder »*clairons*« veksle med at blæse, idet de løbe. Det er anstrængende for dem, men det morer Soldaterne, der ere nær ved at rende et lille, svært belæsset Æsel over Ende i den snevre Port. Korporal Desaintjean skælder ud paa Ejeren, en Araber, der ivrig gestikulerer og svarer igen. De skændes hver i sit Sprog. Saa lader Korporalen en Soldat med opplantet Bajonet gøre nogle Skridt henimod Araberen, og denne forsvinder i en Støvsky med sit Æsel, som han ivrigt trakterer med sin Knortekæp.

I det Soldaterne komme lidt udenfor Porten, møde de en Araber. Hans Hest stejler lige ret i Vejret; men det generer ham tilsyneladende ikke det mindste. Han stirrer frem for sig som var alt, hvad der kom ham i Møde, bare Luft. Hans Holdning er stolt, hans Mine ligesaa. Har han maaske ladet Hesten spille »*pour faire la fantasia*«, eller skulde det være for at undgaa at hilse paa de franske Officerer, at han har givet sig andet at bestille?

Saasnart han har passeret Soldaterne og Porten, sætter han Hesten i Galop, suser, idet han hvirvler Sandet op rundt omkring sig, hen ad de ikke brolagte Gader og parerer kort foran en arabisk Kafé, hvor flere af hans Stammefrænder sidde. I et Spring er han af Hesten; han kaster den Tøjlen over Hovedet, og den før saa vælige Ganger staar nu bom stille, og ikke nok dermed, den bliver staaende saadan i Timevis, ventende paa sin Herre.

Men vilde blot nogen prøve paa at lægge Tøjlen tilbage igen, ja saa var Fortryllelsen vist i samme Øjeblik forbi.

VII.

Høje Plataner danne skyggefulde Alleer uden om Murene. Her ligge Grupper af Arabere og nyde Køligheden. Lazaroner ere de at se til; Man kan komme Morgen, Middag og Aften, og man vil stadig se de samme Skikkelser dorske Tiden hen.



Araber fra Kystlandet.

Bananer, Figener og Kastanier er deres Føde. Det lidet, de deraf behøve til Livets Ophold, tigge de. En Gang imellem gør en af dem en Afstikker ind i Byen, og sjeldent vender han tomhændet tilbage.

Henne udenfor »*Porte de Tlemcem*« sidder en gammel, pjaltet og blind Tigger. »Giver Almisse, Giver Almisse, Gud er kun medlidende mod dem, som selv ere medlidende«. lyder det fra hans Læber saa lang Dagen er. Han strækker Haanden ud, saasnart han hører Trin i Nærheden af sig. Et Par andre, lige saa slet klædte, Arabere, sidde ved hans Side. De sige intet, men samle i Folderne af deres Burnusser de Penge, Frugter o. l. som gives dem i Almisse. For Skildvagten ved Porten lyder det som Havblik efter en Storm naar et Øjeblik Tiggeren holder inde — men ogsaa kun et Øjeblik; thi i næste lyder det atter:

»Giver Almisse, giver Almisse«!

VIII.

Gennem *Tlemcemporten* gaar Vejen ud til Jernbanestationen og den store Eksercerplads. Der er derfor livligt Røre hele Dagen igennem: Tungt læssede Vogne, der ere afbalancerede paa to Hjul, komme dundrende gennem Porten trukne af fem Muldyr, det ene spændt foran det andet. De ere alle udpyntede med Seletøj i livlige Farver. Paa Halsstykket er anbragt tre store Horn, de to til Siderne og det tredje lige i Vejret. De vugge efter Æslernes Bevægelser og sætte lange Hestehaarshaler i Gang. Fluerne sværme nu om disse og forhindres derved fra at genere Dyrenes Næsebor, der yderligere ere beskyttede af fine, løst nedhængende Net. — Kusken gaar ved Siden og styrer sit Køretøj ved høje Raab og den lange Pisk. Han er altid Spanier, og det omtalte Slags Køretøj kaldes derfor »*charette espagnole.*«

I Porten staar Skildvagten i Skygge, med Armene hvilende paa Geværmundingen. Han ser ud ad den støvede

Vej, der er omgærdet af Haver og skyggefylde Træer. — Tilhyllede Araberkvinder med straalende sorte Øjne, som de lade se gennem de slet sammenholdte Slør, gaa forbi, idet de koket sætte Fødderne med Silkestrømperne i de gule Safians Sko paa Brostenene i Porten. — Men der kommer ogsaa gamle, grimme Matroner med bare Ben, Ringe om Anklerne og Børn paa Ryggen, som skule til Siden med et melankolsk sky Blik. Disse Kvinders Udvortes og deres Gang fortæller om det haarde Arbejde, de have maattet døje.



Araberinde.

Skildvagten drejer Hovedet fra Vejen, og idet han vender Blikket ind ad Byen til, følger han med dette de lette Skikkelsers Fjed. Hans Øje strejfer et Gazellekid, der staar bunden udenfor en Vinstue. Det spidser Ørene hver Gang en Skikkelse passerer. Yndefuld er dets Bevægelser, som Araberindernes.

Forbi glide andre Skikkelser, andre Vogne, Arabere, Spaniolere, Negre, Europæere, Soldater, der besørge deres Indkøb, Officerer, der skulle ud paa Spadsereridt i Omegnen, — smaa og store Muldyr drevne frem af Arabere, der raabe »Arroah«, »Arroah«, — der mangler hellerikke en enkelt Kamel — ja der er, kort

sagt, nok at se paa, men Varmen er kvælende nu, da det er lidt op ad Dagen.

IX.

Jeg sætter mig et Øjeblik i en af Kaféhaverne ved Vejen ud til Jernbanestationen — En Spahisunderofficer kommer ridende paa sin sorte Araber. En flot Skikkelse er han, men lidt lapset. Han véd sikkert, at han tager sig ud, der er noget selvbevidst i hele hans Optræden. Den hvide Turban sidder paa Snur paa det smukke Hoved. Hans Hals er bar og brun og stikker op af den blaa Vest og Trøje, der til Dels skjules af den over Skuldrene kastede kraprøde Burnus. De rynkede, folderige Benklæder af samme Farve ere sirligt ordnede paa Hesten, der kommer dansende ned ad Vejen, idet den pruster og kaster med Hovedet. — Han holder stille udenfor Kaféen og kalder.

En ganske ung Pige viser sig i Døraabningen. Hun nikker rødmende til Krigeren, snurrer rundt som en Top og forsvinder for lidt efter at komme løbende med et Glas Vin, som Underofficeren tømmer i eet Drag. — Denne Scene har gentaget sig hver Dag i lang Tid. Spahien er Fourer ved en af Eskadronerne. Han skal ud paa Eksercerpladsen og melde sig. Et Held for ham, at hans Tjeneste i Kasernen om Formiddagen tillader ham at komme senere af Sted end de andre. De to tales ved en Stund. Hun klapper Hesten, der bliver urolig. — Den Spore, der vender bort, og som ikke ses, er maaske ikke uden Skyld heri. — Saa sætter han af Sted i Galop og hilser med Haanden til Huen.

Noget efter høres Ryttermusik og der skelnes en Blinken af Vaaben. Støvskyer hæve sig mellem Træerne og spredes



Kvindetype fra Kystbyerne.

paa Blade og Grene. Det er Spahisregimentet, der kommer hjem. Efter Musikken, der rider foran, kommer den gamle indfodte Løjtenant Ali-Ben-Mohammed, der er klædt som de arabiske Ryttere med Turban paa Hovedet. De faa Indfødte, der opnaa Officersgraden, beholde nemlig den arabiske Klædedragt, hvorimod Regimentets franske Officerer bære almindelig Kavaleriuniform. Højere end til Løjtenant kan ingen Araber avancere. Efter Ali-Ben-Mohammed følger hele den glimrende Rytterskare i de røde Burnusser med de hvide Haïker og Turbaner og Hætter hængende ned ad Nakken. Der er et Liv udbredt over denne Afdeling af Ørkenryttere, som ofte savnes ved de regulære Rytterregimenter.

En af Hestene gør af og til Optøjer, stejler og falder atter i Skridt; men kun for et Nu og som for at give den hele Scene endnu mere Liv. — Spahisregimentet bestaar baade af indfødte Ryttere og af Franskmænd. Disse sidste bære en Turban, medens de første have den almindelige *Haïk* omvundet med Kamelhaarssnore. Det er meget eftertragtet at komme til at tjene i dette Korps, hvor selv den menige Spahis føler sig stolt af sin Stilling, som han ikke vilde bytte for alt i Verden med en simpel Regulairs. Hans Uniform borger ham for, at ethvert Pigehjerte staar ham aabent. —

Vagten ved Porte de Tlemcem er imidlertid traadt i Gevær for at afgive Honneur. Vognene holde stille, medens Rytterne passere, ja Folk, der Hundreder af Gange har sét dette Optog, staa stille i stum Beundring. Henne paa Hjørnet i Kafeen og lige over for i Officerskasinoet sidde Officerer af forskellige Vaabenarter og nyde deres Absinth eller Kaffe. De se tilsyneladende indifferente paa det stolte Spahisregiment, der defilerer forbi, men vi vilde tage meget fejl, om ikke en og anden af de unge Infanteriløjtenanter inderst inde i sit Hjertes Afkrog havde en lille Plet, hvor Misundelsen herskede. Det vilde være unaturligt andet. Her i Algier, hvor alt har et skønt Præg, spiller det ydre en større Rolle, end mange andre Steder.



Spahier.

X.

Paa Torvet, en firkantet, aaben Plads uden Brolægning og kantet af Træer, holder i Middagsstunden en af de store tohjulede Vogne. De fem Æsler, der danne Forspandet, staa døsige i Varmen og vugge med Hovederne. De fra Seletøjet nedhængende Haler svaje frem og tilbage, omsværmede af Myriader af Fluer. Stangmuldyret lægger af og til Kroppen forover med et Ryk, som vilde det af Sted. Kusken sidder i Koligheden inde i Estaminetten og fjaser med Værten og hans Kone. Af og til raaber han ud eller viser sig i Døraabningen, naar Stangmuldyret bliver uroligt. Under et Træ sidder en Araberdreng med Hætten trukken helt frem over Hovedet til Beskyttelse mod Solstraalerne. Et lille Æsel staar søvnigt ved Siden af ham. Saadan har de to tilbragt de sidste Timer, ventende paa, Gud ved hvad.

En anden Araber sidder paa en Bænk med Benene trukne op under sig. Fligen af hans Burnus falder paa Jorden og skygger for en Hund, der gispende trækker Vejret.

I Skyggen henne under Træerne foran den arabiske Kafé med de aabne Buer staaer en Bænk. To Arabere sidde paa Hug, hver paa sin Ende af Bænken med Front mod hinanden. Mellem dem staar et Dambrædt. Den ene har lige gjort et Træk. Det varer en Evighed, inden den anden gør Modtrækket. De se begge ufravendte og lidenskabsløse paa Brikkerne uden at bekymre sig om Omverdenen. Inde i Kaféen paa en Hynde ligger en halvnøgen Araber plat ned paa Maven og sover. En anden ligger længere tilbage i Halvmørket paa en Forhøjning. Ved Indgangen til Kaféen midt i en af Buerne koger en Kedel med Vand. Værten er i Færd med at lave Kaffe. Saasnart den er færdig, serveres den for lysthavende i større Glas, der staa parate ved Siden. — Har en Gæst drukket, dyppes Glasset i en Spand skiddent Vand og er parat til igen at bruges.

Der er en døsig, kvalm og hed Stemning over Torvet i Sidi-bel-Abbes i denne Middagsstund.

XI.

Omme bag Kirken i Skygge sidder paa Rad en Hoben Skoflikkere, Skræddere og andre Haandværkere. Deres Værktøj ligger paa Jorden eller i smaa Kasser ved Siden. Slag i Slag gaar Arbejdet. De nøgne Arme arbejde i hurtige, lodrette eller vandrette Bevægelser, eftersom deres Ejere ere Skomagere eller Skræddere.

Der kommer en Araberdreng gaaende. Han skal have sine Sandaler lappede og rækker dem til en Jøde. Denne har allerede fuldt op af Arbejde og lægger Sandalerne til Side. Araberdrengen sætter sig tæt ved. Han venter og venter uden at knurre maaske den hele Dag, saa endelig faar han sin Fodbeklædning tilbage, putter Fødderne i dem og springer afsted som en Hvirvelvind hen over den støvede Kirkeplads.

XII.

I et overbygget stort Rum tæt ved Kirken have Frugthandlerne: Spanierinder, Arabere, Jøder og franske Kolonister deres Boder. De sælge saftige Meloner, kæmpestore Græskar, Dadler, Kastanier, Vindruer, Figener, Artiskokker, Grøntsager, ja alt hvad Landet kan frembringe af Sydens Frugter. Det er altsammen stablet op i store Dynger. Til Tider er her livligt Røre, naar i Formiddagsstunden Byens Folk komme for at handle. Der snakkes og pruttes, der skriges og skændes, saa Rummet ryster under de krydsende Lydbølger alt mens Handelen gaar lystigt i Køligheden.

En Araberdreng med den røde Fez paa det brune Hoved med de sorte listige Øjne sniger sig om i Læ af Araberindernes folderige Klædninger. Han er ved at falde over en sovende Hund, der knurrer og viser Tænder, men han har set sit Snit. Uden at blive opdaget har han rapset en Frugt fra en Sælgekone. Nu sniger han sig af Sted med sit Bytte ud paa Gaden. —

Der er Appelsinen øjeblikelig fortæret, idet hans skinnende hvide Tænder bore sig ind i den — Et Par sugende Tag med de kødfulde røde Læber, ledsagede af en frygtelig Grimace, og Skallen ligger i Stumper og Stykker paa hans Vej — saa gaar han atter paa Rov.

XIII.

Henad Eftermiddagen spiller Fremmedlegionens Musikkorps paa den aabne Plads. De halvthundrede Musici staa i en stor Rundkreds, i hvis Centrum, »le chef de musique«, der har Løjtenantsrang, kløver Luften med sin Taktstok. — Det er en gammel Særling, af Fødsel Badenser, der er godt kendt i Legionen. Hvem har ikke mødt ham paa Kasernens Gange med Violinen til Kinden, naar han, tagende sig sin Motion, lader Buen danse hen over Strengene. Han omgaaes ingen andre end sine Instrumenter og har ikke Sans for andet end sin Musik og sine Musikere; men de ere ogsaa fortrinligt indøvede. Han har altid forstaaet at pille sine Folk ud blandt Rekrutterne fra de mange Lande.

Et elegant Publikum promenerer frem og tilbage paa Fliserne langs Pladsens Ydersider, medens Pladsen selv er fyldt med Soldater fra Garnisonens Linieregimenter og med Recrutter fra Legionen, der forbausede stirre paa dette Liv, der har et saa europæisk Snit, var blot ikke hist og her en Araberburnus blandet i Vrimmelen.

Damernes Toiletter ere af sidste Parisermode. Der er ikke mange af dem; men de tilstedeværende lorgnetteres fyndigt af Koloniens Modeherrer — og de unge Officerer. — Den aldrende, tykke Spahisoberst spadserer stiv og stram ved Siden af sin unge Hustru, en Blondine fra Nordfrankrig. Han ser opblæst ud og viger ikke fra hendes Side — onde Tunger mene, at den vindtørre Løjtenant, der bærer den pavelige Dekoration paa Brystet som Erindring om den

Tid, han før 1870 tjente i de pavelige Zouaver, ikke er uden Skyld heri.

XIV.

I Kasernegaarden stiller en Afdeling i fineste Puds, med Epauletterne paa Skuldrene og de hvide Gamascher over Skoene.

Hele det store Musikkorps paraderer paa Fløjen. Den gamle Løjtenant staar foran Fronten og trækker sine Handsker paa. Den udtrukne Sabel har han under Armen.

I det Klokken slaar fuldt Slag paa Kaserneuret, nikker han til Tambourmajoren, der øjeblikkelig hæver sin Stok, og under en lystig, støjende Melodi afmarcheres der. Der skal idag være Messe i Kirken i Anledning af Kamrenes Aabning i Paris. Ved den Lejlighed skal der altid være et militært Kommando i Kirken. Byens Folk ere paa Benene: alle Autoriterne, baade Mairen og Byraadsmedlemmerne, der kendes paa de farvede Skærf udenpaa de sorte Kjoler, og Garnisonens Officerer samt andre Honoratiores. De indtage deres Pladser i Kirken, medens Kommandoet under lystig, øredøvende Musik kommer marcherende derind. Soldaterne stilles op ved Stoleraderne i to Rækker med Ansigterne mod hinanden. Den gamle Løjtenants Kommandostemme lyder som skærende Hvin midt mellem Trommehvirvler og Hornfanfarer. Geværet tages ved Foden, og der indtræder en øjeblikkelig Stilhed, under hvilken Stolestaderne hurtig fyldes. — Ude i Portalen ses Ansigt ved Ansigt: halvnøgne Gadedrenge, Soldater, Arabere og Fruentimmer, et helt Mylder af gode Bel-Abbes Borgere. Disse livlige og bundforskellige Indvaanere i den halvt barbariske Stad holde et infernalsk Spektakel. Araberne ere i Minoritet, det er kun Bærmen af Muselmændene, som viser sig. De rettroende Arabere værdige ikke denne de Vantros Fest et Sideblik. Men hvor kan

det være anderledes? Maa de ikke nødvendigvis betragte det som en Vanhelligelse, at der i denne kristne Moske udfoldes en slig udvortes, støjende Pragt. — Frem for alt kunne Araberne ikke lide Europæernes larmende Musik, der skurrer dem i Ørene. Hvor ubegribelig maa ikke en slig Scene være for den, der er vant til i Stilhed at forrette sin Andagt i Moskeernes dybe Halvmørke, hvor Ensomheden og Tusmørket stemmer til Andagt.

Men tys! nu veksler Billedet derinde. Medens Præsten forretter Messen foran Alteret, og medens Kordrengene svinge Røgelsekarrene, som udbrede en behagelig Aroma, der i Øjeblikket virker mildnende og bidrager sit til at udslette det grelle Indtryk fra før, har Musikken istemt en Koral. Korsangen bruser ud i Rummet — naar den hører op, lyder Præstens Solo fra Alteret. — Se paa Vokslysene, der brænde foran den hellige Fru Moders Billede, bliv ved at se paa dem og lyt til Tonernes milde, sørgmodige Klang — ikke sandt en vemodig Stemning griber dig — Billeder glide hen foran dig, Billeder som Du mindst havde ventet. De komme, pludseligt manede frem, af en underfuld Magt. — Mit Øje falder paa Soldaterne, de ligge paa Knæ med den ene Haand til Huen, med den anden holde de Geværet, saaledes afgivende den reglementerede Honneur for — den øverste Herre.

Uvilkaarligt mindes jeg *Horace Vernets* stemningsfulde Maleri: En Messe mellem Kabylerbjergene; men jeg faar langt fra nu det samme højtidelige Indtryk som tidligere ved Betragtningen af Billedet — Hvad der passer i Felten overfor Fjenden — mellem Atlasbjærgenes Toppe, det passer ikke her. —

Lidt efter lidt bilder jeg mig dog ind, at den gamle Soldat, der ligger der henne er den samme, som jeg saa godt kender fra den store Kunstners Billede.

Atlasbjærgenes stejle, blaanende Toppe hæve sig i Baggrunden til alle Sider. I Midten af Billedet, hæver sig over det af Trommer improviserede Alter, et mægtigt Trækors. Medens den gejstlige i Messekjortelen bedende strækker

Hænderne i Vejret, hvivles Røgen fra Røgelsekarrene ved Alterets Fod op over ham, dækkende en Del af Korset og trækkende sig hen mod Bjærgene. Rundt om paa Sletten ligger Armeen paa Knæ i Bøn. Forgrunden dannes af saarede Soldater, der understøttes af barmhjertige Søstre. Billedet er saa storladent i sit Anlæg, saa virkningsfuldt i sin Udførelse, at Beskueren uvilkaarlgt føler, at det er sandt. Den Stemning har ikke Kunstneren skabt ud af sin Indbildningskraft alene.

Men det var den Gang, da der krigedes af Franskmænd mod de vilde Kabylere oppe mellem Bjærgene i Tell, hvor nu Freden hersker. Nu lyder Krigstrommernes og Geværsalvernes Ekko ikke mere der — nej nu taber »Ilden, naar den knitrer ned ad Rækkerne« sig med Ørkenvinden, idet den suser hen over Sydorans Sletter, hvor en sammenløbet Bande fra Alverdens Lande kæmper for en dem fremmed Nation mod de retmæssige Ejere af dette triste Land.

En ny skrattende Lyd og Raslen af Vaaben bringer mig til Virkeligheden igen. — Den gamle Løjtenants Stemme lyder atter. Soldaterne rejse sig, skuldre Geværet, medens Koralens sidste Toner dø hen under Hvælvingerne. — Et Øjebliks Tavshed, saa begynde Officererne at bryde op. Kommandoet afmarcherer under en lystig March hjem til Kasernen, medens gamle Officerer, behængte med Medailler og Ordener, give Kur til Herrer i sorte Dragter.

Denne Messe har et Øjeblik bevirket lidt Røre udenfor det dagligdags i den lille Garnisonsby — men ogsaa kun for et Øjeblik — thi snart ruller Livet som før.

Den gamle Løjtenant drikker igen sin Absinth henne paa Hjørnet med de andre Officerer — alt medens Vognene rasle forbi, Rytterne suse afsted, Araberne skride stolte hen ad Vejen — og Kamelerne henne paa Markedspladsen udenfor Porte de Tlemcem tygge Drøv i Eftermiddagsstunden.



Husinteriør.

XV.

Fremmedlegionens Kaserneetablissement ligger i den sydlige Del af Byen, omgivet af høje Mure. Klokken er henad fire om Morgenen, det er ved at blive lyst. I Kaserne-

gaarden er der tyst og stille. Kun omme i Baggaarden fra Køkkenet høres Støj. Det er Kokkene, der ere i Færd med at tillave Kaffen. Lidt efter komme de dundrende paa deres Trætøfler og slæbende paa store Spande for at gøre deres Runde gennem Sovesalene, »*au café*« — »*au café*« skraale de. Soldaterne vende sig i Sengene, gnide Øjnene og række op paa Hylderne efter de smaa Tinkrus, der stikkes ned i Spandene for at blive fyldte med den varme Morgendrik.

Ikke længe efter blæser Reveillen. Soldaterne storme ned for at gøre Toilette ved Vandbeholderne i Gaarden, inden Apellen Klokken henved fem kalder til Vaaben. Saa ekserceres der enten i Kasernegaarden eller udenfor Portene til Klokken 7½. Derefter er der Udgangstilladelse fra Klokken 8 til 9½, da der spises Suppe. Fra Klokken ti til to holdes i Sommermaanederne fuldstændig Siesta. Enhver Forstyrrelse af Soldaterne er i dette Tidrum forbudt paa Grund af Varmen.

Om Eftermiddagen fordeles Folkene til theoretiske Øvelser, Arbejde i Regimentshaven, Fægtning, Gymnastik eller Eksersits.

Fra Klokken fire til fem er der igen Udgangstilladelse. Klokken fem spises for sidste Gang »la soupe«, hvorefter der er Frihed til Retraiten Klokken otte og en halv.

Sé saaledes gaar Dagene, den ene efter den anden uden Afveksling. Kun Lørdag Eftermiddag er der lidt Forandring, saa skrubbes og skures der over hele Kasernen for at kunne have alt i Orden til Søndagsparaden, thi da gælder det at være vel pudset, hvis man ikke vil risikere sin Udgangstilladelse.

Tilsyneladende er dette en meget lempelig Tjenestegang; men i Virkeligheden forstaa de vagthavende Underofficerer ved enhver Lejlighed at sætte Folkene i Ekstraarbejde med Afhentning af Levnetsmidler og anden Tjeneste i og udenfor Kasernen. Den, der ikke straks er parat, hører i samme Nu en Straf regne ned om Ørene.

XVI.

Den Fritid, der er overladt Legionærerne, bliver i Almindelighed anvendt til Erhvervelsen af Penge. For Penge gør Legionæren alting. Intet Arbejde er for ringe, ingen Forretning er for simpel for ham. Lønningen er saa lille, at den ikke kan strække til, hvis han vil gøre sig lidt tilgode, derfor finder han paa Udveje. Han arbejder for Borgerne, skønt det er ham forbudt, han driver ulovlig Handel med de Klæder, som han afkøber de unge uerfarne Rekrutter, eller med de udleverede Brød. Kan han ikke købe, er det ikke saa sjældent, at han stjæler. Der er Jøder og Arabere nok, som ville være ham behjælpelige med at skaffe Kosterne over Kasernemuren. Der er sikkerlig mange hæderligere Undtagelser, men Størsteparten af Legionærerne komme efterhaanden ind paa de forbudne Veje thi der er alt for mange velvillige Hjælpere blandt det ældre Mandskab, som ere parate til at demoralisere den unge Rekrut.

Demoralisationen strækker sig langt op ogsaa i Underbefalingsmændenes Rækker. Underofficererne gøre sig saaledes ofte ulovlig Fortjeneste paa Naturalforplejningen.

Forplejningsforholdene ere reglementarisk ordnede. Hvis blot Soldaterne erholdt alt, hvad der tilkom dem, saa vilde de intet have at klage over. Desværre gaar det altsammen gennem saa mange forskellige Hænder, der alle ville gøre sig uretmæssig Fordel deraf, saa der til Slutning kun bliver en Brøkdel tilbage til Folkene. Sædvanlig staar Leverandøren i Ledtog med dem, der skulle gøre Indkøbene. Han leverer mindre, end der bliver kvitteret for. Forskellen deles mellem Leverandøren og Modtageren. Men ikke nok dermed; paa Vejen til Køkkenet forsvinder atter noget, og endelig har man Eksempel paa, at Kokkene endnu have rapset dygtigt ja ligefrem drevet Handel ikke alene med Marketenderne, men ogsaa med andre gode Borgere. Kokkene lide altid af en brændende Tørst, som de slukke paa Mandskabets Bekostning. I Reglen ere hine ældre Soldater, der forstaa at

skaffe sig Hjælpere blandt det unge uerfarne Mandskab, som de traktere rundeligt paa Kammeraternes Bekostning for samtidig at forlede dem til de nederdrægtigste Laster.

Foruden Naturalforplejningen faar Soldaten hver femte Dag 35 Centimer i Lønning, deraf skal han afholde Udgift til Pudserekvisitter, Sæbe, Naale m. m. saa der bliver jo ikke meget at drikke op. En Soldat alene vilde ikke kunne komme saa vidt, at han kunde faa noget tilovers til en Snaps. De gamle Soldater have dog vidst at finde en Udvej: de slaa sig sammen to eller tre Mand og holde fælles Pudsesager, saa bliver der alligevel et Par Centimer tilovers til en billig Snaps. Jo de regne den ud de gamle Legionærer, bedre end mangen Husmoder.

Legionærernes Beklædning er som de franske Linje-Troppers, kun have de grønne Kantillier paa Epauletterne. I Felten have de desuden lange Skærf, der vikles om Underlivet ovenpaa Uniformen.

Staten betaler en vis Sum til Udrustningen. I Felten slaar den næppe til; men i Garnisonstjenesten er den rigelig, og der kan spares ikke saa lidt.

XVII.

Indtil Aaret 1883 bestod Legionen kun af eet Regiment. Ved Tonkinfelttogets Begyndelse skabtes imidlertid eet til. Hvert Regiment tæller fire Batailloner.

Indtil 1881*) bleve kun Elsassere og Schweizere hvervede. Da imidlertid Araberne i Syden revolterede, behøvedes mere Materiale, og der blev aabnet Adgang for alle Nationaliteter.

Efter de først nævnte plejer Tilgangen at være størst af Tyskere, mest Desertører, dernæst af Belgiere, Italienere,

*) Om den gamle Legion tales ikke.

Hollændere, Englændere, Rumænere, Amerikanere — en enkelt Svensker eller Dansk, Østerriger, Russer eller Tysker, ja en Gang har man endog set to sydamerikanske Negre i Legionens Rækker. I den videste Betydning er det Folk fra »Alverdens Riger og Lande«.

XVIII.

Paa Væggene i Kasernes Sale, der baade ere Sovestuer og Opholdsværelser, hænge mange forskellige Reglementer og Bestemmelser opslaaede. Blandt disse findes en stor Plakat, der bærer Titlen:

»*Legion étrangère historique*«.

Til Opmuntring for de unge Soldater er her i korte Træk fortalt Fremmedlegionens Historie fra dens Oprettelse til Dato. Der findes opregnede alle de Slag, baade i Algier og andetsteds, i hvilke Legionen har deltaget. Kun faa af de mange, der i disse have udmærket sig ved Heltemod og Bedrift, ere her forevigede ved Navn. Der læses adskillige Navne paa Officerer, Navne, der i mange Tilfælde senere ere blevne berømte. Kun een eneste menig Soldat er fundet værdig til at ihukommes af Efterverden. Hans Navn er *Brunswick*. I det meksikanske Felttog blev denne Mand som simpel Soldat dekoreret med Æreslegionens Kors for udmærket Tapperhed. Han havde i to Dage, hjulpet af nogle Kammerater, forsvaret sig mod en mange Gange overlegen Styrke af Meksikanere.

»Det maa da have været Fandens til Karl!«

»Brunswick?«

»Ja!«

»Aa ham det gamle Svin!«

»Hvad for noget?«

»Kender Du ikke Brunswick, ham kender ellers enhver!«

»Nej! hvor skulde jeg kende ham fra?«

»For Pokker! se blot ned i Gaarden!«

I den angivne Retning opdager jeg en mager Skikkelse med rynket Ansigt, der bærer Overskæg og kort afklippet Fipskæg. Iført Trøje og røde Benklæder gaar han med Hænderne i Lommerne langsomt frem og tilbage under Platanerne, rygende sin Cigaret. Udtrykket i hans Ansigt er sløvt og vidner ikke om fordums Energi.

Fra Vagten blæses i dette Øjeblik Signalet:

»*à la soupe*«.

Brunswick kaster Cigaretten og begiver sig uden Il om til Køkkenet for at hente sin Mad. Lidt efter kommer han tilbage med sin »*Gamelle*« (Tintallerken med Laag) for at gaa op paa Salen. Paa Trappen møder han flere Rekrutter, der i Skyndingen løbe ham paa Ærmet. Han ser vredt paa dem og udstøder en Ed.

Det aner en, naar man ser hans medtagne Skikkelse, at han nu kun er et Vrag fra fordums Tid.

Brunswick, der er født Tysker, avancerede efter Affairen i Meksiko efterhaanden til Sergent; men da han ikke kunde taale de mange Ovationer, han blev Genstand for, og da han forfaldt til Drik og Udsvævelser, blev han, efterat der i lang Tid var baaret over med ham, degraderet til menig Soldat, uden at dog Korset derfor toges fra ham.

I lang Tid havde han levet som et gammelt Inventarium her i Sidi-bel-Abbes. Han blev altid af sine Foresatte behandlet hensynsfuldt. Han deltog saaledes aldrig i den almindelige Korporalskabstjeneste eller i Øvelser. Hans eneste Beskæftigelse bestod i, at han en Gang imellem maatte trække paa Vagt. Saa hændte det ikke saa sjældent, at han drak over Tørsten; men saa vidt muligt blev der dækket derover. Han havde jo kun ganske kort Tid tilbage til sin Afsked efter fem og tyve Aars Tjeneste.

To Gange om Aaret var det uundgaaeligt at Brunswick var pærefuld flere Dage i Træk. Det var hver Gang han havde modtaget den med Dekorationen forbundne Pengebelønning.

Man fortæller, at hans Kompagnichef ved saadanne Lejligheder lod ham kalde for regelmæssigt hver Gang efter at have overleveret ham Pengene at sige til ham:

»Naa Hr. Brunswick, Ridder af Æreslegionen, skrub nu af, — og kom saa igen, naar De ikke har flere Penge.«

Derpaa forsvandt Brunswick ud i Byens Knejper, hvor han soldede med Soldater og Piger, til han ikke havde en Sysling mere, saa meldte han sig til Tjeneste paany.

Ved en saadan Lejlighed afgav han følgende Melding:

»Hr. Kaptajn, her er jeg igen efter Syndefaldet«.

XIX.

En Dag kom der med Rekrutterne fra Oran en høj, lyshaaret og bredskuldret Mand i en flot Modedragt. Da han traadte ind paa Salen, henvendte han sig til en ældre Soldat med Spørgsmaal angaaende Udleveringen af Uniform. Han begyndte med det almindelige: »Monsieur«; men blev straks affærdiget med:

»Her er ingen Monsieur, det kan Du spare dig.«

Fra den Dag talte han ikke til nogen uden at være spurgt, hvilket bevirkede, at han blev ilde lidt, fordi man ansaa ham for at være stor paa det.

Underofficererne vare ikke fri for at chikanere ham i den Anledning. Han blev saaledes altid taget ud, naar der skulde hentes Brød, saa saa man ham traske af Sted med en fyldt Sæk paa Ryggen. Ofte maatte han være med til at feje Gangene og Trapperne, eller man saa ham i Kommandoet, der beordredes med Fureren ud i Byen for at gøre Indkøb af Kød og Grøntsager.

Skønt mangen anden maaske vilde have været tilbøjelig til at gøre Ophævelser over denne Kommando uden for Tur, hørte man aldrig en misbilligende Ytring fra ham, lige saa lidt som hans Ansigt nogen Sinde forraadte, at han var mis-

fornøjet. Maaske netop derfor øgedes Uviljen mod ham, der øjensynligt havde kendt bedre Dage.

En Gang blev dog den høje blonde Legionær tirret saa stærkt af en ung, ondskabsfuld Korporal, at han knurrede. Korporalen riposterede øjeblikkelig med: *Deux jours de salle de police*«. Enhver Befalingsmand i den franske Arme har nemlig Ret til at straffe. Den, der straffes med »*la salle de police*«, maa tilbringe Natten paa en Træbriks i et Lokale ved Vagten i Stedet for i sin Seng.

Da Tjenesten i Kasernen hen ad Aften var forbi, saas vor Legionær i fuld Puds at begive sig ud af Kasernegaarden.

Paa Brystet havde han fra den ene Side til den anden en Række russiske Dekorationer og Medailler. Han gik stolt forbi Skildvagten, som saluterede.

Til den befalede Tid var han hjemme og afhentedes for at sove i »*la salle de police*«.

Forinden bleve Dekorationerne ham fratagne. Ingen fransk Soldat har nemlig Ret til at bære fremmede Ordener uden Tilladelse.

Næste Dag blev han stillet for en Krigsret og idømt Arrest. Ved den Lejlighed kom det frem, at han var russisk Kaptajn. Han havde benyttet en Orlov til at foretage en Rejse i Frankrig. I Følge med en Del franske Officerer fra Paris havde han gjort en Udflugt til Spillebanken i *Monaco*. Her havde han tabt hele sin Formue, hvorefter han lod sig hverve for fem Aar til Fremmedlegionen, da han ikke dristede sig til at vende hjem til Rusland efter at være ruineret, og da de franske Officerer med deres sædvanlige Ubekendtskab til de virkelige Forhold i Algier havde raadet ham til at søge Tjeneste der. De havde forsikret ham, at han sikkerlig meget snart vilde blive Officer.

Staklen opdagede først for sent, at herom kunde der aldeles ikke blive Tale, før han ved fem Aars Tjeneste havde erhvervet sig fransk Borgerret. I Forhøret havde han med Harme udtalt sig om sine tidligere Venners letsindige Handlemaade, hvad der dog langtfra skadede hans Sag.

Arresteret blev han imidlertid for en Tid. Jeg saa ham med de andre Arrestanter gaa og feje Gaardspladsen og Latrinerne, iført Lærreds Bluse. Da ingen maatte tale med de arresterede, kom jeg ikke i nærmere Berøring med ham, thi inden han igen kom fri, var jeg kommanderet bort.





Et Blik paa Naturforhold og Dyreverden.

Med sine tre Provinser, *Constantine* mod Øst, *Algier* i Midten og *Oran* mod Vest, svarer det nuværende Algier omtrent til de gamles *Numidien* og *Mauritanien*. Dets Areal er noget større end Frankrigs.

Naturforholdene karakteriseres ved Bælter, der parallelt følge paa hinanden fra Nord til Syd gennem alle tre Provinser: Langs Middelhavets Kyst hæve sig Rækker af Bjærge: Atlastoppene. De danne det frugtbare Bjærgland **Tell**. Sønden herfor findes Højsletterne; *les hauts plateaux*, der hæve sig til en Højde af mellem otte og tolv hundrede Metre. De ere bedækkede med den tarvelige Alfavegetation og rumme i et Bælte fra Øst til Vest de store, udtørrede Saltsøer, Chotterne. Længst mod Syd begrænses Højsletterne af Bjærgegne, de indeslutte flere Oaser med befæstede Landsbyer: de saakaldte *Ksurs*. Sønden for dem har vi den egentlige *Sahara*.

Tell er Kornsorternes Bælte, Sahara er Palmernes.

Klima, Dyre- og Planteliv veksler selvfølgelig med Bælterne. Medens Oliven, Vin, Oranger og Aloer trives ypperligt ved Kystbyerne Oran og Algier, ere Palmerne sjeldnere her, og Dadlerne modnes ikke. Klimaet er selv om Vinteren

herligt og varmt, mildnet af Briserne fra Havet. Det ligner ganske Maltas, Malagas, Madeiras eller Nizzas. I Dalene kendes vel en Varme paa 45 Grader Celsius; men i Bjærgene er Luften derimod koligere, renere og lettere. Regnperioden varer i fem, seks Maaneder fra November til April, saa falder der svære Byger, der vare flere Dage ad Gangen, hvorefter der kommer dejligt Vejr.

Efter Regnperioden kommer den varme Tid — i Algier kendes kun to Aarstider.

Paa Højsletterne trives Oliven og Vinstokken kun daarligt. Om Vinteren stryge iskolde Vinde ned fra Bjærgene, og Sneen breder da sit Slør over Sletterne ved *Geryville*, medens vi i Europa maaske nøjes med en tæt Taage. Mange Gange har man bemærket en Kulde af otte til tolv Grader i Sahara. Der gaa Araberne maaske indhyllede i to Burnusser, medens man i Algier magelig kan nøjes med en.

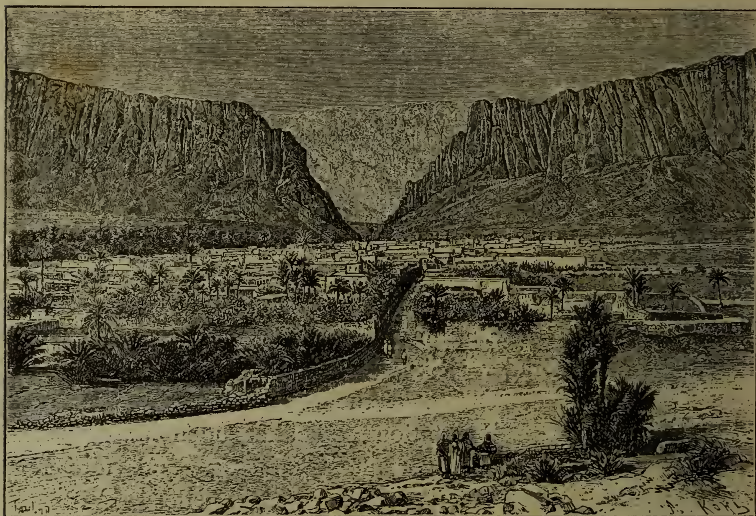
Hinsides disse Egne forandres Landets Udseende, Klima og Dyreverden næsten pludseligt. Vi ere nu paa Grænsen af Sahara, og Sommervarmen bliver uudholdelig for Europæerne. Man har til Eksempel i Oasen *Tugurt* bemærket en Varme paa 56 Grader i Skyggen.

Vinhaverne og Oliventræerne erstattes her af Oasernes Palmelunde. Ingen Vegetation bedækker uden for dem den golde, nøgne Jordbund, hvor alt er Sten og Sand, fordi der kun meget sjeldent falder Regn. Den hede, forgiftende Ørkenvind, Simunen, — Italienernes Siroço og Spaniernes Solano — stryger henover Steppen:

Himlen bliver graa, somme Tider rødlig, Horisonten formørkes, og Luften fyldes med et fint og tætfaldende Støv, der bedøver og piner Dig, saa Du næppe kan aande. Det er, som den hede Luft strømmede ud fra en Bagerovn eller op fra en Stegepande. Heldigvis varer Simunen kun nogle faa Timer ad Gangen.

Adskillelsen mellem de forskellige Bælter sker nogle Steder meget pludseligt, andet Steds gaar den kun langsomt for sig. Som Eksempel paa det første Forhold kan nævnes de bekendte *El-Kantara* Defiléer i Provinsen Constantine:

Paa Nordsiden af dem findes europæiske Huse og Olivenhaver, der ligge i Læ af Bjærgenes Sider. Følger man imidlertid Vejen, der snor sig mod Syd gennem de dybt udhulede Klippeblokke, forandres Landskabet med ét. En uendelig, øde Sandslette aabenbarer sig for Beskueren. Forgrunden dannes af en smilende, grøn Oase med smukke Palmer. Der er ikke hundrede Meters Afstand mellem disse to saa forskellige Naturer.



El Kantara Defileet.

Hvad der yderligere forøger Modsætningen, er, at midt i Oasen ligger en arabisk Landsby, hvis Huse ere byggede af Palmestammer og klinede Vægge, aldeles som i Landsbyerne i Sahara og formentlig lig dem, der findes i Hjertet af Arika.

La region des hauts plateaux, Højsletternes eller Steppernes Bælte, der som sagt imod Nord grænse til Atlasbjærgenes sydlige Skraaninger, danner i Hovedsagen et

uendeligt, øde og fladt Terræn, hvor der, saalangt Øjet rækker, kun sés Alfatuer og tørre Urter. Det er særligt i Nærheden af Chotterne, at Landskabet er øde og goldt. Disse sidste Strækninger synes i Virkeligheden ogsaa at være viede til en evindelig Ufrugtbarhed.

Nomaderne strejfe nu rundt paa Stepperne fra Brønd til Brønd for at finde Vand og Græsgange; men den Tid kunde maaske komme, da en Del af dette Land kunde bringe ogsaa andre levende Væsener Føden. Alfastraaet er jo forlængst en ypperlig Handelsvare, der finder rigelig Anvendelse i tekniske Øjemed, særlig ved Papirfabrikationen. Det bedækker et Areal af seks Millioner Hektarer Land, og Bjærgningen af det har beskæftiget mange Europæere. Enkelte Steder, f. Eks. *Hodnaplateauet* mod Øst, ere nu omdannede til dyrket Terrain, ja ved *Chellala* findes endog smukke Haver.

Hvor Højsletterne hæve sig i mere bjærglignende Plateauer, som i *Djebel Aures* i Provinsen Constantine og i *Djebel Amur* i Provinsen Oran, ligner Vegetationen selve Tells. I Amurbjærgenes Dale ligge mange smaa Byer ved en lille Flod: *Slitten*, *Aïn-Madhy*, *Brezina*, *Tadmena*, *Aflu* og *Geryville*. Der dyrkes alle den tempererede Zones Planter.

Mod Øst i Provinsen Constantine gaa Højsletterne jævnt over i Tell. Der findes frugtbare Strækninger ved *Batna*, dejlige Skove i *Djebel Tugurt* og prægtige Ruiner ved *Medracen og Lambessa*, der vidne om, at Landet i Oldtiden var beboet og dyrket. Ruinerne ved Medracen ere maaske Rester af et Alter til Solguden eller vel snarere de numidiske Konger *Massinissas* og *Micipsas* Grave. Lambessa er paa sin Vis et andet Pompeji. Ganske vist har det ikke som dette været tildækket; men det er en forladt By, som Tidens Tand efterhaanden har ødelagt.

Det maa have været en imponerende Stad. Man antager, at den blev bygget under Kejser *Augustus*' Regering for at tjene som Lejrplads for de Legioner, der skulde holde Folket i Ave. I tre Aarhundreder var den Hovedstaden i Numidien og den kejserlige Legats Sæde. Da Kejser *Constantin* trak

Garnisonen og Embedsmændene bort, bevirkede dette, at Byen blev ruineret og derefter forladt. Dens Befolkning beregnes at have været 40,000 Sjæle.

Ruinerne omslutte et Areal af 600 Hektarer Land. Vi ville indskrænke os til at anføre, at der findes Levninger af et Æskulaptempel, en Circus, Septimius Severus' Triumfbue, Bade, Kornmagasiner, dejlige Mosaikker, et Prætorium og omtrent 1500 Inskriptioner. Lambessa burde forvandles til et arkæologisk Museum. Desværre havde man ikke straks Sands herfor. I 1871 morede de franske Soldater sig saaledes med at spille Bold med Statuernes Hoveder og med at indridse deres Navne paa Marmorpladerne.

Slige Levninger findes ogsaa andetsteds i Hodnaplateauet. Det paastaaes, at Romerne og efter dem Berberne have sat sig fast her; i det mindste finder man utallige Ruiner, Kanaler og Dæmninger fra gammel Tid.

Syd for Batna og Lambessa begynder den Vej, der over El-Kantara og Biskra fører til Sahara.

Fra Toppen af den største Minaret i *Biskra* øjner man en hel stor Oase; den ligner en tæt Skov; men man sér ogsaa i det fjerne en lys Stribe — det er Ørkenen — her begynder en ny Verden.

Sahara. Ved dette Navn tænker man uvilkaarligt paa en uendelig, øde Sandslette, som uden Vegetation, uden Beboere og uden dyrkede Strækninger ligger afsveden af den brændende Sols Straaler. En slig Opfattelse er imidlertid ikke overenstemmende med de virkelige, Forhold. Vistnok findes der Strækninger Syd for *Uargla*, hvor man i otte Dage i Træk kan færdes uden at træffe paa andet Liv og andet Spor af Civilisationen end nogle Brønde, hvor Karavanernes Kameler drikke; men f. Eks. i Provinsen Algiers Sahara er Forholdet anderledes, thi her findes fra Tid til anden og med ikke særdeles lange Afstande frugtbare og velbefolkede Oaser, saaledes *Laghuat* i en henrivende Palmelund, uden om hvilken der dyrkes et vidtstrakt Terrain. Nabostammerne *Ulad-Naylerne* og *Larbaerne* besøge Markederne



Udsigt til Ørkenen.

i Oasen, der er besat af de Franske og vel befæstet. Selv Saharitterne langt syd fra komme for at handle i denne Mellemalgiers fremtidige Hovedstad. Syd for Laghuat findes Oaserne i *Mzab* og længere borte *Uargla* med sine to tusinde Indbyggere. Den var i lang Tid den sydligste franske Erobring i Ørkenen; men siden 1873, da General *Gallifet* trængte endnu dybere ind i Ørkenen med sit Kamelkorps, er *El-Golea* den sydligste franske Forpost.

Vesten for denne Del af Sahara finde vi i Provinsen Oran med længere Afstande en Del befæstede Landsbyer, der kun daarligt forsvares af rystende Mure; man kalder dem *Ksurs* (Enkelttal Ksar). To af dem have en særlig Betydning: *El-Abíod-Sidi-Cheikh*, der indesluttede en berømt Helgens Ben, og som var et yndet Valfartsted, indtil Oberst *de Negrier* ødelagde det, og *Tiut*, der er berømt for sine dejlige Haver og sine ravnsorte og røde Klipper.

Mod Øst i Provinsen Constantine er Sahara mindre gold og bedre befolket end i de to andre Provinser. Her have i *Ziban* Oaserne, den østlige, sydlige og nordlige *Zab*. Det er fattige Landsbyer med klinede Lerhuse, hver beliggende i sin Oase. Af disse er *Zaatcha* bleven berømt ved sit tapre Forsvar i 1849.

Syd for Zibanoaserne strækker sig den store Slette, i hvilken *Chott Melghigh* ligger. Den er et usundt Opholdsted. Sletten gennemstrømmes af Floder, hvis saltholdige Vand falder i Chotten. Mod Syd findes talrige Oaser, der med *Tugurt* som Hovedstad ere fremblomstrede i *Igharghars* og *Ued-Rirs* Bassiner.

Commandant *Roudaire* foreslog som bekendt at gøre Chott Melghigh til et Indhav; denne Plan er dog, saa vidt vides, nu opgivet.

Hen imod den tunesiske Grænse strækker sig et øde og trøstesløst Terrain *Suf*, hvor Klitdannelsen har Overtaget. Skønt der ingen rindende Vand findes, er der dog mellem Klitterne syv beboede Steder. Efter Traditionen løb her i gamle Dage en Flod, som de Kristne skjulte under Jorden, da de flygtede for de arabiske Erobrere.

Alle de nævnte Oaser ligne hinanden. De ere de eneste Steder i Sahara, hvor der er nogen Vegetation af Betydning, de ere Daddelpalmernes Hjem. I mange Maaneder i Træk



Fra Oasen Biskra.

ere disse Træer udsatte for Afrikas Sol uden at faa en Draabe Regn. Det er derfor en Nødvendighed, at deres

Rødder faa rigelig Næring af Vand. Oasen er som en Sump midt i den øde Egn. Medens den i vort Klima vilde være skæbnesvanger for Dyre- og Planteliv og kun vilde tillade nogle



Kameler ved en Kilde.

Vandplanter at gro, er den her en absolut Nødvendighed for Dadlernes Vækst, thi de kunne kun trives »med Foden i Vand og med Hovedet i Ild«, som Araberne sige.

Man har udregnet, at der til Overrislingen af ti Palmetræer behøves omtrent tre Litre Vand i Minuttet. Jo mere Vand der kan disponeres over, desto bedre trives Palmetræerne, og desto sødere og større blive Dadlerne.

I Ørkenen findes der kun Liv, hvor der er Vand, med andre Ord kun i Oaserne.

Det, der bevirker Jordbundens Goldhed, er ikke Kvaliteten af Jorden eller Sandets og Stenenes Tilstedeværelse, nej det er simpelthen Mangelen paa Vand. I Saharas trøstesløse Uendelighed, paa dette Hav af Sand og Stene, spirer Grønsværet frem som ved et Mirakel, saasnart selv den usleste Kilde vælder frem af Jorden. Fuglene komme for at drikke, Træerne vokse op og holde deres beskyttende Kroner over dem, der søge Skygge. —

Men hvis Vandet i den lille Kilde lidt efter lidt forsvandt i Sandet eller fordampede i de brændende Solstraaler, vilde paa ny den sørgelige Goldhed indfinde sig, alt Liv vilde uddø, saasnart Kilden holdt op at rinde.

Man behøver kun i kort Tid at have rejst i Sahara for at forstaa denne Vandets vældige Magt. Det er Kilderne og Brøndene, som betegne Dagsmarscherne; ofte maa der gøres lange Omveje for at naa dem. Nogle af dem ere naturlige; men de fleste ere Menneskeværk — og nu komme vi til at omtale den vigtigste Gave, som Civilisationen har ydet Nordafrika, nemlig Fremtryllelsen af Vandet.

Fra de ældste Tider have de spredte Ørkenstammer vidst at udnytte denne Rigdomskilde. Jordoverfladen skjuler nemlig overalt, ofte dybt nede, rigeligt Vand, — akkurat som i alle andre Ørkener; men det er vanskeligt at komme til; ofte maa der graves Brønde mange hundrede Fod dybe, før Vandaaren findes.

I Sahara ere Beboerne sande Mestre i Brøndgravning. Det er et højtideligt Øjeblik, naar Arbejderne melde, at nu har man naaet det Lag, hvor Vandaaren formentlig findes. Da gaa de hellige Mænd ned i Brønden for at »slaa Hul paa Klippen«, og Vandet sprudler frem, medens Stammefrændernes undrende Raab hilse denne Guds Gave.

Legenden om Moses, der »slog paa Klippen« og fik Vandet til at springe frem, er sikkerlig kun en poetisk Udsmykning af, hvad der saa mange Gange før og siden er sket ved lignende Lejligheder. Vandet sprang, fordi man havde gravet efter det og vidst at finde det rette Sted.

Det var i November 1854, at Oberst *Desvaux* trængte syd paa til *Tugurt*. Kort Tid, neppe halvandet Aar efter at den franske Arme havde sat sig fast i *Ued-Rir*, sprang den første artesiske Brønd i Oasen *Tamerna*. Det var den 17. Juni 1856, at Vandet fra en af de franske Brønde første Gang frugtbargjorde en af Oaserne i Sahara. Siden den Tid er der med urolige Anstrengelser boret mange andre Brønde, hvilke overalt i Ørkenen have frembragt Frugtbarhed og Velstand.

Nogle Tal ville lettest illustrere, hvor stor Betydning de have haft for Sahara.

I 1856 var der i Ued-Rir 282 arabiske Spring-Brønde. I 1880 var der 434 saadanne og 59 artesiske frembragte af de Franske.*) I 1856 gave Brøndene tilsammen 250 hectolitre Vand i Minuttet, i 1880 var det steget til 1,776.

Samtidig var Antallet af Palmetræer vokset fra 360,000 til 518,000.

En Daddelpalme giver gennemsnitlig 15 Kilogram Dadler om Aaret, det vil sige, at Palmerne i Ued-Rir i 1856 gave omtrent 5,400,000 Kilogram mod 8 Millioner i 1880.

Men Franskmændene have ikke blot bragt Saharitterne disse Goder — de have frembragt Fred og Ro i disse Egne, hvor før Borgerkrigen rasede. Befolkningen i Ued-Rir f. Eks. er tiltaget fra 6,572 i 1856 til 12,827 i 1880. — Disse Tal ville formentlig forbause dem, der forestille sig, at Sahara er ubeboet. Sandheden er, at der i Ørkenen findes Landsbyer og Byer i Mængde. Trods den frygtelige Sommerhede fører Mennesket en meget lykkelig Tilværelse i Sahara.

---

*) Disse Brønde variere i Dybde fra 29—214 Metre. Vandets Varme er 22—23 Grader.



Palmer i en Oase.

Franskmændene have overalt, hvor det har været muligt, gravet Brønde og oprettet Skoler. Civilisationen er skredet frem langt mod Syd til Held og Lykke for de halvvilde Beboere.

Araberne i Sahara skelne mellem tre Slags Jordsmon:

Det vidtstrakte nøgne Sandhav, hvis Bølger i Dag rejses af Simunen, i Morgen ligge rolige og ubevægelige, og paa hvilket Flaaderne, Karavanerne, langsomt skride fremad, kaldes *Falat.* Klitterne taarne sig her op, den ene bag den anden, saa langt Horisonten rækker.

Kifar derimod er den sandede, øde Slette, som særlig, naar Vinterregnen er falden, for en kort Tid frugtbargøres, saa at Nomaderne, der ellers altid kampere rundt om Oaserne, kunne drage derhen for at benytte Græsgangene.

Fiafi er Oaserne, hvor Livet koncentrerer sig om Kilderne i Læ for Simunen. Her dyrkes foruden Dadler tillige Henna, hvormed Kvindernes Negle farves, endvidere Tobak, ja om Vinteren endog Byg og andet Korn i Lysningerne mellem Palme- og Frugttræerne.

Gaa vi dybere ind i Ørkenen mod Syd, forsvinde Vandhullerne og Kilderne efterhaanden, de blive sjeldnere og sjeldnere, selv naar man følger Flodernes udtørrede Senge. Der er maaske Vand nok til dermed at stille Tørsten, men for lidt til Overrisling af Palmelundene. Landsbyerne træffes sjeldnere og sjeldnere, alt Liv ophører — man har nu kun foran sig det uendelige, brændende Sandhav, som Ørkenvinden hvirvler afsted.

Vi ere nu i den saakaldte *Erg* eller *Areg*, Dünernes eller Klitternes store Bælte, der strækker sig lige fra Sydgrænsen af Tunis tværs gennem Nordafrika til Atlanterhavets Kyst i Marokko, og fra den algierske Sahara til Tuaregernes vidtstrakte Højdedrag, Hoggar og Ahagger.

Det er Flyvesandes lysegule Region, kun afbrudt hist og her af den flade, sorte *Hammada,* hvor den tørre Jordbund bestaar af Kalk og Flintlag. Ergen, og da særlig den midterste Del af samme, er ikke nogen sammenhængende Flade af Sandklitter. Der findes Mellemrum mellem de kegledannede, ofte indtil fire hundrede Fod høje Sandtoppe, hvor enkelte Tamarisker og Gummitræer vokse i de tørre Flodsenge. Udenfor disse afbryder ingen Vegetation Horisontens lige Linie, paa hvilken Luftspejlingerne uophørligt flimre. I Ergen vokser der paa de høje Düner en sjelden Gang en Tamarisk, hvis Blade Kamelerne holde meget af.

Men ogsaa i disse nu uddøde Egne har der en Gang været Liv. Franskmanden *Fourneau* fandt paa sin Rejse tværs gennem Ergen en Mængde Flintredskaber, Lerkar og andre udmærket forarbejdede Sager, der ere utvetydige Beviser for, at Mennesket i den forhistoriske Tid har boet her, hvor der nu neppe trives en Plante.

Dyreverden i Algier er ikke særlig mærkelig. De vilde Dyr forekomme nu kun i ringe Antal, naar undtages Hyænerne og Sjakalerne. Løven fandtes fordum i stort Antal i Algier, hvor den ret havde sin Tumleplads. Nu træffes den yderst sjeldent — der skydes i hele Algier kun et enkelt Eksemplar om Aaret — men der er ogsaa gjort store Anstrengelser for at udrydde den af heroiske Jægere som *Jules Gérard*, »Løvedræberen«.

I Provinsen Constantine holde de sidste Løver til. De angribe sjeldent Mennesker; men til Gengæld lægge de en slem Skat paa Hjordene. Man har beregnet, at en Løve gennemsnitlig fortærer et stort Stykke Kvæg hver femte Dag, medens den de andre Dage nøjes med et Faar eller en Ged. Regner man Værdien af dette Bytte sammen, beløber den Skade, som den derved foraarsager, sig aarlig til en Sum af henved 14,000 Francs. Da Løven gennemsnitlig lever tredive Aar medfører dens Føde et Tab af over 400,000 Francs. Der levede endnu for nogle faa Aar siden omtrent halvthundrede Løver i Provinsen, hvilket vil sige, at den Egn, som har Æren af deres Nærværelse, aarlig maa bløde henved 700,000 Francs for at have dem.

Den algierske Panther ligner en kæmpemæsig Kat; den klatrer i Træerne og har sit Hjem i Bjærgene. Den nærer sig hovedsagelig af Vildsvin, hvoraf der findes mange i Landet.

I det hele taget er Algier et udmærket Jagtterrain, hvor al Slags Vildt findes i Mængde. I Ørkenen træffes saaledes Antiloper i Flokke, Gazeller, hvis Kjød er meget velsmagende, Strudse og smaa Hjortearter, saaledes f. Eks. i Provinsen Constantine Daadyr. Paa utilgængelige Bjærgtinder lever Muflonen, det vilde Faar, der er saa stort som en Okse. Det gaar kun ned paa Sletterne, naar det tror, de ere øde og mennesketomme.

Endvidere findes der mange Harer, ligesom al Slags Fuglevildt: Trapgæs, Vagtler, Bekkasiner, Agerhøns, Gæs og Ænder, foruden mange andre.

Araberne elske Jagten lidenskabeligt. De drive den til Fods, til Hest eller fra Ryggen af deres Kameler. Fuglevildt jages paa sine Steder ved Falke, det løbende Vildt efterstræbes af *Slugierne*, Jagthunde, der opdrættes til endog at jage Antiloper.

I Sahara er Jagten Høvdingenes og de riges bedste Beskæftigelse. Naar Regntiden kommer, begive de sig paa Jagt til Bredderne af de smaa Søer eller Vandløb, som dannes af

Regnvandet. Saasnart det begynder at skorte paa Vildt et Sted, drage de andetsteds hen.

Af Husdyrene holdes foruden Hestene og Kamelerne enorme Hjorde af Faar, en Del Geder og Hornkvæg. Det sidste er meget mindre end i Europa, og en algiersk Ko giver næppe Fjerdeparten af det Maal Mælk, en europæisk Ko giver. Af Muldyr og Æsler holdes mange, særligt i Byerne; de ere af en lille, men fortrinlig Race. Uvilkaarligt spørger man sig selv, hvorledes de, med den daarlige Behandling, de lide, og det slette Foder, de faa, dog kunne trives saa godt.

Hesten holdes ikke i den egentlige Sahara; her er den rapfodede Mehari Tuaregernes eneste Befordringsmiddel. Ved omhyggelig Parring er den almindelige Lastkamel bleven forbedret, saa der efterhaanden har udviklet sig hin ædlere og hurtigere Race, der endog kan løbe indtil over tyve danske Mil om Dagen.

Medens Slanger, Skorpioner og Myg kappes om at genere Menneskene, maa vi sluttelig i denne kortfattede Oversigt nævne Græshopperne, der ere en sand Landeplage, naar de i umaadelige Sværme falde over Afgrøden, som de fortære. Kolonisterne gribes af Rædsel, naar de ere i Anmarch.

I lang Tid lagde baade de og Araberne Hænderne i Skødet, naar de viste sig — der var tilsyneladende intet at gøre: »Gud vilde det saaledes«; nu har Franskmændene lært de indfødte at tage Kampen op mod dem. Dė opgrave deres Æg og brænde dem. De standse Larvernes hærgende Skare i deres Fremmarch ved dybe Grave, hvor disse blive opsamlede for at brændes eller mases ihjel. De

samle de fuldt flyvefærdige Individer i Sække og ødelægge dem i Millionvis.

Saharitterne drive deres Hævntørst saa vidt, at de spise dem. De paastaa endog, at Kødet smager godt. Europæiske Ganer ville sikkerlig ikke synes om denne Føde.

I de seneste Tider har man endog forsøgt at drage Nytte af Græshopperne. De blive opsamlede i Mængde,



Græshopperne komme!

tørrede og derefter forsendte til Middelhavets Kyster for at anvendes som Madding til Fisk. Der vil maaske komme den Tid, da man, takket være de videnskabelige Fremskridt, vil gøre Jagt paa disse Dyr i Stedet for som nu at forbande dem.

I gamle Dage eksisterede i Nordafrika andre Dyr, der nu forlængst ere uddøde; men hvis Tilstedeværelse bevidnes af Billedhuggerarbejderne paa Ruinerne. Der var saaledes blandt andet Elefanter og Næshorn. — Klimaet og Vegetationen maa dengang have været en anden, end nu.





Højsletternes og Saharas Beboere.

I.

I Algier findes omtrent halvtredie Million indfødte mod henimod 400,000 Europæere og Jøder. Størsteparten af de indfødte lever i Tell. Her som paa Højsletterne og i Sahara lever der to forskellige Menneskeracer Side om Side uden paa nogen Maade at være gaaede op i hinanden. Det er *Berberne* eller *Kabylerne*, de oprindelige Indvaanere, og de senere Erobrere, *Araberne*. I Ørkenen leve de langt mere sammenblandede og under mere ens Forhold, end oppe i Kystlandene. De have været nødsagede til at gøre fælles Sag for at bekæmpe Naturforholdene. Trods dette Samkvem gennem Aarhundreder er det saa langt fra, at der nu til Dags er sket en Sammenblanding af de to Racer, at man tværtimod maa anse det modsatte for at være Tilfældet. Alle andre Steder i Verden ere Overvinderne og de overvundne gennem flere Generationer smeltede sammen og have dannet en ny Type, der har noget af begges Særegenheder. Saaledes have f. Eks. Gallerne, Romerne og Frankerne dannet de nuværende Franskmænd; Briterne, Saxerne og Normannerne Englænderne. Kabylerne og Araberne have endnu ikke dannet »*l'Algérien*«. De to Racer ere alt for

forskellige. Der staar altfor mange blodige Erindringer og alt for meget Had i Vejen.

Berberne i Sahara danne to udprægede Grupper: den ene har underkastet sig det arabiske Herredømme og dyrker nu Oaserne, undertiden for egen Regning, men som oftest til Fordel for deres Herrer, Araberne; den anden Gruppe omfatter Folk med en mere krigerisk og uafhængig Karakter. De have søgt sig nye Tilflugtsteder i Egne, hvor Araberne ikke kunne naa dem. Man kalder den Tuareger.

II.

Berberne i Oaserne danne den største Del af Stammerne i Sahara. Lige saa virksomme og arbejdsomme som deres Stammefrænder i Kabyliens Bjærge have de ladet Invasionens Strømme glide hen over deres Hoveder og have altid vidst at holde gode Miner med dem, af hvem deres Velfærd til enhver Tid afhang. Den lange Undertrykkelsestilstand har sat et Stempel i deres Karakter: de ere meget mistroiske.

Et slaaende Bevis for denne Mistillid er deres Adfærd overfor fremmede. De vise dem kun ugærne deres Boliger, ejheller holde de af at tale med dem om deres egne Affairer, ja ikke engang af at sige dem deres Navne. De bygge deres Huse saa skjult som muligt, men dog saaledes, at de selv kunne se saa meget som muligt: »Fra Hjærtet af dette skjulte Tilflugtsted har Saharitten Øje med alle Vejene for at kunne belure de vejfarende, mærke sig deres Antal og udfinde, hvad Vej de tage. Undertiden ledsager en af disse mistænkelige Slettebeboere Dig paa lang Afstand. Han taber Dig ikke af Syne, før han ingen Interesse mere tror at have af at udspejde dig.« *(Fromentin).*

De Franskes Herredømme i Ørkenen har for disse Folk været til Gavn. Tidligere vare Beboerne af Oaserne alt for meget udsatte for Arabernes Overgreb. De vare nødsagede

til at trække sig ind i Oasernes Inderste bag Overrislingskanalerne og de sammenfiltrede Hegn. Her kunde de end ikke faa Lov til at leve i Fred, men maatte betale Skatter. Da de ikke altid kunde det, nødsagedes de til at give Araberne Haverne og Lundene i Pant; men lidt efter lidt blev dette større og større, og fra Ejere sank de ned til næppe at blive andet end Lejere.

Nu til Dags ere Forholdene forandrede; der hersker Lov og Ret i Ørkenen, og Saharitterne have intet mere at frygte. De have rejst Hovedet til stor Ærgrelse for Araberne, der med Harme se, at hine nu blandt andet have antaget arabisk Klædedragt og arabiske Sæder, hvad de betragte som en Anmasselse. Selv den Luksus at holde to eller flere Koner have Saharitterne ikke nægtet sig. — Det er en Revolution paa det sociale Omraade, som endnu vedvarer.

I Almindelighed holde Kabylerne ikke af Nomadelivet, de foretrække deres Jordejendomme. De ere ikke meget oplyste og kunne i Almindelighed hverken læse eller skrive. Deres Literatur bestaar ogsaa kun af nogle Krigssange og nogle Oversættelser fra Arabisk; deres Sprog er nemlig forskelligt fra det arabiske, skønt de to Racer dog kunne forstaa hinanden.

Kabylerne ere smukke, velskabte Folk, hvis Ansigtstræk mere ligne Germanernes end Arabernes. De have en bred Pande, blaa Øjne og lys, næsten hvid Hudfarve.

I de Dele af Provinsen Algier, sønden for Tell, som vi have med at gøre, findes Kabyler eller **Berberstammen Beni-Mzab** og Kabylerne i *Uargla* og i den egentlige Sahara. Ved *Mzab* forstaaes et Forbund af syv befæstede Landsbyer, beliggende Syd for Byen Algier mellem *Laghuat* og *Metlili*. De 50—60,000 Indvaanere have til Dato vidst at unddrage sig ethvert fremmed Herredømme. De ere heller ikke egentlige franske Undersaatter, men svare kun en Skat til Franskmændene. De paastaa selv, at de ere Efterkommere af *Moabitterne,* men snarere ere de fordrevne *Carthageniensere.* Deres Sæder have de bevaret rene og uplettede. I gamle



Berberkvinde med sit Barn.

Dage spottede man over, at Carhagenienserne spiste Hunde — Mzabitterne gøre det samme nu til Dags.

Sikkert er det, at hvor de saa end stamme fra, danne de et Folkeslag for sig selv. Fra de egentlige Berbere kendes de paa, at de næsten ingen blonde have mellem sig; fra Araberne skelnes de ved deres vel udviklede Hænder og Fødder og deres lille tætsluttede Vækst. De have antaget Muhamedanismen, men de indtage en Særstilling blandt Muhamedanerne og tilhøre ingen af de orthodokse Sekter. Deres Troslærdomme grunde sig umiddelbart paa Koranens Bogstav, de anerkende ingen Kommentarer, ejheller noget religiøst Adelskab som Marabutterne. De have flere Skikke, der minde om Jødedommen, andre, der minde om Kristendommen. De ere Monogamister, og det er dem forbudt at ægte fremmede Kvinder. I Moskeerne findes nøjagtige Slægttavler, for at ingen Fejltagelse skal ske i den Retning. Da de alle ere Handelsmænd og som saadanne ofte have store Rigdomme ophobede, have de dannet en Milits til Forsvar. Hver Mand er, naar det forlanges, pligtig at gribe til Vaaben — det er et »Folk i Vaaben«. Mzabitterne drive Handel i Tell, Tunis og langt ned i Sahara. De ere saa at sige Bankierer for alle Saharas Beboere. Deres Industri staar tilmed paa et højt Trin. De fabrikere saaledes blant andet Krudt og udmærkede uldne Tæpper. De ere energiske, sparsommelige og taalmodige, og takket være disse Egenskaber ere de forblevne en Race for sig selv. Der gives Millionærer blandt dem, Folk, der i Byen Algiers Smaagyder ere begyndte som usle Gadesælgere.

I Provinsen Constantines sydlige Del bo Berberstammer i *Djebel-Aures*, i *Zibanoaserne* og i Sahara.

Zab, i Flertal Ziban, kaldes de Oaser, hvis Hovedstad er *Biskra.* De ere overbefolkede, hvorfor Beboerne udvandre til Tell, hvor de tjene til Livets Ophold som Vandbærere, Brøndgravere, Baadførere, Dragere o. l. Man ser dem i Algier og de andre Kyststæder i den letteste og tarveligste Paaklædning slæbe afsted med de tungeste Byrder, eller de sove foran Butikkerne for at holde Tyve borte. Naar de

have tjent sig en lille Sum Penge, vende de tilbage til deres Hjemstavn for at købe en Palmelund og for at fæste sig en Kone. I Almindelighed kaldes disse Folk *Biskris;* det vil



Berber fra Mzaboaserne.

sige Folk fra Biskra. Mange af dem ere dog fra de andre Zibanoaser.

Medens de af Oasernes Beboere, der have maattet underkaste sig Arabernes Herredømme, paa en Maade ere degenererede, have *Tuaregerne* i Sahara, deres Stammefrænder, altid vidst at bevare deres Frihed. Vi skulde senere høre nærmere om dem.

III.

Araberne. I Oaserne lever der vel en Del Arabere, som lade Saharitterne af berbisk Race dyrke deres Palmelunde; men Størstedelen af dem ere Nomader. De leve om Vinteren i og ved Oaserne, om Sommeren paa Højsletterne, hvor de instinktmæssigt og uophørligt forandre Plads. At ville tænke paa at knytte dem til faste Bopæle, vilde være det samme som at miskende Arvelighedens Lov. Nomadelivet er for Araberen en Livsbetingelse, det ligger i hans Natur. Havde han villet tage faste Boliger, havde han forlængst kunnet det. For ham er der ingen Tillokkelse, hverken ved Rigdom, Jordegods eller Komfort — det vejer for ham intet imod det frie, uafhængige Nomadeliv, som han har ført gennem saa mange Generationer. »Aarhundreder ville være nødvendige for at forandre de Instikter, som ere Aarhundreders Værk. Svalen knuser Hovedet mod Burets Vægge, naar Tiden til at trække bort er kommen. Araberen er som den. Han maa afsted, naar Øjeblikket er der. Hvis han bliver holdt tilbage, vil han sygne hen og dø.« *(Martins).*

Sahara er med sine uendelige Strækninger, hvor der kun hist og her findes dyrkede Pletter, særlig egnet for Nomadelivet. Det er det Land, der egner sig bedst for Efterkommerne af Muhammeds Krigere. »Der ude i Ørkenen findes i Hovedsagen de samme Forhold, som i deres oprindelige Fædreland. Her have de vidst, langt bedre end oppe paa den anden Side Atlasbjærgene, at bevare deres eventyrlige Naturel, deres Kærlighed til Jagt, deres feodale Organisation og deres bibelske, strenge og elegante Sæder uantastede.

Deres Gæstfrihéd er i højeste Grad storartet og gør et dybt Indtryk paa den Fremmede.« *(Clamagran).*

Gæstfriheden er et gennemgribende Træk i Araberens Karakter, den er helliget ved Koranens Bud, den ytrer sig, naar han opholder sig paa Stedet, undervejs, i Krigen, paa Jagt, ved Festerne — overalt.

Næppe er den Fremmede kommen ind i Teltet, før Værten opbyder alt, for at Gæsten ikke skal kede sig eller savne noget, indtil Maaltidet kan serveres. Ved dette tager Teltherren selv den første Skaal Mad og sætter den foran Gæsten. Kvinderne komme nemlig ikke selv til Stede. Men selv om de holdes skjulte for den fremmedes Blikke, ere de dog virksomme, for at han skal befinde sig vel. De tilberede Levnetsmidlerne, og de kaste gennem det Forhæng, som deler Teltet i Kvindernes og Mændenes Rum, stjaalne Blikke ind til ham for at se, om han befinder sig vel. Man spiser i Taushed, som var det Bønnens Time — men det er ogsaa en hellig og højtidelig Handling at yde Gæstfrihed. Der iagttages det mest minutiøse Cermoniel. Er Du bekymret eller sørgmodig over et eller andet, maa Du skjule det. Værten maatte for alt i Verden ikke faa den Tanke, at Du var misfornøjet med noget. Bekymr Dig ikke for Din Hest eller dine Folk, de ere i gode Hænder — Spyt aldrig paa Jorden, klag aldrig over Vejrliget; men frem for alt nævn aldrig din Hustrus Navn, og pas paa ikke at give din Vært gode Raad.

Gæstfriheden ydes mod Alverden, selv mod Fjender. Man har Eksempler paa, at den samme Araber, som har modtaget en Gæst i sit Telt, og som der har skærmet ham for Livsfare, at han er fulgt efter ham, da han forlod Teltet, for langt borte fra Stammens Territorium at udplyndre ham eller maaske endog dræbe ham.

Undertiden hænder det, at Araberne formelt rette sig efter Koranens hellige Bud, medens de samtidig, særlig overfor kristne Gæster, spille dem slemme Puds. Maaske tilberede de Levnetsmidlerne til Dig med harsk Smør eller rejse Teltene paa en forladt Lejrplads eller andet Steds, hvor Du vil blive

pint af ligesaa talrige som familiære Insekter — Somme Tider slaa de Dit Telt op i Nærheden af en ung Kamel, der nylig er vænt fra, for at dens Klager skulle genere Dig, eller ogsaa sørge de for, at Du stadig hører en Hane gale, saa djævelsk ubehageligt, at den kunde vække døde til Live. Det er særlig Gæster, der komme for at opkræve Skatter, eller som rejse for at studere Landets Topografi, der ere udsatte for slige Ubehageligheder.

Men har Du været udsat for sligt, maa du passe godt paa ikke at ytre Dit Mishag hermed, naar din Vært næste Morgen med den mest smilende Mine af Verden kommer Dig i Møde. Du vilde blive anset for meget uopdragen og kun blive til Morskab for Din foregivne Ven.

IV.

General *Daumas* fortæller, at en Mand fra *Medea*, som hed *Bu-Bekker,* iblant en Del Nomader, som kom til Byen for at handle og som havde slaaet Lejr udenfor Murene, genkendte en Søn af en Mand, som havde ydet ham Gæstfrihed for kort Tid siden. »Værer velkomne«, sagde han til de fremmede »Vort Land er ogsaa Eders. I skulle ikke komme til hverken at sulte eller tørste. Ingen skal fornærme Eder. Ingen vil bestjæle Eder. Jeg vil sørge for Eder.«

Paa Bu-Bekkers Ord fulgte Handling. Han sendte sine Slaver med Brød, Dadler og stegt Kjød til dem. Om Aftenen tilberedte han dem yderligere Kuskussu, Mælkemad og Grøntsager og spiste selv med dem — saadan bleve de behandlede under hele deres Ophold.

Den sidste Aften, før de skulde rejse, indbød han dem til sig i sit Hjem, hvor de bleve beværtede, og hvor de skulde sove om Natten. Alle tilbragte Aftenen i den munteste Stemning. Værtens Søn, en lille Dreng paa syv Aar, morede især de fremmede. Han var lutter sprudlende Liv.

Han bar en prægtig silkebroderet Dragt, som Bu-Bekkers Ven havde givet ham.

Senere hen paa Aftenen kom han ikke ind, da der skulde spises. Gæsterne spurgte efter ham; men Værten svarede blot:

»Han ligger i en dyb Søvn«.

Saa spurgte man ikke videre ud, og Maaltidet fortsattes. Efter dette herskede den gladeste Stemning; man talte om de Kristne og om Krigen.

Man fortalte, at Franskmændenes Armeer vare utallige som Trækfuglene om Efteraaret, at Soldaterne være lænkede sammen paa Linie som Perlerne i et Halsbaand, at de vare beslaaede som Heste, at hver Soldat bar Lanse paa Enden af sit Gevær og paa Ryggen en *Berdâa* (Paksaddel), som indeholdt hans Levnetsmidler, samt at de alle som en kun skøde et Skud. Man roste de Franskes Justits og Chefernes Mildhed til saa redebont at give Aman; man syntes godt om, at den fattige og den rige blev behandlet ens af Dommerne; — men man bebrejdede dem deres Mangel paa Værdighed, at de lo, selv naar de sagde »Goddag«, at de traadte ind i Moskeerne uden at aftage Skoene, at de ikke vare religiøse, at de gave deres Kvinder alt for stor Frihed, at de sagde for mange Behageligheder, at de drak Vin, at de spiste Svin, og at de kælede for deres Hunde.

Efter Morgenbønnen næste Dag, da der tænktes paa Opbrud, sagde Bu-Bekker:

»Mine Venner! jeg har efter Loven Bydende gjort mig al mulig Umage, for at I skulde befinde Eder vel hos mig; Jeg tror med Guds Hjælp at have taget alle de Hensyn til Eder, som jeg skylder Eder; nu beder jeg Eder give mig et Bevis paa Eders Venskab overfor mig.

»Som jeg sagde Eder igaar, laa min Søn i en dyb Søvn. — han havde slaaet sig ihjel ved at falde ned fra Husets Tag, hvor han legede med sin Moder.«

»Gud har villet det saaledes. Gid han vil unde Drengen Fred! — For ikke at ødelægge Festen for Eder har jeg maattet holde min Smerte tilbage, og jeg har maattet true

min fortvivlede Kone med Skilsmisse for at faa hende til at tie stille. Hendes Graad har ikke lydt ind til Eder. —

Jeg beder Eder vise mig den Venskabstjeneste, nu i denne Morgenstund at bivaane min Søns Begravelse og forene Eders Bønner for ham med mine.«

Denne sørgelige Meddelelse og Mandens Karakterstyrke forbausede de fremmede, som alle i nedtrykt Stemning gik hen at begrave det stakkels Barn.

Se saadan er Gæstfrihedens Lov i Sahara.

V.

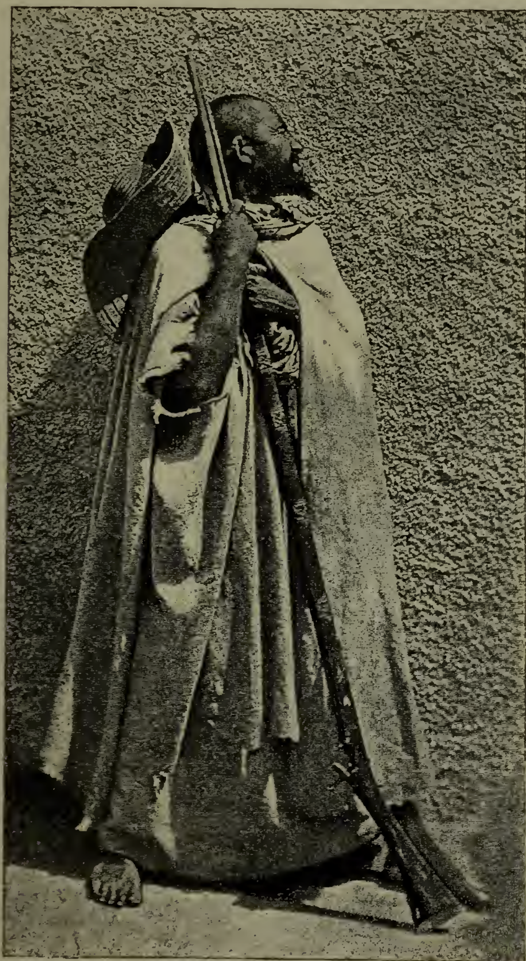
Araberne opholde sig kun sjeldent i Teltet. Har han opfyldt de Pligter, som Koranen byder ham, og har han ikke nødig at vogte sine Hjorde, samles han med sine Venner langt — langt borte fra Kvinderne og hengiver sig her til lange Samtaler. Hans Holdning er som oftest alvorlig, han husker stadig, at han lever i et Land, der er under fremmed Indflydelse; han maa passe paa sig selv.

Sandt at sige finder han dog Lejlighed, til uforstyrret at kunne hengive sig til Glæden. Hans Venner og han more sig da ustyrligt. De fortælle Historier og lyve hinanden paa. Herregud! har ikke Koranen selv tilladt at lyve, naar man derved kunde frelse Livet. Araberne i Sahara benytte sig saa rigeligt af denne Tilladelse, at man skulde tro, de altid vare i Fare.

I at spøge ere Seharitterne Mestre. Det arabiske Sprog er meget rigt paa Ord med en dobbelt Betydning. Passer man ikke paa, og aner man ikke Malicen, bliver man, inden man ved et Ord deraf, udlet og latterliggjort i de tilstedeværendes Øjne. Man har taget en nedsættende Yttring for en rosende eller en Fonærmelse for en Artighed.

Pas især paa *Ghomzaen;* det er en næsten umærkelig Blinken med den nedeeste Del af Øjenlaaget, ved hvilken to

Saharitter saa udmærket godt forstaaes, enten det gælder at forraade Dig, bestjæle Dig eller have Dig til Bedste.



Araber fra Sydalgier.

Det er meget vanskeligt at lære Saharitterne at kende. Faar Du endelig Adgang til hans Telt — hvad ser Du saa?

Intet! Det er som oftest delt i to Dele ved Tæpper. Den forreste Del er Mændenes; den bagerste Kvindernes. Klæder, Sække og Levnetsmidler optage Midten, Sadeltøjet ligger i et Hjørne, Vaabnene hænge paa Teltstøtterne, og der findes ingen Møbler. Hvortil skulde f. Eks. Senge tjene? De fattige have Maatter; de rige hvile paa Tæpper. Stole og Borde behøves ikke; man sidder jo paa Jorden og spiser. Det et let forstaaeligt, at et Folk, der hvert Øjeblik kan komme til at bryde op, ikke har den Slags Sager, de vilde kun danne en Hindring for Nomadelivet. Det eneste Møbel, der findes i Teltet, er den saakaldte *Seuduk*, en stor Kuffert, der indeholder Kvindernes Kostbarheder og Mændenes vigtige Papirer. Den er lavet saaledes, at den hurtig kan anbringns paa Ryggen af en Kamel, hvis der er Fare paa Færde, og den skal bort.

VI.

Arabernes Udholdenhed og Nøjsomhed grænser til det utrolige. Han kan sulte i tre Dage og undvære Drikke i indtil 52 Timer og dog gøre forbausende lange Dagsmarscher.

General *Margueritte,* som i lang Tid kommanderede i Laghuat, havde taget i sin Tjeneste Saharitten *Ben-Saaidane,* som i fire og tyve Timer tilbagelagde 216 Kilometer. En anden Gang tilbagelagde han i 102 Timer 560 Kilometer. Han gjorde Tjeneste som Løber og var meget stolt af denne Bestilling og det Ry, han havde vundet. For at holde Benene i Vane, gik han ofte fra *Djelfa* til *Laghuat*, hvilken 116 Kilometre lange Strækning han brugte 14 Timer til at passere. Fjorten Mil i lige saa mange Timer!

Sikkert er det, at Ørkenens Folk ved det haarde og farefulde Liv, de føre, blive egnede til ypperlige Fodgængere og til at taale alle Slags Savn og Anstrengelser. I Sahara er det en Skændsel at kaldes *Bu-Kach*, Bugens Fader.

VII.

Det er Sammenslutningen af flere Familier med en fælles Afstamning, der har dannet Araberstammen. Medlemmerne af denne holde sammen lige saa meget af Nødvendighed som ifølge gammel nedarved Sædvane. Stammernes Skæbne har i Tidernes Løb været meget forskellig. Nogle Stammer ere fuldstændig forsvundne, andre ere meget faatallige, medens flere ere blevne talrige og mægtige. Antallet af Individer i Stammerne varierer mellem c. 500 og c. 40,000. Efter deres Betydning ere Stammerne delte i flere eller færre *Fraktioner*. *Duaren,* hvorved forstaaes en Samling af Telte, beliggende i en Rundkreds, er den mindste Faktor i Samfundet. Et vist Antal Duarer danne en *Ferka*, der styres af en *Cheikh*. Flere Ferkaer danne Stammen, der adlyder en *Kaid*. Flere Stammer, der ere grupperede sammen, adlyde en Over-Kaid eller *Agha*. Endelig slutte flere *Aghaliker* sig sammen under en *Bach-Agha*, der danner et *Kalifat*.

Hele dette Hierarehi er bygget paa det aristokratiske Princip.

Aristokratiet betragtes ikke blot som en Nødvendighed for Samfundet, men det ansees ligefrem som skabt ifølge en Naturlov:

»Tag en Tjørn«, sagde *Abd-el-Kader*, »Vand den i et helt Aar med Rosenvand, og den vil dog kun frembringe Tjørne; — tag en Daddel, lad den passe sig selv, og den vil frembringe Dadler.«

Adelen er Daddelen, medens Folket er Tjørnen.

»Hovedet, se det er nu en Gang Hovedet, og Halen vedbliver altid at være Halen«, siger den simpleste Hyrde.

Der eksisterer blandt Araberne tre Slags Adelskab. 1^0 det af Fødsel, 2^0 det militære og 3^0 det religiøse.

Fødselsaristokraterne, *Cherifferne* ere Efterkommere af Muhammeds Datter *Fatma* og *Sidi-Ali-Abi-Taleb* hans Onkel.

Militæraristokratiet — *Djuad* — bestaar af Efterkommere af gamle, berømte Familier eller af den Stamme, til hvilken Profeten hørte. De danne det aktive militære Element.

Endelig have vi den religiøse Adel — *Marabutterne.*

Det er ikke nødvendigt, at Adelen indtager en særlig høj Stilling i Samfundet — tværtimod ser man dem daglig give sig af med alle mulige Beskæftigelser og finder dem i alle mulige Stillinger.

Frankmændene have forsøgt at drage Fordel af Adelen. De have indset, at det var bedre at benytte dens Indflydelse, end forsøge det umulige, at undertrykke dens Magt. Nu udnævnes Cheikherne af Regeringen, medens vedblivende Cheferne for Duarene vælges af de Indfødte selv. Nomadelivets Fordringer og de religiøse Forskrifter nødvendiggøre denne Selvstyrelse. Cheikherne bilægge Stridigheder, paalægge Skatter og haandhæve Politimyndigheden. De svare omtrent til Mairene i de franske Kommuner. Kaiderne, Stammernes Øverste, udnævnes ogsaa af Regeringen. De ere direkte ansvarlige for Efterlevelsen af de givne Befalinger, udøve Dommervirksomheden og samle de Kontingenter af Ryttere — *Gumen* — som maatte blive rekvirerede til Assistance ved de franske Ekspeditoner.

I Befolkningens brede Lag findes der ikke nogen videre Standsforskel. Under Aristokratiet findes kun de smaa Ejendomsbesiddere, Forpagterne og Tjenestefolkene.

VIII.

Adelsmanden, der lever under det store Telt i Ørkenen, har ligesom Patricierne i det gamle Rom, sine Klienter, der komme fra den tidlige Morgenstund for at paakalde hans Hjælp eller for at søge Raad:

Denne klager over en Nabo, som har forsøgt at forføre Konen, hin anklager en Rigmand for ikke at ville betale, hvad han skylder, en tredie fortæller, at hans Kvæg er stjaalet, en fjerde beder om Hjælp for sin Datter, der bliver mishandlet af en brutal Ægtemand.

En Høvdings fornemste Dyd er Taalmodighed. Han maa høre paa alle og sørge for, at de alle gaa beroligede bort. Enkelte faa Befalinger, som de ikke kunne vægre sig ved at efterkomme, andre nøjes med gode Raad.

Men det er ikke nok, at Adelsmanden forstaar at dømme med Klogskab, han maa være tapper og gavmild.

> »hans Sabel skal altid være dragen, og hans Haand aaben«.



Udenfor Teltet.

Hans Telt skal være de ulykkeliges Tilflugtssted. Har ikke Profeten sagt:

> »Gud er kun barmhjertig mod dem, der selv ere barmhjertige.
> I troende giver Almisse, var det kun Halvdelen af en Daddelkærne.

Den, der er gavmild i Dag, »skal blive mættet i Morgen.«

Skønt Rigdom i Almindelighed, er en nødvendig Betingelse for at opnaa Indflydelse, bør den fornemste Høvding dog ikke lade skinne igennem, at hans vigtigste Beskæftigelse er at samle Formue. — Sin Indflydelse maa han snarere se at erhverve sig paa anden Maade.

Naar en Kriger har gjort utallige Razziaer, der have bragt ham baade Penge og Berømmelse, kaldes han *Ben-Derau* (Søn af sin Arm), og han kan aspirere til de højeste Værdigheder i Stammen. Det er altid det reelle, som Araberne forstaa at værdsætte. De sætte ikke Pris paa et stort og stærkt Legeme, naar der indenfor bor en svag Sjæl.

De forlange vel en stærk Legemsbygning, at vedkommende er ufølsom overfor Tørst, Sult og vant til at taale alle Slags Savn og Anstrengelser; men de sætte ingen Pris paa en herkulisk Legemsbygning. Det, de agte højest, er Hurtighed og Tapperhed.

Trods deres Beundring for Modet, eksisterer det Begreb om Ære, som vi have, slet ikke for dem.

De anse det saa langt fra at være en Fejghed at retirere overfor et overlegent Antal Modstandere, at de endog mene det rigtigt at flygte overfor en underlegen Styrke, naar man ingen Fordel kan have af at besejre den. Æren er for dem ikke Røg; de ville have et Udbytte, hver Gang de indlade sig i Kamp. Fornærmes en Araber, griber han ikke aabenlyst til Vaaben mod Fornærmeren, derved udsætter han sig jo kun selv for yderligere Tab, nej han hevner sig ved List. Vendettaen hersker i rigt Maal. Snigmord høre til Dagens Orden.

Opstaar der Strid mellem to Høvdinge, indvikles først deres Slægtninge og Venner i den — og til sidst ender det med, at hele Stammen er under Vaaben — for en Ubetydeligheds Skyld maaske.

Et Mord eller et Drab kan dog altid sones med Blodpenge *(Dia)*, der maa betales til den dræbtes Arvinger. Der

kendes næppe noget Eksempel paa, at den Morder, der har betalt Diaen, bliver forfulgt paa anden Maade. Ingen Søn vil nægte at modtage Dia af sin Faders Morder. Det er en hellig Handling at give og modtage den. Er derimod Morderen for fattig til at kunne betale *Diaen,* bliver han dømt til *Talionstraffen:* Øje for Øje, Tand for Tand og — Liv for Liv.

IX.

General *Daumas*, der i 1837 var fransk Konsul i *Maskara* hos *Abd-el-Kader*, fortæller et Eksempel paa denne Strafs Fuldbyrdelse:

To Børn stredes paa Gaden. Deres Fædre kom dem til Hjælp. Fra Trusler gik det over til Haandgribeligheder, som endte med, at den ene stødte den anden ned. Denne sidste havde fem Saar, et i højre, et andet i venstre Side, to i Underlivet og sluttelig et femte i Ryggen.

Folk kom løbende til og fængslede Morderen. Inden Forløbet af en halv Time var der ført Vidner, og Morderen blev dømt til at lide Talionstraffen for den myrdedes Broders Haand.

Paa et Tegn af Kadien førtes Morderen bagbunden til Torvet, hvor henved tre tusinde Mennesker ventede for at bivaane Eksekutionen. Med Møje blev der holdt en cirkelrund Plads aaben i Midten, hvor Morderen og han, der skulde fuldbyrde Dødsdommen, befandt sig. Førstnævnte var tilsyneladende rolig, fattet og ligegyldig for, hvad der skulde ske, sidstnævnte stod med Kniven i Haanden.

Efter Dommens Ordlyd skulde Morderen dø efter at have modtaget lige saa mange Knivstik, som han havde bibragt sit Offer. De skulde bibringes ham i samme Orden og i de samme Legemsdele, som den døde havde faaet dem i.

Da alt var i Orden, hævedes en Stok i Vejret. Det var Signalet til Skarpretteren.

Denne sprang øjeblikkelig frem, stødte Offeret Dolken, først i den højre, saa i den venstre Side af Brystet, men upaatvivlelig uden at træffe Hjærtet; thi den ulykkelige skreg til ham:

»Stød til! Stød til! men tro blot ikke, at det er Dig, som dræber mig. — Det er Gud alene.«

Medens Bøddelen endnu i Hast bibragte Offeret to Stik i Underlivet, saa Blodet flød i Strømme, vedblev denne sine Forhaanelser.

Der var nu kun det sidste Stød tilbage. Den saarede vendte sig selv om — og Dolkens Blad forsvandt i Ryggen paa ham. Han vaklede, men faldt ikke omkuld.

»Det er nok«! »det er nok«! skreg Mængden.

»Han har kun givet fem Knivstik, og han skal selv ikke have flere.«

Eksekutionen var forbi. Den ulykkelige havde endnu Kraft nok til at vakle til sit Hus. Her kom øjeblikkelig den franske Konsulatlæge Warnier til Stede. Medens han gav sig til at forbinde de frygtelige Saar, sukkede den lemlæstede:

»O frels mig! Du er en stor Læge — bevis det nu, helbred mig; at jeg kan dræbe den Hund!«

Al Hjælp var imidlertid unyttig.

Hvis en Morder er tilstrækkelig mægtig til, at hans Sammefrænder ville beskytte ham, nægter han maaske at betale Blodpengene. Dog før eller senere vil han komme til at bøde med sit Liv. Vendettaen vil ramme ham.

X.

Der hersker den største Glæde i Nomadens Telt, naar et Barn kommer til Verden, hvad enten det saa er en Dreng eller en Pige. Dog glæder en Araber sig mere over en Dreng, end en Pige.

Den, der i Forvejen har Døtre, sørger til den Dag, da hans Hustru skænker ham en Søn. Hans Venner komme da for at lykønske ham, og Barnet er saa meget mere velkomment, som det har været længe ventet.

I de finere Familier komme baade Mænd og Kvinder straks for at lykønske Forældrene og for at ønske Barnet Velkommen. De udtale for dets Fremtid de bedste Ønsker:

»Gid han maa blive smuk!«

»Gid han maa blive mægtig!«

»Gid han maa blive rig!«

»Gid han maa blive lykkelig!«

Samtidig overbringe de deres Gaver: Kameler, Faar, kostbare Klæder, Korn eller Dadler.

Faderen maa til Gengæld yde den mest storartede Gæstfrihed, mange Gange i hele fjorten Dage i Træk.

Senest otte Dage efter, at et Barn er bragt til Verden, samles Familiens nærmeste Venner og Frænder til et Gilde, ved hvilket det bestemmes, hvad Barnet skal hedde.

Ved Begyndelsen af Maaltidet deles en kogt Faarelever i flere Stykker af forskellig Størrelse. Hvert af disse repræsenterer et Navn. Efterat de ere blevne tilbørligt blandede, trækker man paa Maa og Faa et af dem, og Barnet faar da det Navn, der repræsenteres af Stykket.

XI.

Omskærelsen er en højtidelig og festlig Handling. I Byerne foretages den almindelig i syv Aars Alderen, blandt Nomaderne allerede i fem Aars Alderen.

Det fejler ikke, at naar en særlig agtet og indflydelsesrig Mand lader sin Søn omskære, at da samtidig andre fattigere Folks Børn, eller Tjenestefolkenes Børn, tillige blive omskaarne. Dette er nemlig en Gud velbehagelig Handling.

Omskærelsesfesten, der varer en seks til otte Dage, samler i Almindelighed i Familiens Hjem alle Venner og

Naboer, baade Mænd og Kvinder. Selve Omskærelsen foregaar om Natten. Faderen og de nærmeste Venner samles om den Seng, paa hvilken Barnet og Operatøren befinde, sig. Vandkølere slaaes itu udenfor Boligen forat meddele alle og enhver, at Barnet er renset og omskaaret. Kvinderne udstøde deres Ju! — Ju! og ligestraks efter begynder Dansen og Musikken.

Araberne anse Omskærelsesceremonien for at være af ældgammel Oprindelse. Den arabiske Legende beretter, at den første Mand besluttede, efter at være udjaget af Paradiset, helt at ødelægge det, der havde været Aarsagen til hans Fald; men i sidste Oieblik fortrød han det og nøjedes med en mere beskeden Ødelæggelse.

XII.

Ærbødigheden overfor Faderen er et af de smukkeste Karaktertræk hos Araberne.

Saa længe Barnet er lille, tilhører hele Teltet det. Faderen er da paa en vis Maade sin Søns første Slave; men naar Sønnen vokser til, bliver Forholdet anderledes. Han lærer da, at han ikke mere maa tale til sin Fader uden at være spurgt, ejheller være til Stede ved de Sammenkomster, i hvilke Faderen deltager. Den samme Ærbødighed, som saaledes skal vises overfor Faderen som Teltets Herre, skal ogsaa vises over for ældre Brødre.

Saasnart Drengen begynder at udvikle sig, lærer man ham at læse og skrive. Tidligere var det kun Marabutterne, som kunde give sig af med boglige Sysler. Krigerne foragtede, ligesom Middelalderens Adelige, al Lærdom; nu derimod tænke Araberne anderledes:

»I gamle Dage kunde vi leve i Uvidenhed, thi da herskede der Ro og Lykke iblandt os; men i disse urolige Tider ere vi nødsagede til at tage Videnskaben til Hjælp.«

Samtidig med, at Drengen lærer at læse og skrive, begynder han at øve sig i Vaabenbrug og i at ride. Lige saasnart han kan faa Benene over en Hesteryg, lader man ham bestige, først et Føl, senere en Hest. Efterhaanden som han lærer at sidde fast, tager man ham med paa Jagt. Dér øves han i at skyde og i at bore Lansen i Vildsvinets Side.

Naar han er bleven seksten til atten Aar gammel, har lært Koranens Bud og kan taale at faste, bliver han gift. Har ikke Profeten sagt:

»Gift dig ung;
Ægteskabet holder Manden i Ave
og forædler Kvinden«.

XIII.

Lige til dette Tidspunkt, er der bleven vaaget over hans Opdragelse med den største Omhu. Aldrig har han faaet Lov at være alene. En Lærer eller et Tjenestetyende har altid passet paa ham. Man har holdt ham borte fra Mænd og Kvinder med løse Sæder, for at han kunde medbringe et stærkt Legeme og en ubesmittet Sjæl til den, man har udset til hans Hustru.

Hun maa være af lige Byrd, have et godt Rygte og, om muligt, være smuk. Slægtens Kvinder forvisse sig, ved en nøjagtig Undersøgelse i Brudens Hjem om, at alt i saa Henseende er i Orden. Er denne Prøve faldet heldigt ud, bliver Parret gift.

Paa Bryllupsdagen kommer til Brudens Telt en Kavalkade paa henved fem hundrede prægtigt klædte, godt bevæbnede og ypperligt beredne Ryttere. De ledsages af tilslørede Kvinder paa Æsler og Kameler. Det er de yngste og smukkeste Piger i Stammen, som ere udvalgte til at foretage

dette frydefulde Bryllupsridt, der ofte kan vare i flere Dage. Paa hele Rejsen lade Rytterne deres Heste danse, ofte i den



Araberkvinde fra Syden.

vildeste Galop, samtidig med, at Geværskuddene knalde og blande sig i Kvindernes Glædesskrig og Kærlighedssange.

Saasnart Rytterskaren er ankommen til Brudens Telt, gaar hendes Fader frem og ønsker Velkommen, hvorefter der beredes et Gæstebud for de fremmede, der først næste Dag skulle tiltræde Hjemmarchen.

Denne Gang er Bruden med, ridende paa et Muldyr eller en rigt prydet Kamel. Hun har ikke sagt Farvel hverken til sin Fader eller sine ældre Brødre, hendes Undselighed forbyder hende det. Kun hendes Moder gaar ved Afskeden ud af Teltet for at velsigne hende og forat sige hende et rørende Farvel, nu, da hun snart ikke længere er ung Pige og for Fremtiden skal tilhøre en anden Familie.

Imidlertid har Brudgommen rejst et rigt prydet Telt. Her modtages Bruden der følges af sin Moder og sine Slægtninge. Der bydes dem et udsøgt Maaltid. Rundt om fejres nu Bryllupsfesten med Musik og Glædesskud; men først om Aftenen smutter Brudgommen ind i Teltet, hvor der nu er tyst og sttille.

Næste Morgen er Brudens Familie samlet i ængstelig Spænding. Moderen modtager nu af en Tjenestepige Datterens Særk, som hun med Stolthed viser frem:

> »Gud give dig Kraft og Sundhed! Du har ikke gjort vore Forhaabninger til Skamme, du er en god Datter, som aldrig har bragt os til at blegne af Skam.«

Inden denne Ceremoni lykkeligt er overstaaet, er Familien ængstelig til Mode. Gaar alt godt, udbryde Kvinderne i Fryderaab. Familiens Ære ere reddet, og Særken spaserer nu rundt fra Familie til Familie blandt Vennerne, som alle glæde sig og give Foreviserinden Gaver.

XIV.

Muhamedanernes Ægteskab er fuldstændig borgerligt. Tvært imod, hvad der er Tilfældet hos os, er det Brudgommen, som maa give Brudens Forældre en Medgift.

En Pige af hvilken som helst Alder kan bortgives til Ægte af sin Fader eller af sin Beskytter, men først, naar hun er giftefærdig, kommer hun til sin Ægtemand.

Saasnart hun er bortlovet, oprettes der en Ægteskabskontrakt, som udtrykkelig bestemmer dette. Den konstaterer, at Bruden er Mø, den bestemmer, at hun ikke maa blive anvendt til visse sværere Arbejder, at f. Eks. Manden ikke maa tage andre legitime Hustruer, ejheller have Slavinder som Medhustruer, og iøvrigt indeholder den, hvad der maatte være aftalt om andre Forhold.

Hvis Manden ikke overholder disse Betingelser, kan Kvinden forlange Skilsmisse. Er Uretten paa Mandens Side, beholder Kvinden sin Medgift. Hvis det modsatte er Tilfældet, skal en Del af den tilbagegives.

Den fraskilte Kvinde skal opføde sine Børn i to Aar.

Enker bestemme selv, om de ville gifte sig igen; de maa dog vente fire Maaneder og 10 Dage, efter at Manden er død.

Der er intet til Hinder for, at de kunne føde deres afdøde Mand Børn længe efter dennes Død. Araberne sige da, at »Barnet har sovet i Moders Liv.«

Man har Eksempler paa, at Børn paa denne Maade have sovet — i syv Aar.

Dør Hustruen, arver Manden Halvdelen af hendes Efterladenskaber, dog kun en Fjerdedel, hvis der ingen Børn er.

Skjønt Loven tillader en Høvding at have fire Hustruer paa een Gang, kunne Araberne dog sjeldent hjælpe sig dermed.

Det er ikke en Gang tilstrækkeligt, at de foruden dem have en Del Medhustruer, nej Skilsmisse maa tages til Hjælp forat faa yngre istedetfor de gamle.

Man har endog hørt, at en Høvding har haft fjorten legitime Hustruer. Det er en Selvfølge, at Husfreden under slige Forhold ikke kan være den bedste. Jalousien hersker da ogsaa i videste Maal i Teltene med de mange Kvinder. Ofte hænder det, at en foretrukken Medbejlerske sygner hen og dør af den Gift, som Hadet har ladet en tilsidesat Hustru tilberede. Trods slige uhyggelige Tildragelser er det dog sjeldent, at Kvinderne forraade hinanden overfor deres Mand — mod ham holde de som Regel sammen. De klage deres Sorger over Ægtemændenes Slethed for Kadien, der mange Gange har meget delikate Sager til Afgørelse; thi en Mand skal regelmæssigt opfylde sine ægteskabelige Pligter overfor hver enkelt af sine legitime Hustruer — han skal give dem hver især »Guds Part« — hvis han vil undgaa Skilsmisse.

Det er dog skjældent, at Kvinderne i de højere Lag beklage sig over sligt og aabenbare de ægteskabelige Hemmeligheder; den simple Kvinde derimod fordrer sin Ret, hun har jo baade Religionen og Loven paa sin Side.

De arabiske Kvinder ere i Almindelighed smaa med en Hud hvid som Mælk og med store, sorte, udtryksfulde, svømmende Øjne og lange Øjenvipper, dertil yndige koralrøde Læber, et langt, krøllet Haar og perlehvide Tænder. Deres Ansigt er tatoveret med blaa Stjerner paa Panden, Kinderne og Hagen.

De tabe sig imidlertid meget hurtigt og ere allerede gamle og grimme i Tyveaarsalderen. De blive nemlig ofte gifte allerede, naar de ere en halv Snes Aar gamle, og derefter overlæssede med Arbejde og mangen Gang mishandlede af deres ustadige Ægtemænd.

Deres Blufærdighed er ikke stor og gælder egentlig kun Ansigtet. Man kan somme Tider se fattige Kvinder gaa paa Arbejde med Hovedet meget omhyggeligt tilhyllet, medens det øvrige Legeme kun er dækket af to Lærredsstrimler, der hænge ned for og bag, saa man i Profil ser

hele det nøgne Legeme. De blive hurtigt deformerede af svært Arbejde. Fra Morgen til Aften maa de slide og



Araberinde der maler Korn.

slæbe: Ofte ser man dem f. Eks. med et Barn paa Ryggen traske afsted for at hente Vand flere Kilometre borte.

Deres Intelligens er, særlig i de højere Lag, hvor de altid leve som i et Fængsel, kun ringe. I det hele taget er deres Lod sørgelig. Saa længe de ere ganske unge, blive de fejrede og forgudede — for senere saa meget føleligere at mærke Overgangen, naar Mændene med deres utallige Forrettigheder ere blevne kede af dem og behandle dem haardt.

Hvad hjælper det at klage til Kadien og blive skilt fra ham, der har købt en — ingen anden vil dog ægte en gammel fraskilt Kone.

Saa længe de ere unge, spille Kvinderne en uhyre Rolle i det muhamedanske Samfund. Følgende Faktum kan bevise det:

Sig til en Araber, at han er fejg; han vil maaske finde sig i denne Fornærmelse. Er han virkelig fejg, har Gud villet det saaledes. Behandl ham som Tyv — han vil le Dig ud. I han Øjne er Tyveri ofte en fortjenstfuld Handling. Men kald ham: »*tahan*«, og Du vil have optændt et Raseri i hans Inderste og en Vrede, som kun kan stilles ved Blod. Det eneste Menneske, som en Araber aldrig vilde kunne tilgive, er ham, om hvem han vidste, at han med Rette kastede ham Ordet »Hanrej« i Øjnene.

XV.

Fra det Øjeblik den unge Araber er bleven gift, indindtræder han i en ny Sfære. Fra nu af regnes han til Krigsmændene; hans Mening vejer noget, selv om han ikke straks er bleven Chef for en Samling Telte eller har fuld Raadighed over Hjordene, fordi Faderen endnu lever. Er han *grand seigneur*, har han allerede sine egne Heste, sine Jagthunde, Falke, Krigsudrustning og Jagtudstyr samt fremfor alt sine egne Klienter blandt de unge Mænd af Stammen, som maaske ikke ere af saa ædel Herkomst, som han selv.



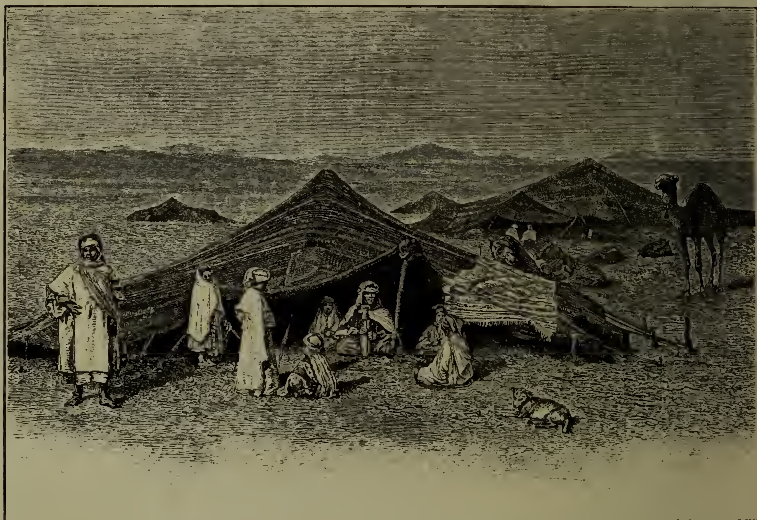
Nomadeteltets Indre.

Hans Heste ere af den ædleste Race, af dem, hvis Stamtræ kan følges tilbage til Muhammeds Tid; hans *Slugier* har han selv fodret og afrettet. De sove ved Siden af ham i Teltet, medens Hyrdehundene udenfor glamme ad Hyæner og Sjakaler; hans Falke ere opdrættede af Falkoneren under hans eget Tilsyn; de kende hans Stemme, naar han befaler dem at styrte sig over Vildtet, eller naar han igen kalder dem tilbage; hans Geværer og Sabler stamme fra Tunis eller Algier; de er beslaaede med Sølv; hans Sadler ere af guldbroderet Fløjel eller Safian; hans Sabeltaske er prydet med Pantherskind, hans Sporer ere forsølvede; hans store Straahat er prydet med Strudsfjer, og hans Patrontaske er af guld- og sølvbroderet Safian.

Naar endelig den Time kommer, da den unge Mands Fader har »betalt den Afgift, som Gud lægger paa ethvert Hoved« — med andre Ord, naar han er død, da tilhører det store Telt ham med al dets Tilbehør af Tæpper, Hynder, Krigs- og Jagtudstyr samt Mundforraad for hele Familien. Fra nu af skulle Teltets femogtyve eller tredive Beboere, baade Familiemedlemmerne og Slaverne, adlyde ham. Hans er Hingsten og Hopperne, der staa tøjrede udenfor Teltet. Hans ere den halve Snes Negre og Negerinder, der vogte Forraadene af Byg, Havre, Dadler og Honning, som klogeligt ere gemte i en eller anden Oaseby, for at de ikke skulle gaa tabte i Ufredstider. — Han er fra nu af Herre over og Ejer af Hjordene paa de titusinde Faar og de femhundrede Kameler, som græsse langt borte, spredte paa Højsletterne under Bevogtning af Hyrderne. Hans Formue beløber sig paa denne Maade maaske til halvandet hundrede tusind Francs.

XVI.

I den Alder, den unge Høvding nu er i, en Snes Aar, behøver han ikke i mindste Maade at bekymre sig om Forvaltningen af sin Formue, det overlader han andre. Han hengiver sig alene til sine Fornøjelser. I Fredstider stiger han til Hest, og fulgt af sine Venner og nogle Tjenestefolk paa Kameler drager han af Sted med sine Hunde til de fjerne



Nomadelejr.

Græsgange, maaske for at se til sine Hjorde; men snarere for at jage Strudsen og Gazellen paa Vejen.

Have de Spejdere, som han har sendt forud, meldt, at der er Strudse i Sigte, rides der til, og Fuglene indesluttes saa vidt gørligt i en stor Kreds af Ryttere. Efterhaanden snævres denne mere og mere ind, og sluttelig styrte Jægerne sig med høje Raab over Vildtet. Enhver vælger sit Offer, følger det i de tusinde Bugter, det løber i for at undgaa

Faren. Endelig slaaes det ned ved et Stokkeslag i Hovedet, thi en Kugle vilde bringe Blodet til at flyde ud over Fjerene.

Langt borte i det fjerne ses en Hjord; det synes, som kunde det være en hel Stammes Kvæg, og dog er det ikke saaledes — Spejderne have snart opdaget, at det er en Flok Gazeller. Nu gælder det at være forsigtig. Rytterne ride fremad fulgte af Folkene, der holde Hundene tilbage for at forhindre dem i at halse. Først naar man er naaet ind paa en Afstand af omtrent en halv Fjerdingvej, slippes de løs under Tilraabene:

»Min Broder! min Ven! de ere der henne! ser du dem ikke?«

Jægerne følge efter i kort Galop; men Gazellerne tage Flugten, jagede af de rapfodede Slugier, som efterhaanden vinde ind paa dem. Saadan gaar Jagten en halv Mils Vej videre frem, indtil det lykkes Hundene at naa Flokken. Jægernes Heste strække ud, alt hvad de kunne, idet man søger at drage en Kreds om Gazellerne. Hver Slugi har udvalgt sig sin Buk. Denne springer i Vejret — styrter fremad — vender sig mod sin Fjende — bereder sig til at kæmpe med Hornene, idet den bøjer Hovedet — men pludseligt rejser den sig, springer højt op over Hunden — flygter, bliver paa ny indhentet — føler, at det er ude med den, thi Benene svigte den; den skriger ynkeligt, det er dens Angstskrig i Dødsstunden.

Den ubarmhjærtige Slugi springer paa den, borer den Tænderne i Nakken og knækker dens Nakkehvirkel. Jægeren er imidlertid kommen til og giver den Fangst:

»*bessem Allah!*« i Guds Navn.

Dog den Jagt, der passer sig bedst for de store Herrer, og som derfor anses for den fineste, er Falkejagten.

Falken opdrages i Teltet; der er den lænket til en Stang med en elegant Læderrem. Den fodres og afrettes af Teltherren selv. Dens Hætte er af guldbroderet Silke og prydet med Strudsfjer i Toppen. Naar dens Afretning er fuldført, indbyder Ejeren sine Venner til den første Jagt. Alle ere de vel beredne. Forrest rider Indbyderen med en af Fuglene paa Skulderen, medens han holder en anden paa sit behandskede Haandled.

»Næst efter *Gumen*, naar den drager afsted til »Kamp, er intet skønnere, end Opbruddet til Falkejagt«, sagde *Abd-el-Kader*.

Hestene vrinske og stejle; Rytterne spredes rundt om paa Sletten for at jage Vildtet ud af Alfatuerne — En Hare springer op — Øjeblikkelig tages Hætten af en Falk, og dens Herre siger til den:

Ha—u! Ha—u! (se, der er den).

Det kloge Dyr hvirvler afsted og forsvinder i Horisonten. Der styrter den sig over sit Bytte med Lynets Hurtighed, hakker Øjnene ud paa det og holder det fast eller dræber det, inden Rytterne kommer til i Galop.

Hvis det er en Trapgaas, Jægerne have rejst — følger Falken den i Flugten. De to tumle sig afsted, op og ned, til Siderne, fremad og tilbage, i korte eller lange Tag — Saa forsvinde de i det ene Øjeblik for Jægernes Blikke — i det næste ere de atter synlige — et Par hoppende Bevægelser, og de tumle begge ned. Trapgaasens Vinger ere knækkede. Falken holder sit Bytte under sig i Faldet.

Saadanne Idrætter i Fredens Dage uddanner den unge Mand til Krigens Sysler. Han ved jo aldrig, om den næste Jagt gælder Mennesker. Her i Ørkenen maa man være lige beredt til Jagt og til Krig.

XVII.

Efterhaanden som Ynglingen ret har vokset sig til Mand, bliver hans Holdning mere værdig; Hvert hvidt Haar, der spirer frem i hans Skæg, bringer ham paa alvorligere Tanker. Han omgaaes hyppigere de hellige Marabutter; overfor dem viser han sig gavmild; han bliver mere religiøs, og man ser ham sjeldnere paa Jagt, ved Bryllupsfester eller som Deltager i Fantasiaer. Hans Pligter som Høvding bevirke, at han har mindre Tid til Fornøjelser, thi han maa dømme i Stammefrændernes Stridigheder, sørge for at formere sine Hjorde, opdrage sine Børn og skaffe sig allierede.

Dog den ungdommelige ridderlige Aand slumrer i hans Indre. Lad Krudtet begynde at tale, naar der er tilføjet hans Stamme en Fornærmelse — og Du kan være sikker paa, at han ikke vil blive siddende i sit Telt. Du vil finde ham blandt de forreste — han vil kun være alt for lykkelig over at kunne dø i Kampen som en Mand, i Stedet for hjemme som en gammel Kælling.

Visse højadelige Slægter rose sig af, at de blandt deres Forfædre ikke kende nogen Mand, der er død Straadøden.

XVIII.

Araberne have langtfra den samme Frygt for Døden som Europæerne. Deres Religion lover dem efter Døden et herligt Liv. Den er ikke bebyrdet med saa mange uforstaaelige og forunderlige Mysterier, som mange andre Religioner. Den er resumeret i denne ene Trosartikel:

»Der er kun een Gud, og Muhamed er hans Profet«.

Sé, det er simpelt, klart og til at forstaa

Hvis Høvdingen ikke falder i Krigen, men ligger for Døden hjemme, lader han Venner og Frænder kalde til sit Sygeleje. »Mine Venner«, siger han til dem, »jeg vil ikke mere komme til til at se Eder i denne Verden, hvor jeg kun var en Vandringsmand; jeg dør i Guds Navn.«

Derpaa fremsiger han *Chehadaen:* »Der er kun een Gud, og Muhamed er hans Profet.«

Hvis hans Mund ikke evner at sige disse hellige Ord, holder en af de tilstedeværende Pegefingeren paa hans højre Haand i Vejret. Det betyder »der er kun en Gud«. Har den døende opfyldt *Chehadaen,* kan han roligt sove hen.

Begravelsesceremonierne ere, særlig overfor den Høvding, som er falden i Krigen, meget højtidelige. Han indhylles i et hvidt Ligklæde og anbringes paa et Tæppe, rundt om hvilket Grædekonerne og Kvinderne istemme Veklagerne, idet de rive sig i Ansigt og Bryst. Deres Kinder ere sværtede. De synge til kendte Melodier improviserede Sange, der af og til afbrydes af Hulken i Takt. Omkvædet hertil er;

ia-uaïli — ia-uaïli.
(Ulykke! — Ulykke!)

Tæt ved dem holder en Slave den dødes Yndlingshest ved Tøjlen; hans lange Gevær hænger paa Sadelknappen sammen med hans Sporer, Pistoler og Kniv.

Lidt længere borte sidde unge og gamle Krigere i taus Smerte i en Rundkreds paa Sandet med Hætterne trukne ned over Øjnene.

Grædekonerne synge, medens Slægtninge og Venner istemme Omkvædene, idet de iøvrigt græde og hulke i Takt med Sangene:

»Hvor er han?
Hans Hest er kommen hjem;
— han kom ikke;

Hans Sabel er kommen tilbage,
— han kom ikke;
Hans Sporer ere her, men han
— er her ikke.
Hvor er han?«

»Man siger, han er død, falden i Kampen med en Kugle i Hjertet, han, den ædleste blandt Rytterne, vor Høvding,
ia-uaïli — ia-uaïli.«

Hans Hustru synger:

»Mit Telt er tomt;
hvor er min Løve?
hvor skal jeg finde hans Lige?
som aldrig slog
uden med Sablen.
Jeg er som forstenet,
og alle hans Ryttere sørge.«

Grædekonerne:

»Han er ikke død! han er ikke død!
Han har efterladt Dig sine Brødre
og sine Børn.
De ville beskytte Dig.
Han er ikke død; hans Sjæl
er hos Gud;
Vi ville gense ham.«

Mændene henvende til den afdødes Slægt trøsterige Talemaader:

»Det stod skrevet, det stod skrevet!«

eller:

»Han havde naaet den Grænse, som Gud havde bestemt for ham. Gud vil give ham sin Miskundhed.«

Efter at Sørgekvadene ere endte, tage de gamle Kvinder Liget mellem Hænder, vaske det omhyggeligt og hylle det ind i et hvidt Liglagen, der er overstænket med Vand fra Mekka. Derefter løfte fire af den afdødes Slægtninge det Tæppe, paa hvilket Liget ligger, og bære det til Kirkegaarden.

Foran Liget gaar Imanen, Marabutterne og Tolbaerne; efter det følger Slægtninge og Venner. I Almindelighed følge Kvinderne ikke. — Under Gangen til Graven synge de forreste:

»Der er kun een Gud!«

Følget svarer:

»og Muhamed er hans Profet!«

Der hersker den største Ro, og der høres ingen Klager eller Suk. Man har fattet sig.

Paa Kirkegaarden lægges Liget ved Siden af Graven, medens Imanen, omgiven af Marabutterne, med høj Stemme beder for den afdøde. Han slutter Bønnen med et:

»Amin!«

som gentages af det knælende Følge.

Nu sænkes Liget i Graven, saaledes at Ansigtet kommer til at vende mod Mekka; oven paa det anbringes store Sten, og hver af de tilstedeværende kaster en Haandfuld Jord ovenpaa. Derefter jevne Graverne Jordsmonnet og dække det med Tjørnegrene o. l., for at ikke Hyæner og Sjakaler skulle finde Vej til den døde.

— Hver Mand begiver sig nu hjem; kun nogle enkelte Kvinder ere komne til. De knæle paa Graven og kalde i deres store Sorg paa den døde. De sige ham Farvel, mange mange Gange, idet de indbilde sig, at han endnu kan høre dem. Dog ogsaa dette faar en Ende. Tolbaerne og Marabutterne komme til, trøste de sørgende og opfordre dem til at forlade Graven.

Med Hændene for Øjnene forlade de da endelig Kirkegaarden, — idet de fra Tid til anden vende sig om for at raabe deres sidste Farvel til ham, de først skulle gensé paa den yderste Dag.

Indtil da faar han Lov at hvile i Fred. Der sørges omhyggeligt for, at der ikke i Nærheden af Kirkegaardene synges eller spilles muntre Sange. Det vilde ikke være rigtigt, at minde den døde om denne Verdens Glæder.

XIX.

Vi have set, at Araberne hovedsagelig ere Nomader: de leve under Teltene og have kun to Slags Ernæringskilder; Opdrætning af Kvæg og lidt Agerbrug.

Trods deres primitive Standpunkt forstaa de udmærket at opdrætte og underholde enorme Hjorde af Faar, som de drive ud paa Græsgangene i Sahara eller paa Højsletterne, saasnart Regnen har bragt Vegetationen til at spire. Deres Hjorde leve altid i fri Luft intet Steds kunne de finde Ly for Uvejr eller Føde i tørre Aar, saa maa de dø i Mængde.

Dyrkningen af Jorden drives paa en meget primitiv Maade, og dog lykkes Høsten ofte forbausende godt. Der saaes paa Lykke og Fromme, saa vendes Jorden ved simple Harver, og Naturen maa da gjøre Resten. Der gødes aldrig, ejheller finder der anden Pasning Sted, end den omtalte. I Juni begynder Høsten. Aksene afskæres og samles i Bunker, derefter udbredes de paa Jorden, hvor de tærskes under Hestehove. Saasnart nu Vinden blæser, borttages Straaet, og tilbage bliver Kornet.

Trods denne simple Fremgangsmaade lykkes Høsten, som sagt, i Almindelighed godt paa Grund af Jordens forbausende Frugtbarhed. Dyrkningen koster ingen videre Penge, kun Ulejligheden, saa Indtægterne i gode Aar ere store.

Skønt der af og til gemmes Korn til daarlige Aar i de underjordiske Forraadsbrønde, de saakaldte *Silos*, er Reglen snarere det modsatte, hvorfor der ogsaa hersker den største Nød, naar Høsten slaar fejl. Da gaar det som i Hungersnødsperioden i 1867. Folk dø i tusindvis og rædsels-

fulde Tider komme over Landet. Man har endog ved slige Lejligheder haft Eksempler paa, at enkelte have grebet til det yderste Middel for at opholde Livet, idet de have spist deres Medmennesker.

De store arabiske Ejendomsbesiddere dyrke ikke selv Jorden. De arrangere sig med fattigere Folk, som ofte ligefrem forpagte den.



Chambâernes Telte udenfor Oasen Uargla.

XX.

Af mere bekendte Ørkenstammer have vi i Provinsen Oran: *Hassasenaerne, Hararne, Hamianerne* og frem for alt *Uled-Sidi-Cheikherne.*

De vigtigste Stammer i Provinsen Algiers Sahara ere *Zenkaerne, Uled-Chaïberne, Rahmanerne, Larbaerne, Arazliaerne, Laghuaterne og Chambâerne.*

Larbaerne især elske Krigen. De ligge i uophørlige Kampe med deres Naboer.

Arazliaerne derimod ere fredelige og holde af at handle; men ere ikke bange, naar det skal gaa løs. Deres smukke Kvinder ere meget letfærdige.

Laghuaterne ere meget dovne, de lade deres Kvinder arbejde for sig, ikke blot som andre Stammer i Husholdningen, men de lade dem ogsaa vaske, blege og væve det Lærred, hvoraf der fabrikeres de berømte Burnusser og Haïker.

Chambâerne drive en anden Industri; de ere uforbederlige Røvere og Kvægtyve. De strejfe helt ind i Marokko for at røve Faar og Heste; fra Tuaregerne stjæle de ligeledes. Disse Tyverier ske med Vaaben i Haand, hvorfor Stammen er i høj Grad frygtet og dog paa samme Tid respecteret; man frygter dens Hævn, og man hylde dens Dyder. De ere nemlig tapre, udmærkede Ryttere, utrættelige Fodgængere, ypperlige Struds- og Antilopejægere, i høj Grad gæstfrie; men de ere slemme Løgnhalse og troløse i deres dagligdags Livsforhold.

Blandt Stammerne i Provinsen Constantine maa fremhæves: *Rahmanerne*, *Uled-Zekrierne*, *Uled-Mulaterne*, *Uled-Saïaherne* og frem for alt *Uled-Naylerne*.

Disse sidste ere industrielle, drive Handel og ere meget gæstfri; men deres Sæder ere forbausende slappe. Deres Døtre, som ere berømte for deres Skønhed, nyde det sørgelige Privilegium lige fra deres allertidligste Ungdom at være ofrede for Prostitutionen, der i denne Stamme ligefrem er en Institution. Førend en ung Pige bliver gift, er det Reglen, at hun, ledsaget af sin Moder eller en ældre Søster, hengiver sig til alle og enhver. Naar hun paa denne Maade har tjent en større eller mindre Formue, vender hun tilbage til Stammen, køber sig en Hjord, og er saa meget mere sikker paa at finde en Ægtemand, som den Sum, hun har fortjent, er stor.

Disse algierske Kurtisaner ere ypperlige Danserinder. Deres Klædedragt er meget forunderlig: Paa Hovedet have de et stort Klæde, som bagtil falder i Draperier ned over Nakken. Under dette bære de mægtige Fletninger af kunstigt



Uled-Nayl-Pige.

Haar. I Ørene bære de store Sølvringe. Deres Kjoler ere oversaaede med Brocher og Sølvkæder. Om Livet have de kunstfærdigt forarbejdede massive Sølvbælter, om Halsen Kolliers, om Haand- og Fodledene bære de Sølvringe. Om Øjnene ere de malede for at faa et smægtende Udseende.

Mange af Uled-Nayl Pigerne have spillet en vis Rolle. De De vidst at opnaa en betydelig Magt over mange af Ørkenens bedste Sønner. Man har hørt om e'n Søn af en berømt Høvding, som udplyndrede sin Fader for at kunne tilfredsstille sin Elskerindes Luner. Da dette ikke strakte til, paalagde han Stammerne ekstraordinære Skatter.

I en lille By i Syden kastede endog en Kalif de Stakler i Fængsel, som ikke vare blevne blandede af en af hans Uled-Naylpigers Skønhed.

Deres Dans er æggende og meget besynderlig.

XXI.

Maleren Fromentin har beskrevet den:

— — — — — — — — — — —

Der var gjort Holdt udenfor Landsbyen *Boghari*, og Teltene vare rejste. Det var bleven Aften. Ind til Byen var det sendt Bud efter Musikantere og Danserinder. —

Alverden sov der, thi Klokken var over ti, og man havde Nød nok med at vække de stakkels Folk. Imens tændtes store Baal foran vort Telt. Efter en god Times Venten saa vi et rødt Lys, af Størrelse som en Stjerne, bevæge sig frem i Mørket i Højde med Byen. Lidt efter hørte vi svage Fløjtetoner komme til os gennem Nattens Stilhed. Det var Festtoget, som nærmede sig. Fem, seks Musikantere med Tamburiner og Fløjter, lige saa mange tilhyllede Kvinder og en Hoben Arabere, der havde indbudt sig selv, kom endelig til Syne mellem vore Ildsteder, hvor de stillede sig op i en stor Kreds, — og Dansen begyndte. Omgivelserne laa i det dybeste Mørke. Overalt, opadtil og

rundt om udenfor Baalene var der bælgmørkt som i den blindes Øje. Baalene blussede op og Røgen derfra hvirvlede bort i flammende Linier. Gennem den saaes Skikkelser i vage Omrids: — Der glimtede et hvidt Hoved, hist en Arm uden Legeme, her Hænder i ustandselige Bevægelser. — De tilhørende Arme synes forsvundne. — Sé de sorte Øjne og de skinnende hvide Tænder midt i næppe synlige Ansigter. — Se Halvdelen af en Burnus, hvis øvrige Del ikke eksisterer — ved et forunderligt Lune gaar den over i mørke Linier eller sorte Klatter. — Fløjtetoner lyde fra et usynligt Sted — Tamburinerne vise sig i det klareste Lys som store hvide Skiver — de synes at bevæge sig af sig selv. —

Det er som en af Rembrandts Raderinger havde faaet Liv.

Snart lysner det op inden for den ravnsorte Ramme med en forunderlig Virkning. — Danserinden staar midt i Kredsen, omgiven af opmærksomme Tilskuere. Hun bevæger sig i Takt med Musikken, snart i lange, vuggende Bevægelser, snart som i en krampagtig Sitren. I det ene Øjeblik bøjer hun Hovedet i en hemmelighedsfuld Afmagt, i det næste strækker hun de skønne Hænder frem i en bønfaldende Bevægelse. —

Det er en hel Kærlighedshistorie, udført med en stor mimisk Færdighed og af stor Virkning.

I Begyndelsen viser hun kun ugærne sit blege Ansigt, der omgives af tykke Uldfletninger. Hun skjuler det halvt i Sløret, og vender sig om for at undgaa de spejdende Blikke — altsammen med undselige, blide Smil og forstilt Blufærdighed. — Efter som Takten bliver livligere, giver hun efter; hendes Fødder bevæge sig hurtigere, og hendes Bevægelser blive dristigere.

Da begynder mellem hende og den usynlige Elsker, hvis Stemme lyder til hende gennem Fløjterne, en rørende Scene: Hun flygter og undgaar ham behændigt; men han taler kærligt tryglende til hende, hun bevæges; det ser man tydeligt, thi hun lægger den ene Haand paa Hjertet — med den anden støder hun ham tilbage med en fortryllende

Bevægelse, der viser, hvor modstræbende hun gør det. — Hun kæmper en Kamp — hun drages til ham, men tør ikke give sig hen. Hun drager ham til sig paa samme Tid, som hun forsvarer sig. — Hendes Kræfter udtømmes, hendes slanke, smidige Legeme vrider sig i den sidste Modstand — og begge hendes Arme strække sig frem til et sidste Afslag — saa kan hun ikke mere. — Fløjterne og Tamburinerne spille op med et sidste frygteligt Spektakkel — ogsaa de ere nu trætte.

Danserinden var just ikke egentlig smuk, men hun havde en særegen Ynde, der passede godt til Dansen. Hun forstod ypperligt at bære sit lange, hvide Slør og sin røde Haïk, paa hvilken der glimtede en utallig Mængde Juveler. Naar hun strakte sine nøgne Arme frem, der vare besatte med Armbaand helt op til Albuerne og naar hun bevægede de lange, smalle Hænder, idet hun saa frem for sig med en vellystig Rædsel — var hun i Sandhed fortryllende.

XXII.

Følgende sandfærdige lille Drama, i hvilket to Uled-Nayl Piger spille Hovedrollen, har Fromentin ligeledes optegnet:

I et lille Hus i Oasen Laghuat boede to Naylitter; de vare meget smukke. Nogle Maaneder før Belejringen og Indtagelsen af Oasen i 1852 gjorde en fransk Marchkolonne Holdt udenfor Murene. En Løjtenant og en Sergent lykkedes det ved den Lejlighed, ledsagede af en Indfødt, at snige sig ind i Byen, hvor de snart fandt hen til Nayliternes Bolig. Her bleve de modtagne alt andet end som Fjender. Den ene af Pigerne hed Fatma, den anden Meriem.

Om denne natlige Visit bevarede de to Kammerater de behageligste Minder. De talte ofte om deres Eventyr,

og idet de tænkte paa, at Erobringen af Oasen snart skulde finde Sted, sagde de til hinanden:

»Voila une connaissance toute faite.«

Det var den fjerde December 1852, Stormen fandt Sted. Løjtenanten gik frem med en af Stormkolonnerne, han var en af de første, der trængte ind i Byen. Han gjorde sin Pligt i Spidsen for sine kamplystne, hævngerrige og rasende Soldater, der stødte alt ned, hvad de traf paa. Pludseligt randt ham Naylitterne i Hu; han grebes af en underlig bange Anelse for deres Skæbne —; uvilkaarligt søgte han at kølne sine Folks Raseri. Han forstod, at der maatte holdes igen, thi hver Mand gik frem paa egen Haand til sin blodige Dont. Snart var ogsaa Løjtenanten og hans Sergent de eneste, som holdt sammen. Den Tanke laa dem begge nær, at ile til Fatmas Hus. I de snevre Gyder var det dem længe ikke muligt at finde frem; Geværkuglerne regnede desuden ned om Ørene. Man sloges Mand mod Mand i Gaderne, Husene — overalt. Endelig kom de til Huset, — men for sent.

En Soldat stod udenfor Døren og ladede sit Gevær; Bajonetten var rød lige til Døllen, Bloddraaber faldt fra den ned i Geværmundingen. To andre Soldater kom styrtende ud; de vare barhovede og holdt i Hænderne deres Huer, som vare fulde af kostbare Kvindesmykker.

»Ulykken er sket« sagde Sergenten, »men lad os alligevel gaa derind«.

De traadte ind.

De to stakkels Piger laa uden at røre sig udstrakte, den ene paa Brostenene i Gaarden, den anden ved Foden af Trappen, hvorfra hun var styrtet med Hovedet nedad. Fatma var allerede død; Meriem var ved at udaande. Ingen af dem bavde Turban paa eller Berlokker i Ørene, heller ikke Ankelringe eller Naale i Haïkerne; de vare saa at sige

uden Klæder; det lidt, de havde paa, holdtes alene sammen af Livbæltet om de nøgne Hofter.

— »Aa de ulykkelige!« sagde Løjtenanten.



Uled-Nayl Pige.

— »De forbandede Tyveknægte,« bemærkede Sergenten med et Suk. Han opdagede først nu, at Kostbarhederne manglede.

I Gaarden flammede Ilden paa Arnen — der stod et Fad med den fuldt færdige Kuskussu. Der fandtes ogsaa der en Ten med Uld og en lille tom Kasse, hvis Hængsler vare brudte af.

Oven over de to Kvinder, ud fra Terrassen, hang Hovedet og de fremstrakte Arme af en Mand, som øjensynlig var bleven ramt i det Øjeblik, han vilde flygte. Maaske havde han forinden sat sig til Modværge og derved foraarsaget Massakren.

Meriem lod, da hun udaandede, en Uniformsknap falde til Jorden. Den tilhørte aabenhart hendes Morder.

»Se her,« sagde Løjtenanten idet han rakte den til Sergenten.

XXIII.

Skønt de egentlig ikke høre med til Højsletternes og Saharas Beboere, ville vi dog kortelig nævne Araberne i Byerne i Tell, de saakaldte *Maurer*. De have efterhaanden faaet Smag for europæiske Sædvaner, hvorfor de oversés, haanes og beklages af Nomaderne. Medens Racearaberen er høj og kraftig, har Maureren faaet et vist Embonpoint. Man skulde ikke tro, det var Børn af samme Race. Selv Klædedragten er forskellig. Araberen har altid Hovedet bedækket. Han klæder sig i Haïk og Burnus; Maureren derimod bærer Trøje, broderet Vest, og vide Benklæder, der forneden lade Benene blottede, samt en Turban rullet om Hovedet, dertil store Sko af gult eller rødt Safian.

XXIV.

Blandt Beboerne i Sahara maa endnu nævnes **Negrene.** Tværs gennem Sahara ere de som Slaver hjembragte med Karavanerne fra *Haussa*, *Timbuktu* og *Bornu*. De

have formeret sig stærkt, fordi de som Regel ere blevne godt behandlede af deres Herrer. Hvis de omvende sig til Muhamedanismen blive de optagne i Husstanden. Ja ofte hænder det, at en Slavinde bliver gift med sin Herre; i saa Tilfælde kan hun være sikker paa, at hendes Søn vil blive Ligemand med de andre Kvinders Børn.

Et Dekret af 27. Februar 1848 forbød Slavehandelen og gav alle Negre Friheden. De fleste vedbleve dog at tjene deres Herrer, andre gave sig til at drive et Haandværk. Næsten alle ere de blevne Muhamedanere; men de have dog bevaret ikke saa lidt af deres hedenske Skikke og støjende Optog.

Ved festlige Lejligheder fylde de Gaderne, danse, larme og hengive sig til alskens Uordener. Kun ganske enkelte Steder som f. Eks. ved *Djelfa* og ved *Biskra* have de bevaret deres hedenske Skikke i hele deres oprindelige Skikkelse. De ofre til Eksempel en Buk efter at alle de tilstedeværende med stor Pomp have parfumeret den og kysset den paa Bagen. Saa stikker Offerpræsten Hovedet ind i de rygende Indvolde, medens to Negerinder oversprøjte Forsamlingen med Blodet.

Trods disse vilde Ceremonier ere de algierske Negre meget fredelige. De ere dygtige Arbejdere og tro Tyende.

Da de ere vante til den sudanesiske Varme, taale de Klimaet godt i Algier.





Erobringen af den algierske Sahara.

I.

Indbyggerne i Sahara havde indtil Franskmændene satte sig fast i Tell levet i Uafhængighed. Ganske vist betalte de Tyrkerne en lille Tribut; men de tyrkiske Militssoldater vovede sig kun sjeldent sønden for Højlandene.

Franskmændenes heldige Kampe ved Middelhavets Kyst foruroligede Nomaderne i Syden, hvorfor de ogsaa adskillige Gange understøttede deres Brødre i Tell. Baade *Ahmed, Beyen af Constantine* og *Abd-el-Kader* fik gentagne Gange Hjælp fra Ørkenen.

Efter Erobringen af Byen, Algier i 1830 saa den franske Armé sig kastet ind mellem Bjærgene i det smalle Kystland, fra hvis Fod den over »*les hauts plateaux*« skred til Erobringen af »*Sahara algérien*«. Franskmændene bleve tvungne til, hvert Aar under stadig Kamp, at fjerne Grænserne for deres Herredømme længere mod Syd for paa denne Maade at indskrænke det Landomraade, som tilhørte de krigerske Nomader, paa samme Tid som de søgte at standse deres Indfald i det underkastede Terrain. For at beskytte det, man allerede havde, maatte man gaa længere frem. Det er akkurat det samme, som Russerne have maattet gøre i Asien.

Nu stod man imidlertid ved Grænsen af det ubekendte. Hverken Romerne eller senere Araberne vare ad denne Kant rykkede saa langt frem, naar undtages nogle eventyrlige Ekspeditioner, om hvilke der var gaaet større Ry, end de vundne Resultater berettigede til.

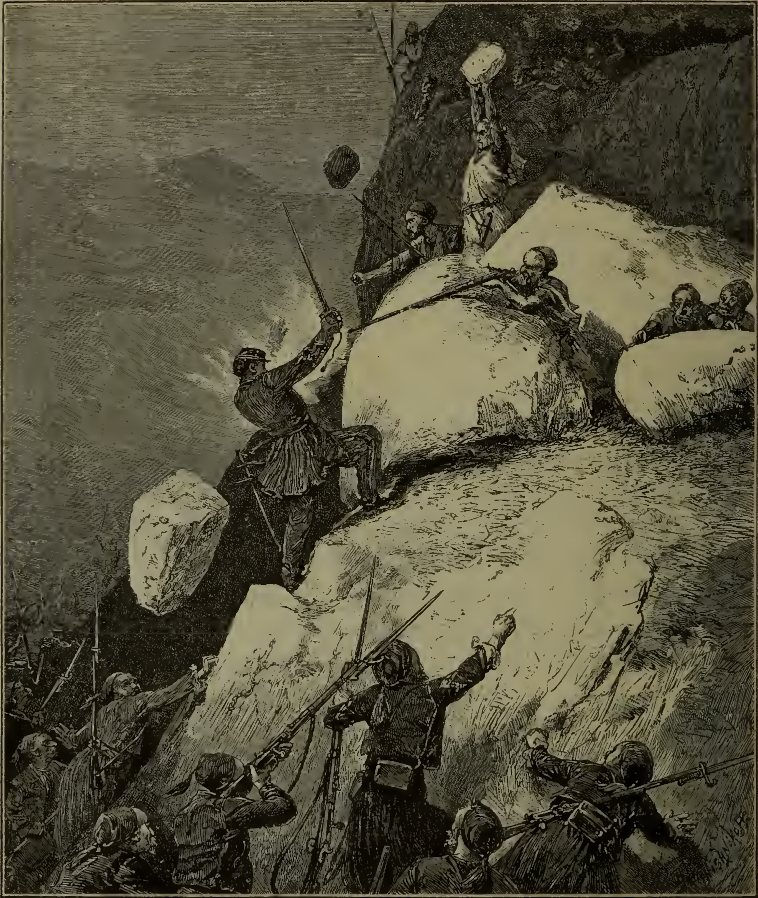
I 1843 var det, at *Hertugen af Aumale* fik Ordre til at foretage et Strejftog ned i den sydlige Del af Provinsen Constantine for at fravriste Abd-el-Kader Indflydelsen blandt Stammerne i *Ziban* og *Aures* paa Grænsen af Sahara. De Franskes gamle Fjende fra Constantine *Ahmed* pustede her til Oprør.

Hertugen naaede hurtigt *Biskra*, hvorfra han kastede sig ind i Auresbjærgene. Den 24. April befandt hans Kolonne sig i et øde og bølgeformet Terrain. En tæt Taage skjulte Landskabet. Da angreb pludseligt *Uled-Sultanstammen*. Hertugen med sine Adjutanter og Stabsofficerer maatte opbyde al Energi for at undgaa et Nederlag. Rigtignok lykkedes det at beholde Slagmarken; men Kolonnen maatte straks efter Kampen trække sig tilbage, da Vejviserne bleve bange og nægtede at gaa videre frem.

I Begyndelsen af Maj vendte dog Hertugen tilbage; nu blev Vejret godt, og det lykkedes ham endog at slaa Araberne, hvorefter han rykkede frem til *Bir*, der tidlige havde haft Ord for at være uindtagelig, og hvorhen Tyrkerne aldrig havde vovet sig. Den 8. Maj fandt en ny Fægtning Sted. Uled-Sultanernes Konvoj faldt i Franskmændenes Hænder, og Ahmed-Bey, der var bleven forladt af sine Folk, kastede sig ind i Aures for at frelse Livet. Franske Kolonner forfulgte ham ind i Bjærgene, denne Gang understøttede af nogle af de indfødte Stammer, som ilede til i Mængde, da de saa de franske Vaabens Held. Rundt om faldt Stammerne til Føje og betalte svære Krigsomkostninger.

For de Franske havde dette Held den største Betydning; thi længere mod Nord hærgede Abd-el-Kaders Anførere og bemægtigede sig *Biskra*, hvis lille Garnison maatte springe over Klingen. Hertugen af Aumale behøvede imidlertid nu

kun at vise sig for at Fjenden underkastede sig. Landbyerne paa denne Kant bleve i Fremtiden beskyttede mod et lignende *Coup de main* ved Troppernes Nærværelse.



Kamp i Bjærgene.

Det følgende Aar gik det paany løs. Denne Gang var det General *Bedau,* der ved sine pilsnare Bevægelser tvang Fjenden til at begære Aman (Fred).

Disse Tog havde nærmest kun været Rekognosceringer. Aldrig saasnart vare Franskmændene borte, saa rejste Ørkenstammerne sig igen. I 1845 bevægede saaledes en Fanatiker *Si-Saad* Stammerne i *Hodna* til at rejse sig. General *Levasseur* havde i Begyndelsen Heldet med sig og sprængte Oprørerne eller bragte dem til Underkastelse. Den 2. Januar 1846 brød imidlertid et Snevejr løs over Bjærgene, og Generalen maatte trække sig tilbage til *Setif*. Dette Tilbagetog fik et skæbnesvangert Udfald: Mange af de franske Soldater, der vare stivfrosne af Kulde, adløde ikke mere deres Officerer, men satte sig ned for ikke mere at rejse sig. Da Kolonnen naaede Setif, efter kun ni Timers Marsch, var der paa dens Tilbagetogslinie efterladt 74 Lig samtidig med, at omtrent 500 Mand bleve indlagte paa Hospitalerne, hvorfra de fleste ikke mere kom ud. Det havde været en sand Berezina Retraite.

Efterretningen om Ulykken bredte sig hurtigt blandt Stammerne og bevikede, at de fattede den faste Beslutning at kæmpe til det yderste.

Der maatte tænkes paa Revanche. Det blev overdraget General *Cavaignac* at skaffe den. Han fik Ordre til at underkaste sig de Stammer i det sydlige af Provinsen *Oran*, som bavde hjulpet Abd-el-Kader. Samtidig skulde han søge at genoprette de afbrudte Karavaneveje til det Indre. Advaret ved sin Kollegas Uheld, tog han alle mulige Forsigtighedsforanstaltninger. Skønt man ofte har bebrejdet ham alt for stor Strenghed, drev han dog denne Gang sin Omhu for Soldaterne saa vidt, at han blandt andet forsynede hver Mand med et Slør til Beskyttelse mod Solvarmen. Hans Folk kaldtes herefter:

»*les demoiselles de Cavaignac.*«

Trainet bestod af fem hundrede Lastmuldyr og to tusinde Kameler. Denne vældige Karane forlod *Tlemcem* den 1. April 1847. Der marcheredes over *Daya*, dengang den sydligste Militærstation i Provinsen Oran, over Chotterne og Højsletterne til Brøndene *Nebeh*, hvor man ankom den 18de April.

Hidtil havde Kolonnen døjet den mest tropiske Varme, nu pludseligt fik man en bidende Kulde. Et tæt Lag Sne faldt som et Ligklæde over Armeen og Lejren. Soldaterne begyndte at blive bange, særlig da de indfødte Vejvisere ikke vilde gaa frem. Cavaignac og hans Officerer rede da selv i Spidsen, og nu fulgte Folkene efter. Snart naaedes Ksaren *Asla*, hvorfra der i een Dagsmarch paa 7 Mil rykkedes frem til Oasen *Tiut*. Nu blev Vejret igen godt, og samtidig vendte Tilliden tilbage. Indvaanerne i Tiut vare flygtede, men Cavaignac viste det Maadehold at spare deres Ejendomme og ilede længere mod Syd til *Moghar* Oaserne. Da imidlertid de Parlamentære, der vare sendte til *Moghar-Tathani* bleve dræbte, hævnede Soldaterne sig ved at plyndre Oasen. Fra dette Sted marcheredes mod *Moghar-Fukani,* hvis Indvaanere havde udfordret de Franske. Der leveredes en alvorlig Fægtning, som endte med, at Saharitterne maatte give tabt, efter at deres Ksar var bleven beskudt og stormet.

Efterhaanden bleve *Aïn Sefra*, *Aïn Sefissifa, Lambâa. Taussera,* og *Aïn-ben-Khelil* besatte. Efter saaledes at have plantet den franske Fane paa de yderste Bjærge i Ørkenen, vendte Cavaignac tilbage til Tlemcem. Intet Uheld havde været at beklage paa denne lange og beværlige Raid.

Samtidig med Cavaignaes Kolonne havde andre lignende opereret mod Øst. Det lykkedes saaledes en af dem at trænge frem til *Al-Abiod, Uled-Sidi-Cheikhernes* bekendte Landsby. Da man stadig forkyndte, at man kom med Fred, mødtes der ingen Modstand.

Dog alle disse Marcher havde endnu kun været Rekognosceringer. Det var ikke at vente, at de Franskes Magt vilde blive anerkendt i Fremtiden, hvis der ikke skete en varig Besættelse, thi Oprøret ulmede allerede længere Øst paa i Omegnen af *Batna* og *Biskra*, ligesom Fanatikeren *Bu-Zian* i *Zaatcha* beredte sig til Kamp for at afryste det franske Aag.

Det blev nødvendigt at træde kraftigt op her.

II.

Zaatcha ligger i Provinsen Constantine sydvest for Biskra, omtrent lige langt fra *Djebel-Emainas* Toppe, hvis stolte Profiler tegne sig mod Nord og fra *Djeddi*, en af de største Flodsenge i Sahara. Befolkningen i Oasen bestod ligesom i de fleste af Oaserne i Syden af Berbere og Arabere. De vare godt kendte for deres Tapperhed og for deres Uafhængighedsfølelse. De havde saaledes tilbageslaaet Abd-el-Kaders »Regulære« da de, ifølge deres Herskers Ordre, forsøgte at udstrække hans Magt til Oasen.

Ikke desto mindre havde dog Indvaanerne, da Hertugen af Aumale i 1845 for første Gang besatte Biskra og tiltvang sig Underkastelse af denne Oase med det omliggende Land, bøjet sig for det nye Herredømme og indvilliget i at betale Skat til de Franske, paa samme Maade som de i gamle Dage havde gjort til Araberne og Tyrkerne.

Februarrevolutionen i 1848, der lige var brudt ud i Frankrig, fik gennem hele Algier skæbnesvangre Efterdønninger. En Mængde af Beboerne i Biskra, Zaatcha og Nabooaserne plejede, som vi tidligere have set, hvert Aar at drage til Byen Algier for at samle sig en lille Formue. Da de nu der saa, at en stor Del af de algierske Tropper bleve sendte hjem til Frankrig; da de tilmed erfarede, at de Franskes Konge var jaget bort, og at Frankrig truedes med Krig af det ganske Europa, fattede de Haab om at kunne blive Herrer i deres eget Land igen. De bragte Nyhederne om de uheldige Forhold i Frankrig i forværret Form til den hjemlige Arne, hvor Fanatismen snart blussede op. Den hellige Krig blev proklameret. Marabutterne forkyndte, at de havde set hellige Krigere aabenbare sig for dem; disse vare komne for at jage de vantro bort. Flere Høvdinger begyndte at revoltere, og snart kendte Saharitternes Raseri mod de Franske ingen Grænser.

Paa dette Tidspunkt var det, at Franskmændenes gamle Modstander *Bu-Zian* søgte at opflamme Beboerne af *Zaatcha*

til Kamp. Hans udstrakte Bekendtskaber, hans Rigdom, hans Ærgerrighed, men frem for alt hans Fædrelandskærlighed gjorde ham til en farlig Agitator.

I Begyndelsen, da han i Marts Maaned 1849 kom til Saharitterne, blev han køligt modtaget af dem; thi de fandt, at den franske Administration var bedre, end nogen af dem, de før havde kendt. Dog efterhaanden vidste Højlandenes Arabere at omstemme dem saaledes, at de endog bleve Bu-Zians bedste Hjælpetropper.

Med en uhørt Dristighed ilede Kaptajn *Seroka* af det franske »*bureau arabe*« i Biskra til Zaatcha for at tage Tyren ved Hornene. Han gjorde Bu-Zian til Fange i samme Øieblik, som den hellige Krig prædikedes fra Moskeernes Taarne.

Alle Mand i Zaatcha og dets Nabooaser grebe til Vaaben og Krigsraabene løde overalt i den sydlige Del af Provinsen Constantine. — Bu-Zian blev øjeblikkelig befriet.

Nu stod det klart, at der maatte handles energiskt. Oberst *Carbuccia*, der kommanderede i Batna Kredsen, begik den Fejl at tro, at en simpel Demonstration var tilstrækkelig til at hidføre Ro. Hans 800 Mand stødte paa en fortvivlet Modstand og maatte retirere. I moralsk Henseende blev dette Uheld af den største Betydning for Saharitterne.

General *Herbillon*, der kommanderede i Provinsen Constantine, afmarcherede mod den oprørske By med omtrent tre tusinde Mand, medtog under Vejs Garnisonerne fra Batna og Biskra og ankom den 7. Oktober 1849 foran Zaatcha i Spidsen for 4000 Mand af alle Vaabenarter.

Desuden var der givet Ordre til, at Forstærkninger andet Steds fra skulde støde til foran Zaatcha. Skulde man tænke paa at forhindre Oprøret i at gribe om sig til Naboprovinserne, maatte alt sættes ind paa den snarlige Erobring af Oasen.

Zaatcha er bygget midt inde i en Palmeskov ligesom alle Oasernes Byer. Palmerne ere omgivne af en sand Labyrint af Mure og Hegn, adskilte ved smaa Hulveje, der sno sig henimod Byen. Dette Terrain danner en ypperlig ydre Forsvarslinie, egnet for Baghold. Hinsides Palmelundene kommer man til en bred Grav, over den hæver sig den svære Mur med sine Bastioner, fra hvis Skydeskaar en morderisk Ild kan rettes mod de over Grave fremstormende Fjender.

Til den omtalte Mur støtter sig en stor Del af Byens Huse, fra hvilke Beboerne, uden at forlade deres Hjem, kunne tage Del i Kampen. Endelig er inde i Byen store firkantede Huse indrettede til et yderste Forsvar. En eneste Port fører ind til Byen gennem den nederste Del af et højt Taarn, der er rigeligt forsynet med Skydeskaar.

Af Bu-Zian, var alt ordnet til et fortvivlet Forsvar. For at vise sin Beslutning, at kæmpe til det yderste, havde han indesluttet sig i Oasen med hele sin Familie, medens han derimod havde ladet alle Nonkombattanter vise ud. Han havde samlet fuldt op af Ammunition og Levnetsmidler, ja han havde endog, for at være sikker paa at have Kugler nok, ladet fabrikere saadanne af Dadelkerner, overtrukne med et Lag Bly.

Franskmændene begyndte Angrebet med at bemægtige sig en Skole, der laa udenfor Byen samt en Kilde, hvis Vand var dem en Nødvendighed. — Opmuntrede af dette første Held hastede de videre frem; men faldt i et Baghold og lede svære Tab.

Morgenen efter denne triste Affaire, da de vilde tage de Palmelunde tilbage, som de havde maattet forlade, aabenbarede der sig for dem et rædselsfuldt Syn:

Deres saarede fra Gaarsdagens Kampe, hvilke de ikke havde kunnet skaffe bort, hang lemlæstede og døende paa Palmetræerne, hvortil de vare fastbundne. Det var særlig Kvinderne, der havde vist sig ubarmhjertige mod de ulykkelige. Erindringen om dette Syn forblev dybt indgravet i de

franske Soldaters Hjerter og fremkaldte senere en rædselsfuld Hævn.

Trods den store Forsigtighed, hvormed Belejringen indlededes, lede de Franske dog store Tab, særligt i Officerernes og Underofficerernes Rækker. Endelig vare Belejringsbatterierne i Orden, og Ilden derfra rettedes mod Muren, men Terrainet var vanskeligt, og Ammunitionen bortskødes hurtigere, end Tilførselen fra Constantine kunde finde Sted; det blev derfor nødvendigt at anstrenge sig til det yderste for at opnaa et gunstigt Resultat.



En Saharit.

General *Herbillon,* der lige havde faaet en Forstærkning paa 1500 Mand under Oberst *Barral,* besluttede, trods Ingeniørarbejdernes Mangelfuldhed, at vove en Storm. Det var den 20. Oktober.

To Kolonner vare blevne formerede: Den ene, den der gik til venstre, lykkedes det temmelig let at naa op til det Sted, hvor der var skudt Bresche i Muren. Her satte den sig fast paa Terrassen af et Hus — men ak — dette Hus var undermineret. Pludselig rystede dets Grundvold, og under et frygteligt Brag opslugte det de Ulykkelige.

Den anden Kolonne, den der gik til højre, blev standset ved den brede Grav. En Del af Soldaterne lykkedes det at

komme over; men derved bleve deres Patroner vaade, og de kunde derefter ikke mere bruge deres Skydevaaben. De maatte gaa tilbage, forfulgte paa nært Hold af en Hagl af Kugler. I Løbet af et Par Minutter faldt der 30 Mand og saaredes 90.

Paa begge Angrebspunkterne var Angrebet glippet. Der maatte begyndes helt for fra.

Da var det, at General Herbillon, for at Artilleriilden kunde faa frit Spillerum; men ogsaa for at skaffe Hævn over Oasens Beboere, gav Ordre til at fælde Palmerne. For Folk, der alene leve af dem, var det en frygtelig Straf.

Trods hyppige Udfald standsede Ødelæggelsens Værk ikke. — De stolte Stammers Bragen naar de faldt, maatte nødvendigvis oprøre Beboernes Hjerter langt mere, end Artilleriildens Brummen havde gjort.

En Undskyldning for denne næsten umenneskelige Handling maatte det være, at den franske Leir paa dette Tidspunkt frembød det sørgeligste Skue. Den laa udsat for Ørkenvinden, der førte det fine Sand i uoplige Hvirvler ind over Soldaterne, for hvem Hvilen i Teltene var lige saa trættende som Arbejderne i Løbegravene. Sandet blandede sig i Levnetsmidlerne, og hvad var det saa for Levnetsmidler? Det var Kød af udhungrede, selvdøde Kreaturer og Beskøjter, der vare mugne og fulde af Orm. De vare i sin Tid, i Juni Maaned 1848, blevne fabrikerede til Armeen i Paris!

Da Vanskelighederne ved Kommunikationerne vare meget store, var man efterhaanden bleven nødsaget til at sætte alt til Side for kun at skaffe det aller nødvendigste til Veje. Soldaterne havde f. Eks. ikke saa meget som en Draabe Vin at blande i det sumpede Oase-Vand.

Der hørtes dog ingen Klage skønt allerede seks hundrede Mand vare bukkede under. Det var paa høje Tid, hvis Hjælpen skulde komme.

Oberst *Canrobert* bragte den. Denne Officer havde allerede den Gang forstaaet at vinde den afrikanske Hærs Tillid og Kærlighed. Ulykkeligvis havde der vist sig Kolera i hans Kolonne, og han havde allerede mistet omtrent to

hundrede Mand under Marchen. Kolonnen avancerede kun langsommeligt. Lastdyrere vare overlæssede med døende. Paa det aller uheldigste og pinligste Tidspunkt meldte man Conrabert, at Nomaderne beredte sig til at angribe ham. Det gjaldt om for enhver Pris at undgaa Kamp, thi der manglede fuldstændig Transportmidler til saarede. Obersten ordnede imidlertid alt til Kampen og red derefter alene ledsaget af sin Tolk frem mod Nomaderne, idet han lod denne tilraabe dem af alle Kræfter:

»I skulle vide det, vi bringe Pesten med os. Hvis »i ikke lade os og vore Folk i Fred, sender vi eder »den paa Halsen.«

Araberne, der i flere Dage havde kunnet følge, Kolonnens Marchretning, der var kjendelig ved de nylig kastede Grave, grebes af Rædsel og vovede ikke at angribe. De lode de Franske uhindret passere.

Canroberts Ankomst gav Signalet til en kraftig Fornyelse af Fjendtlighederne.

Det lykkedes snart at afskære alt Samkvem mellem Indvaanerne i Zaatcka og Nabooaserne.

Den 16. November gjorde den kommanderende General en Razzia i Omegnen, tvang nogle Stammer til Underkastelse og gjorde et Bytte af flere tusinde Stykker Kvæg.

Det var det første Held; det blev hilst med den mest levende Begejstring af Armeen, der fra nu af kunde koncencentrere hele sin Kraft paa Indtagelsen af Byen.

Fjendernes bedste og frygteligste Lejesvend i denne tragiske Kamp var vedblivende Koleraen; den gjorde en rig Høst i de Franskes Lejr. Daglig døde en tredive, fyrgetyve Mand. Epedemien fik stadig ny Næring fra de forpestede Levninger af nedslaaede Dyr og fra de i Sandet daarligt begravede Lig, der oprodedes af vilde Dyr. De regnfulde Nætter, som tilbragtes i Løbegravene, bleve ogsaa dødbringende for mangen Soldat. De syges Smertesskrig blandede

sig i Lyden af de uophørlige Kanon- og Geværskud og i Vindens Susen, naar den strøg hen over Toppene paa de faa tilbageblevne Palmer. Intet Under, at der herskede den dybeste Melankoli overalt.

Belejringsarbejderne skrede ikke desto mindre sikkert, om end langsomt, fremad.

Fortvivlede over den truende Fare forsøgte Zaatchas Indbyggere en sidste Kraftanstrengelse.

Den 24. November op ad Dagen, paa det Tidspunkt, da de franske Forposter vare under Afløsning i Løbegravene, kastede Zaatcha'erne sig ind i disse. Øieblikkelig kæmpedes Mand mod Mand; selv Kvinderne deltoge i Kampen med et ubeskriveligt Raseri. Det lykkedes dog *Commandant Bourbaki* at rense Løbegravene, men først efter at hans Soldater havde lidt store Tab.

Udfaldet forsinkede Franskmændenes Angreb i 24 Timer.

Tre Brescher vare blevne skudte i Murene. Tre Kolonner skulde storme dem. De kommanderedes af Obersterne *Canrobert, de Barral* og *Lourmel.* Samtidig skulde *Bourbaki* passe paa Omegnen.

Zaatchas Forsvarere syntes ikke at ane, at Afgørelsen var saa nær. De tilbageviste med Haan de Fredsforslag, som General *Herbillon* gjorde dem. De spredte sig om Aftenen paa Byens Murtinder som de plejede for at udslynge Forhaanelser og Geværskud mod Angriberne. Natten forløb i denne skæbnesvangre Ro, som plejer at gaa forud for slige Katastrofer.

Den 26. November Klokken syv om Morgenen havde Bourbaki lige sat sig i Bevægelse bag om Byen for at forhindre alt Samkvem mellem denne og Omegnen, da Signalet til Angreb i det samme lød. Canroberts og Lourmels Soldater stormede frem med saadan Elan, at de snart befandt sig midt i Byen, hvor de Barrals Folk lidt efter kunde række dem Haanden Tilbage stod nu at tage hvert enkelt Hus med Storm, hvad der var en Opgave af den vanskeligste Art. De franske Soldater ere imidlertid udmærkede til den Slags Kamp.

En efter en bleve Fjenderne nedstukne med Bajonetterne eller i Hobetal begravede under Ruinerne af deres egne Huse, hvis de trak Forsvaret for længe ud.

Bu-Zian satte sig med samt sine nærmeste Tilhængere fast i et Hus, der var forsynet med Skydeskaar, fra hvilke de rettede en morderisk Ild mod de fremstormende Soldater.. Længe var dette Angreb forgæves. Man forsøgte da at rette Kanoner mod Huset — Artilleristerne bleve skudte ned. Endelig bragte en forsvarlig Sprængning en Del af Muren til at falde, hvorved omtrent halvandet hundrede Arabere stilledes blot. Opildnede af Kampiver lagde de franske Soldater øjeblikkelig an paa denne tæt sammenpakkede Masse. — Hvad der ikke faldt for Kuglerne, blev nedstukket af Bajonetterne. Der gaves ingen Pardon, ikke engang til Kvinder. Bu-Zian var bleven fangen levende; man ekspederede ham øjeblikkelig over i den anden Verden. En Soldat havde det sørgelige Mod at skære Hovedet af ham for senere at kaste dette blodige Trofæ for Fødderne af Oberst Canrobert.

Paa mange andre Punkter forsattes Kampen paa lignende Vis. Alt imens var der ilet nogle hundrede Mand til fra Sletten for at hjælpe de belejrede. Bourbaki ventede dem jo. I flere Timer itræk forsøgte de at trænge gennem hans Rækker for at naa ind i Byen; til sidst maatte de dog give tabt og tage Flugten.

Hen imod Middag var alt forbi. Der var nu kun Sejrherrerne og Ruinerne tilbage.

Eftermiddagen og hele næste Dag bleve anvendte til, saavidt gørligt, at jevne eller ødelægge denne By, der saa tappert havde forsvaret sig.

Da Minareten paa Zaatchas Moske sprang i Luften med et frygteligt Brag, udstødte hele Armeen et Glædesskrig.

Ødelæggelsen af denne Bygning, fra hvis Top der saa længe havde lydt Forbandelser mod de Franske, betegnende Slutningen paa den morderiske Belejring, der havde kostet de Franske over 1500 døde og saarede af en samlet Styrke paa mellem 4 og 7000 Mand.

Følgerne af denne Sejr og denne ubarmhjertige Ødelæggelse var, at Beboerne i Nabooaserne underkastede sig uden Betingelser. De bleve som lamslaaede. Hele Byen ødelagt! Palmerne omhuggede! Indbyggerne nedsablede! Nomaderne i Omegnen adsplittede og udplyndrede! hvilket Syn! og hvilken Lære!

Læren var kostbar, men nyttig. Overtroen traadte til: Koleraen, der bragte Fortvivlelsen ud rundt omkring og som fuldente de Franskes Værk, var den ikke en Straf fra Himlen?

Hvis man betragter Sagen med koldt Blod, maa man imidlertid indrømme, at Sejren halvvejs var uhæderlig.

»Blodet, Krudtet, Kampiveren havde frembragt denne frygtelige Rus, under hvilken der ikke eksisterer nogen Humanitetsfølelse. Der var Børn, hvis Hoveder bleve knuste mod Murene, medens deres Mødre saa derpaa; der var Kvinder der maatte udstaa alle Slags Forhaanelser, forinden de erholdt Døden, den de anraabte om som en Naade«. (Nettement).

De militære Bulletiner have altid hævdet Betydningen af den udviste Haardhed.

Sikkerlig har den bidraget til at forøge den Frygt, som Frankrig i selv indgyder; men denne Frygt blev blandet med Had.

I Stedet for at bringe de Indfødte Civilisationens Velgerninger ved Humanitet, blev fra nu af Brutaliteten sat i Højsædet.

Det varede da heller ikke længe, inden der brød Oprør ud paany, og de bleve meget vanskeligere at undertrykke.

General *Daumas* bemærker i sin udmærkede Bog »Sahara algérien«, at Tell er Saharas Kornkammer og at Nomaderne i Sahara som Følge deraf ere knyttede til det Folkeslag, der beboer Tell. »Tell er vor Moder« sige Nomadestammerne, »men den, der ægter hende, er vor Fader«.

Det skulde nu ved første Øjekast synes, som om Herrerne i Tell kunde udhungre Saharitterne; men man erindrer saa ikke, at der ogsaa er et Tell i Tunis og et i Marokko. Ved den Maade de Franske have regeret paa i Algier, have de ligefrem lært Saharas Beboere at søge andet Steds hen. De have selv givet dem Smag for deres Uafhængighed, en Smag som har bevirket, at det har kostet mange Anstrengelser at erobre og underlægge sig de forskellige Oaser i Sahara. Laghuat f. Eks. stred lige saa tappert imod som Zaatcha.

III.

Oasen *Laghuat* ligger 456 Kilometre Syd for Byen Algier paa Skraaningerne af to Højder, midt imellem hvilke Overrisligskanaler vande Sletten.

»Intet er mere tiltalende end denne Oase, sét lidt paa Afstand,« skriver *Fromentin*, »Himlen tonede sig i det reneste Blaa, det bevirkede, at det øde og golde Landskab saa endnu mere forunderligt ud.

Terrainet sænkede sig foran mig. Over den lueforgyldte Slette saa jeg langt borte en hvid Forhøjning. En Hoben mørke Punkter tonede sig i et violet Skær med skarpe Konturer over denne. Det var Byens Murtinder og Taarne. Nedenfor strakte sig en grøn Stribe, hvis Overkant var ujevn som et Tjørnekrats. Et violet Bakkedrag, der syntes mig mørkere i Tonen, viste sig til venstre, næsten i Højde med Byen. Det kom igen til Syne længere til højre, hvor det lukkede Horizonten. I den flade Sandslette, som laa mellem mig og Byen, var der noget, som lignede en udtørret Flodseng — Den tonede sig blaat i blaat og syntes mig dobbelt saa bredt som Seinen.«

Laghuat er ligesom Zaatcha Hovedstaden i en Oase, men dens Beligghed bevirker, at den har langt større Betydning. Den er en virkelig Ørkenhovedstad, thi langt omkring findes intet andet Tilflugtsted for Nomaderne. Dens talrige

Palmelunde, dens Torve og Markedspladser vidne noksom om dens Betydning som Mødested for Saharas Stammer.

Indbyggerne i Laghuat kunde have ført en lykkelig Tilværelse, havde ikke indbyrdes Stridigheder fortæret deres Velstand.



Gade i Oasen Laghuat.

De to Højder, paa hvilke Byen er anlagt, tilhøre mod Øst *Hallaferne* mod Vest *Uled-Serimerne*. Hvert af disse Kvarterer havde sin egen Høvding, sin egen Administration og sine egne Befæstningsanlæg. Det var to smaa Republikker,

hvis Indbyggere til enhver Tid vare parate til at ødelægge hinanden.

I 1844 blev Hallafernes Høvding *Achmet* af den franske Regering udnævt til Kalif. Dette skete samtidig med, at begge Parter i Laghuats anerkendte det franske Herredømme.

Dette gik saa meget lettere for sig som Marabutten *Sïdi-Aaïssa* i Begyndelsen af forrige Aarhundrede havde spaaet sine Landsmænd, at de en Tid vilde komme til at leve som Løver i det samme Bur, indtil Franskmændene en Dag kom forat tage dem.

Trods den alvorlige Lære, Saharitterne havde faaet ved Zaatcha, var der dog mange Stammer, som ikke paa nogen Maade vilde give Afkald paa deres Frihed. Særlig Stammerne *Ulad-Nayl* og *Larba* vilde ikke anerkende det franske Kalifat i Laghuat.

Paa dette Tidspunkt var det, at Marabutten *Muhammed-ben-Abdalla* prædikede den hellige Krig i Syden. Allerede var han Herre i *Uargla* ligesom han ogsaa havde vidst at knytte alle Saharastammernes Sag til sin. Han var dristig, dygtig og i Besiddelse af den fuldstændigste Mangel paa Skrupler, Egenskaber der ofte karakterisere store Statsmænd. I Spidsen for sine allierede lykkedes det ham ved et dristigt *coup de main* at bemægtige sig Laghuat.

En af den afrikanske Hærs tappreste Officerer, General *Joussouf* troede, at han ved øjeblikkelig at ile til kunde kvæle Oprøret i Fødselen; men han begik den samme Fejl, som før ham saa mange andre havde begaaet: han medtog ikke tilstrækkelig Styrke. Da han viste sig foran Oasen, kunde han, trods egen og Soldaternes Tapperhed, ikke opnaa andet, end at Beboerne indesluttede sig indenfor deres Mure. De beredte sig øjensynligt til et haardnakket Forsvar. Joussouf kunde selvfølgelig ikke tænke paa Belejring uden Hjælp, hvorfor han tilkaldte den kommanderende i Provinsen, *General Pelissier*. Imedens vaagede han over, at der ingen Forbindelse skete mellem Byen og Slettens Arabere. Der var ingen Tid at spilde, hvis Laghuat skulde falde, inden der strømmede alt for mange Fjender til Hjælp. Pelissier

skyndte sig afsted. Den 2. December 1852 fik han Forbindelse med General Joussouf, hvorefter den regelmæssige Belejring af Oasen begyndte.

Foruden to store Taarne, der beherskede hver sit af Kvartererne var Laghuat endnu beskyttet ved en kreneleret Mur og paa Siderne af Palmelundene. Heldigvis for de Franske dominerede et Kapel, bygget til Ære for Marabutten *Sidi-Aïssa*, den ene Bydel. Mod dette rettedes Angrebet. Helgenen havde forudsagt den kommende Katastrofe, dog uden at meddele, at han selv skulde friste den sørgelige Lod at komme til at deltage i den. Hans sidste Hvilested blev nemlig underlig nok det Punkt, hvor Oasens Skæbne blev afgjort.

I Løbet af den 3. December blev Kapellet taget, erobret tilbage af Fjenden og igen taget.

Det var Laghuats svage Punkt, men det blev kraftigt forsvaret.

Forat komme til det maatte Angriberne op ad en stejl Skraaning, der bedækkedes af Flintestensblokke saa store, at de kunde skjule en Mand. Man stormede fra Syd. Hele Toppen og Skraaningen var spækket med Forsvarere, der laa plat ned paa Jorden. De skøde sikre Skud fra deres Skjulesteder bag Stenene.

Fra hver Stenblok maatte de franske Soldater sigte og skyde for at komme frem til den næste. Siden Belejringen af Zaatcha var der ikke kæmpet med saadant Raseri.

Først efter den tredie Storm lykkedes det endelig de Franske at sætte sig fast i Kapellet, hvorfra de rensede hele det foran liggende Terrain ved Skud ned efter.

De anbragte dernæst en Kanon i Kapellet, huggede Skydeskaar i Muren ind mod Byen, og nu spillede Ilden lystigt mod det østligste af Taarnene. Fra Byens Huse knaldede Geværskuddene mod den lille hvide Flade i hvis Midte der saaes et mørkt Punkt, fra hvilket der uophørligt fløj Kugler ud gennem Røgskyer«.

Om Morgenen den 4. December stormede endelig de Franske gennem Breschen ind i Byen i samme Øjeblik,

som General Joussouf fra en anden ubevogtet Side ved Hjælp af Stiger med sine Folk kravlede over Murene. Snart forenede han sig med Pelissier inde i Byen, hvor der haardnakket kæmpedes i Gaderne og i Husene. *Fromentin*, som besøgte Laghuat kort Tid efter Stormen, fortæller, at alle Husene endnu bare Spor af det mest fortvivlede Forsvar. Der fandtes næppe den Sten, der ikke var mærket som en Skive. Da de døde skulde begraves, var der saa mange af dem, at de i Gaderne dannede hele Barrikader.

Man tog Furagerstrikker og Hampegrimer og trak i dem Ligene bort for at begrave dem hvor som helst, særlig i Brøndene. Een eneste af disse modtog saaledes eet hundrede og seks og halvtredsindstyve.

I nogen Tid stank Byen formelig af Lig. Straks den første Aften efter Kampen kom der flyvende Skarer af Gribbe og Ravne, Gud veed hvorfra, thi før Kampen fandtes der ikke en eneste. I en hel Maaned i Træk fløj de over Laghuat som over en Mødding i saa store og tætte Masser, at man maatte skyde paa dem for at faa dem bort. Hundene, hvis Herrer vare faldne, udvandrede i Mængde og kom ikke igen, skjønt man forsøgte at kalde dem tilbage. Saa længe de paa Slagmarkerne eller paa Kirkegaardene fandt noget at spise, forholdt de sig rolige, men senere, da de efterhaanden vare blevne vilde og hungrige, angreb de Folk, i Særdeleshed Europæere.

Om Natten strejfede de rundt om i Haverne, jagede i Indelukkerne og rodede op alt, hvad spiseligt de kunde finde, idet de fra Solnedgang til Morgenstunden lode deres Glammen og Hylen lyde ind over Byen. Det var ikke blot Hundene som flygtede, ogsaa Duerne forsvandt fra Palmernes Toppe, formodentlig skræmmede af Kamptummelen, men de kom senere igen.

Indbyggerne udvandrede ogsaa. I de første Dage var Oasen fuldstændig forladt. Ophavsmanden til Katastrofen Marabuttten Muhammed var blandt de heldige, som slap væk. Natten mellem den 4. og 5. December viste der sig foran Porten en Snes Ryttere, som for den franske Skildvagt



Laghuat.

foregav, at de hørte til Hjelpetropperne og kom med Depescher. Senere fik man at vide, at det var Marabutten selv, der frisk som en Fisk var sluppen bort.

Det tomme Rum aabenharede sig nu for Franskmændene rundt om til alle Sider. Denne Ensomhed kunde blive farligere, end Nærheden af en fjendtlig Befolkning tidligere havde været.

General Pelissier skyndte sig da ogsaa straks efter Sejren at formaa Inbyggerne til at vende tilbage, thi det var Generalguvernør General *Randons* Plan at skyde de franske Forposter helt ud i Ørkenen.

Ved at sætte sig fast i Laghuat vandtes 300 Kilometre længere mod Syd.

Laghuat var jo ikke blot et vigtigt strategisk Punkt, det var, og er vedblivende, en Handelsplads af den største Betydning. Oasen, der til enhver Aarstid vandes af rigeligt og klart Vand, ligger ved den vigtigste af de Flodsenge, der gaa i sydlig Retning. Denne Omstændighed bevirker, at den danner en Etape for alle Karavanerne paa denne Kant. Den er Ørkenstammernes Depot. Derhen bringe de deres Dadler for at faa dem byttede for Korn. —

Laghuats Erobring betegnede Saharas officielle Besættelse. Siden den Tid har Franskmændene skredet sikkert og sejrrigt frem.

IV.

Uargla var den første af Saharas sydlige Oaser, som Franskmændene bemægtigede sig.

Som den ligger midt ude i Ørkenen lig en grøn Ø paa et Hav af Ild, kunde den i sin Ensomhed glæde sig over at være Herskerinde i et lille Kongedømme. Dog det var kun

sorgelige Erindringer, der knyttede sig til dens Kongers Regering. De begyndte og endte med Nedsablinger og Myrderier, thi Tronen tilhørte altid den tapreste.

Det var til Ksaren *Ruissat* i Nærheden af Uargla at *Muhammed*, efter at være undsluppen fra Laghuat, ilede for at skjule sit Nederlag. Da hændte det, at *Si-Hamza, Uled-Sidi-Cheickhernes* Chef, der var en uforsonlig Fjende af Muhammed, bad om Tilladelse til at maatte jage denne ud i



Uargla.

Ørkenen, hvilken Tilladelse han selvfølgelig straks hellere end gerne erholdt. Hjulpet af franske Kolonner rykkede han mod Muhammed, bemægtigede sig *Ruissat*, som han ødelagde, rykkede derpaa ind i Uargla og tvang Marabutten til at søge sig et Tilflugtsted i *Insala*, over hundre danske Mil længere endnu mod Syd. Uargla blev øjeblikkelig erklæret for fransk

Ejendom og underlagt Kommandoen i *Geryville*. Her var der nemlig midt Ørkenen bleven anlagt en Militærstation forat vise Saharitterne, at man ikke mere vilde trække sig tilbage.

Muhammed blev flere Aar i Insala. Han lurede der i hele otte Aar paa det rette Øieblik til Hævn. Da endelig erfarede han, at der var udbrudt Borgerkrig i Uargla. Han ilede til med nogle faa hundrede Tuareger, der undervejs fik Tilvækst af Chambâa'erne, disse Ørkenrøvere, der altid ere parate til Overfald og Plyndring:

Uargla aabnede sine Porte for Muhammed, der straks gav sig til at angribe de Stammer i Omegnen, som havde anerkendt de Franske.

Nogle heldige Razziaer forskaffede ham endnu flere Tilhængere, saa alt saa sort nok ud for Franskmændenes Magtstilling her. Da ilede *Si-Bu-Bekker*, Si-Hamzas Søn og Arvetager til i Spidsen for de Stammer, der vare forblevne tro. Da Tuaregerne, der kun vare komme for at plyndre, saa, at det trak op til en alvorlig Kamp, forlode de deres Anfører. Den ulykkelige Muhammed, der nu kun havde Chambâarne tilbage, nødsagedes snart til at overgive sig til sin heldigere Rival.

Uàrgla blev straks besat af Franskmændene igen. Siden den Tid (1860) er dens Befolkning forbleven tro.

V.

Efter Uargla, der ligger 800 Kilometer fra Algier midt i Ørkenen, rykkede de Franske endnu længere frem til det henimod 60 danske Mil sydligere beliggende *El-Golea*.

Hverken Tuaregerne eller Chambâaerne kunde lade være at gøre Indfald, endog langt mod Nord ind paa fransk Territorium. De maatte tugtes.

General *Lacroix* havde i 1872 for første Gang forfulgt dem langt mod Syd; men Sommervarmen forhindrede ham i at naa *El-Golea* deres vigtigste By og bedste Befæstning.

El-Golea er bygget paa en 70 Meter høj Top, paa hvis Skraaninger Husene ligge klinede eller ligefrem huggede ned i Klippen. Dens Beliggenhed som Karavanernes Mødested gør den til et Punkt af stor Betydning.

General *de Gallifet*, som kommanderede i Batna og som havde Ansvaret for disse langt bortliggende Landstrækninger, fik Ordre til at besætte El-Golea. Det lykkedes ham ved største Paapassenhed og Omsigt at samle Levnetsmidler og Vand nok til en forholdsvis talrig Kolonne. De Stammer, som nylig havde underkastet sig, ydede uden Godtgørelse det nødvendige Antal Kameler, akkurat som i Oldtiden hine Numidere der den ene Dag gjorde Oprør og den næste Dag hyklede den største Iver for deres Sag, som de igaar kæmpede imod,

Henimod den 15. December vare Tropperne parate til Afmarch. Der var omtrent 700 Mand: 3 Kompagnier Tirailleurer, een Escadron Spahis og een Bjergkanon.

Gallifet forlod Biskra den 20. December, naaede Tugurt den 30. og Uargla den 8. Januar 1873. Her lod han sine Infanterister bestige Kameler, og med dette beredne Fodfolks Korps satte han sig i Bevægelse den 11. Januar medhavende Levnetsmidler for 40 Dage samt Vand i Tønder og Lædersække. Hver Kamel bar, foruden sin Rytter, tillige to saadanne Tønder eller Sække med Vand *(Guerbas)*.

I Stedet for at tage den lige Vej til El-Golea besluttede Generalen sig til at marchere ad en mere vestlig, der vel var længere, men som havde den Fordel, at der paa tre Steder fandtes Vand. Der marcheredes fra Daggry til Solnedgang. Den 24. Januar var Oasen i Sigte. Det var et malerisk Syn.

De overraskede Indfødte tænkte ikke engang paa at sætte sig til Modværge, men modtog Kolonnen venskabeligt og forlangte Aman, hvilken ogsaa blev givet dem mod at de indvilligede i at betale Skat.

Generalen viste meget Maadehold overfor de betvungne. Han nøjedes saaledes med at lade Oasens Palmer tælle for

derefter at beregne Skatten, der uden mindste Omsvøb blev betalt. — Der fandtes 16,500 Palmetræer.

Kolonnen lagde Tilbagemarchen til Uargla ad den kortere Vej, hvor der paa den største Strækning ikke fandtes Vand. I syv Dage bleve de 307 Kilometre tilbagelagte.

Chambâaerne forbausedes ved at se den overordentlige Lethed, hvormed de franske havde overvundet Vandmangelen.



Gallifets Kamelkorps.

Efter deres eget Udsagn kunde Kolonnen paa den Maade let have tilbagelagt Vejen lige til *Insala* i 12 Dage. Alt var saa ypperligt ordnet og beregnet, at denne lange March paa 50 Dage gennem dette »*pay de la soif*« foretoges uden mindste Uheld. Kolonnen efterlod ingen af sine Folk paa Vejen, kun en eneste Mand havde været syg. — De Franske havde overvundet selve Naturforholdene.

Ved denne heldige Ekspedition var det bleven bevist de Stammer, som mulig tænkte paa at rejse sig, at Tugtelsen kunde naa dem, selv paa disse fjerne Punkter, hvor de tidligere troede sig uangribelige.

Venskabsforsikringer kom allevegne fra, selv fra Insala, der ligger omtrent paa Halvvejen til Timbuktu.

Sikkerlig ville Franskmændene ikke blive staaende ved Erobringen af El Golea. *Insala* mod Syd og *Figuig* mod Vest vinke i det Fjerne.

De ville forhaabentlig blive vigtige Stationer paa Franskmændenes Vej tværs gennem Sahara til Sudan.

Sandsynligvis vil det endnu vare en Stund inden den transsahariske Bane kommer i Stand; der maa formodentlig endnu flyde meget Blod; men en Ting synes klar: Det vil ikke mere komme til Kampe, af hvis Udfald hele de Franskes Herredømme i Algier afhænger, som da Armeen stod foran *Algiers* og *Constantines* Porte, i *Jurjuras* Defileer eller foran Oasen *Zaatcha*.

En ny Periode i Algiers Kolonisation vil forhaabentlig snart begynde, en Periode, i hvilken Erobringerne ere forbi, medens Organisationsarbejdet blomstrer.





Muhamedanismen i Algier.

Den muhamedanske Religions Grundsætninger læres af *Koranen;* den er for Musselmændene, hvad Biblen er for Jøderne og Evangeliet for den Kristne. Tillige er den Muhamedanernes Lovbog. Den suppleres ved *Sonnaen* (Traditionen), der forklarer Muhammeds Samtaler med hans Disciple.

Muhamedanismen egner sig for alle Gemytter: for de voldsomme har den den hellige Krig og Propagandaen, for de rolige den spekulative Filosofi, og endelig for de jevne, almindelige Mennesker har den simpelt og godt de to Trosartikler:

»Der er kun een Gud«

og

»Det stod skrevet«

Muhamedanismen paalægger sine Tilhængere foruden Troen paa den ene Gud tillige Bønner fem Gange daglig, Almissegivning, Faste og Pilgrimsrejse til Mekka.

Rahmadanen er Fastetiden; den varer en Maaned og er indstiftet af Muhamed til Minde om den Maaned, i hvilken den hellige Lov blev ham forkyndt af Gud. Fasten bør overholdes strengt hele Dagen igennem — Afholdenhed fra Kvinder er en Pligt — Krig er forbudt, kun ikke den hellige Krig.

De indfødte af de lavere Klasser hengive sig om Natten til de vildeste Orgier for at holde sig skadesløse for Dagens Spægelse.

I Algier angiver Kanonskud Rahmadanens Begyndelse og Slutning. — Er den forbi, holdes der Glædesfester. — For at hjælpe de fattige til ogsaa at holde Fest, strejfe i flere Byer f. Eks. i Geryville smaa Pigebørn rundt i Gaderne flere Dage før Rahmadanens Udløb for at samle Korn og tørt Kød. De danse og synge, idet de medføre Stokke for dermed at jage Hundene bort.

Muhamedanerne bruge Guds Navn ved enhver Lejlighed. Tale de om noget, der skal ske i Fremtiden, sige de f. Eks.:

»*Incha Allah*« — om Gud vil.

De ere meget overtroiske og anvende ofte Amuletter paa samme Maade som mange Katolikker. Som i Kristendommen findes der i den muhamedanske Religion Engle og Djævle; de danne fjorten Legioner, der uophørligt kæmpe. Stjerneskud ere Projektiler, som Englene sende Djævlene paa Halsen, naar disse ville storme de syv Himle.

Araberne tro paa Varsler, onde Øjne og meget andet.

En Karavane, der skulde til Mekka, blev insulteret af en Jødestamme. Allah ihjelslog til Straf herfor alle Stammens Mænd; men da Kvinderne beviste ham, at Slægten vilde uddø, hvis han ikke kaldte Mændene til Live igen, blev han blød om Hjertet og tillod, at de døde maatte gaa ud af deres Grave — men kun een eneste Nat; i denne undfangedes de nuværende Jøder. De foragtes, fordi de saaledes ere Efterkommere af levende Kvinder og Lig.

»Aadsler, Sønner af Aadsler,« sige Araberne til dem.

Musselmanden kender ingen Tolerance:

»Tag en Kristen og Musselmand og kog dem i een og samme Gryde — rør dem sammen, og en Time efter vil der dog være to Slags Suppe.«

Sé, det er Folk, hvem Fanatismen, Intolerancen og frem for alt en slet Organisation, politisk talt, have ødelagt; men vi maa ikke glemme, at det er det samme Folk, hvem vi skylde Mathematiken, Astronomien, Mekanikken, Medicinen, Kemien og Vandingssystemerne. Med andre Ord, det er dette Folk, som nu er fanatisk og intolerant, der har lært Middelalderen at kjende den klassiske Oldtid.

Det er den nu uvidende Arabers Forfædre, der have lært Europæerne Grundene til de praktiske Videnskaber. I femhundred Aar studerede man ved Universiterne kun deres Skrifter. —

II.

»Vogt Dig for Kvinden, naar du staar Ansigt til Ansigt med hende, for Mulæslet, naar du staar bag ved det — men frem for alt, vogt dig for Marabutterne, ligegyldigt fra hvad Side.«

(Arabisk Ordsprog).

Marabut, det betyder den hellige, Grubleren.

Naar Gud har helliggjort en Mand ved et Mirakel, ansés han for Marabut. Rygtet om hans Hellighed farer viden om fra Stamme til Stamme, og snart komme Folk i skarevis for at hylde ham. De anraabe ham om gennem sine Bønner at skaffe dem Regn og rig Høst; de bede ham om Raad for ufrugtbare Kvinder; de bønfalde ham om at kurere sygt Kvæg eller om at bede for de nyfødte — det er akkurat den selv samme Historie, som vi kende saa godt fra andre Religioners Legendehistorier. Der er kun den Forskel, at Værdigheden som Marabut er arvelig, og at Troen paa Efterkommerens Hellighed er lige saa stor som paa Stamfaderens.

Der dannes paa den Maade et helt arveligt Aristokrati, der kan brede sig videre og videre.

Hele Stammer, som f. Eks. *Uled-Sidi-Cheikhernes,* kunne være Marabutter lige som hos Jøderne Levis Stamme. De bære da alle Titlen *Si,* Herre, og Stammens Høvding tituleres *Sidi.*

Marabutterne have vidst saa godt at bemægtige sig de troendes Sjæle, at de som oftest, lig visse Abbeder og Munke i Middelalderen, have langt større Magt, end selve Sultanerne i Konstantinopel og Marokko, der begge utallige Gange have været nødsagede til at paakalde deres Hjælp overfor Undersaatterne.

Marabutterne ere i Folkets Øjne de eneste, der have bevaret den muhamedanske Tros Lærdomme uforandrede gennem Tiderne. De ere inspirerede af Gud, og deres Bønner have den største Virkning paa Guddommen. Deres

Ord betragtes som rene Orakelsvar, og det, hvad enten de ere blevne udtalte i Anledning af ganske private Sager eller i vigtige alt omfattende Affairer. Deres Ord have saaledes ofte beroliget stridende Parter og forhindret Blodsudgydelse; deres Bud have mangen Gang beskyttet de rejsende og Karavanerne; men lige saa ofte have disse hellige med Koranen i Haand prædiket Krigen mod de vantro.

Ofte hænder det, at vedkommende, der er Chef for en Stamme, tillige er Marabut, og man vil da let forstaa den store Betydning heraf, idet han da ikke alene er i Stand til at have alle sige egne undergivne i sin Magt som politisk



Marabutgraven ved El Abiod Sidi-Cheikh.

og gejstligt Overhoved, men tillige, naar en Kamp udbryder, og det ligger i hans Interesse, let som Marabut ogsaa kan hidse andre Stammer til Kampen for egne Formaal under Foregivende af Kamp mod de vantro. *Abd-el-Kader* skyldte i sin Tid særlig sin Værdighed som kirkeligt Overhoved, at det lykkedes ham at samle en saa stor Skare Tilhængere om sit Banner.

Naar Marabutfamilierne i en Stamme ere nogenlunde talrige, findes der altid i den Egn, hvor de bo, en større eller mindre hvidkalket Bygning, hvis Tag danner en Kuppel.

Det er Stamfaderens Grav, der er indesluttet i et Kapel eller endog i en Moske. Hans Fortjenester var det, der bevirkede, at de nu levende Efterkommere eje deres Værdigheder som Marabutter. Hans Navn bære de endnu.

Ofte hæver sig ved Siden af denne *Kubba*, denne saakaldte »*Marabutbegravelse*« en Skole *Zauïa*'en. Den er Bindeleddet mellem Teltet og Moskeen, thi derhen komme Egnens Børn for at lære at læse og for at blive underviste af *Tolbaerne*, og der har i Reglen Dommeren, Kadien, sit Sæde. Ofte beboes endvidere Zauïaen af *Ulemaerne*, de skriftkloge, hvem Kadien i vigtige Tilfælde maa raadspørge. Men Zauïaen er ogsaa et Herberg:

Den rejsende finder, naar han kommer dertil, Husly og Føde; den fattige henter der Brød og Klæder. For at kunne afholde Udgifterne hertil, paalægges der en Skat, den saakaldte *Zekkat*.

Da Marabutstammerne mangen Gang have Klienter og Tilhængere, ogsaa blandt andre Stammer, er det almindeligt, at der i disse findes en lille Moske eller et lille Kapel af samme Form, og af samme Navn som Hovedmoskeen; den er bygget til Ære for den Helgen, af hvis Efterkommere Stammens Folk ere religiøse Tilhængere.

III.

I *Zauïaerne*, der ere sande middelalderlige Klostre, i disse Herberger for Pilgrimme og rejsende, skabes og formeres de mægtige Broderskaber, der danne de Baand, som forene alle Muhamedanere. Det er gennem dem, at alle de religiøse Strømninger, som have kunnet mærkes over hele Nordafrika i de sidste Aar, og som til syvende og sidst kun have Kampen mod de vantro og Afrystelsen af deres Aag til Maal, have forplantet sig med rivende Fart lige fra Ægypten til Marokko. Ordensbrødrenes Ord

bringes videre og videre omkring, de blive hørte med Andagt, og alle Brødre adlyde.

»som Liget mellem Hænderne paa den, der vasker den døde«.

Maupassant siger træffende, at de Ben, der hvile i Marabutgravene ere:

»*la graine divine, la semence sacrée qui fecondent le sol illimité de l'Islam.*«

(»den hellige Sæd, som frugtbargør og breder sig ud over Islamismens uendelige Marker.«)

Alle Broderskaberne ere udelukkende religiøse Ordener, der kun have det Maal, kun forfølge een Idé, den nemlig, at omvende hele Verden til Islam. De danne et Slags Frimureri, men af den farligste Art, thi Solidariteten mellem Brødrene er vistnok langt større, end blandt vore Frimurere i Europa.

Sultanen i Constantinopel frygter dem, fordi de i høje Toner bebrejde ham, at han har overgivet Cypern og Ægypten til Englænderne, — og desuagtet maa han yde dem sin Understøttelse. Han er nemlig ikke uvidende om, at disse Broderskaber ere Aarsag til, at *Sudans Madhi* og *Baghdads Cheikher* have en langt større Magt, end han.

Der foregaar intet i Europa, uden at Broderskaberne ere underrettede derom. Baade i Londen og Paris, for ikke at tale om i Constantinopel, have de Spioner. Med rivende Fart forplante de Nyheder, som kunne have Betydning, sig fra dem til de fjernest boende Stammer. Det er f. Eks. hændt, at franske Officerer først gennem venligsindede Cheikher have faaet at vide, at et eller andet vigtigt er passeret i Frankrig.

Der er over hundrede Broderskaber indenfor Islam. Hver af disse Ordener har sit Overhoved, *Mokadim'en*, under hvem der staar en Hærskare af Ordensbrødre.

I Algier fandtes for et Par Aar siden 1,955 Mokadimer og 168,000 vel disciplinerede Missionærer, de saakaldte

Khuan'er. Fra 355 *Zauïaer* strømmede de ud for at forkynde Islams Lære blandt de 2,847,757 Individer af begge Køn, som da fandtes i Algier. Disse Tal ville være tilstrækkelige til at godtgøre deres Magt.

I Sammenligning med disse »Indre-Missionærer« har den officielle Gejstlighed i Algier, den, der forretter Tjenesten i Moskeerne, aldeles ingen Betydning eller Indflydelse, hverken i politisk eller religiøs Henseende.

Mokadimerne vælges af Brødrene selv. Hvert Aar holdes en Sammenkomst, ved hvilken nye Brødre optages, Feltraabene og Ordrerne for det kommende Aar gives.

Brødrene kende hinanden paa mange forskellige Ting, som for den uindviede næppe blive bemærkede: Deres Maade at bede paa, den Maade de bære deres Rosenkrans, Bæltet eller Turbanen paa, visse Tegn og Berøringer, samt paa de Skriftsteder af Koranen, som de skulle gentage indtil to tusinde Gange daglig.

De vigtigste Broderskaber, som have Tilhængere i Algier, ere:

Chadelya'erne, der ere meget fjendtligt stemte mod Franskmændene. De have derfor troet det klogt at flytte deres Sæde til Tripolis. De ere sande Anarkister, Navnet betyder: »Revolution«. — De skulle hundrede Gange daglig sige:

»Jeg bønfalder Gud«

hundrede Gange:

»Gid Guds Naade maatte lyse over Profeten«.

og tusinde Gange:

»Der er kun een Gud,
og Muhammed er hans Profet.«

De knæle under Bønnen, idet de holde Øjnene lukkede og Knæene trukne op under sig. Armene omfatte Benene, og Hovedet er bøjet ned mellem disse.

Tidjanya'erne ere opstaaede i Nærheden af Oasen Laghuat i Aaret 1780.

De have ofte vist sig venligsindede mod Franskmændene derved, at de have holdt sig neutrale i Kampene, hvorfor *Abd-el-Kader* tugtede dem haardt.

Grunden til deres tilsyneladende venlige Holdning er den, at de vente paa, at Allah selv en Gang vil bestemme den Dag, paa hvilken de Franske skulle komme til at forlade Algier. De henholde sig i saa Henseende til en mærkelig gammel Spaadom fra Slutningen af forrige Aarhundrede, der siger:

»I skulle en Dag komme til at herske over hele Østens Land — da vil det ganske Algier tilhøre eder, men forinden er det nødvendigt, at Franskmændene have været dets Herrer.

Hvis I bemægtige eder Landet forinden, ville de Franske fratage eder det igen. Hvis I derimod lade dem beholde det i Fred, vil den Dag komme, da I skulle blive Herrer i det.«

De franske Autoriteter have selvfølgelig altid favoriseret *Tidjanya*'erne og endog ydet deres Øverster store Hædersbevisninger — men man maa vel vogte sig for at tro paa deres Hengivenhed.

Rahmanya'erne ere Modstandere af de foregaaende. De have talrige Medlemmer i Algier. Kvinderne kunne ogsaa blive optagne i denne Orden, paa hvilken deres Indflydelse har vist sig at være meget stor.

»Hvad ville vore Kvinder sige, ville de endnu sé os?« sige Araberne, naar der tøves med at bryde op til Kamp.

Aïssua'erne ere sande Gøglere; Deres Sekts Lærdomme grunde sig paa den mest vidt drevne Mysticisme. De spise Kaktusblade, Glasstumper, Skorpioner og meget andet for at pine sig selv til Guds Forherligelse. De sønderrive med Tænderne levende Faar og stikke sig selv i Legemet med glødende Jern — — man har ved Obduceringen af dem fundet Indvoldene fulde af de mest forskelligartede Ting.

Mulai Thaib Broderskabet, der har sit Sæde i den marrokkanske By *Uazzan*, har mange Tilhængere i Algier. Den bekendte Chef for dette Broderskab *Cheriffen af Uazzan*, *Sidi-el-Hådj-Abd-es-Salem*, var tidligere den mest fremragende

Personlighed i Marokko — næst efter Sultanen, hvis Myndighed han ofte trodsede. Han tilhører samme Slægt som denne, og han vidste i lang Tid at haandhæve en Art aandeligt Supremati over hele Marokko og en Del af Algier; men i de senere Aar har han vist sig som en højst ufuldkommen Profet, der holdt meget af at skubbe de til de højeste



Cheriffen af Uazzan.

Værdigheder horende besværlige Pligter fra sig, og som satte overordentlig høj Pris paa Jordelivets Behageligheder. Han forlagde endog sit Opholdsted til Tanger, hvad der vakte en umaadelig Forargelse. Forbitrelsen blev endnu større, da det rygtedes, at han havde forstødt sine Hustruer for at ægte en engelsk Guvernante. Hele *Moghrib* blegnede

af Harme derover. Da Cheriffen sluttelig blev bange for, at hans store Ejendomme i Marokko skulde blive beslaglagte der, søgte han at faa Hjælp af Frankrig, hvorved hans Indflydelse endnu mere svandt hen.

Mulai Thaib Ordenens Indflydelse er dog vedblivende lige stor, trods deres Cherifs slette Opførsel.

Blandt de mange algierske Ordener maa sluttelig nævnes:

Uled-Sidi-Cheikherne, der er en hel Stamme af middelalderlige Adelsmænd. De ere Ørkenens smukkeste Folk. De elske kostbare Klæder, rigtprydede Vaaben og elegante Sadler; de sætte en Ære i at have den mest fuldendte Udrustning i Krig som til Jagt; deres Meuter af kostbare Støvere føre de med sig paa Kamelrygge for at slippe dem løs paa Gazeller og Strudse.

Blandt Ørkenens udmærkede Ryttere anses de for de bedste, ligesom deres glimrende Heste overgaa alle andres. Det er ikke blot de rige blandt dem, men ogsaa de fattigere, der kendes paa deres aristokratiske Væsen. Men de ere ogsaa alle hellige Mænd; hver eneste, selv den ringeste Kriger, er jo Marabut. Hver Mands Telt er kronet af hans adelige Mærke: Strudsfjeren.

Vel ere de ikke Cheriffer, men de stamme fra den fromme *Sidi-Abd-el-Kader-ben-Muhammed-Sidi-Cheikh*, der som Marabut og Vismand regnedes blandt de ypperste. Hans Grav fandtes ved *El-Abiod*, midt i Ørkenen.

Sidi-Cheikh var ikke blot en hellig Mand; han var tillige en klog Mand, der indsaa, at hans Ejendomme, naar de spredtes blandt alle hans Børn, kunde give Anledning til Stridigheder og derved Adsplittelse. Han gjorde derfor alle sine efterlevende arveløse og betroede Tilsynet med sin Grav og Forvaltningen af sine Ejendomme til sine tro Negerslaver, som han gav Friheden. Deres Efterkommere værne den Dag idag om Marabuttens Grav. Hvert Aar gøre de Tog rundt til alle Uled-Sidi-Cheikherne og deres Tilhængere for at modtage Offergaver, som de hjembringe til El-Abiod.

Fra de ældste Tider have Uled-Sidi Cheikhernes Hellighed og dermed følgende store Indflydelse bevirket, at en Mængde andre Stammer have sluttet sig til dem som deres Tjenere *(Kheddam*'s). De ere ligefrem stolte af denne Titel, der forpligter dem til hvert Aar at besøge Landsbyen El-Abiod og Marabutgraven, hvor de samtidig maa efterlade deres Gaver *(Zïara)*.

Paa denne Maade er der dannet et Slags Broderskab med Uled-Sidi-Cheikherne som Centrum. Fra Sydgrænsen af Tell til Uargla, Golea og henimod Tuat og fra Marokko til ind i Provinsen Constantine færdes Vogterne af Marabutgraven blandt religiøse Tilhængere.

Dog, saa mægtige disse Stammer end ere, er der den Mærkelighed, at deres Overhoved maa bøje Nakken for andre Marabutter, der ere Cheriffer. Da saaledes i 1850 *Si-Hamza* var paa Toppunktet af sin Magt, blev han af en saadan tvungen, til at aftage sine rigtprydede Klæder forinden han viste sig for ham. Mange Gange har det været uvidende Personer, der have beklædt Høvdingeværdigheden, saa uvidende, at de ikke have kunnet hverken læse eller skrive, men de have vidst at hjælpe sig, som fordum Adelsmændene i Middelalderen, ved altid at holde en *Taleb*, der kunde udfylde Stillingen som Sekretær og Dommer.

Sidi-Cheikh havde anbefalet sine Børn at leve i Fattigdom, og han forbød dem at bære Vaaben. Deres Liv skulde tilbringes i Grublen med Koranen i den ene og Rosenkransen i den anden Haand.

Hans Søn fulgte hans Forskrifter, men efter dennes Død delte Familien sig i to Grene: Den ene blev omkring El-Abiod, medens den anden førte sine Hjorde mere mod Vest til Egnen om *Figuig*.

Forfædrenes ukrigerske Dyder maatte nødvendigvis lidt efter lidt forsvinde — Nomadelivet førte Krigerlivet med sig. Det hænder jo kun alt for ofte i Ørkenen, at Nomaden maa skaffe sig Føde og Vand til Hjordene med Magt.

De to Grene af Familien kom endog efterhaanden til at staa meget krigeriskt over for hinanden, saaledes at de hver fik sin Cheikh og særlige Zauïaer.

Skøndt stridbare indbyrdes have de dog altid i Forening kæmpet mod Franskmændene, hvis farligste Fjende i Ørkenen de længe have været.





Uled-Sidi-Cheikherne og Kampene ved den marokkanske Grænse.

Ved Traktaten af 1845 var Grænsen mellem Algier og Marokko bleven meget ufordelagtigt draget for Franskmændene tværs gennen Landet uden tilbørligt Hensyn, hverken til Naturforholdene eller Befolkningen. Medens Marokko f. Eks. tildeltes det Terrain, paa hvilket *Beni-Guilerne, Dui-Meniaerne* og *Amurene* tumlede sig, kom deres Brødre *Uléd-Sidi-Cheikherne* til Algier.

Hverken den ene eller den anden af disse Stammer har imidlertid respekteret Traktaten. Ja i den Grad have de betragtet sig som uafhængige, at de saa at sige aldrig have nedlagt Vaabnene. De have gjort det Terrain, som ligger paa begge Sider af Grænsen, til een stor Eksercerplads, paa hvilken der til Stadighed har været kæmpet. Som oftest have Kampene været uden vidtrækkende Betydning som f. Eks. naar marrokkanske eller algierske Stammer plyndrede hinanden og sloges indbyrdes; men til andre Tider have Overfaldene gjaldt Stammer, der havde anerkendt de Franskes Herredømme. I saa Tilfælde har Sagen taget en alvorligere Vending. Uled-Sidi-Cheikherne have sat sig i Spidsen,

Amurene, Beni-Guilerne og Dui-Meniaerne have øjeblikkelig fulgt Eksemplet, enkelte franske Stammer ere faldne fra for at gøre fælles Sag med de andre, og — pludselig som en Stormvind — ere de faldne over Landsbyer for at ødelægge eller bortføre Afgrøden, røve Hjordene, nedsable de indfødte og de isolerede franske Militærposter. — I Front, i Flanke, overalt, have de været i et Nu, for lige saa hurtigt at forsvinde igen i Ørkenen mod Syd, over den marokkanske Grænse, eller i Læ af Figuigs Mure.

Efter at Abd-el-Kader var overvundet, lod det et Øjeblik til, at Uled-Sidi-Cheikherne vilde falde til Føje. Deres Høvding *Si-Hamza* blev udnævnt til *Bach-Aga* og kom endog og bosatte sig i Byen Algier; men kun for saa meget desto bedre i al Hemmelighed at kunne vedligeholde Fjendskabet.

Efter hans Død arvede Sønnen *Si-Sliman* hans Værdigheder.

Han var stolt og rig, men mindre fanatisk end Faderen, saa alt havde maaske vendt sig til det bedste, hvis man ikke havde begaaet den ulykkelige Dumhed at saare denne Adelsmand af den gamle Skole ved at dømme en af hans undergivne til Bastonnade, ja endog true ham selv dermed.

Fra nu af drømte han kun om Hævn.

Det var et Øjebliks Sag for ham at sætte Syden i Oprør.

Nu skulde det først gaa ud over Geryville, den ny anlagte Militærpost. Den tapre, altid før sejrrige Oberst *Beauprêtre* troede at kunne imponere ham ved at vise ham en ubegrænset Tillid. Han begav sig med en Eskorte af kun hundrede Mand paa Vej for at møde Si-Sliman; men blev selvfølgelig pludselig overfaldet af denne ved *Aïn-bu-Békker*.

Obersten styrtede ud af sit Telt og stod nu Ansigt til Ansigt med Si-Sliman, der fløj ind paa ham og huggede ham i Skulderen. Endnu havde Obersten Kraft nok til at strække Marabutten til Jorden ved et Pistolskud. — Et Øjeblik efter maatte han og alle hans Folk bide i Græsset.

Da Efterretningen herom bredte sig, grebe alle Stammerne i Syd-Oran til Vaaben, og Oprøret greb om sig helt op til Tell. Krigsfaklen brændte overalt, og det hele truede med at tage en for Franskmændene uheldig Vending.

Marchal *Pélissier*, General-Guvernøren i Algier skyndte sig at sende en Ekspedition af Sted. Efter fire sejrrige Kampe lykkedes det at frigøre Geryville, hvorefter en af Uled-Sidi-Cheikhernes rigeste Byer Ksaren *Slitten* blev indtaget og ødelagt samtidig med at General *Joussouf* tugtede *Laghuaterne.*

Kampen hørte nu op, ikke fordi Stammerne vare tilbørligt afstraffede, men kun fordi de trak sig ud i Ørkenen, hvor de ikke kunde naaes. Man kunde derfor være sikker paa at høre om Overfald paa Soldater og Kolonister lige saa snart Aarvaagenheden et Øjeblik slappedes.

Det varede da heller ikke længer, end til September Maaned 1864, før Marabutterne *Si-Muhammed-ben-Hamza* og *Si-Lalas* Skarer brøde ind over Syd-Oran tværs over Chotterne.

Generalguvernøren Marskal *de Mac-Mahon* udsendte nu Kolonne paa Kolonne. De tilføjede Marabutterne følelige Tab. Si-Muhammed faldt, og Si-Lalas Leir blev taget den 25. Marts 1866 — men han selv undslap, skønt Oberstløjtenant *de Sonis* dristigt satte efter ham ud i Ørkenen med tre hundrede Zouaver paa Kameler.

Først i 1870 besluttede man sig til at tage en kraftig Offensiv. — Det var paa høje Tid. De marrokkanske Stammer gjorde nemlig nu fælles Sag med Oprørerne i Algier under Uled-Sidi-Cheikhernes Anførsel.

Efter at Mac-Mahon havde erhvervet Kejseren af Morokkos Tilladelse dertil, rykkede efter hans Ordre den fra Sédan senere saa bekendte General *de Wimpffen* ind i Marokko for at tugte Oprørerne der. Han løste sin Opgave udmærket. Først tvang han ved heldige Fægtninger flere Stammer til at udlevere Vaabnene, dernæst fratog han andre deres Hjorde, jog dem afsted foran sig, til de til Sidst maatte søge Tilflugt i den marokkanske Ksar *Aïn Chair*, som han stor-

mede og indtog. Denne Afstraffelse hjalp i nogle Maaneder, men saa kom Krigen mellem Frankrig og Tyskland. Armeen i Algier blev for en Del trukket bort. Øjeblikket til en Rejsning var der igen.

Under *Si Kaddur-ben Hamza* og *Si Lala* gik Oprørerne om i Ryggen paa de franske Forposter ved Chotterne, men



Araber.

bleve heldigvis slaaede af General *Osmont* den 23. December 1871.

Det syntes derefter en Tid som om Oprøret virkelig var endt. Dog den virkelige Herre i Syd-Oran var og blev *Si-Kaddur*, der overalt i den muhamedanske Verden i Algier,

Tunis, Marokko og Tripolis havde sine Missionærer, der prædikede Hadet mod de Franske.

Det varede ikke længe, saa paalagde han de franske Landsbyer i Oaserne Skat — man taalte det. I 1879 forledte han Indvaanerne i *Aures* til aabent Oprør, den blev undertrykt uden at man straffede hverken ham eller hans Stamme Uled-Sidi-Cheikherne. Hans Stolthed og Dristighed voksede og kulminerede, da han i December Maaned 1879 gjorde en Razzia paa den franske Landsby *Brezina*. Samtidig kom Efterretningen om, at Oberst *Flatters* ulykkelige Ekspedition var bleven myrdet i Hjertet af Afrika af Tuaregerne. Uled-Sidi-Cheikherne sagdes at have spillet en virksom Rolle ved den Lejlighed.

Araberne rejste nu Hovederne, og i Januar 1880 begyndte Oprøret i Egnen Syd for *Géryville*, hvorfra det bredte sig pilsnart til hele Syden.

Det var Marabutten *Bu-Ammana*, der i Spidsen for en lidet talrig Skare, udfoldede Oprørsfanen blandt Nomaderne, som nogle mene drevet dertil af Hunger.

En Løjtenant *Weinbrenner* blev sendt ud for at tage en oprørsk Kadi til Fange i Egnen om *Saïda*. Han blev myrdet. Man overdrog da Oberst *Innocenti* at skaffe Oprejsning.

Den 19. Maj 1881 stødte Teten af hans Kolonne, en Bataillon af Fremmedlegionen, i Nærheden af *Chellala* paa Fjenden. Der udspandt sig en hæftig Kamp, i hvilken efterhaanden de bag ved værende Zouaver og ridende Jægere bleve indvikldе. Disse skulde have dækket Siderne paa den næsten en Fjerdingvej lange Transportkolonne af to tusinde Kameler. — Pludseligt kom imidlertid de arabiske Ryttere til Syne i venstre Flanke, kastede det irrigulære Rytteri og nogle til Fods kæmpende Jægre over Ende, brøde ind i Konvojen, anrettede der en forfærdelig Uorden — og forsvandt med et anseligt Bytte, før en i Quenen marcherende Bataillon Turcos, der var bleven sprængt af de flygtende Kameler, atter blev samlet.

Franskmændenes Tab var 95 Mand. Efter flere Dages Hvil for igen at hidføre Orden og for at søge hid og did efter Kamelerne førte Oberst Innocenti sin demoraliserede Kolonne tilbage.

Nu var Bu-Ammama i Ryggen paa Kolonnerne.

Til Beskyttelse af Landet hidkaldtes Forstærkninger fra Frankrig.





Bu-Ammama og Masakren paa Spaniolerne.

Det var i Begyndelsen af Juni Maaned 1881. Fra alle Syd Orans Militærstationer indløb Melding paa Melding om Overfald og Plyndringer. Snart var *Bu-Ammamas* hærgende Skare set i Fronten, snart i Flankerne. De franske Tropper trak sig tilbage, nærmere til Højlandene. Der var en Uro i Sindene, en Mistillid til de kommanderende, som varslede ilde —.

Paa een og samme Dag signaleredes Bu-Ammama paa syv forskellige Steder — saa var man lige klog. I *Saida* var der fuldt op af Generaler; men ikke en af dem var i Stand til at svare paa Kolonisternes fortvivlede Raab:

»Hvor er Bu Ammama?«

En Karikaturtegning fra den Tid illustrerer Forholdene:

Ved Sydranden af Tell med Ørkenen liggende foran sig staar en General med sin Adjutant. Generalen der i Kikkert har undersøgt Horizonten uden at opdage nogetsomhelst udbryder »Han er der« — »et eller andet Sted«! og idet han vender sig om til sin Adjutant befaler han:

»Telegrafer til Regeringen, at Fjenden befinder sig »foran mig, og at jeg bryder op for at forfølge ham.«

Paa disse evig uforanderlige Udørkener Syd for Saïda, hvor de gule tørre Alfatuer danne en bølgende Overflade, paa dette øde Hav, der gløder under den brændende Sol, levede spredt viden omkring to Araberstammer *Hassasenа'erne* og *Harar'ne*. De førte en møjsommelig Tilværelse, men Sletterne var dog deres og ingen andres — der var deres Hjem, deres Fædreland, som de elskede; der tumlede de sig i Frihed.

Der kom andre Tider efter at de franske Tropper havde sat sig fast i Sydranden af Højlandene. Da strømmede Horder af stridbare, vilde og hensynsløse Folk med mørk Hudfarve ind over Landet for at friste Tilværelsen ved Bjergningen og Indsamlingen af dette Alfastraa, som ingen før havde tænkt paa knnde bringe een eneste Skabning Livets Ophold. Det var Æventyrere, som Ulykken Hungeren, og hvem ved, maaske Forbrydelser havde drevet hjemme fra. Fra deres Hjemstavn paa Andalusiens Sletter vare de vante til Dyrkningen af dette længe saa foragtede Alfa. Da Jernbanen fra Kysten gennem Højsletterne aabnedes, kom der flere og flere fremmede. Der dannedes et Selskab, det fransk algierske for at eksploitere Alfaet. Ved *Aïn el Hadjar*, Syd for Saïda opstod en hel lille By, hvorfra Fabrikskorstenene ragede i Vejret, synlige i lang Afstand. Her forberedtes Afsendelsen af Straaet. Sydligere endnu ved *Tafarua* og *Kralfalla* var der ved Banen smaa Kolonier for disse fremmede, der halvveis levede uden anden Lov og Ret, end den, de selv toge sig — fjernede som de vare fra ordnede Samfund.

De kom snart til at staa paa en fjendsk Fod med Araberstammerne, hvem de paa enhver Maade forurettede. —

Hadet havde længe ulmet, men det brød først ud i lys Flamme, da Bu-Ammama den 10. Juni om Aftenen med kun 500 Ryttere og 300 Mand Fodfolk samt en stor Konvoi af Kameler til det Bytte, der var den dristige sikret, pludseligt viste sig et Par Mil Syd for Saïda. — efter at være gaaet om i Ryggen paa intet anende franske Kolonner. — Hassena

og Harar Stammerne sluttede sig øjeblikkelig til den dristige Marabut. — Hævnens Time for dem var kommet.

Den Aften bleve endelig Militærautoriteterne vakte, de gave ilsomt Meddelelse til det fransk-algierske Selskab om, at det vist var raadeligt, at alle dets Funktionærer droges ind til Saïda — da Egnen ikke var sikker!

Jernbanetog afsendtes Syd paa til den yderste Ende af Linien, de gik hele Natten, men at samle flere Tusinde Mennesker, der vare spredte paa en Strækning af over 20 danske Mil, var umuligt i nogle Timer.



En af Rebellerne.

II.

Da Morgenen gryede den 11. Juni begyndte Masakren, rædselsfuld, frygtelig og trodsende al Beskrivelse. Medens Bu-Ammama, der maa have været ypperlig underrettet om de Franskes kombinerede Bevægelser mod sig, — der var 5 Kolonner efter ham — beskjæftigede een General med en Arrieregardefægtning og een Oberst med en Rytterfægtning, var han i pilsnare Bevægelser gaaet fra Geryville, først lige mod Nord og derefter i stik vestlig Retning om bag de Franske. Han viste sig kun foran Saïda et Øieblik, akkurat længe nok til at en Kolonne, der var beordret sydpaa til Spanierlandsbyen Kralfalla, gjorde omkring og ilede tilbage til Beskyttelse af Saïda. —

Selvfølgelig gik Marabuten derefter netop til Kralfalla, ødelagde og plyndrede de derværende Magasiner, afbrændte Banegaarden og gik endnu plyndrende samme Dag fire danske Mil længere Syd paa med et Bytte, hvis Værdi kunde tælles i millionvis. Medens franske Tropper bevogtede Overgangene over Chotten, gik Bu-Ammama, efter endnu et ilsomt Stød mod Nord, tværs over denne lige for Næsen af en af Kolonnerne — det lykkedes dem kun at sende ham et Par Granater — Han var væk igen.

Rigtignok blev en Del af hans byttebelæssede Transport, som han, forat være fri i sine Bevægelser, havde sendt Øst paa, dels sprængt, dels taget af franske Tropper — men han selv havde narret de franske Generaler. De stode atter og stirrede ud over Sletten. — Hvor var han?

Imidlertid droge over 7,000 Kolonister Nord paa og forlode Kolonien for at finde sig et Hjem andet Steds. De efterlode Levningerne af over 500 af deres Slægtninge, Mænd, Kvinder og Børn i Ørkenen. —

Hassena'ernes og Harar'nes Hævn havde været grundig. Medens Marabuten og hans Folk dog saa nogenledes havde skaanet Kvinder og Børn, havde der for disse rasende Stammer intet været helligt:

Kvinderne skændede de for derefter at lade dem dø med deres Børn. Enkelte af dem undkom, saarede og lemlæstede; de bleve opsamlede af franske Soldater.

III.

Maupassant traf da han nogen Tid efter besøgte Syd-Oran en Spanier, der var undsluppen fra Blodbadet. Hans Navn var *Blas Rojo Pelisare;* han ledsagede tilligemed nogle andre den 10. Juni om Aftenen en Konvoj paa syv Vogne.

De fandt paa deres Vej andre Vogne, der vare itubrudte. Mellem Hjulene laa de nedsablede Kuske. — En af dem levede endnu. De gave sig til at forbinde ham; en Trop Arabere



Masakren paa Spaniolerne.

kom imidlertid bag paa dem. Da de kun havde eet Gevær, overgave de sig uden Kamp, men bleve desuagtet dels straks, dels senere myrdede med Undtagelse af Blas Rojo, der uden Tvivl kun blev sparet paa Grund af sin Ungdom og smukke Udvortes. — Man ved, at Araberne ikke ere ligegyldige for mandlig Skønhed; — De førtes til en Lejrplads, hvor de mødte andre Fanger. Ved Midnatstide dræbtes en af disse uden Anledning. Det var en Smed, ved Navn *Domingo*.

Næste Morgen erfarede Blas Rojo, at foruden ham endnu andre Fanger vare blevne dræbte. Det var Dagen for den store Massakre. — Man blev paa samme Sted. Om Aftenen hidbragte Ryttere to Kvinder og eet Barn. Den 12.—13. og 14. marcheredes i Retning af Chotten. Paa sidstnævnte Dag var det, at samme passeredes. Det var en kvælende hed Dag. Solen glødede paa Salpeteret, saa hverken Mennesker eller Dyr kunde træde derpaa uden at skoldes. Sirokkoen føg Sandet i Øjnene paa dem fra Klitterne paa Stranden — alle saa gispede de efter Vejret. — Under Overgangen døde nogle Kvinder og Børn.

I 8 Dage marcherede Bu-Ammama nu i Zigzag, indtil han kom til *Tismuline*, her adskiltes hans Kontingenter for at hjemføre Bytte og Fanger hver til sit.

Under Marchen havde Bu-Ammama vist sig velvillig over for de Fanger, der endnu vare tilbage, særlig overfor Kvinderne, som han lod sove i et særligt Telt under Bevogtning.

En smuk 18 aarig Pige blev af en Chef hørende til Trafistammen under Marchen truet med Døden, — hvis hun stred imod, — hun adlød; — men Marabuten gav lydelig sit Mishag tilkende.

Blas Rojo blev taget i Tjeneste af selve Bu-Ammama, hvem han imidlertid ikke saa. Det var dennes Søn, som paa dette Tidspunkt ledede de militære Operationer. Han syntes at være henved 30 Aar gammel. Det var en høj, blegbrun ung Mand med store Øine og et fint Skæg. Han red afvekslede to ravnsorte Heste, af hvilke den ene havde tilhørt en fransk Officer.

Blas Rojo frelste sig ved Flugt; men da han ikke kendte Egnen tilstrækkelig nøje, blev han nødsaget til at følge de tørre Flodsenge, hvorfor han først efter tre Dages og tre Nætters angstfuld Vandring, dødtræt ankom til en fransk Militærpost.

I 14 Dage efter Massakren gik Togene Dag og Nat paa Banen ned til Chotterne. Hvert Øieblik opsamledes ulykkelige, lemlæstede, blodige og udhungrede Spaniere. Der var blandt dem smukke voksne Piger, som vare saarede og fuldstændig nøgne.

IV.

Det var henad Morgenstunden — et af disse Tog havde gjort Holdt i den tause, kolde Nat for at kalde Flygtninge til sig. Fra Tid til anden lød Maskinens skærende langtrukne Fløjt ud over Sletten. Sorte Skikkelser, der vare bevæbnede til Tænderne, tegnede sig op over Kanten af de aabne Vogne. De stirrede ud i Mørket for mulig at opdage andre sorte Skikkelser, dem de skulde bringe Frelse. —

En enkelt Sjakal tudede i det fjerne, uhyggeligt og klagende; efter en Stunds Forløb svaredes med en anden noget kortere, men fuldt saa djævelsk Glammen — det var Hyænerne. — Saa fløjtede Maskinen et Par Gange, og Toget pustede videre af Sted for lidt efter at standse og kalde igen. — De kaldte og kaldte, men der kom ingen. — Saasnart det begyndte at lysne i Øst, sendtes Patrouiller ud. Luften var diset, saa de vare snart ikke til at sé.

Imidlertid blev der stillet et Par Mand paa Post. Resten af Soldaterne gav sig i Færd med Frokosten. Siddende paa Vognkanten, med Benene dinglende udenfor, gave nogle sig straks i Lag med de tørre Beskøjter, andre stege ud, samlede Alfastraa til Brændsel, stillede Kogekarrene op og fik Vand udleveret fra Beholderne. Atter andre hamrede løs paa Kaffebønnerne med Geværkolberne, saa inden der var forløbet ret længe, havde hver Mand faaet sin Morgendrik, og nu strakte de ved Nattevaagen trætte og søvnige Legionærer sig mageligt i Skygge af Vognene for at finde lidt Hvile. —

Der forløb saaledes et Par Timer. Solen stod allerede højt og begyndte at brænde igennem; de fleste af Patrouillerne vare komne tilbage, en enkelt af dem medbringende et Par Spaniere, som de havde bjerget i en dødlignende Tilstand. Der var kogt Kaffe til dem ogsaa; de havde faaet den Pleje, de behøvede, og hvilede nu paa Bænkene inde i en af de lukkede Vogne. Endnu manglede Sergent *Louis* og tre Mand.

»Var det ikke dem, der skulde gaa i Retning af Brøndene?« spurgte Løjtnanten.

»Jo det var.«

»Han maatte jo for længe siden kunne have været her — hvad kan der dog være i Vejen?«

Man fortabte sig i Gisninger — var han gaaet vild? — bleven syg? i sidste Tilfælde maatte da en af Soldaterne være kommen tilbage med Melding. —

»Aa kald en Gang!« raabte Løjtnanten hen til Lokomotivføreren.

Der lød et langt, hvinende Fløit, efterfulgt af et Par ganske korte Stød. —

»Der er de« raabte paa en Gang flere Soldater pegende i Retning af Sandbankerne mod Øst — Ja rigtig, paa Toppen af en af Dünerne kom tre Mand til Syne, de vinkede med Huerne og svingede dem derpaa tilbage, som pegede de mod noget længere borte. — Det maatte være for at tilkendegive, at den fjerde var endnu længere tilbage.

»Kald endnu engang« sagde Løjtnanten. Fløjten lød, hvorpaa de tre Mand gav sig til at løbe. — Da de kom nærmere, viste det sig, at det var de tre Soldater.

Forpustede nærmede de sig Toget.

»Hvor Fanden bliver Sergenten af?« brølede Løjtnanten dem i Møde.

»Vi har fanget en spansk Pige.

Sergenten kommer med hende.«

»Naa saadan!« —

Og saa fortalte de skyndsomt om, hvordan de havde truffet hende ved en af Brøndene. Hun sad nøgen og for-

reven og stirrede ned i Vandet med sine store, sorte, febersyge og forvildede Øjne. Da hun hørte dem komme, drejede hun Hovedet og uden at ytre det ringeste Tegn paa Frygt — hun kunde dog ikke vide, om det var Ven eller Fjende — stirrede hun de ankommende i Møde, idet hun løftede den venstre Arm mod dem for lige saa hurtigt igen at lade den falde. Den højre Haand holdt hun ind til Kroppen, den bar en dyb Flænge over Haandleddet. —

Paa Sletten kom Sergent Louis lidt efter til Syne langsomt vandrende, med den højre Arm om Livet paa en Kvindeskikkelse, der var indhyllet i hans Militærkappe. Med den anden Arm støttede han hendes saarede Haand. Hendes Gang var slæbende, de nøgne Ben stak i Sergentens sømbeslaaede Sko, medens hans Hue med det hvide Slør dækkede over en Del af hendes sorte Haar. Resten faldt i sammenfiltrede Lokker ned over Kappen. De standsede flere Gange for at hvile. Louis kraftige Skikkelse dannede en stærk Modsætning til den spinkle Kvindes med den hvide Barm og det blege, indmagrede Ansigt.

Hun stirrede hen for sig som var der ingen Tanker i dette skønne Hoved. Da de kom saa nær, at hun blev udsat for alle disse fremmede og nysgerrige Blikke, var det, som hun pludselig kom lidt til sig selv. Hun klyngede sig tættere til Sergenten og greb hans Haand, som hun knugede fast. — Han samlede da Kappen om hende og skubbede hende Huen ned over Øjnene.

Et Par Skridt endnu, og de stode ved Vognene. — Forsigtig tog Sergenten hende i sine Arme, bar hende op i en af de tomme Vagoner, lukkede Vogndøren og ordnede hende et Leje paa Sædet. —

Toget brusede af Sted, det gik nord paa ad Saïda til. Imidlertid gav Louis sig til at pleje den syge; han blødte Beskøjter i Vand, som hun med en hungrendes Begærlighed fortærede; han rev Stumper af sine slidte, lasede Skjorteærmer, dyppede dem i Vand og dækkede dermed hendes febersyge Pande. Han rensede hendes Saar, forbandt dem, saa godt han kunde, og rakte hende i sit Tinkrus den Kaffe,

man havde heldt paa hans Feltflaske. Ja han støttede hendes Hoved, naar Vognens Raslen bragte det til at smerte. Hun laa stille hen med lukkede Øjne som i en Døs. Kun en Gang imellem saa hun frygtsomt op, saa greb han hendes Haand og holdt den i sin. til hun faldt i Blund. -- Fluerne, der summede rundt i det ophedede Rum, viftede han bort, naar de kom hende for nær. — Aa — hvor følte han sig ikke lykkelig, det var længe siden, han saadan havde siddet med en Kvindehaand i sin.

Henad Aften blev der gjort Holdt ved nogle ødelagte Hytter, da det viste sig, at Banen ikke var i Orden længere Nord paa. Her skulde Natten tilbringes. Der var et større Rum med kalkede Vægge, herind bragtes de syge og saarede. Paa Knipper af Straa redtes et Leje for hver af dem. Efter at Sergent Louis havde sørget for, at den unge Pige og de andre vare bedst mulig anbragte, gik han ud for at forrette sin Tjeneste med de andre Soldater. Han havde den største Lyst til at blive derinde, men han skammede sig for sine Kammerater, hvis Stiklerier han maatte døje, fordi han den hele Dag havde ofret sig for Spanierinden.

Soldaterne kamperede i det fri — de stillede Poster ud. Da det var gjort, sov Resten ind under deres smaa Telte. — Sergent Louis lukkede Øjnene for at sove. — Ak – det vilde ikke lykkes ham. Han begyndte at fryse. — Kappen havde han jo ikke.

Det var over Midnat, da han rejste sig fra sit Leje. Kulden blev ham virkelig ogsaa for slem — Han sneg sig lydløst ind i Værelset. Derinde var der varmt og godt. — Vinduet stod aabent, det vendte ud til en lille Gaard. Han kiggede ud. Stjernerne funklede paa Himmelhvælvingen. Han vendte sig om og bøjede sig ned over hendes Leje. — Mon hun sov? — Jo, hun laa med lukkede Øjne, saa vidt han kunde sé.

Han lagde sig stille ned ved hendes Side. I det fjærne hørte han Hundene gø — det var meget langt borte — det lød afbrudt, som svarede de hinanden. Men snart komme de nærmere. — Nu er de dér, langs Murene, ved Brøndene — overalt — Der er 500, maaske 1000, saaledes lyder det, udhungrede vilde og hjemløse Stakler. Det er dem, der vogtede Spaniernes Lejre paa Højsletterne. Deres Herrer ere dræbte eller rejste bort. Dyrene have strejfet om, døende af Hunger. Nu belejre de hvert Sted, hvor de opdage menneskelige Væsener. — Dette gyselige Spektakkel varer ved en Stund, saa bliver det pludselig stille. Han lukker Øjnene op — Hun stirrer paa ham. Har Hundenes Glammen bragt hende til at mindes Hjemmet derude, hvor de kom fra. Siddende ganske stille med Legemet rokker hun frem og tilbage med Hovedet. Han rykker tættere til hendes Side; Hjertet banker i Livet paa ham, da hun lægger sin Arm paa hans Skulder. — Lempelig tager han hende om Livet, saadan sidde de en Stund, saa tager han Mod til sig og spørger hviskende. —

»Ere de alle døde?«

»Hun svarer med et Nik, uden at en Lyd kommer over hendes Læber.

Han trykker hende til sig, fast og inderligt — saa falder hun tilbage paa Straalejet og sover ind med hans Haand i sin.

Da Reveillen lød, sprang Sergenten op — hurtig var han hos sine Folk.

Medens Toget med Spanierne dampede Nord paa, til det nærliggende Saïda, marcherede Soldaterne — iblandt dem Sergent Louis Syd paa — ud i den dræbende Ørkennatur, hvor Savn og Anstrengelser var deres triste Lod.

Vinden suser hen over Højsletterne; Minderne om Massakren paa Spaniolerne ere snart forsvundne — et Par blegede Knokler hist og her — det er det hele.

Hassasenaerne og Hararne have for en Tid fordrevet deres Fjender — ustraffet ere de igen Herrer i deres eget Fødeland.

V.

Medens Bu-Ammama udhvilede sig i *Tismuline* efter sit glimrende Røvertog, foranstaltede de franske Kolonner en Jagt andet Steds — den blev selvfølgelig uden Resultat. Efter den indtoges Observationsstillinger i Højde med Laghuat og Geryville.

Tiden forløb nu rolig til i Begyndelsen af Juli, da blev Bu-Ammamas Fremmarch meldt fra alle Posterne mod Vest.

Sejrende og plyndrende gik han frem paa ny. Da nu tilmed de hjemlige Stammer ved Sydranden af Tell omkring *Saïda* gjorde Oprør, erkendte den Øverstkommanderende, General *Ceres*, at han havde tabt sin Sag, hvorfor han trak alle sine Tropper mod Nord til Sydranden af Tell, medens Bu-Ammama efter en Demontration ved *Kreider* pilsnart gik Øst paa, hvor han ved *Frenda* nær var bleven attraperet af Oberst *Brunetiere*. Paa Grund af en hæftig Sirokko blev han først forfulgt om Aftenen den 13, desuagtet fik man tidlig næste Morgen Føling med Fjenden, men den gik igen tabt ved Middagstid, da de udmattede Soldater maatte gøre Holdt for at koge. — Bu-Ammama var væk igen. Han gik tilbage mod Vest langs Sydranden af Tell og bøjede saa over *Méchéria* i sydlig Retning.

Medens alle de franske Generaler bleve erstattede af andre, og medens der oversendtes flere Tropper fra Frankrig, holdt Bu-Ammama sig rolig i *Figuig*, hvor han havde samlet Bytte nok; men hvor han samtidig forhandlede med de to Rebelførere Uled-Sidi-Cheikhernes Høvding *Si-Kaddur-ben-Hamza*, som jo baade i 1864 og 1870 var Hovedleder af

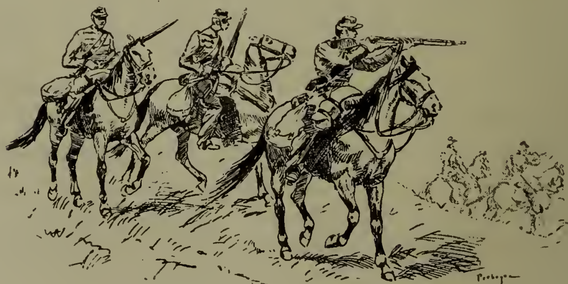
Oprørerne, og med *Si-Sliman-ben-Kaddur*, som i tidligere Aar havde staaet i Franskmændenes Tjeneste som Fører for det indfødte Kontingent. Han var fra den Tid dekoreret med Æreslegionens Kors, det havde han nu hængende ved sin Hests Hale.

Bu-Ammama havde ikke forgæves apelleret til disse Høvdingers Hjælp. —

Si Sliman faldt saaledes fra Marokko ind i Højsletterne og gennemilede plyndrende Terrainet langs Jernbanen til Saïda. — Oberst *Crouzet*, som havde sat sine Tourcos paa Muldyr, fulgte ham i Hælene og tvang ham over Grænsen.

De ny ankomne Kommanderende, General *Colonieu* og Oberst *de Négrier* vare imidlertid rykkede frem, og der hørtes nu i lang Tid kun om Razziar og Tugtelser af oprørske Stammer. Det var særlig Oberst de Négrier, som var virksom. Han sprængte Araberne i Bjærgene nord for *Figuig* midt om Vinteren trods Snefog og Uvejr. Han straffede *Uled-Sidi-Cheikherne* i deres Hjemstavn, saaledes som vi nedenfor skulle høre.

I det hele taget kom denne udmærkede Officer til at spille Hovedrollen i Kampene i Syden ligesom senere i Tonkinfelttoget. Da han f. T. er Chef for det Armekorps, der ligger nærmest ved den fransk-tyske Grænse, og da han desuden har al Udsigt til i en kommende Krig at faa Kommandoen over hele den franske Hær, turde en biografisk Skitse af ham være paa sin Plads.





François de Négrier.

François Oscar de Négrier er en Type paa en udmærket Soldat. — Men hvor kan han være andet. Det reneste Soldaterblod rinder i hans Aarer. Han stammer fra en Familie af Generaler som Soldaterne pleje at sige.

Le chevalier de Négrier var *capitaine de vaisseau* under Ludvig den 16de. Ved Revolutionen emigrerede han til Lissabon for at frelse Hovedet. Han efterlod to Sønner.

Den ældste, *François de Négrier,* Onkelen til vor Helt, indtraadte i Hæren som frivillig i 1805. Ved Friedland dekorerede den store Napoleon ham paa Valpladsen. Han var dengang Sergent og næppe tyve Aar gammel. — Da Kejseren yttrede sin Forbauselse over, at Marechal *Lannes* havde forlangt Dekorationen til en saa ung Sergent, svarede Marechallen: — »*Sire, il est jeune, mais il a de ça*«. — idet han samtidig pegede paa Hjertet. François de Négrier var Bataillonschef da han var tre og tyve Aar gammel. Under Felttoget i Frankrig forlangte Napoleon at Marechallerne skulde udpege ham en Bataillonschef, der var kæk nok til at ville forsøge paa at trænge over Broen ved *Mery-sur-Seine,* som Russerne holdt besat. »Sire! Tag Commandant

de Négrier« — Man kaldte denne hen og Napoleon sagde til ham:

»Udvælg allevegne fra Elitesoldater til deres Kommando.«

»Jeg behøver kun mine egne«, svarede den tapre Officer.

Øieblikkelig stormede han Broen, som Russerne havde sat Ild paa. Flammerne blussede op om de fremstormende i saadan Nærhed, at Patronerne eksploderede i Taskerne for flere Soldater; men Fjenden blev kastet med Fynd og Klem lige tilbage til Russernes Lejr, som bragtes i frygtelig Uorden. Napoleon vilde belønne denne Daad og lod de Négrier vælge, enten han vilde have Oberstgraden eller Officerskorset af Æreslegionen. — Han valgte Korset: »*La grade viendra toujours*«.

Ved *Waterloo* saaredes han haardt i Hovedet og trak sig tilbage fra Tjenesten, indtil han i 1835—36 fik Kommandoen i Provinsen Constantine som han pacificerede. Araberne gave ham dengang Tilnavnet »den retfærdige Sultan«. Efter i 1842 at være bleven Divisionsgeneral i Lille, hvorfra han valgtes ind i Nationalforsamlingen, faldt han i Junidagene 1848 paa en Barrikade i Paris i Kampen for Ordenens Opretholdelse. Nationalforsamlingen hædrede hans Minde ved et Dekret, der bestemte, at hans Hjerte skulde gemmes i Gravhvælvingen i Invalidekirken ved Siden af den store Napoleons Aske. — I Lille rejstes der ham en Statue.

General de Négriers Søn, Fætteren til vor Négrier er Infanterigeneral. —

Broderen til foranførte Francois de Négrier, *Ernest-Frederic-Raphaël de Négrier,* levede endnu i 1884 som en Olding paa henved halvfemsindstyve Aar. Ogsaa han var General og udmærkede sig i Slaget ved *Solferino.* Hans Søn fødtes den 2. October 1839 i *Belfort.* Det er om ham vi skulle høre.

Hvor baade frygtede og holdt vi ikke af den lille Oberst med det elegante og kraftige Legeme, det bestemte næsten spodske Udtryk om Læberne og de blaa Øjne, der lyste af Energi. — I Algier under Kampagnen bar han altid Fuldskæg, kort afklippet med Mustachen fikst sat op. Lettede



Paa Inspicering.

han paa Huen, saa man, at han var dygtig skaldet. — Hele hans Ydre aabenbarede imidlertid ved første Øiekast, at man havde en Mand *d'une grande distinction* for sig — alene dette indgød Tillid. Han er i Besiddelse af en Jernnatur, Hans aldrig svigtende Aktivitet, hans glimrende Aandsevner og hans store militære Kvalifikationer have som skabt ham for Krigen. Han vil altid være istand til at rive Folkene med; han elektriserer dem ved sin blotte Nærværelse og driver dem til Begejstring ved nogle faa Ord — men han er ved Siden deraf yderst streng. Det var ham, der opfandt »la crapaudine« den Straffemaade, som bestaar i, at Hænder og Fødder bindes sammen paa de Soldater, som vise Genstridighed, hvorefter de i Timer og Dage udsættes for den brændende Sol. — Men ved denne Straf kuede han de slette Elementer i sit Regiment. Hans jernhaarde Natur tillod ham selv at deltage i de største Anstrengelser. — Fordrede han meget af os, saa underkastede han sig altid, selv de samme Savn og Farer, nøjedes med den samme tarvelige Føde som vi. Han slukkede sin Tørst ved en Drik mudret Vand af vore Tinkrus og sov stedse fuldt paaklædt ligesom vi. — Han har givet Tusinder og atter Tusinder af Eksempler paa sin Omsigt og Selvfornægtelse: Naar Officerer og Mandskab vare udmattede, ødelagte af Heden eller Træthed, saa var Négrier altid paa Benene; han stillede Poster ud og uddelte Ordrer — ja — han var utrættelig i sin Rolle som Hyrde. Naar han saadan færdedes omkring, fordrede han, at alle skulde gøre deres Pligt ligesom han. Var der det mindste at udsætte, skældte han ud og straffede lige paa Stedet. — Var der en eller anden Soldat, som havde forset sig paa Marcherne, blev Synderen beordret paa Vagt, naar de andre sloge Lejr. — Da det blev for galt med Efternølerne, befalede han, at baade Levnetsmidler, Geværer og Ammunition skulde tages fra dem, — det hjalp. —

Og naar Alt var efterset og befundet i Orden, ja saa arbejdede Négrier i sit Telt uden Ophør, idet han dæmpede Heden ved at lægge en vaad Serviet over Hovedet. —

Négriers Tapperhed er hævet over enhver Tvivl. Ved *Saint-Privat* (den 18. August 1870) blev Kaptajn de Négrier saaret. Han havde udmærket sig paa en saa glimrende Maade, at han baade blev dekoreret og nævnt med Ros i Armeens Dagsbefaling.

Fra Hospitalet i Mets flygtede han den 3' November efter at Fæstningen havde overgivet sig. Til Hest og i Uniform passerede han gennem de preussiske Linier.

To Ulaner standsede ham. Han viste den ene sin Hospitalsseddel. Medens denne blev efterset, greb Négrier er Pistol og skød den ene Ulan ned. Hans Kammerat flygtede øjeblikkelig i Gallop. —

Négrier undkom til Belgien, derfra til Frankrig og stillede sig til General *Faidherbes* Disposition.

I Spidsen for den 24' Marchbataillon Jægere udmærkede han sig ved Nordarmeens Operationer.

I Slaget ved *Villers-Bretonneux* (den 27' November) saaredes han i venstre Arm; — I Kampen ved Vermaud (18' Januar 71) saaredes han for tredie Gang i dette Felttog af en Granatstump. Han blev den 5' Mai 1871 til Løn for sine Fortjenester udnævnt til Officer af Æreslegionen.

Efter som Bataillonschef at have tjent i Algier under Oprøret der i 1871, ved hvilken Lejlighed han paa ny vidste at henlede Opmærksomheden paa sig, kom han hjem til Frankrig igen.

I 1879 udnævntes han til Oberst og erholdt 79de Regiment. Men kort Tid efter ønskede Generalgouvernøren i Algier, General *Saussier*, at han skulde komme derover for at overtage Kommandoen over Fremmedlegionen, der havde fuldt op at gøre med Araberne i Syd Oran.

Obersten traadte energiskt op og udførte Vidundere af Marcher med sit Regiment.

I lange Tider havde *El-Abiod-Sidi-Cheikh* jo været et Valfartsted, hvor Stammerne i Syd Oran kom sammen. Under Foregivende af, at de valfartede til den hellige *Sidi-Cheikhs* Grav, lagde de Planer op mod Franskmændene. — *Négrier* besluttede sig til at tage Tyren ved Hornene.

Han marcherede med en større Kolonne til El-Abiod. — Her samlede han nogle af de Araberstammer, der vare særlig upaalidelige, og i deres Paasyn lod han »*Kubbaen*« underminere og sprænge i Luften. Da de forfærdede omkringstaaende Muhamedanerne begyndte at jamre over, at deres Helgenbegravelse var bleven ødelagt, lod Négrier dem sige, at hvis de i Fremtiden havde noget at bede deres Helgen om, kunde de saa særdeles godt faa Lov til det; men blot ikke paa det ubekvemme Sted her i Ørkenen; derimod skulde det være ham kært at se dem i *Geryville,* thi dertil vilde den hellige Mands Ben blive ført under stor Høitidelighed. En med guldindvirkede Tæpper bedækket Kamel førte saa Marabuten af Sted, idet en Æresvagt af Rytteri med skuldret Sabel marcherede rundt om den.

Pressen i Frankrig gjorde forfærdelig Blæst af denne resolutte Handling. Man dømte anderledes i Algier, hvor Bladene tvært imod hævdede, at dens moralske Virkning havde været i høj Grad heldbringende for Kolonien. Ikke blot billigede man, hvad Négrier havde gjort; men en Komité dannede sig i Oran og organiserede en Indsamling for at kunne tilbyde de Négrier en Æres-Kaarde. Tusinder af Underskrifter og over 12,000 Frank kom ind i et Par Dage, da hele Indsamlingen blev standset paa Oberstens Anmodning. — Han mente nemlig kun at burde faa Belønning for, hvad han havde udrettet, i den gode Bevidsthed om at have gjort sin Pligt.

Hans Svar lod Komiteen indgravere paa Kaardefæstet, og Kaarden ophængtes derpaa i Museet i Oran, hvor den sés den Dag i Dag.

Men det var ikke blot i Felten at Négrier udmærkede sig — nei i lige saa høj Grad maatte man yde hans administrative Talenter, hans Evne til at organisere og bortrydde Hindringer Anerkendelse. — Der var aldrig lang Snak. —

»Der gaar et Tog imorgen tidlig Kl. 6,« sagde han engang i *Méchéria* til en Intendant, som havde fundet paa at holde sit Kontor lukket om Søndagen. Her slaas vi lige

saa godt om Søndagen som de søgne,« — og Intendanten maatte rejse. Imidlertid udnævnte Obersten en af sine Officerer til midlertidig at bestride Intendanturforretningerne.

Vand var der lidt af i Méchéria. Der var en Tid, da man maatte hente det langvejsfra, hvis man ikke vilde krepere af Tørst. Ingeniørofficerene ledte og ledte, men kunde intet finde. Saa blev Négrier ked af at vente. Han sendte Bud til Frankrig efter Civilingeniører. Det hjalp — de fandt Vand, og nu er der i Méchéria det dejligste, klareste Vand — takket være Négrier. — Han var i det hele taget aldrig bange for at handle paa eget Ansvar. — Da han f. Eks. netop stod i Begreb med at drage af Sted for at tugte *Beni-Guilerne* efter Chott Tigri Affairen, om hvilken vi skulle høre nedenfor, sagde man, at han lige havde modtaget Ordre til *ikke* at rykke ud. Han puttede Ordren i Lommen, idet han bemærkede:

»Kureren maa aabenbart være kommen for sent! — *en route*«!





March til Lejren ved den marokkanske Grænse. — Det beredne Fodfolk.

I.

Det var i Slutningen af Januar Maaned 1882, at jeg med en Troppeafdeling afgik syd paa fra Sidi-bel-Abbès, en af Fremmedlegionens Garnisonsbyer. Vi havde i Højlandet Tell snoet os over høje Bjærge og langs smilende Dale, medens Solen brændte varmt og lod os nyde Udsigten til dette vidunderlig smukke Landskab, der snart mere diset og ubestemt, snart skarpere og i det mørkeblaa ligesom bølgede i Straalehavet Det dannede den prægtigste Baggrund for hele det tause og patriarkalske Liv, der udfoldede sig paa Sletterne, hvor Røgen langsomt hævede sig i Vejret gennem Araberteltenes Sprækker og Revner, medens Hjordene, der græssede rundt om, toge sig ud som hvide Pletter. Med den nyanlagte Jernbane vare vi gaaede videre syd paa, havde overskredet den sidste Bjærgkæde i Tell, fra hvis Højder vi havde kastet Blikket tilbage paa de mægtige Klipper, blandt hvilke Provinsen Orans sydligste By *Saïda* saas som et lille Punkt, der blev mindre og mindre, jo højere vi steg i stærkere og stejlere Krumninger, og til sidst helt forsvandt, medens vi

dampede ned ad Skraaningerne paa den anden Side Bjærgene for at begynde vor Kørsel ud over den endeløse, flade Steppe, der som et bredt Bælte strækker sig over hele Syd-Algier.

Videre bruste Toget af Sted, idet vi kun af og til standsede et Øjeblik ved en eller anden lille Station, hvor de eneste menneskelige Væsener, som vi saa, var en lille Flok Soldater, hvis Hverv det var at bevogte Banestrækningen. Lejren ved *Kreider*, der ligger ved en af Chotterne, havde vi passeret — og efter at have naaet Endepunktet af Banen, der endnu var under Bygning, marcherede vi videre mod Syd-Vest, forbi *Méchéria*, hvor Franskmændene ligeledes havde slaaet en Lejr ved Foden af nogle Bjærge. Sletterne, som vi passerede, laa højt, og med hver Dag blev Luften køligere. Fra *Méchéria* var der endnu to Dagsmarcher til vort Bestemmelsessted *Aïn-ben-Khelil*, som ikke er andet end nogle Brønde, omgivne af Klitter. Mellem disse havde *Oberst de Négrier* opslaaet sin Lejr, gemt for os, lige til vi havde overskredet de højeste Sandrygge, saa saa vi pludselig den lille Teltby, der husede to Batailloner Jægere samt en Deling Artilleri.

Der var en forunderlig Modsætning mellem Landet, som vi havde set det længere mod Nord, og som vi nu saa det her. Sneen faldt overalt paa Højsletterne og i Bjærgene i Syd-Oran og udbredte sit hvide Tæppe over de samme Ørkenstrækninger, som for ikke lang Tid siden havde glødet og atter om kort Tid skulde gløde i Sommersolens luende Straaler. Paa den, der aldrig før havde været i disse Egne, maatte al denne Sne og Kulde gøre et forunderligt Indtryk. Det var vanskeligt at forestille sig, at man befandt sig paa Grænsen af Saharas Ørkensletter, saa lidet svarede Virkeligheden til det, man havde tænkt sig.

Da vi ankom til Lejren ved Aïn-ben-Khelil, vare de tre Kolonner under Generalerne *Louis, Colonieu* og Oberst *de Négrier*, som nogle Maaneder tidligere havde opereret under

General *Delebecques* Overkommando, enten opløste eller gaaede tilbage i Observationsstillinger, thi Tropperne, der kun vare udrustede til et Sommerfelttog, trængte i højeste Grad til at udhvile sig for atter senere at kunne tage Offensiven. Kolonnen de Négrier laa netop i en saadan Observationsstilling mod den knap to Dagsmarcher fjernede marokkanske Grænse — en Grænse, som forøvrigt kun har kartografisk Interesse, da den løber midt over Ørkensletter, hvor baade franske Kolonner og oprørske Araberstammer passere frem og tilbage uden at tage mindste Hensyn til den.

I Slutningen af December 1881 havde man dog sendt »flyvende Kolonner« af Sted for i Syden at godtgøre Frankrigs Indflydelse. Major *Belin* gik saaledes helt ned til *El-Golea* med 1 Bataillon, 2 Eskadroner, 2 Bjærgkanoner, nogle Pionerer og en Konvoj paa 1700 Kameler medens Oberst *Brunetière* med 2 Bataillоner, 2 Kanoner, en halv Eskadron og 900 indfødte Ryttere besatte *Aflu* for at sikre *Amur*-Bjærgene mod Indfald fra Syd.

For de Observationskorps, der ligesom vort laa fremskudte, parate til at forsøge et *coup de main*, hvis Fjenden skulde vise Blottelser, maatte det særlig komme an paa at opnaa den størst mulige Bevægelighed, hvis man overhovedet vilde gøre sig Haab om et gunstigt Resultat.

Betænker man nu, at den afrikanske Infanterist er nødsaget til at medføre en Oppakning, bestaaende af flere Dages Levnetsmidler, Teltlærred, Kogekar o. s. v., hvad der i høj Grad gør ham uskikket til Marcher, og véd man endvidere, at Araberne ikke nære nogen overdreven Frygt for det franske Kavalleri, særligt naar det ikke er de ogsaa af indfødte rekruterede Spahis-Regimenter, men derimod have den største Respekt for det franske Fodfolks Karréers morderiske Ild, saa vil man finde det ganske naturligt, at Franskmændene ere komne paa den Tanke at forsøge i Algier, hvad Englænderne i deres Kolonikrige baade i Zulu-Landet og Afghanistan med Held have forsøgt, nemlig at gøre Infanteri beredent. Man havde nu vel enkelte Gange og aldeles temporært sat noget Fodfolk paa Muldyr (ogsaa paa Kameler);

men noget fast Korps af denne Art havde der hidtil ikke bestaaet i nogen Kolonne i Syd-Oran. Det frembød naturligvis ogsaa store Ulemper, for ej at sige Umuligheder, hvis man vilde tænke paa at faa bragt en blot nogenlunde ensartet Udrustning eller Hestebestand til Veje her midt i Ørkenen; men vente, til der kunde bevilges og sendes de fornødne Midler, var der ikke Tid til. Man maatte da hjælpe sig, som man kunde, og det forstod Oberst de Négrier sig ypperligt paa. Allerførst gjaldt det naturligvis at faa noget at ride paa. Heste havde man ikke i tilstrækkeligt Antal, dermod fandtes en Del Muldyr i Kolonnen, bestemte til at bære Officerernes og anden Bagage, dem tog man, idet man erstattede dem som Lastdyr med Kameler; Sadler og Ridetøj maatte man se at faa lavet, som man kunde bedst.

II.

I Lejren ved Aïn-ben-Khelil, var alt i travl Virksomhed til et forestaaende Strejftog mod Oprørerne, hvis Hjorde sagdes at græsse ikke langt paa den anden Side Grænsen. Af hver Bataillon var der bleven udtaget 50 Mand, Underofficerer og menige, blandt de bedste Skytter, 100 Mand i alt, disse skulde gøres beredne, og i nogle Dage blev der nu udfoldet en forbausende Iver, saa Arbejdet med Udrustningen skred rask fremad. Hver Soldat fik udleveret sit Muldyr, og saa tog man fat paa Seletøjet. Til Sadler, om man ellers saaledes tør benævne det, der dækkede Dyrenes Ryg og samtidig tjente til Sæde for Rytteren, tog man de Straapuder, hvorpaa Bagagen ellers blev spændt, eller lavede nye af samme Slags, men rigtignok af meget forskelligt Udseende. Af Tornysterremme lavede man Stigbøjler; Strikker og Snore til Buggjorde og Remme om Bringe og Kryds, for at Sadlen ikke skulde forskyde sig, laante man, hvor man kunde finde dem, viklede nogle Klude

om Strikkerne, for at de ikke skulde skære Dyrene i Huden, og anbragte nogle Snore for og bag paa Sadlen til at fastgøre Bagagen med. Hvad Hovedtøjet angik, saa maatte man lade sig nøje med det i højeste Grad primitive, som Araberne almindelig bruge til deres Muldyr: En Jernring skubbes ind over Dyrets Underkæbe, saaledes at Halvdelen ligger i Munden, Halvdelen udenfor, og paa denne sidste er anbragt en lille Plade, hvori atter Tøjlens to Ender fastgøres. Ringen holdes fast ved en Rem, der gaar op om Hovedet ved Ørerne.

En Kornsæk, lukket i begge Ender og aaben i Midten, hvor den surredes til Sadlens bageste Deel, saaledes at den hængte ned til begge Sider, indeholdt Bagagen: Byg til Dyret i den ene, Levnetsmidler og lidt Tøj etc. for Rytteren i den anden Ende. Foran paa Sadlen surredes Kappen, paa Siderne Feltflasken, Kogekar og Sække af Oksehuder, som man havde syet sammen, for deri at medføre Reserverationer af Vand. Al unødvendig Bagage ligesom ogsaa Tornystrene og Teltlærredet skulde efterlades i Lejren. Til Slutning bredtes det Tæppe, hvormed hver Soldat er forsynet, over det hele, og Infanteristen steg saa i Sadlen, ikke lidet stolt over sit Værk.

III.

Den første Parade over det beredne Fodfolkskompagni var overmaade komisk. Efter at man endelig havde faaet de stædige Dyr rettede taaleligt ind paa Linien, begyndte Inspektionen. Der kunde ikke bebrejdes Folkene noget. Enhver havde virkelig gjort, hvad han kunde, for at møde saa vel bereden som muligt; naar Resultatet desuagtet var et saadant, at man ikke kunde andet end smile ad al denne ureglementerede Opfindsomhed, saa var det kun, fordi de Hjælpekilder, som man havde haft, vare til Bunds udtømte,



Det beredne Fodfolk.
Efter en Skitse af Forfatteren.

ja mere end det, i det mindste beklagede en og anden sig over, at der forsvandt saa forbausende mange Remme og Snore for dem. Efter at Paraden var passeret til Fods, blev der kommanderet »sid op!« Aldrig har man set et lignende Syn. Det varede i det mindste to Minutter, inden det var lykkedes hele Linien at efterkomme Ordren. Hist drejede Sadlen rundt, her var den for bred, for een vilde Muldyret ikke blive staaende, for en anden var Pakningen anbragt saa forkert, at han ikke kunde stige op o. s. fr. Atter en Lattersalve fra hele Linien, efterfulgt af et mildt bebrejdende »*Tranquille, mes enfants!*« fra Løjtnant Masonne, en ældre, meget elskværdig og dygtig Mand, — og saa blev da omsider enhver efter mange Fataliteter anbragt paa det høje eller det lave Muldyr, med den brede eller smalle Sadel med eller uden Stigbøjler — alt efter Omstændighederne — Linien passeredes endnu en Gang af Officererne, og dermed var den første Parade til Ende.

IV.

I Stedet for det reglementerede Antal af 78 Patroner medførte hver Mand 102 Patroner i sin selvlavede Taske; thi Hensigten var at sende det beredne Fodfolk frem i Forening med Kavalleri som en Avantgarde, der for at lette Marchen ikke medførte nogen Ammunitionskolonne eller overhovedet noget andet, end hvad hver Mand kunde føre paa sin Ganger.

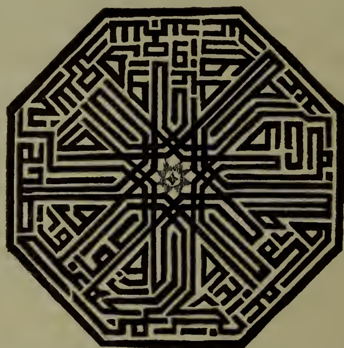
Da man hver Dag kunde vente at komme af Sted meget pludseligt, maatte alt være forberedt herpaa. Om Aftenen ordnedes derfor Pakningen paa Sadlen, saa man i Mørke kunde finde og faa alt anbragt, hvor det skulde være, og om Dagen holdt man Eksercits for at faa sat lidt Skik paa det improviserede Korps. Det blev døbt »*La compagnie franche*« og fik til Estandart en ligesaa improviseret Fane,

idet en opfindsom Skrædder ved Hjælp af Par røde Bukser og en blaa Kappe havde faaet Trikoloren fremstillet.

Det hele Kompagni inddeltes i 4 Delinger, der under Marchen dannede en Karré med een Deling paa hver Flanke i Rodemarch, een Deling i Têten og een i Queuen, begge i Frontmarch paa 2 Geledder; Afstanden mellem de enkelte Ryttere blev taget lidt rigeligt, for at der ikke saa let skulde opstaa Forvirring ved Vendingerne. Saa længe man foretog Evolutionerne i Skridt, gik alting godt, men da man saa begyndte at trave, var Uordenen i Begyndelsen forfærdelig, idet det hele snart løb sammen i en fuldstændig uformelig Klump. Løjtnant Masonne, som klarligt indsaa, hvad der vilde komme, hvis han pludseligt kommanderede »Trav!«, averterede derfor altid først »*preparez vous à trotter*«, inden Kommandoen lød »*au trot marche!*« og vel betænkt var det, thi ved det første Tilraab kunde man se de mange, som nu for første Gang maaske sad i en Sadel, hage sig fast i de forunderligste Stillinger for ikke at blive overraskede ved Kommandoen »Trav!«

I Tilfælde af Kamp skulde Karréen straks gøre Holdt, hver Mand sidde af og afgive sit Muldyr til de i Forvejen dertil bestemte Folk, der hver skulde holde 6 Muldyr; hver Rytter skulde derimod selv forinden binde Forbenene sammen paa sit Dyr, thi kun saaledes blev det muligt for Hesteholderen at styre Dyrene; disses Hoveder skulde alle vende ind i Karréen, efter at denne var sluttet tæt sammen. Paa den Side, hvor Angrebet kom, eller hvor Kampen skulde føres, samlede sig nemlig de tre nærmeste Delinger, medens den fjerde blev tilbage som Bedækning for Muldyrene, thi Korpset skulde selvfølgelig altid kæmpe til Fods, og Muldyrene skulde kun tjene til at bringe det hurtigt frem. Alle Øvelser gik derfor ogsaa efterhaanden ud paa at formere Kompagniet fra March- til Kampformation, at lære Folkene at sidde af og sidde op, hurtigt at faae Muldyrene afgivne og vænne dem til at trave, og med saa godt Resultat, at Korpset allerede 8 Dage efter, at det var formeret, kunde

præsenteres for Oberst de Négrier. Der var allerede nu bragt saa megen Orden til Veje, at det borgede for, at man i Fremtiden vilde kunne naa det Maal, man havde sat sig: at skabe et i alle sine Bevægelser hurtigt Fodfolk.





Paa Razzia ind i Marokko.

I.

I Lejren ved Aïn-ben-Khelil længtes vi efter at komme af Sted, og hver Dag, der forløb, forøgede kun Ønsket og Utaalmodigheden efter det Øjeblik, da »Generalmarchen« skulde lyde. Endelig en Nat — usædvanlig koldt var det, og Sneen faldt let mod Teltlærrederne, medens Muldyrene udenfor rystede af Kulde, og vi indenfor laa indhyllede i alle de Klædningsstykker, Sække og lignende, som vi havde kunnet finde — lød Signalet »Hurtig Udrykning«. Kl. var 3 om Morgenen, og det var bælgmørkt. Vi sprang hurtig op. Det første, der var at gøre, var at give Dyrene et Foder. Saa snart Muleposerne vare anbragte og Fodringen i fuld Gang, gave vi os i Mørket til at samle Oppakningen og anbringe den paa Sadlen. Derpaa brødes Teltene af, og af Straaet, som vi havde ligget paa, blev der lavet store Baal til at varme os ved, men fremfor alt til at koge Kaffe ved.

Det er et prægtigt Syn, et saadant Opbrud: Kaffen kogte lystigt i Gryderne medens Baalene belyste den travle Virksomhed, som ved Morgenens Frembrud vilde være forsvunden med samt den hele, lille Teltby. Fodfolket pakkede

Tornystrene, Rytterne ordnede deres Sadler, og Artilleristerne læssede Kanoner og Lavetter paa deres Muldyr, alt belyst af den flammende Ild, der sendte store Røgskyer i Vejret. Imidlertid var Ordren bleven udgiven, den var simpel og klar: »I Dag den 25de Febr. Kl. 5½ bryder Fodfolket og Artilleriet op i sydvestlig Retning, Kavalleriet og »*la compagnie franche*« følge efter, naar de have vandet. Marchens Længde er c. 46 Kilometer. Der findes ikke Vand førend tredie Dagen efter vor Afmarch. Kavalleriet støder til Fodfolkskolonnen ved det store Hvil, som holdes foran Bjærgpasset Antar, 25 Kilometer herfra.«

Marchen var lang til en Begyndelse, og Udsigten til desuden at komme til at lide Mangel paa Vand var jo ikke videre lystelig, men »*la compagnie franche*« lod sig ikke forknytte heraf, vi havde jo nu vore Muldyr, der skulde hjælpe os over alle Savn og føre os mod Fjenden, medens vore Kammerater rimeligvis som altid først vilde komme til Stede, naar alt var afgjort. Efterhaanden var man i Orden og parat til Afmarch i Fodfolkskolonnen. Der blæstes »Hæng over« og »Fremad«. Kamelerne ordnedes i Konvojen, der omgaves med en Karré af Fodfolk, og netop som Solen var ved at staa op, satte den brogede Masse sig i Bevægelse.

Imedens denne Afdeling af Kolonnen forsvandt i SV., gjorde »la compagnie franche« og Kavalleriet sig færdige. Feltflasker og Huder fyldtes med Vand, Bepakningen eftersaas endnu en Gang, og da Klokken var 9, satte vi os i March langs med den Bjergkæde, som noget vest for Aïn-ben-Khelil løber i sydvestlig Retning mod Callul ved den marokkanske Grænse. »La compagnie franche« skulde følge Kavalleriet, og da dette travede godt ud, kneb det i Begyndelsen voldsomt, men Stand det holdt vi, skønt de Stillinger, som Rytterne efterhaanden indtoge, just ikke vare efter Ridekunstens Regler. Saa stædige og uberegnelige som Muldyr til sine Tider kunne være, saa ere de dog for uøvede Ryttere langt at foretrække for Heste; thi naar de først ere komne i Gang, og særlig naar de ere en Smule trætte, følge de troligt, det ene i Hælene paa det andet, og Rytterne have

kun at sørge for af og til at spore eller prikke dem lidt paa Bagparten, naar deres medfødte Dovenskab indfinder sig. For Sporer havde vi sørget ved at anbringe lange Søm i Støvlehælene, og hvem der ikke havde det, brugte sin Viskestok. Efterhaanden, naar en eller anden begyndte at blive træt og øm, forandrede han Sæde, indtil flere endte med at sidde med begge Ben paa den samme Side af Dyret. Skrædderen alene holdt sig stadig strunk i Sadlen, idet han sang af Hjertens Lyst eller tog Skræddertagene, som om han syede, og var, kort sagt, ubetalelig ved sit gode Lune; thi med det rette Blik for, hvad det i Begyndelsen gjaldt om, var Løjtnant Masonne meget tilfreds, naar blot ingen blev tilbage, og lod saa for Resten enhver arrangere sig, som han vilde.

II.

Ved Middagstid ankom Kavallerikolonnen udenfor Bjærgdefileet, hvor Fodfolket holdt Hvil for at samle Kræfter til Overgangen, der skulde føre os ud paa den store Ørkenslette, som strækker sig mod Vest og Nord over paa marokkansk Territorium; Klokken var 12, da vi ankom, og vi havde saaledes tilbagelagt 25 Kilometer i 3 Timer. — Ilden brændte lystigt under Kedlerne, hver Mand afgav en Skaal Vand af sin Feltflaske til Kaffen, Muldyrene fik en Haandfuld Foder, og Rytterne strakte sig behageligt i Alfa-Tuerne; thi Solen varmede godt her inde i Læ af Klipperne, skønt deres Sider og Toppe endnu vare dækkede med Sne. Fodfolket satte sig igen i Bevægelse; et Par Timer senere fulgte vi, men Vejen maatte aabenbart være meget besværlig, thi for hver 5 Minutter blev der gjort Holdt. Jeg red frem i Defileet for at tegne, og efter at have ladt mit Muldyr tilbage, naaede jeg op paa en Klippeafsats, hvorfra jeg kunde overskue Defileets halve Længde indtil Pashøjden, hvor Nedstigningen til den anden Side skulde begynde.

Det var en forunderlig vild Bjærgensomhed. Vendte man Øjet op efter til Defileets Crête, havde man til Venstre en gabende Afgrund med høje Bjærgtoppe paa den anden Side; til højre laa den stejle Klippevæg, langs hvis Side Kolonnen kravlede fremad Fod for Fod over fremstaaende Klippestykker og nedrullende Sten. Et Par af vore stærktlæssede Kameler vare allerede styrtede i Afgrunden, og flere skulde snart følge efter. Aabenbart egne disse Dyr sig ikke til saadanne Bjærgstigninger; deres rette Hjem er Sletten. Nu og da kastede en af dem sig fuldstændig udmattet ned under høje Brøl, og trods de Prygl, som dens Fører trakterede den med, var den ikke til at faa fremad, og da den spærrede den kun nogle Meter brede Passage for de efterfølgende, var der saaledes intet andet at gøre, end at dræbe den og vælte den ned i Afgrunden. Efterhaanden som Standsningerne bleve hyppigere oppe i Defileet, samtidig med at Queuen af Kolonnen trængte paa, blev Trængselen større og større. Mand for Mand arbejdede Fodfolket sig frem mellem Kameler og Muldyr, medens Bjærgartilleriet jævnlig maatte læsse Kanonerne om, naar Dyrene bleve for trætte. Hver Bjærgkanon transporteres af 3 Muldyr, et bærer selve Kanonen, et andet Lavetten, og et tredje Hjulene og Stangen. Øverst oppe i Passet og at se til som en lille sort Prik holdt Oberst de Négrier med sin Stander.

Op efter denne, der stadig paa vore Marcher var Retningspunktet, bevægede den lange Slangelinie sig for langsomt at forsvinde paa den anden Side af Toppen. Trækkende mit Muldyr efter mig og i Følge med nogle af vore indfødte Ryttere, som ligeledes vare staaede af, arbejdede jeg mig fremad, forbi Efternølere, døde Kameler og efterladte syge og naaede saa op til det Punkt, hvor Nedstigningen skulde begynde. Da vore medtagne Dyr højligt trængte til at puste lidt, satte vi os ned for at afvente Rytteriet, som snart maatte følge efter med »la compagnie franche«.

Udsigten var prægtig. Det var ud paa Eftermiddagen, og i den Del af Passet, som vi havde passeret, laa Kløften

og Afgrundene derfor mørke og i Skygge, medens Solens Straaler legede paa de snedækte Toppe, og bag ved dem, langt ude i Horisonten mod Nord, aftegnede sig Ørkenens Sandtoppe i blaalige Toner. En af Araberne fortalte mig, at der i Nærheden af dette Pas skulde findes en udbrændt Vulkan, men nogen bestemt Stedangivelse kunde han ikke give — senere fik jeg andet Steds fra hans Angivelse bekræftet — et Eksempel af mange paa Arabernes udmærkede og vidtstrakte geografiske Kundskaber, som i Forbindelse med deres medfødte Instinkt lader dem finde Vej overalt uden Kort, selv hvor de ikke før have været. Min Araber havde aldrig før været i disse Egne, han var oppe fra Tell. Til den Side, hvor Passagen i tætte og bratte Slyngninger førte ned som i en Flodseng mellem Bjærgene, var Udsigten temmelig begrænset.

Medens jeg var hensunken i Beskuelsen af den for os alle saa fremmede Natur — det var første Gang, at en fransk Kolonne eller vist overhovedet Europæere passerede her — naaede Forspidsen af »la compagnie franche« op til os. Folkene vare staaede af og trak Muldyrene efter sig, og det gik meget fornøjeligt. Efter det første lange Ridt vare alle vel oplagte til for en Stund at bruge Benene, og nu, da de vare lettede for Rytternes tunge Byrde, havde Muldyrene ingen Vanskelighed ved at faa Fodfæste. Skrædderen var i Spidsen med sit Flag, og straalende glad meddelte han, at Kavalleriet nok laa og rodede noget vel langt tilbage. Saaledes forholdt det sig ogsaa, eftersom Hestene, der ikke som Muldyr ere vante og skikkede til at gaa i Bjærgene, kun ved den yderste Anstrengelse kunde føres frem.

III.

Vi begyndte nu Nedstigningen uden at kunne se noget af Landet foran os, førend Flodsengen, som vi marcherede i, pludseligt drejede omkring et Klippehjørne, og Defileet med

det samme endte, idet vi marcherede ud paa Sletten. Intet Steds i de Egne i Syd-Oran, som jeg efterhaanden har besøgt, har noget Landskab gjort et saa øde og ubeskrivelig trist Indtryk paa mig som det, der her laa for mig. Inde i Passet have vi dog til højre og venstre i Sidedalenes Kløfter eller i Klipperevnerne sét nogle enkelte grønne Buske og fortørrede Træer, men her var det Ørkenen, som aabenbarede sig for os i hele sin trøstesløse Nøgenhed. Ikke en eneste Aftegning saas paa denne uendelige, gulbrune Flade, som ud imod Horisonten blev lysere og mere blaalig, indtil den umærkelig gik over i Himmelhvælvingens Blaa.

Oceanet under et Vindstille kan ikke gøre et mere tomt og dødt Indtryk.

Ud over denne Ørken rettede vi nu vore Skridt imod Syd-Vest langs med den Bjærgkæde, som vi nylig havde overskredet.

IV.

Solen var allerede gaaet ned, da vi Kl. 7 Aften gjorde Holdt og sloge Lejr efter 13 Timers March for Fodfolkets Vedkommende.

Feltflaskerne vare for længe siden tømte, og der blev derfor udleveret netop saa meget Vand, som der behøvedes, for at man kunde tilberede Suppen, en Blanding af Ris og Biscuits, og derefter Soldatens kæreste Drik, Kaffen. Hverken Muldyr eller Heste bleve ordentlig vandede, dertil var det medførte Forraad ikke stort nok, og »la compagnie franche« fik derfor Ordre til næste Dag at fremskynde Marchen saaledes, at det allerede om Aftenen kunde naa Brøndene ved *Oglat Mussa* i Chott Tigri. Kl. 5 om Morgenen skulde de to Afdelinger i Forening med det indfødte Kontingent Ryttere, Gumen, sætte sig i Bevægelse som en langt fremskudt Avantgarde for det efterfølgende Fodfolk, der om Aftenen vilde slaa Lejr langt tilbage paa Bredderne af Chott Tigri,

som laa lige i Marchretningen, uden at vi dog kunde se den, da den kun er en stor Fordybning i Ørkensletten. Efter den 26de at have kamperet ved Brøndene Oglat Mussa skulde Rytteriet dernæst den 27de om Morgenen rykke videre frem mod de paa Græsgangene i Chott Tigri lejrede Araberstammer, som efter Spejderes Udsagn græssede deres mægtige Hjorde der uden at ane nogen Fare.

Paa alle de i disse Egne tidligere gjorte Razziaer var det kun lykkedes det indfødte, irregulære Rytteri i Forbindelse med nogle afrikanske ridende Jægere at afvinde Araberne nogle tvivlsomme Fordele, medens Resultatet formentlig vilde have været et helt andet, dersom man blot havde kunnet skaffe lidt Fodfolk til Stede i rette Tid. Men trods den udmærkede Energi, hvormed de bleve førte, og den Udholdenhed, hvormed Soldaterne døjede Strabadser og Savn, vare Fremmedlegionens Batailloner ikke i Stand til at marchere saa hurtigt, som Araberne kunde drive deres Hjorde af Sted, naar de bleve forfulgte. Fodfolket var aldrig naaet frem paa Kamppladserne før end en à to Dage senere end Kavalleri-Avantgarden, tids nok til at overtage Faarehyrdernes Rolle ved Bevogtningen af Hjordene, men derimod for sent til at deltage i Kampen og den dermed forbundne Plyndring af Teltbyerne. Ved denne ødelagde man som Regel alt, hvad der ikke kunde medføres, Resten læssedes paa de tagne Kameler og Heste for senere efter Hjemkomsten i Lejren at sælges tillige med Hjordene. Af de ikke ubetydelige Pengebeløb, som derved indkom, fik de Tropper, der havde deltaget i Kampen, en vis Andel.

Intet Under altsaa, at det Mandskab, som nu var beredent og udset til at gaa med Avantgarden, var i en ypperlig Stemning ved Udsigt til Kamp og Bytte. Latter og højrøstet Tale lød omkring Baalene, og det var langt ud paa Natten, før man søgte Hvile ved Siden af Hestene og Muldyrene, indsvøbt i sit Tæppe og med Sadlen til Hovedpude. For at gøre Oppakningen lettere, medførte de beredne Soldater ikke noget Telt. Fodfolket kamperede derimod som sædvanlig under deres tentes-abris.

V.

Før Solopgang den 26de Februar var alt beredt til Opbrud, saaledes at Avantgarden kunde sætte sig i Bevægelse, saa snart Morgenen brød frem. De Bjærge, vi havde overskredet den foregaaende Dag, og bag hvilke Solen stod op, laa som mørke Fantomer til venstre for os og kastede deres Skygger langt ud paa Ørkensletten, hvor vi skridtede ud i sydvestlig Retning, medens Hestenes og Rytternes Skikkelser tegnede sig i lange Linier foran os paa Sandet. Som Fortsættelse af den omtalte Bjærgkæde opdagede vi snart flere og flere Rygge, der, efterhaanden som vi kom frem, hævede sig svømmende i den yderste Horisont til venstre.

Lige foran os vidste vi, der skulde findes Bjærge paa den anden Side Chott Tigri, som fra Syd-Vest til Syd-Ost er omgiven af en Bue af stejle Klippemure, gennem hvilke nogle faa, smalle og yderst stejle og vanskelige Bjærgpas føre ud til den paa den anden Side værende Tamelelt-Slette. Denne Vold af Bjærge lod os haabe, at det vilde lykkes os at indhente og afskære Araberne, inden de kunde undslippe til den anden Side.

Resoluthed og frem for alt Hurtighed maatte da være Løsenet; thi selv om Araberne skulde faa Nys om vor Nærværelse, hvilket de efter al Sandsynlighed vilde faa gennem deres dristige Spejdere, som altid holde Øje med de franske Lejre og Kolonner, turde vi vente et godt Resultat, efter som Passagen gennem Defiléerne med Tusinder af Faar, Geder og Kameler vilde tage saa lang Tid, at vi maatte komme tids nok til at gøre et rigt Bytte. Op ad Dagen fik vi ogsaa i Marchretningen Øje paa nogle blaalige Aftegninger, og efter at vore Vejvisere ved Hjælp af disse opdukkende Bjærgtinder havde taget deres Kending, forandrede vi lidt i vor Kurs, der fra nu af blev mere sydlig.

Araberne paa Sletten ved at finde Vej over Sandhavet ligesom Sømanden over Vandet. Han holder stadig Udkig, og medens hans Ørneblik spejdende glider langs Horisonten for at søge de

Punkter, der bestemme, hvor han er, er der intet, der undgaar hans Opmærksomhed, hverken den lette Røgsøjle eller de smaa hvide Prikker, der for vort uøvede Øje enten ere helt usynlige eller se ud som smaa Stenpartier, indtil Kikkerten rettes paa dem, thi nu viser det sig, at det er Araberburnusser, og i næste Øjeblik opdager man ogsaa en lille, næppe synlig Støvsky, der forkynder, at de fjendtlige Spejdere have sat deres Heste i Galop. Tilsyneladende sidder vor arabiske Fører ligegyldig, hensunken i sine Betragtninger, medens han nynner en af disse monotone Sange, der passe saa godt til Naturens sløvende Ensformighed og trykkende Stilhed, derpaa galoperer han pludselig af Sted med nogle Kammerater for nærmere at undersøge, hvad han har opdaget.

Vor Avantgarde travede stadig af Sted, det beredne Fodfolk i Midten, vore 80 indfødte Ryttere til højre paa Linie, og endelig de afrikanske Jægere til venstre. Af og til kom der Meldinger fra Fronten og Flankerne, hvor Støvskyer fortalte os om vore Patrouillers Fremrykning. Meldingerne gik ud paa, at umaadelige Hjorde af Kvæg vare sete som store, hvide Pletter imellem Chott Tigris bølgeformede, lave Bakker og Dalpartier.

Landskabet havde hele Tiden det samme Udseende, og næsten saa det ud, som om vi aldrig skulde naa vort Maal, der fremdeles syntes at ligge i det ubestemmelige fjærne. Solvarmen var overmaade sløvende for Rytterne og trættende for Muldyr og Heste, der pustede og stønnede, forpinte af Tørst. De havde næppe drukket siden den foregaaende Dags Morgen, og det var derfor aldeles nødvendigt at naa frem til Vand endnu samme Aften. For at lette Marchen for dem, og navnlig for Hestene, der vare værst medtagne, blev der nu og da kommanderet »sid af«, og i nogen Tid næsten løb vi saa ved Siden af vore Kammerater, indtil der atter blev beordret »sid op«.

Saaledes skridtede vi ofte, og derved holdt ogsaa Folkene sig livlige.

VI.

Henad Eftermiddagen naaede vi ud til Bredden af Chott Tigri langs en af de mange Flodsenge, som for det meste ere tørre, men som, naar der enkelte Gange falder Regn, svulme under det pludselige og rivende Tilløb. I Saharas Ørkener findes mange saadanne Floder, som omhyggeligt blive afsatte paa Kortene, men som kun sjældent fortjene Navnet. I mange Tilfælde ende disse Floder blindt, enten i et Slags Bassin, der ogsaa er tørt, eller de tabe sig i Ørkensandet lige saa pludseligt, som de ere dannede. Næsten umærkeligt havde vi overskredet Chottens Bred og bevægede os derefter snart mellem hushøje Klitter, snart æltende fremad i dybt Sand og snart atter hen over frodige eller dog mere frodige Dalpartier, hvor en enkelt, lille Blomst smilede os i Møde. Et Maleri taget mellem Vestjyllands Klitter kunde lige saa godt fremstille det Landskab, gennem hvilket vi her arbejdede os frem, Skridt for Skridt. Patrouillerne bleve forstærkede i dette farlige Terrain, medens vore Goumiers hyppigere og hyppigere bragte Meldinger om Fjendens Nærhed, saa mange allerede troede, at Øjeblikket til Angreb var nær. Det skulde imidlertid ikke komme før næste Dag.

Det beredne Fodfolk var overmaade medtaget. Sadlerne, der ikke alle passede godt, begyndte at trykke Dyrene, medens Mandskabet, der havde siddet til Hest eller marcheret hele Dagen paa nogle faa korte Hvil nær, var udmattet. Det blev derfor nødvendigt at holde Hvil. Muldyr og Ryttere kastede sig i Sandet og sov væk Side om Side en Times Tid, saa maatte vi af Sted igen. Solen gik nu ned, luende rød, og Mørket fulgte hurtigt paa, medens vi arbejdede os frem igennem Lavninger, hvor de enkeltstaaende, mørke Klippeblokke eller Klippepartier, der hævede sig op af Sandet, i vor forpinte Hjærne toge Form af uhyre Sfinkser eller fantastiske Kæmpeskikkelser.

Vore Vejvisere havde Vanskeligheder ved at finde sig til Rette i Mørket mellem disse Sandbanker, hvor den ene

lignede den anden. De foreslog derfor, at vi skulde holde Hvil, til det blev Morgen. Men herom kunde der aldeles ikke være Tale, frem maatte vi til Vand, for at Kræfterne kunde være friske, naar vi ved Daggry skulde falde over de fjendtlige Arabere. Vi fortsatte altsaa vor March, idet vi af og til gjorde Holdt for at orientere os eller udsendte Ryttere for at rekognoscere, men de kom hver Gang tilbage med uforrettet Sag, indtil endelig en Goumier bragte den Efterretning, at Brondene vare fundne, men om der var Vand i dem, kunde han ikke sige. Det saa ud til, at Araberne for nylig havde været der for at lade deres Hjorde drikke.

Vi overskred den Mur af Klipper, der omgav Lavningen, hvor Brøndene fandtes. Det var i Begyndelsen aldeles ikke muligt at skelne noget som helst, men efterhaanden opdagede vi ved Stjernernes sparsomme Lys fra den natlige Himmel en Mængde Huller i den hvide Kalkstensklippe, der her dannede Jordoverfladen. Alle trængte sig til, man stak Hænderne ned i Hullerne, kastede Sand derned for at føle eller høre, om der var Vand, men uden Resultat. Enkelte begyndte at blive trøstesløse; men vore Goumiers, som bedre kendte Forholdene, sagde, at vi kun havde truffet paa Forsøgsbrønde, og at der maatte findes Vand, ellers havde Araberne ikke gravet saa mange. Vi ledte og ledte, sendte spørgende Sten ned i Dybene, men fik længe kun det samme trøstesløse Svar, indtil endelig et svagt Pladsk dybt nede fra forkyndte, at der var Vand. Der blev en voldsom Trængsel om dette Vandhul, da enhver hurtigst muligt vilde skaffe sig Lindring for sin brændende Tørst. Dyrene, som kunde lugte, at der var Vand, bleve livlige, vrinskede, stampede i Jorden og trængte ligeledes paa; de snusede og snappede efter Vandet, som hejsedes op i Kogekar, bundne til Enderne af lange Liner, hvilke i Hast bleve knyttede sammen af Teltsnore og Skærf. Jeg saa et Muldyr, der lagde sig paa Knæ og strakte Halsen ned i Brønden for at snappe Vandet af det Kogekar, som dets Rytter allerede flere Gange havde ladet det tømme.

Det fik Overballance og begyndte allerede at glide ned i Dybet, da nogle til Stede værende Arabere pilsnart grebe fat i Sadeltøjet og trak det tilbage. Mennesker og Dyr drak af de samme Kar. Men paa denne Maade gik det for langsomt og syntes ingen Ende at faa. Man næsten sloges om Vandet. Da fandt Løjtnant Masonne som altid paa Raad. Han lod nogle enkelte blive tilbage ved Brønden for at hejse Vand op til Dyrene, thi før de bleve stillede tilfreds, kunde Rytterne ingen Ro vente. Derpaa lod han i Hast tage nogle Tæpper fra Sadlerne. Fire Mand holdt hver sit Hjørne, og saa østes Vandet op deri. Det hjalp; efter halvanden Times Tid havde alle drukket, og Lædersækkene vare fyldte; saa samlede man lidt Brændsel for at koge Kaffe og Ris, men de allerfleste vare imidlertid sødeligt indslumrede. Skildvagterne, som havde Ordre til at vække Folkene, naar Kokkene vare færdige med Maden, havde et møjsommeligt Arbejde. Halvsovende slugte enhver sin Portion, og efter at Buggjordene vare løsnede paa Dyrene, strakte Mennesker og Dyr sig Side om Side paa Sandet, hvor vi sov fast og trygt som i den hyggeligste Seng.

VII.

Der var kommen Melding om, at Fjenden havde faaet Nys om vor Fremmarch og derfor beredte sig til Flugt i Retning af Bu-Arfa, et af de ovenomtalte Bjærgpas. Vi fik derfor kun Ro i to Timer. Kl. 2 purredes der ud, og i Mulm og Mørke marcherede vi nu uafbrudt fremad til Kl. 6, da det begyndte at dages, saa blev der gjort Holdt for at afvente Meldinger fra de fremmede Arabere. Trætheden var om ikke forsvunden saa dog trængt tilbage i Følelsen af, hvad der stundede til, og en forunderlig, næsten højtidelig Stemning bredte sig over det Hele, som vi holdt der i Morgendæmringen den 27de Februar beredte til Angreb. Der blev ikke talt mange Ord. Løjtnant Masonne røg sin

Cigaret og smilte af og til, naar hans Øjne løb ned ad det beredne Fodfolks Rækker. »Ere I trætte?« spurgte han — man rystede paa Hovedet — »saa bare hurtigt frem og glem ikke, at I ere Infanterister«. Mange forstod dengang vistnok ikke denne Advarsel, som imidlertid to Maaneder senere fik en sørgelig Kommentar, da den gamle Løjtnant og 25 af hans Ryttere bleve massakrerede ved *Temaid-ben-Salem i Chott-Tigri*, fordi Folkene ikke fik Tid til at staa af Hestene og kæmpe til Fods.

Da Solen brød frem over Horisonten og lagde et diset, paa sine Steder taageagtigt Slør over Chott Tigris bølgende Sletter, medens Bjærgtinderne i det fjærne Syd glimrende belystes af dens Straaler, var det næppe muligt at skelne vor lille Avantgarde, som indhyllet i Taagen holdt i en Lavning. Vore Arabere, der ordnede paa Linie som sædvanlig dannede højre Fløj, stege af Hestene og vare med Ansigterne vendte mod Østen i nogle Minutter hensunkne i Bønnen til Allah, der nu skulde give dem Sejr og fremfor alt Bytte.

Derpaa afbrødes Stilheden pludselig af Kommandoordene »Sid op« og »Fremad«, og nu gik det af Sted i Trav eller Galop lige til Kl. 10. Af og til lød et Skud ude fra Patrouillerne. Fjendens Ryttere viste sig baade i Front og Flanke, men det var øjensynlig kun hans Efternølere og Folk, som skulde holde Øje med os, medens Hovedstyrken holdt sig parat til at modtage vort Angreb, naar vi naaede frem til det Sted, hvor Hjordene græssede og Teltene vare opslaaede.

Det gjaldt om ikke at spilde et Øjeblik, thi baade kunde vi da komme for sent til at faa Tag i Hjordene, og desuden kunde den betydelige Overmagt, som formodenlig allerede var til Stede, hvert Øjeblik blive forøget fra tililende Stammer.

Det var nu to Dage siden, vi havde forladt vor Lejr ved Aïn-ben-Khelil, og i dette Tidsrum havde vor lille Avantgarde tilbagelagt henimod 150 Kilometer, men des-

uagtet var Trætheden ikke til at mærke, da vi, efter Kl. 10 at have hvilet i nogle Minutter, atter rykkede frem.

Fjendtlige Ryttere saas nu massevis tage Flugten henimod Bu-Arfa Defileet, foran hvilket man i Kikkert skelnede store, hvide, bevægelige Pletter, der ikke kunde være andet end Hjorde, som man var i Færd med at drive igennem Passet. Skydningen blev samtidig livligere ude ved Patrouillerne, som bleve inddragne, saasnart Araberne gjorde Mine til at ville tage mod Angreb. Det gik nu af Sted, alt hvad Dyrene kunde løbe, »La compagnie franche« i Karréformation i Midten, Kavalleriet i Echelon paa venstre Fløj, medens vor Gum paa højre Fløj snart galoperede af Sted uden nogen synderlig Orden. Terrainet afvekslede med Lavninger og Bakker, som dog ikke vare meget høje. Buske og Planter bedækkede Jorden, og talrige Stier slyngede sig i Retning af Bjærgpasset, hidrørende fra Hjordene, der daglig drives derind for at drikke. Der findes nemlig her nogle faa Brønde, som dog langtfra ere tilstrækkelige til at forsyne de Tusinder af Dyr, som søge disse Græsgange, og ofte have Araberne leveret hverandre Kampe om Benyttelsen af disse Kilder særligt i tørre Somre, naar Hjordene, som græsse i Chott Tigri, ere nær ved at omkomme af Tørst, fordi de derværende Brønde ogsaa ere utilstrækkelige til deres Underhold.

Enkelte Steder kom vi forbi Lejrpladser, som nylig vare forladte. Der laa Teltstænger, Kroge, Kogekar, Vandkrukker, ja enkelte hele Telte spredte til højre og venstre. Overalt havde vi Indtrykket af, at man var brudt op for ganske nylig og ikke havde haft Tid til at tage alt med.

Hist laa en udmattet Kamel, der var ladt tilbage med Baldakinen paa Ryggen, her løb enkelte forsprængte Gedekid og Faar omkring, og længere borte var der endnu flere Telte og Flokke af Faar. Et Sted stod en Kamel og gnavede af nogle Buske, forskrækket rejste den Hovedet i Vejret, da vi susede forbi, og løb saa af Sted foran os med nikkende Hoved og i den forunderlige Pasgang, som fortner saa forbausende godt. Men der var ikke Tid til lang Betragtning,

thi fremad gik det saa hurtigt som muligt for at afskære Hjordene, og hvor vi kom frem, viste der sig stadig noget nyt. Faareflokkene bleve talrigere og talrigere, Teltpladserne ligesaa, og vi galoperede nu af Sted mellem brægende Faar og flygtende Kameler forbi forladte Telte og Sække, fyldte med Dadler. Samtidig toge vi en noget forandret Retning ved at bøje af til venstre for at beskrive en Bue og saaledes falde Fjenden i Flanken og dermed afskære hans Hjorde fra Adgangen til Bu-Arfa. Det syntes et Øjeblik, som vort Angreb skulde mislykkes, thi Araberne gjorde Front i store Masser og rykkede os i Møde, medens samtidig vor Retraitelinie syntes afskaaren af andre lige saa store Sværme, der under voldsomme Hyl nærmede sig i Karriere.

VIII.

»*La compagnie franche*« fik netop Tid til at sidde af og ordne sig i en tætsluttet Karré med Muldyrene i Midten, inden de første fjendtlige Ryttere susede ind baade i Fronten og i Queuen.

Vor Gum havde faaet Ordre til ved en omgaaende Bevægelse at falde de bagfra kommende Fjender i Flanken, vort Kavalleri skulde foretage en lignende Manøvre mod de i vor Front fremrykkende Arabere, og de to Rytterafdelinger vare snart forsvundne for vore Blikke, indhyllede i Støv- og Røgskyer og blandede i Haandgemæng med de fjendtlige Ryttere. Samtidig modtog Fodfolkskarréen Fjendens forreste Ryttersværme med en heftig Ild, thi i samme Øjeblik, som Araberne viste sig, og inden Kommandoen endnu var givet, havde enkelte Skytter affyret deres Geværer, og da Signalet saaledes dermed var givet, rullede Hurtigilden snart over hele Linien. Røgen lagde sig tæt hen over os. Gennem den saa vi Glimtene fra Fjendens Geværer, naar han i Pistolskuds Afstand affyrede sit Skud for derpaa i samme Nu at forsvinde. Længe før Skuddet affyres, ser man Geværmundingen

rettet mod sig. I det Øjeblik, det fyres af, ligesom standser Hesten et Øjeblik for i det næste pilsnart at vende sig til Flugt. Araberen, der staar op i Bøjlerne, styrer Hesten med Benene og kaster i Regelen med højre Haand Geværet i Vejret efter Affyringen af Skuddet for at undgaa Rekulen.

Midt under alt dette forsøgte Officererne forgæves at blive Herrer over Ilden, dels for at se, hvad Virkning den havde gjort, dels for at lede Skydningen, der indhyllede vore Omgivelser i en saa tæt Røg, at det snart vilde være umuligt at skelne Ven fra Fjende.

Endelig trængte Løjtnant Masonnes Stemme igennem. »Hold inde med Skydning!« og »Rolig!« lød Kommandoen med Tordenstemme, og nu sagtnedes Skydningen samtidig med, at Angrebene ophørte.

Rundt om os laa der døde Ryttere og Heste; men længere borte var Kampen øjensynlig i fuld Gang mellem vort Kavalleri og de tyve Gange stærkere Fjender, der af al Magt søgte at drive det bort fra vor Fodfolkskarré.

Officererne turde ikke lade skyde paa denne kæmpende Masse, hvor Skuddene lige saa godt kunde ramme vore egne som Fjenden. Ikke 300 Alen fra os foregik alt dette. Larm, Skrig, Geværknald og Hyl hvirvledes op i Luften mellem Støv og Røg. Det var nogle forfærdelige Minutter. Dødsstilhed herskede i vor lille Kolonne, som ikke kunde røre sig uden Fare for at miste Muldyrene. Enkelte, der ikke kunde styre deres Kamplyst, lagde Geværerne til Kinden, og et enkelt Skud gik af, men i samme Nu lød ogsaa Løjtnant Masonnes Stemme: »Den, der rører sig, før jeg giver Ordre, skyder jeg ned!« Dog blev denne vor Rolle som Tilskuer ikke af lang Varighed.

De i Kampen indviklede Ryttere bleve efter et Par Minutters Kamp nødsagede til at søge Tilflugt ved Fodfolkskarréen. Heldigvis trak begge vore Rytterafdelinger sig tilbage paa Fløjene. Jorden dundrede under dette hurtige Ridt, og Sandet fløj til alle Sider i Vejret, medens Faar, Geder og Kameler forfærdede løb omkring imellem hverandre. I samme Øjeblik, som Fronten var bleven fri, kom-

manderedes der »Fyr!«, og den første Salve, som udførtes udmærket godt, gjorde lyst i Arabernes forreste Rækker, da de kom os paa ca. 50 Alens Afstand. Nye Hobe styrtede sig dog straks over os paa samme Maade, stadig modtagne paa nært Hold af vore velrettede og nu roligt afgivne Salver, indtil den sidste Flok var dreven tilbage, saa kommanderedes vort Rytteri atter frem til Forfølgelse, paa een Deling nær, der holdtes i Reserve. Denne Deling beordredes at sidde af og føre Hestene ind i Karréen, som nu omgaves med to Delinger Fodfolk og een Deling afsiddet Rytteri. De resterende to Delinger Fodfolk rykkede frem i Fronten, opløste i Skyttekæde og med Ordre til i Tilfælde af fornyet Angreb at formere Karré ud til en af Siderne. Et nyt Angreb udeblev heller ikke, og nu gentog sig, hvad allerede een Gang havde fundet Sted: vort Kavalleri, der havde forfulgt de flygtende et kort Stykke Vej og nedsablet nogle faa Arabere, blev standset og næsten omringet. Skønt de denne Gang rykkede frem i mere sluttet Orden, kunde de intet alvorligt udrette hverken med Sabel eller Karabin mod de dygtige, fjendtlige, beredne Skytter, der i store Masser vendte sig mod dem og overdængede dem med Kugler. Atter maatte de vende om. De toge Retning ned mellem vore to Afdelinger Fodfolk, efterfulgte ligesom før af Arabernes Sværme. Den i Skyttekæden opløste Styrke formerede imidlertid Karré, saa snart den saa Udfaldet af Rytterkampen, og da Araberne paa ny nærmede sig, bleve de fra begge Sider modtagne med en Krydsild, der nødte dem til at vende om, efterladende mange døde foruden de saarede og døde, som de havde kunnet opsamle og føre med sig; thi Araberen betragter det som en hellig Pligt ikke at lade saadanne falde i de vantros Hænder. Enkelte af deres Ryttere havde i den Anledning Stokke med derpaa anbragte Kroge, som de i Farten hage fast i de faldnes eller saaredes Burnusser for at drage dem til sig.

Disse Kroge anvendes ogsaa ofte som Middel til at rive Fjenden af Hesten. Har en Araber f. Eks. saaret en Fjende, farer han løs paa ham, river ham af Hesten ved



Araberne retirere.

Hjælp af Krogen og dræber ham med sin Kniv. Disse Knive ere for Araberne kostbare Arvestykker, paa hvilke der indridses Mærker for hvert Hoved, de have afskaaret. Sablen anvender Araberen meget sjældent. Foruden med Gevær, Kniv og Krog ere de ogsaa ofte bevæbnede med Knortekæppe (Matrakke), med hvilke de bibringe en saaret Modstander Dødshugget. Araberen sparer altid paa Krudtet, det koster ham for meget at faa det i disse Egne, til at han jo ikke altid, naar han kan, anvender andre Vaaben.

Endnu forsøgte Araberne et tredje Angreb, forinden de toge Flugten. Vort Kavalleri gik ogsaa denne Gang imod dem, blev af Masserne trængt tilbage og søgte Ly bag Fodfolkskarréerne, der nu for tredje Gang afgjorde Kampen til Fordel for de franske Vaaben. — Ved alle tre Angreb, der ikke havde staaet længere paa end 10—15 Minuter, var det saaledes til fulde godtgjort, hvor fordelagtigt det var at have Fodfolk med i Avantgarden. Uden dettes Hjælp vilde Kampen denne Gang utvivlsomt have faaet et uheldigt Udfald, og hvis Rytteriet tidligere havde betragtet »la compagnie franche«, de improviserede Ryttere, med lidt haanlige Blikke, saa maatte de dog nu indrømme, at de i Dag havde frelst Avantgarden fra en Massakre.

IX

Skønt Hestene vare meget trætte, blev der dog straks kommanderet »Avantgarden fremad!« Fodfolket steg til Hest, de enkelte, hvis Muldyr vare blevne skudte, fangede i Hast et Par Kameler, der maatte gøre Tjeneste indtil videre, og Kompagniet travede fremad, efterfulgt af Rytteriet og de indfødte Ryttere. Vi havde ingen døde i Kampen, men nogle saarede, som bleve anbragte i Bærestole paa Muldyr, for saa vidt de ikke kunde sidde til Hest.

Da Fremmedlegionens Batailloner — for hvilke vi vare fremsendte som Avantgarde — ikke kunde ventes at naa

længere frem om Aftenen end til et Sted, der laa omtrent 20 Kilometer bagved Valpladsen, og da en saa lille Styrke som vor ikke kunde tænke paa alene at forcere Bjærgpasset ved Bu-Arfa, hvor man maatte antage, at Fjenden vilde bide sig fast for at faa Tid til at drive Hjordene bort, og da man endelig kunde befrygte, at Araberne igen vilde samle sig for at søge at tilbageerobre de Telte og Hjorde, som nu faldt i vore Hænder, blev det besluttet, at Fodfolket skulde ride frem i Retning af Bu- Arfa for at holde Øje med den vigende Fjende og afslaa mulige Angreb, medens Kavalleriet og vor Gum drev Flokkene sammen, opbrændte Teltene og ødelagde, hvad der ikke kunde tages med. Derefter skulde saa hele Avantgarden med sit Bytte i største Hast trække sig tilbage til Hovedstyrken under Oberst de Négrier, som imidlertid ved en Goumier var bleven underrettet om vort Held og opfordret til at rykke os saa langt i Møde, som Soldaternes udmattede Tilstand tillod det.

Medens »la compagnie franche« udstillede sine Poster omtrent en Fjerdingvej foran den erobrede Lejrplads, begyndte Kavalleriet at drive de forsprængte Flokke sammen. Men det var et langt møjsommeligere Arbejde, end man havde troet. For uøvede Hyrder og uden Hunde, thi disse vare selvfølgelig paa nogle enkelte nær fulgte med Araberne, var det næsten umuligt at faa Faarene samlede. Det var et malerisk og livligt Syn at se disse Ryttere spredte rundt om paa Sletten i smaa Patrouiller. Hist slog man Kreds om nogle Hundrede tagne Kameler, af hvilke flere dog forsøgte at undvige, jagede af nogle Ryttere, der havde stor Møje blot med at følge Dyrene, endsige standse dem, naar de i deres bratte Drejninger brød af til Siden; her kom en halv Snes Mand drivende med nogle Tusinde Faar og Geder, medens andre langt ud til højre og venstre jog omkring for at stoppe forskellige Flygtninge i Farten. Et Sted var man i Færd med at brænde en Duar (en Samling Telte), efter at man først havde bjærget nogle Sække med Dadler, flere udmærket smukke, vævede Kamelhaarstæpper og Husgeraad, der kunde anvendes i Bivuaken, og ikke langt derfra saas en

Soldat malke en Ged, med Huen som Mælkespand, for at stille sin Tørst. I et Telt gjorde man et Fund af en Pose Kobbermønter tillige med en Mængde Prydelser: Ringe, Halsbaand, Knive, nogle gamle Flintlaasgeværer, Sadler, Hovedtøj, guldbroderede Punge, Patrontasker o. s. v. I et andet Telt, som øjensynligt var forladt i største Hast, brændte Ilden endnu under en stor Krukke, fyldt med Vand, medens en Kurv med »Kus-Kussu« var anbragt i Krukkens brede Halsaabning, og da Maden allerede var kogt færdig af de opstigende Dampe, skyndte de heldige Findere sig at faa sat den til Livs. I samme Telt fandtes en tam Gazelle, der stod bunden sammen med et Gedekid. Et andet Sted traf man paa et nyfødt Føl; en Rytter adopterede den moderløse, tog det op foran paa sin Hest og førte det med sig. Det fik Faaremælk at drikke og fulgte senere stadig sin Plejefader, sov ved Siden af ham i Bivuaken og holdt sig ved Siden af hans Hest, som det lod til at have kastet sin Kærlighed paa, skønt det var en Hingst.

Under alt dette hørtes af og til Geværskud i det fjerne. Det var Posterne og Patrouillerne, som bleve angrebne af mindre Rytterhobe, der formodenlig enten vilde søge at redde deres Ejendele, eller maaske snarere var det nogle af disse Marodører, der altid som Hyæner ere beredte til at plyndre og røve paa Valpladserne.

Det var imidlertid blevet hen paa Eftermiddagen, og Tørsten plagede os alle saa meget haardere, som alle de Delikatesser, vi havde fundet og fortæret i Teltene, vare gledne ned uden en Draabe Vand; man maatte derfor tænke paa at marchere tilbage til Fodfolkskolonnens Lejrplads, hvor vi vilde finde Vand, om end af noget saltholdig Beskaffenbed, saaledes som det ofte er Tilfældet i disse udtørrede Søer (Chotts). I alle Tilfælde maatte vi være i Bivuaken inden Nattens Frembrud for at undgaa et natligt Overfald, hvilket sikkert ikke vilde udeblive, hvis vi viste Blottelser, thi Fjendens Spejdere saas at følge os hele Tiden, om end i lang Afstand. — Klokken halv tre blev der givet Ordre til at gaa tilbage. Fodfolket dannede Arrieregarden,

medens Rytteriet og vor Gum i en Firkant omgav »Razziaen« med Patrouiller til Siderne. Vi havde, som det senere ved Optællingen viste sig, taget omtrent 600 Kameler, 14,000 Faar og Geder, og brændt mellem 70 til 80 kostbare Telte, og hvad der iøvrigt ikke kunde medføres.

Oppe i Tell havde jeg set store Hjorde af Faar, der ved Hjælp af Hunde kun bleve passede af nogle faa Hyrder, og jeg havde undret mig over den Ro og Stilhed, som herskede i disse Flokke paa Tusinder af Dyr. Helt anderledes var det med vor 14,000 store Flok, som nu langsomt satte sig i Bevægelse. Det var en øredøvende Støj, idet Faarenes Brægen og Kamelernes Brøl blandede sig med Soldaternes Raab, naar det regnede med Vittigheder og Tilraab til de genstridige undergivne. Mange af Folkene vare staaede af Hestene, som nu vare belæssede med Bytte, og andre havde sat sig op paa Kameler, enten fordi deres Heste vare for trætte, eller fordi de vare blevne saarede.

X.

Det var saaledes et malerisk Syn, der frembød sig for Fodfolkskolonnen, da den om Aftenen ved Solnedgang naaede de omtalte Brønde, 20 Kilometer fra det Sted, hvor vi havde gjort vor Razzia, og et Triumftog i Roms Velmagtsdage kan næppe have været fornøjeligere end vor Opmarch, da vi naaede Lejren.

Det var en af disse skønne Aftener her i Ørkenen, hvor Solen i sin Nedgang lader den trætte og tørstige rejsende nyde et Landskab i al den Rigdom og Pragt, som Farvespil kan frembringe. De mest øde Strækninger gøre et behageligt Indtryk, og Dagens Farer og Møjsommeligheder glemmes, naar man, lejret ved et usselt Vandhul, har faaet Tørsten slukket og hengiver sig til Hvile, lullet i Søvn af Fløjtetoner og Sang, der dæmpet og monotont lyde fra de indfødte Rytteres eller Kameldriveres Lejrplads. De fleste af vore

Folk havde smykket sig til dette Indtog med Straahatte, Kurve og lignende som Hovedpynt, medens det øvrige Bytte var anbragt foran paa Sadlen. Forrest marcherede vore indfødte Ryttere, af hvilke en mindre Trup udførte en »Fantasia« til Ære for Oberst de Négrier. En arabisk »Fantasia« udføres kun ved store Højtider, eller naar en Høvding eller fremragende Mand skal særlig hædres. Araberne sprænge ved en saadan Lejlighed i Karriere forbi den paagældende, affyre deres Geværer og kaste dem derefter op i Luften, idet de selv indtage en eller anden kunstfærdig Stilling paa Hesten, medens den er i fuld Firspring. Efter vore med Bytte belæssede Goumiers fulgte Razziaen, ledet af Kavallerister. Kamelerne kom majestætisk skridende med de Baldakiner, som plejede at skjule de fornemme arabiske Kvinder; men nu nikkede kun et solbrændt Soldateransigt os gemytligt i Møde bagved de koket sammendragne Gardiner. Andre Kameler bar kun Soldater, men ingen Baldakiner, og en Rytter, hvis Hest var saaret, havde bundet denne ved Tøjlen til Halen af Kamelen, medens han selv tronede oppe paa Puklen, af og til opmuntrende sin halte Hest med venlige Tilraab. Det syntes ingen Ende at faa med Forbidefileringen af Faareflokkene og Gederne, som brægede om Kap med deres Vogtere. En ridende Jæger havde foran paa Sadlen anbragt et lille, usselt Kid, som han kærtegnede og lovede at være i Moders Sted, ivrig applauderet af de tililende Infanterister, der bad om Tilladelse til at være Onkler og Tanter; heller ikke glemte de deres Familiepligter, thi Kidet blev derefter troligt baaret paa Tornysteren af en gammel »Onkel«, blev ved Hjemkomsten til Lejren ved Aïn-ben-Khelil omhyggeligt plejet og var senere til megen Glæde for sin talrige tobenede Familie. Saa kom Soldaten med Føllet og til Slutning »la compagnie franche«. Det havde i et afsides liggende Telt gjort nogle Fanger, en gammel Mand, to Kvinder og nogle halvvoksne Drenge; de første marcherede bagbundne mellem Soldaterne, de sidste hjalp Soldaterne med at drive Faareflokkene. Skønt det beredne Fodfolk ikke havde deltaget i Plyndringen paa selve Kamp-

pladsen, havde dog ogsaa det fundet rigeligt Bytte længere fremme, derom vidnede de tungtlæssede Muldyr. Saafremt man havde haft Liner og Snore, havde det været en let Sag at transportere endnu mere ved at læsse det paa de tagne Kameler, men uheldigvis havde man ikke paa Kamppladsen kunnet finde noget som helst til at fastgøre Sække og Bytte med paa Kamelerne. Det skal her bemærkes, at der i Tilfælde af Angreb var givet Soldaterne den strængeste Ordre til at kaste alt, hvad de førte med sig paa deres Hest eller Muldyr, over Bord for ikke at være generede deraf under deres Bevægelser.

XI.

Det varede et Par Timer og var allerede bleven Nat, førend man havde faaet Razziaen dreven sammen i en Klump og omgivet den med en tæt Ring af Skildvagter. Vore udmattede Heste og Muldyr bleve vandede, men det tog Tid. da Hullerne hvert Øjeblik vare tømte, hvorefter man maatte vente i nogen Tid, førend der atter løb Vand i dem. Imidlertid var Lejren bleven stukket af i en Firkant, tæt udenfor hvilken Hjorden blev anbragt, da det var umuligt at skaffe Plads til den indenfor Teltene, saaledes som man ellers plejer at gøre. Fodfolkets Geværpyramider omgav Lejren paa alle Sider, bag ved dem vare de smaa »*tentes-abris*« rejste; i passende Afstand foran dem vare Kogehuller anbragte, og saa snart der korporalskabsvis var sørget for Vand og Brændsel, tændtes de mange Ildsteder, om hvilke straks forskellige Grupper vare i Færd med at uddele og tilberede Naturalforplejningen eller ivrigt debatterede Dagens Hændelser. Længere fremme forkyndte livlige Baal, at vore Feltvagter vare stillede ud. Indenfor Teltrækkerne kamperede Kavalleriet og »la compagnie franche« som sædvanlig paa Linie, hver Mand bag sit Dyr og med Sadlen til Hovedpude. Her saas ogsaa Intendanturens Telt, hvorfra

Uddelingen af Levnetsmidler — i enkelte Tilfælde ogsaa af Vand — finder Sted fra de i en Rundkreds ordnede Sække og Tønder, som ere læssede af Kamelerne, der knæle i en tæt Klynge.

Saa snart man er kommen i Orden, og de behørige Poster ere udstillede, blæses der fra Hovedkvarteret Signalet »*à l'ordre*«, og Dagsbefalingen udgives:

»Imorgen den 28. Februar lyder Reveillen Kl. 4. Ved Daggry staar Kolonnen parat til Forfølgning i Retning af Bu-Arfa.

Kavalleriet og »la compagnie franche« tage Têten og sætte sig inden Aften fast i Bu-Arfa Defileet, saaledes at Fodfolket ved sin Ankomst uhindret kan rykke frem til de derværende Brønde. Marchens Længde ca. 60 Kilometer.

Razziaen og de saarede føres i Morgen tilbage ad Vejen til Aïn-ben-Khelil, eskorterede af en Deling Rytteri, en Deling beredent Fodfolk og to Kompagnier Fodfolk. Af Rytteriet og »la compagnie franche« afgives det Mandskab, hvis Heste eller Muldyr ere uskikkede til videre Fremrykning.

Som Tilkendegivelse af Chefen for Kolonnens Tilfredshed med Troppernes gode Holdning vil der i Aften finde Uddeling Sted af en Ration Vin pr. Mand, et Faar pr. Korporalskab samt desuden af Dadler.«

de Négrier.

Fourererne, der havde modtaget Ordren, ilede til Kompagnierne og udgav den under livlige Tilraab. I Aften skulde der være Fest. Det er saa sjældent, at Soldaten kan hengive sig til nogle Øjeblikkes Fornøjelse, at han er som ellevild, naar det endelig engang sker. Lad os tænde en Cigaret, tage en gemytlig Kammerat under Armen, og lad os saa gøre en Ronde, først langs med Kogestederne, thi der er det jo naturligvis, at Munterheden og Arbejdsiveren koncentrerer sig. Nogle ere i Færd med at flaa et Faar, andre knuse Kaffebønner med Geværkolben i et Laag, atter andre samle Buske og tørre Græsstraa til Brændsel, hente Vand eller rage op i Ilden. Hist sidder en Flok Soldater paa Hug

omkring Korporalen, medens han udskænker den sparsomme Vinration i Soldaternes smaa Blikskaale, der staa opstillede i Rækker i Sandet. Paa et Tæppe ere andre i Færd med at ordne smaa Bunker Biskuits, der meget omstændeligt uddeles ved Lodtrækning; thi vel ere Rationerne passende, men dog ofte utilstrækkelige til at tilfredsstille Begæret, saa Uddelingen maa finde Sted med Akkuratesse, for at den ene ej skal faa mere end den anden. Her komme to Mand slæbende med en Sæk tørrede Dadler, atter her skal »*la distribution*« foretages. Disse Scener gentage sig ved hvert Kogested med de Variationer, som Lunet og det gode Humør fremkalde. Er Uddelingen af alt foretaget, tænder Soldaten sin Pibe, hvis han endnu har lidt Tobak tilbage, henter sin Tinske i Brødposen, ordner, hvad han har faaet tildelt, paa Sandet foran sig og afventer saa under Samtale og Spøg med sine Kammerater det Øjeblik, da Kokkene have faaet Suppen færdig og fordelt i smaa Kogekar, hvoraf hver Soldat har et. Enkelte ere gaaede til Brøndene for at fylde Korporalskabets Feltflasker til næste Dag, og nogle efterse deres Geværer eller lappe maaske lidt paa Gamascher eller Sko, hvis de trænge dertil.

Omsider raabe Kokkene »*la soupe!*«, og nu trænge alle sig til for at finde hver sit Kogekar. Man spiser og snakker, og imidlertid bliver Kaffen tilberedt. Men dermed gaar Tiden, og Klokken er mellem 10 og 11, inden man kommer til Hvile.

XII.

Vove vi os lidt udenfor Lejren, kan det nok være, at man i Mørket ser nogle formummede Skikkelser bøjede over en mørk Genstand, maaske ogsaa hører en underlig brægende Lyd. Enhver ved, hvad det betyder. Det er sikkert »*les pourvoyeurs de la cantine*«, som ere i Færd med at forsyne sig til næste Dag. »*Nom de Dieu!*« et Faar mer eller mindre, naar der er saa mange, hvad gør det til Sagen, siger

Soldaten, og saa rapser han et ud af Flokken, mens Skildvagterne velvilligt spejde efter Fjenden fra en anden Kant. Ogsaa vi lade, som vi intet se, og gaa roligt videre ind i Lejren, hvor man jævnligt i Mørket er nær ved at falde over en sovende Kameldriver eller karambolere med en liggende Kamel, der gnavent drejer Hovedet, medens den vedbliver at tygge Drøv. Vi nærme os vore indfødte Rytteres Lejrsted. Her er alt tilsyneladende Uorden. Sadler, Sække, Ridetøj, Geværer eller Huder, fyldte med Vand, ligge rundt om Ildstedet og danne lige som en Mur eller Vold for Rytterne, der ere i Færd med at riste et Lam eller Faar. Til dette Øjemed stikke de hele Dyret med Undtagelse af Hoved og Ben paa en lang Stang eller et Spid, som de vedblive at dreje rundt over Ilden, idet de behændigt forstaa at forhindre Fedtet fra at løbe ned i Ilden, hvis Flammer stadig slikke op ad Stegen. Saaledes sidde de i timevis tavse og vente, til Kjødet har faaet nok, hvorefter Stegen skæres for med de Knive, som maaske samme Dag have skaaret Halsen over paa en Fjende. En saadan Steg er altid udmærket, men vore Soldater have forgæves anstrængt sig for at gøre dem Kunststykket efter. Det er formodentlig den fornødne Taalmodighed, det skorter dem paa.

XIII.

Vi sad atter i Sadlen ved Solopgang; men det varede noget, inden vi kunde komme af Sted, da vi først maatte hjælpe det Detachement, som skulde gaa tilbage til Aïn-ben-Khelil, med at faa Faarene i Drift. Der hører Øvelse og »Talent«, som en Soldat sagde, til alting, saaledes ogsaa til at være Faarehyrde, særligt naar Hjorden er paa 14,000 Faar. Dyrene løb stadig rundt i Kredse og Spiraler paa den samme Plet, hvor de den foregaaende Aften vare drevne

sammen, og alle Anstrængelser for at faa Hul paa Flokkene og faa dem drevet frem vare frugtesløse, indtil man endelig fandt paa Raad. Fodfolket blev opstillet Side om Side i en stor Trekant, der omgav hele Hjorden, saaledes at der ved det ene Hjørne var en smal Aabning; derpaa gik de paa den modsatte Side staaende Folk frem, idet de drev Faarene foran sig og ud af Aabningen, der var lige i Marchretningen, og da Flokken først var kommen i Gang, var der ikke noget i Vejen, førend de samme Fataliteter gentoge sig den følgende Morgen og saa fremdeles, indtil man efter nogle Dages March lykkeligt naaede Aïn-ben-Khelil, hvor der senere blev holdt Avktion over det gjorte Bytte, der kjøbtes af langvejs fra kommende Stammer og indbragte den betydelige Sum af henved 60,000 Fr. Hver menig Soldat i Avantgarden fik som sin Andel over 80 Fr., og Resten fordeltes mellem Staten, vor Gum og Officererne efter de gældende Bestemmelser.

XIV.

Bjærgene i det sydlige Marokko og paa Grænsen mellem dette Kejserrige og Provinsen Oran ligge, som kunde det være Ryggene af kæmpemæssige Fisk, der i stille Vejr boltre sig paa den blanke, glatte Havoverflade. Paa enkelte Steder, saaledes længere mod Sydøst i Retning af *Figuig* og *Tafilalet* ligge de stejle, spidse og efter Længden bueformede Rygfinner Side om Side i tætte Stimer; andre Steder, som her længere Nord paa, er det kun en enkelt Ryg eller en Række af Rygge, der komme til Syne over Sandhavets Overflade; den ene Fisk svømmer lige som i Kølvandet paa den anden.

Bu-Arfa Defileet laa foran os. Til venstre for dette saas *Djebel-bu-Arfa*, til højre *Djebel-Falett*. Begge disse Bjærgpartier krones hver især af sin lille Top, der ligger

henkastet som en Kæmpehøj paa en Aas, eller en Finne paa en Delfinryg. Djebel-Falets lange Ryg følger ikke lige i Kølvandet paa Bu-Arfas, men skyder sig en Smule op paa Siden af denne, trykket frem af de efterfølgende Masser, saaledes at der dannes et temmelig langt, smalt Defilé mellem de to ovennævnte Bjærge.

Som det vil erindres, havde Avantgarden Ordre til at sætte sig fast i Bu-Arfa forinden Fodfolkskolonnens Ankomst. Oberst Négrier tog selv den direkte Ledelse af Avantgardens Bevægelser. Han delte den i to Korps. Det meste af Kavalleriet samt vor Gum skulde foretage en langt udgaaende Bevægelse til venstre fra at forhindre Araberne, som endnu ikke alle kunde være komne gennem det smalle Bu-Arfa Defilé, i at benytte anden Passage længere mod Nordøst. Denne Afdeling af Avantgarden skulde paaskynde Bevægelsen saaledes, at den kunde indtræffe foran Bu-Arfa omtrent samtidig med Resten af Avantgarden, bestaaende af »*la compagnie franche*« og en Deling Rytteri, der tog Retning lige paa Defiléet. Naar saa begge disse Kommandoer vare naaede saa langt, skulde de i Forening forcere Defiléet til dets modsatte Endepunkt, for at Fodfolkskolonnen ved sin Ankomst henad Aften uden Hindring kunde naa frem til de i selve Bjærgpasset værende Brønde, hvor hele Négriers Kolonne skulde kampere om Natten. Planen var saa næste Morgen at skride til Forfølgelse ud over Sletterne hinsides Bjærgene.

Som ovenfor bemærket, havde Araberne allerede et betydeligt Forspring, og efter den Revselse, de allerede havde faaet, kunde man tænke, at de vilde paaskynde Flugten med Hjordene endnu mere; men paa den anden Side var man forberedt paa, at deres Arrièregarde vilde gøre alvorlig Modstand i det for os farefulde og vanskelige Bjærgpas. Skønt saavel Heste som Muldyr synlig vare overmaade udmattede, og skønt Fodfolket kun ved en meget energisk Førelse lod sig bringe fremad i forcerede Dagsmarcher, besluttede dog Oberst de Négrier at opbyde alt for at forfølge vor Sejr.

I Spidsen for Ryttereskadronen bøjede han af til venstre, idet han til Afsked tilraabte det beredne Fodfolk — »Gør Eders Pligt som i Gaar!« — Løjtnant Masonne svarede: »De kan stole paa dem, Hr. Oberst«.

Et opmuntrende Ord i rette Tid vil altid finde livlig Anklang hos den franske Soldat. Der kom synligt Liv i Folkene, som paa Grund af den stegende Hede vare blevne sløvede. Snart istemte hele Troppen Omkvædet:

»le »Marobout« et le clairon
à la tête de la Légion«

paa en i Fremmedlegionen bekendt Soldatersang som *»le vieux gaillard«*, en gammel i Tjenesten gulnet Soldat, der bar Medailler fra Felttogene i Italien og Meksiko, med skingrende Røst istemte. Omkvædet var en Hentydning til Oberst Négrier, hvem Soldaterne indbyrdes aldrig betegnede ved andet Navn end *»Le Marabout«*, naar han, som hans Sædvane var, red i Spidsen for Kolonnerne efterfulgt af sin Hornblæser og en Spahis, der bar hans Stander.

Medens Fodfolkskolonnen næsten overvældet af Varmen langsomt og møjsommeligt arbejdede sig fremad, travede Avantgardens to Korps snart rask afsted indhyllede i tætte Støvskyer. Sin Gum havde Obersten sendt langt ud paa vor venstre Flanke, og da vi næsten hele Tiden bevægede os frem i en stor Bue, maatte Rytterne, der altsaa nødsagedes til at ride i en langt større Bue, sætte deres Heste i Galop for at kunne følge med.

XV.

Det er aldeles forbavsende, hvad Gumens tilsyneladende usle, udtørrede og spinkle Heste kunne præstere. Ofte har jeg set disse Heste, som just egentlig ikke svare til det Begreb,

man i Almindelighed gør sig om ædle Arabere, Dage i Træk være i næsten uafbrudt Bevægelse fra Morgen til Aften, uden anden Føde, end hvad de kunde nappe, naar de hændelsesvis passerede forbi nogle Græsstraa, og ofte uden at faa noget at drikke, og saa dog være lige saa hurtige og elastiske henad Aften, som de vare om Morgenen, da Ridtet begyndte. De ere utrættelige og overgaa baade i Hurtighed og Udholdenhed langt de franske Kavalleriheste, skønt disse i Algier dog som oftest rekruteres blandt Arabere. Tilsyneladende forbavsende, som denne store Forskel er hos en og samme Hest i forskellige Rytteres Hænder, lader den sig dog forklare. For det første medfører Araberhesten nemlig ikke nær saa megen Bagage som Kavallerihesten. Lidt Vand i et sammensyet Faareskind, en Haandfuld Byg — ofte slet intet — og en Biskøjt er alt. Dernæst giver Araberen sin Hest en ganske anden Frihed i Bevægelserne, da hver enkelt Rytter ikke er indordnet i Geled under Tvang og saaledes kan lade Hesten gaa, som den vil, naar den blot nogenlunde følger Trup; og endelig har hver Rytter gærne sin Hest fra ganske lille og kan give den den fornødne Opdragelse, ja næsten paanøde den sit Temperament, lige fra han bestiger den som ikke toaarig Plag.

De arabiske Ryttere bevæge sig i Sværme, der kun følge Høvdingens — deres Førers — Angivelse af Retningen, men ellers handle efter Instinkt. De kende ikke nogen som helst anden, hverken sluttet eller spredt Formation end Linien. Have de blot en kort Stund bevæget sig i denne Formation, vil man se snart en, der bliver et Øjeblik tilbage, og snart en anden, der galoperer fremad, enten fordi vedkommendes Hest har faaet Lyst til at afrive nogle tarvelige Græsstraa, eller han selv har opdaget et eller andet, som han mener nærmere bør iagttages. Jeg har ogsaa set en Araber pludselig under Marchen holde stille, stige af Hesten for at forrette Bøn og derpaa atter i Firspring indhente sine Kammerater, som imidlertid rolig have fortsat deres Vej. Saadanne Scener forekomme til enhver Tid paa Dagen og ere saa

almindelige, at ingen falder paa at gøre Ophævelser derover eller forbavses.

Det er et malerisk, livligt Syn, en saadan Skare Arabere frembyde, naar de færdes paa Sletten, og deres hvide Burnusser flagre i Vinden. Vore Goumiers havde faaet Ordre til at anbringe lange Totter af Græsstraa, Kviste, Fjer eller lignende i deres med Kamelhaarssnore omviklede Hovedtøjer for at gøre dem kendelige fra de fjendtlige Arabere. Som de i Dag paloperede af Sted der langt ude til venstre, med de nye Hovedprydelser og de flagrende Burnusser, afgave de et højst forunderligt Syn, og sete paa Afstand lignede de snarest en Skare middelalderlige Riddersmænd med flagrende Kapper og vajende Hjælmbuske.

XVI.

Efter flere Timers Ridt naaedes et Bakkeparti, bag hvilket det viste sig, at en Afdeling fjendtlige Ryttere holdt sig skjult — muligvis for derfra at true Fodfolkskolonnens Fremmarch mod Bu-Arfa. Der sendtes derfor Ordre til Gumen, som ved denne Tid næppe var synlig i Horisonten til venstre, om at fortsætte Fremrykningen i en endnu større Bue for saa ubemærket som mulig at komme bag om Fjenden, medens vore Ryttere gjorde omkring og langsomt travede tilbage samme Vej, som de vare komne. Paa denne Maade var det nemlig Meningen at drage Fjenden efter sig, for at vore Goumiers kunde faa Tid til at udføre deres omgaaende Bevægelse. Efter et Kvarters Forløb saas virkelig ogsaa Fjendens Ryttere i stort Antal at komme til Syne paa Bakkekammen og derpaa tage Retning ned mod de Franske. De vare i dette Øjeblik i c. 1500 Alens Afstand, og allerede syntes Listen at skulde lykkes, da gjorde de atter pludselig omkring og forsvandt. De havde aabenbart opdaget den Fare, der truede dem, og forsøgte at undvige.

Der fulgtes efter i Galop, og nogle Minutter senere var Toppen af Bakken naaet. Den fjendtlige Rytterskare flygtede i Retning af Bu-Arfa haardt forfulgt af vore Goumiers, ogsaa Rytteriet fulgte straks efter. men tabte kendelig mere og mere Terrain paa Grund af Dyrenes Udmattelse. De indfødte Ryttere vare for saa vidt heldigere, som det lykkedes dem at fastholde Fjenden, men rigtignok kun for et Øjeblik. Der udspandt sig nu en Skydefægtning, som dog kun varede et Par Minutter, hvorpaa Fjenden atter tog Flugten. Efter til Afsked at have sendt den flygtende Fjende nogle Skud, gjordes Holdt for at lade Hestene puste ud.

XVII.

Efter denne Episode fortsattes Marchen atter, indtil der henad Klokken fire naaedes frem foran Adgangen til Bu-Arfa, hvor man modtoges af en livlig Ild fra nogle lige foran den snevre Passage liggende Smaahøjder, hvilke som fremskudte Reduter bevogtede Adgangen til Defiléet. »*La compagnie franche*« var endnu ikke ankommen, og forgæves rettedes Kikkerterne i den Retning, hvorfra vi maatte komme. Vi vare ikke til at se paa den nøgne Sandslette, og da der saaledes ikke kunde ventes Hjælp for det første, besluttede Oberst Négrier sig til at forberede Fremrykningen for det beredne Fodfolk, naar det kom. Den halve Eskadron fik Ordre til at »sidde af« for at gaa frem til Fods, og den anden Halvdel, som holdtes i Reserve, dannede en Karré uden om Hestene.

Det var et voveligt Eksperiment, thi bleve de slaaede tilbage, havde de ingen Hjælp at vente, og paa Hestene kunde de ikke stole i Tilfælde af Flugt. For at Foretagendet skulde lykkes, maatte Føreren baade være en resolut og personlig modig Mand — thi den afrikanske Soldat fordrer af sine Officerer, at de altid give Eksemplet og gaa i Spidsen

— og han maatte tillige have stort Herredømme over Folkene, der jo som Ryttere ikke ret vare i deres Element til Fods. Men Oberst Négrier var ogsaa i Besiddelse af alle disse Egenskaber.

Han banede sig med en Haandfuld Folk Vej op over Klippestykker og nedrullede Stenmasser. Fremad gik det fra Afsats til Afsats, medens Kuglerne peb og Skuddene knitrede. Men nu begyndte Araberne, som havde trukket sig tilbage paa Bjærgskraaningerne, at overdænge den lille Styrke med Kugler fra de højere liggende Steder, idet de bestandigt talrigere kom ilende til inde fra Defiléet. Med hvert Øjeblik voksede Faren, navnlig da en ny Sværm entrede ned til højre, springende fra Blok til Blok og svingende eller affyrende deres Geværer under de forfærdeligste Hyl. Ved denne omgaaende Bevægelse opstod der Fare for, at de afsiddede Ryttere kunde blive afskaarne fra deres Heste; men just som Faren var størst, blev der meldt, at man kunde se »*la compagnie franche*« komme travende, og nu var der ikke Tale om at vige. Klokken var da over 5, og skønt Solen endnu var oppe og skinnede paa Toppen af Bjærgene, var der dog mørkt og uhyggeligt inde imellem dem. Sjældent har en Velkomsthilsen lydt saa stormende og vel ment og været akkompagneret af en saadan Musik som den, hvormed det beredne Fodfolk modtoges i Bu-Arfa. Geværildens Knitren og Vivatraabene blandede sig med Arabernes vilde Hyl til en ubeskrivelig Larm, hvis Ekko rullede hen imellem Klipperne og til sidst slyngedes ud mod os.

Medens de afsiddede Ryttere bleve liggende i den erobrede Stilling for at støtte Fremrykningen ved deres Ild, udvikledes nu det beredne Fodfolk under stadig Tiraillering og fremad mod selve Indgangen til Bu-Arfa. Her deltes Styrken i to lige store Dele, som nu klatrede op, jagende Araberne foran sig, og saa resolut, hurtigt og energisk skete vor Fremrykning, at Resten af Avantgarden efter knapt en halv Times Forløb kunde følge efter. Om at rense Defiléet kunde der dog med vor lille Styrke ikke være Tale, men kun om at sprede Fjenden, og efter flere Timers Kamp,

under hvilken Folkene udviste den mest paaskønnelsesværdige Iver, idet de, skønt dødtrætte, dog klatrede frem langs de stejle Klippesider, lykkedes det Négrier at besætte Højderne om Brøndene.

Fra dette Sted kunde vi i Halvmørket, thi Solen var allerede gaaet ned, skimte umaadelig store Hjorde af Faar og Kameler, som dreves bort over Sletterne imod Syd. Vore Arabere mente, at Kvæget kunde tælles i Hundredtusindvis, og formodentligt havde vi saaledes ikke faaet en Femtedel af de Hjorde, som de foregaaende Dage havde græsset i Chott Tigri, men vi maatte dog være glade ved Resultatet af vor Razzia, som vist nok vilde være bleven til slet intet, hvis ikke det beredne Fodfolk havde været.

XVII.

I sin nordlige Del er Bu-Arfa temmelig bred og afgiver her gode Lejrpladser, hvad de nu forladte Telte, Husgeraad af enhver Art, Sække med Dadler og andre Efterladenskaber noksom vidnede om; længere mod Syd snævrer det sig ind til en kun nogle faa Alen bred Passage, der i trappeformede, stejle Fald fører ned — det gaar stadigt nedad, da Sletten paa den sydlige Side er lavere liggende end paa den nordlige — til en tragtformet Udvidelse mellem stejle, uhyggelige og mørke Klippevægge, hvor Solen kun kigger ned et Par Timer ved Middagstid. Her er det Brøndene ligge mellem Neriumer og Tamarisker. Talrige Stier slynge sig mellem Tuer af Alfa og anden sparsom Vegetation langvejs fra ind i Defileet og ned i Tragten. Disse Stier ere synlige selv ude paa den nøgne Sandflade henimod Chott Tigri og forkynde om den livlige Færdsel, som her finder Sted, og om den store Betydning, som Brøndene i Bu-Arfa have for de i milevid Afstand græssende Hjorde. Betænker man nu, hvor snæver Passagen paa sine Steder er, er det næsten uforklarligt

hvorledes Araberne paa et saadant Sted kunne faa Tusinder af Dyr vandede. Men paa den anden Side begriber man let den Haardnakkethed og det Raseri, hvormed de forskellige Stammer ofte have kæmpet om Besiddelsen af Bjærgpasset, naar man erfarer, at disse Brønde ere de eneste, som kendes inden for 4 Miles Omkreds.

XIX.

Det var imidlertid bleven bælgmørkt, og indeklemte som vi vare mellem høje, næsten lodrette Klipper syntes Mørket end mere uigennemtrængeligt. For at finde Vej og for at give Signal til Fodfolkskolonnen, som man vidste var i Anmarch, tændtes derfor store Baal af Alfastraa dels i Dalbunden dels paa Bjærgenes Skrænter eller paa fremspringende Klippe-Afsatser. Det var et prægtigt, storartet Skue, som vi under andre Omstændigheder vilde have nydt ganske anderledes — nu vare vi for trætte og for tørstige dertil, thi skønt Brøndene laa os saa nær, kunde vi dog ikke gøre Brug af dem, eftersom vi maatte holde Passet besat i dets hele Længde, til Fodfolkskolonnen var passeret. Klokken blev over 10 Aften, inden den kom.

Jeg havde kastet mig paa en Alfatue, medens mit Muldyr gnavede lidt Straa tæt ved. Overvældet af Anstrængelserne faldt jeg snart i Søvn og vaagnede først en god Stund efter, ved at Dyret pustede mig i Ansigtet. Min Pande brændte, og Struben snørede sig sammen af Tørst. Jeg var ikke mig selv mægtig og evnede ikke at rejse mig. Fantasibilleder dannede sig i min forpinte Hjærne, medens jeg stirrede ud i Mørket. Snart syntes Baalene at flytte sig, snart hvirvlede de rundt i det prægtigste Fyrværkeri, snart forsvandt de ganske. De mørke Bjærge antoge allehaande dæmoniske Skikkelser, og selv mit Muldyr forskrækkede mig ved sin kæmpemæssige Størrelse. Lidt efter hørte jeg Faar

bræge og Vaaben klirre og mærkede den afskyelige Lugt, som Kameler udbrede. Den ene Skikkelse efter den anden drog forbi mig og forsvandt i Mørket. Snart var det en Soldats Skikkelse, der langsomt slæbte sig forbi, snart var det nogle Kameler eller lange Rækker af Muldyr, bundne det ene til Halen af det andet og kun førte af en enkelt Soldat, snart Arabere med deres Heste og snart Rækker af Soldater. Det var Fodfolkskolonnen, som endelig var ankommen og nu i en broget Blanding rykkede frem efter at have optaget de foran Defileet af Avantgarden efterladte Heste, Muldyr og Folk. Jeg har ingen rigtig Forestilling om, hvad der nu paafulgte. Jeg mindes kun, at jeg atter faldt i Søvn, derpaa blev vækket af en Soldat, som tog mig og Muldyret med sig, og at jeg saa vaagnede midt om Natten i Bivuaken, som var bleven indrettet rundt om Brøndene, hvor man bedst kunde, i Slugter, paa Klippe-fremspring, eller hvor der ellers var Plads til at sove. Maanen lyste paa et lille Stykke af den let skyede Himmel, som var synlig mellem Toppen af Klipperne, og rundt omkring paa disse, højt oppe over mit Hoved, forkyndte store Baal, om hvilke nogle sorte Prikker saas at bevæge sig, Feltvagternes lidet misundelsesværdige Lod at skulle vaage, medens vi andre hvilede. Man havde givet mig lidt mudret Vand, og jeg befandt mig nu forholdsvis ret vel.

Ikke langt fra mig laa en gammel Soldat. Han var krøbet ind i en arabisk Sæk, som han havde fundet, havde taget Nathuen paa — thi i Afrika ere alle Soldater forsynede med en Bomuldsnathue — og hvilede sit Hoved paa Tornystren. Alt, hvad der forøvrigt kom til Syne af ham var hans lange Ørnenæse og en lang, sort Knebelsbart. Han saa overmaade komisk ud, som han laa der i det svage Maaneskin med Kvasten paa Nathuen bøjet fremad, og han lignede alt andet end en Soldat; formodentlig havde han selv en Følelse deraf, i det mindste drejede han Næsen om imod mig og sagde: »man maa indrette sig fornuftigt, ellers faar man Feber,« og derpaa tilføjede han med et uendelig komisk Tonefald, der vist nok skulde være deltagende: »*ça*

va mieux maintenant?« — gaar det bedre nu? — Jeg lo ad ham, men var ham i mit inderste uendelig taknemmelig, thi det var ham, der havde taget mig med. Han vendte saa paany Næsen lige i Vejret og begyndte at snorke, og jeg faldt selv snart i Søvn.

XX.

Ordren var bleven givet for næste Dag. Man skulde forfølge videre, og Obersten havde forlangt 60 frivillige Infanterister, som skulde følge med Avantgarden, idet de skiftedes med de beredne Infanterister til at ride paa Muldyrene, thi han var bange for, at Avantgarden skulde være for svag, hvis det kom til Kamp. Han havde ikke forgæves appelleret til sine Soldater. I Stedet for 60 meldte der sig over det tredobbelte Antal. Klokken 4 om Morgenen skulde Avantgarden allerede paany sætte sig i Bevægelse. Klokken 3 blæstes der ud, Dyrene fik en Slurk Vand, mere var der ikke tilbage, og Folkene kogte Kaffe.

Fra Tragten føre to Udgange til Tamelelt-Sletten, en længere og bredere, ad hvilken Fodfolkskolonnen ved Morgengry skulde marchere, og en anden langt kortere, men tillige smallere og farligere, hvilken sidste vi skulde benytte med Avantgarden. Passagen ad denne sidste maatte foretages langs en gabende Afgrund, som det i Mørket vilde være vanskeligt at skelne. Vore Vejvisere gik i Spidsen, vi andre fulgte efter i en lang Slangelinie. Mørket var nu blevet saa tæt, at man næppe var i Stand til at øjne sin Formands Hest, thi Himlen var aldeles overtrukken. Det var forbudt at tale eller tænde Ild, thi kun ved den største Forsigtighed kunde vi haabe at komme ubemærkede ud paa Sletten og skuffe de fjendtlige Spejdere, som sikkerlig ikke ventede en natlig Fremrykning gennem denne farefulde Udgang. Vare vi først ude paa Sletten, haabede vi, naar Solen brød frem, at kunne

finde Sporene af de flygtende Araberes Hjorde for at afgøre, i hvilken Retning vi skulde forfølge dem.

Det blev stadig mørkere og mørkere, og alt tydede paa, at et af de i disse Egne sjældne, men til Gengæld, naar de komme, saa meget voldsommere, tropiske Skybrud var i Anmarch. Tordenen rullede allerede langt borte, og enkelte, svage Lysglimt, som efterhaanden bleve stærkere, forkyndte, at Uvejret nærmede sig. Ofte blev der gjort Holdt, thi dels var det næsten ikke muligt at skelne Vejen, dels var Passagen paa sine Steder saa snæver, at man kun med stor Vanskelighed kunde komme frem med Dyrene. Man har fortalt mig, at Vejviseren, som gik i Spidsen, lod sin Hest gaa foran, da han mere stolede paa sit Dyrs skarpe Syn end end paa sit eget. Pludselig stansede Hesten, og trods Araberens sagte Tiltale var det kloge Dyr ikke til at faa frem. Han kravlede nu hen paa Siden af det og opdagede da, at han stod foran en Afgrund. Hele Kolnnen stansede, og efter lang Søgen — man maatte næsten føle sig frem — opdagede vore Arabere, at vi vare drejede ind paa en forkert Sti, medens den rigtige Vej noget længere tilbage førte op over en Klippeblok ad en stejl Skrænt. Flere Heste vare allerede drejede ind paa den forkerte Vej, og da man mange Steder ikke kunde vende med Dyrene, lod vi Folkene og deres Heste blive, hvor de vare, svingede op ad Stien og fortsatte Vejen med Resten af Avantgarden. De efterladte Ryttere stødte først til os nogle Timer senere, de havde maattet forblive, hvor de vare, til det blev Daggry, og vare saa rykkede baglæns ud for at komme fri.

Tordenskraldene løde efterhaanden nærmere, og Lynene glimtede hyppigere. Hestene og Muldyrene bleve sky, snublede og gled, og vor Fremmarch blev vanskeligere og vanskeligere. Til sidst maatte vi gøre Holdt. Tordenen, der nu var lige over vore Hoveder, lød som den voldsomste Kanonade, idet hvert enkelt Skrald dundrede mellem Klipperne som atter og atter gentagne Salver, der kun et Øjeblik døde hen for at tordne saa meget kraftigere. Regnen øsede ned i Strømme, Lyn fulgte paa Lyn, og baade Dyr og Folk

trykkede sig op imod Klipperne for at søge Støtte mod Vindpustene og Læ for Regnen. Aldrig har jeg været Vidne til et lignende Naturspil, saa storartet, saa virkningsfuldt og uforglemmeligt har det indprentet sig i min Erindring.

XXI.

Da Uvejret stillede af, kravlede vi videre langs Klipperne og naaede ud af Defiléet, inden Solen endnu var staaet op. For vore spejdende Blikke viste der sig nu smaa, fjærne Lyspunkter i Mørket. Enkelte Steder vare Prikkerne større, somme Tider to, andre Steder tre tæt ved Siden af hinanden, og vore Arabere oplyste, at det dels maatte være Fjendens Lejrild paa Sletten, dels Signaler, som brændte paa de fjærne Bjærge. Saadanne Baal, som paa Steder, hvor ingen Terraingenstand forhindrer Udsigten, ere synlige i milevid Afstand, benyttes stadig af Araberne indbyrdes enten for at kalde Venner til Hjælp eller for at underrette dem om, at der er Fjender i Nærhedén eller en god Razzia at foretage.

Ligesom de norske Fiskere sende Bud ved deres Bavner, naar Silden er i Farvandet, og lige som Færingen tænder sine Baal for at fortælle, at Grinden er kommen, saaledes melder Araberen ogsaa fra Stamme til Stamme, naar der er en Karavane at plyndre eller en Razzia at foretage.

Jeg har senere en Gang andet Steds set saadanne Baal blive tændte, saa snart Aftenen faldt paa, for at melde vore Kolonners Ankomst. Aldrig saa snart blussede det første Baal op, førend der kom andre til Syne, og efter en halv Times Forløb glimtede de hele Horisonten rundt. Det er med en egen Følelse, man betragter dem, thi man ved aldrig, om de kalde til Kamp eller varsko til Flugt. Forøvrigt er denne Meddelelsesmaade ofte overordentlig besværlig for Araberne. Hver Stamme maa have sine Vagtposter paa de Bjærgtinder, som ligge dem nærmest, for at tænde

Baalene, saasnart de enten selv have opdaget noget eller ved Bavnernes Blus faa Meddelelse andet Steds fra. Indsamlingen af det nodvendige Brændsel — Alfa-Straa, Kviste og lignende — som i Reglen maa hentes nede fra Sletterne eller fra Foden af Bjærgene, er meget anstrængende, især naar disse ere stejle og høje. Jeg har truffet saadanne Signalpladser paa de højeste Toppe, vi have besteget, og forbavset mig over Størrelsen af de Bunker af Straa, som man havde opdynget der. — Hvis Meddelelserne ere af megen Vigtighed og presserende, tændes Baalene i stille Vejr ogsaa om Dagen, og Røgsøjlerne træde da i Stedet for Blus.

Vi holdt omtrent en halv Time, inden de bageste af vore Folk kom til Stede, og imidlertid forkyndte en svag Lysning i Horisonten til venstre, at Solen var i Begreb med at staa op. Skønt Tordenskyllerne vare ophørte, var Himlen dog endnu stedse overtrukken af mørke Skyer, som først spredte sig, da Solen pludselig med sin store, røde Skive gled op fra Horisonten, hilsende med sine Straalearme op gennem Skytæppernes vekslende Farvepragt og belysende de fjærne Bjærge paa begge Sider af Ørkensletten. Vi frydede os ret over Friskheden og Køligheden, som Regnen havde frembragt — men kun for en stakket Tid —, thi saa snart Solen kom lidt højere op, blev Varmen saa meget mere følelig, som Fordampningen fra vore vaade Klæder tiltog.

XXII.

Naturen i disse Ørkener antager til forskellige Tider paa Dagen et højst forskelligt Præg. Om Morgenen straks ved Solopgang prange de nøgne, golde Konturer i et næsten feagtigt Skær, idet de forskellige Genstande antage højst forskellige Farver og Udtryk, eftersom der ere lidt nærmere eller fjærnere; det er, ligesom der svæver nye Billeder og Forestillinger op af Jorden, som omdannes til et

smilende og tiltalende Maleri, hvor selv den usleste, mest øde, lille Sandklit ser indbydende og tiltrækkende ud. Er Solen blot naaet lidt højere op, gaa derimod Farverne næsten alle over i det blaa, og Bjærgene i Horisonten antage skarpe og synlige Omrids, saaledes at man ofte paa lang Afstand skelner de mindste Dalstrøg og Aftegninger paa dem. Senere, medens Solen langsomt hæver sig paa Himmelhvælvingen og mere og mere opvarmer den om Natten afkølede Jord, bliver den dybe, blaa Farve lysere, Landskabets Linier og Konturer blive mere ubestemte, Luften bliver diset, Bjærgene ligge svømmende som blaalige Fortoninger over Horisonten, og denne smelter næsten umærkeligt over i Himmelhvælvingens lyse Kuppel, medens det glødende Sand bølger neden under. Paa denne Tid af Dagen ses ofte Luftspejlinger. Som oftest er det Horisontens Bjærge, der da vise sig dobbelt, idet en paa Hovedet stillet Kontur aftegner sig over den virkelige, saaledet at der dannes et symmetrisk Hele, der ligesom svømmer i den disede Luft. Andre Former for Luftspejling har jeg ikke set, skønt de vel findes. Henad Aften blive Farverne igen dybere og Konturerne atter bestemte, indtil kort før Solnedgang, da alt antager det samme fortryllende og mangefarvede Præg som om Morgenen. Saa følger Natten hurtig paa uden Tusmørke, disse stille men overordentlig kolde Nætter, hvor Stjærnerne funkle med en hos os ukjendt Pragt. Da aander den trætte rejsende atter frit, og Naturen drager Aande for paa ny at modstaa Dagens kvælende Varme, der afsvider og brænder selv den tarveligste Vegetation, særlig naar den hede Ørkenvind — Sirokkoen — kommer.

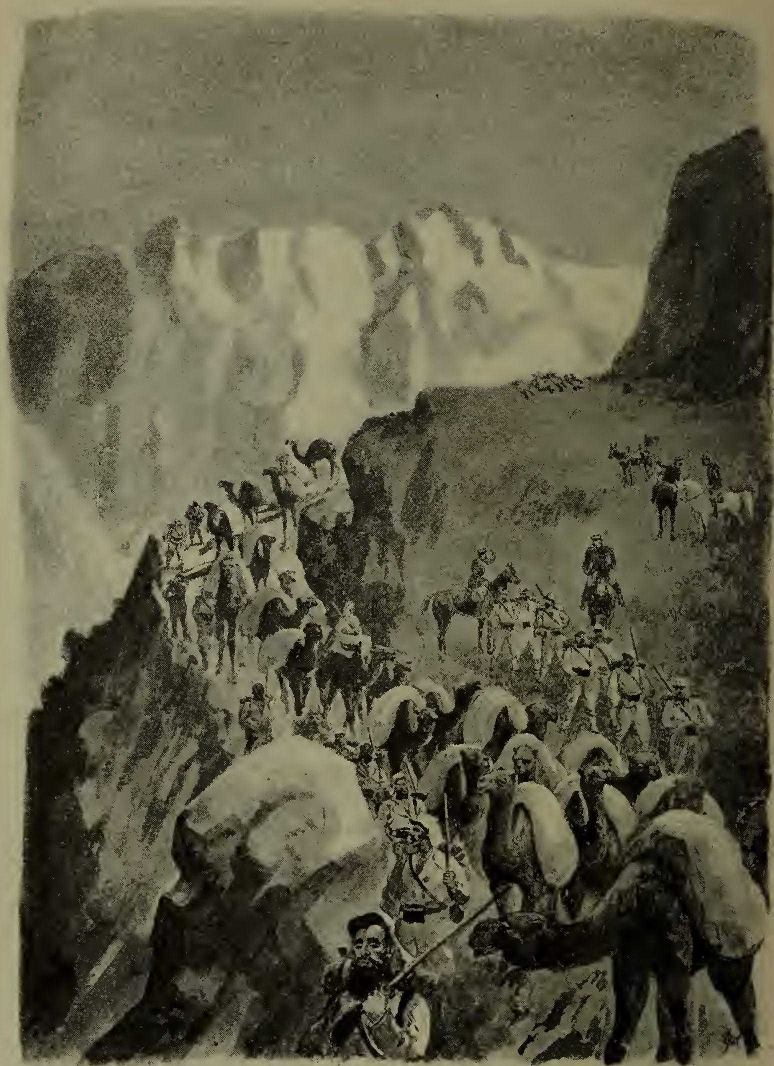
Vi havde snart fundet den flygtende Fjendes Spor, og nu gik det i rask March hen over Sletten, der paa sine Steder over lange Strækninger var bedækket med smaa, spidse Flintesten, som saarede vore Heste, medens Foden paa andre Flader æltede i tæt, fint Sand eller traadte paa kalkagtige, hvide Lag, hvor nogle smaa, grønne Buske og enkelte kurveformede Blomster i gule, blaa, violette, røde og hvide Farver opliver Landskabet og tillige give Læ for de

talrige Ørkenrotter, der paa sine Steder næsten havde undermineret Jordoverfladen med deres Gange, saa det af og til hændte, at en Hest eller et Muldyr traadte igennem og snublede. Ved vort Komme flygtede de smaa Dyr forskrækkede ind i deres Gange, pilsnart hjulpne frem af deres lange Bagben, og med den lange Hale, der ligner en Stilk med en Dusk paa, struttende efter sig. De synes i Begyndelsen meget frygtsomme, men lade sig dog overmaade let tæmme og forlade da ikke deres Herre. Jeg iagttog senere en Gang i Lejren ved Aïn-ben Khelil en saadan Rotte, som en Soldat havde fanget. To Dage efter, at han havde faaet den, bevægede den sig allerede uden Frygt mellem Soldaterne, og otte Dage efter løb den frit omkring i Teltet, som den havde undermineret med sine Gange. Til Sidst fulgte den troligt sin Herre som en Hund.

Paa Steder, hvor kalkagtige Lag strække sig hen under Jordoverfladen, var der smaa, grønne Pletter, hvor der voksede Buske af det vilde Oliventræ, og enkelte Fugle havde her bygget deres Rede i Ørkenen. Men dette var sjældne Undtagelser, og skønt Sletten her Syd for Bu-Arfa i det Hele taget havde et livligere Præg end længere nord paa, varede det dog ikke længe, førend vi atter marcherede hen over vidtstrakte, nøgne Sandsletter.

XXIII.

Marchen gik hurtigt, saa hurtigt som de, der vare til Fods, kunde følge med. Af og til standsede vi ved en Vandpyt, Levninger af Tordenregnen, som endnu ikke havde faaet Tid til at fordampe eller sive ned i Jorden, og lod Dyrene drikke. De trængte haardt dertil, thi i Bu-Arfa var der ikke meget Vand tilbage, da vi kom, efter som Arabernes Hjorde havde drukket der paa Flugten. Disse Vandsamlinger vare derfor, som en i Fremmedlegionen tjenende Tysker udtrykte sig: »Véritablement gefundenes Fressen«.



I Bu-Arfa Deflléet.
Efter en Skitse af Forfatteren.

Jeg skal ikke trætte Læseren med atter at fortælle om Razziaer, Varme og Tørst, ej heller med Beretninger om, hvorledes vi jagede efter Fjenden den hele Dag og den næste med uden andet Resultat, end at vi fratog ham c. 2000 Faar og Geder, derpaa om Aftenen kom til nogle Brønde, som vi fandt tomme, og saa atter satte os i March efter nogle andre, som vi først naaede om Morgenen, men kun berette, at vi den følgende Dag — den 2den Marts — om Eftermiddagen ankom til *Mengub*, nogle Bassiner, der indeholde saltholdigt Vand, og som ligge imellem vilde Klitter. Her traf vi sammen med Fodfolkskolonnen, som i Bu-Arfa-Defiléets sydligste, bredere Udgang havde haft en Kamp at bestaa med Araberne, der under Passagen overdængede dem med Kugler og Sten og rullede Klippestykker ned over de forbi marcherende; imidlertid lykkedes det dog vore Folk at faa alle Kameler og Muldyr vel beholdne med sig.

Vor Kolonne havde nu været ude i 6 Dage og i den Tid tilbagelagt over 300 Kilometer — iberegnede de Omveje og Tilbagemarcher, vi havde foretaget — med andre Ord over 6 danske Mil daglig, hvilket, naar tilbørligt Hensyn tages til de Forhold, under hvilken Marchen foretoges, maa kaldes noget ganske udmærket i Retning af Hurtighed og Udholdenhed. Kun en Gang senere under det sidste Felttog præsteredes noget lige saa godt eller maaske bedre, idet Fodfolkskolonnen i 8 Dage uafbrudt uden Rastdag marcherede c. $5^3/_4$ Mil dagligt, men da var Kolonnen ogsaa ved sin Hjemkomst saa overanstrengt, at over en Fjerdedel af Mandskabet i lang Tid ikke kunde gøre Tjeneste.

XXIV.

I Højde med Mengub begynde de store Højsletter og Bjærgpartier, der i et Bælte strækker sig imod Syd forbi Oasen *Figuig* og mod Øst i Retning af *Laghuat*. En Traktat hjemler vel Franskmændene Lov til at forfølge deres

egne Oprørere ind paa marokkansk Land, men det er dem ikke mere tilladt at angribe Ksurene.

Vi havde, som det vil erindres, lige siden den 26. Februar bevæget os paa Sultanen af Marokkos Grund og stod nu ikke mere end knapt to danske Mil fra den nærmeste Ksar, *Aïn-Chaïr.* Men skønt vi temmelig sikkert kunde vide, at vore Flygtninge havde søgt Tilflugt omkring ovennævnte Landsby, kunde vi dog ikke tænke paa at gaa videre for ikke at krænke Neutraliteten. Vi maatte da haabe paa, at Araberne snart igen vilde blive nødsagede til at drive deres Hjorde over Grænsen nordøst paa for at finde Næring paa Chott Tigris Sletter, og at vi da kunde tilføje dem nye Tab.

Den 3. Marts brøde vi op fra Mengub og ankom til Lejren ved Aïn-ben-Khelil den 10. efter at have gjort en lidt længere Omvej for at undgaa Passagen igennem Bu-Arfa.





Kamp mellem Ørkenstammerne.

Det er hen paa Eftermiddagen: Langt borte hoppe de blaa Bjærgtinder i det flitrende Sollys. De danne de forunderligste Konturer, idet de i det ene Øjeblik fuldstændig svømme over Sletten, ladende et tomt Rum mellem sig og Horisonten — i det næste Minut udvider en eller flere Toppe sig hurtigt ned efter med vibrerende Bevægelser for lige saa hurtigt at trække sig tilbage igen.

Baade *Bu-Arfas*, *Falets* og *Deflas* Toppe deltage i Fakkeldansen paa den glohede Tameleltslette.

Men hvad er det? — Henne i Vest ved *Aïn-el-Orak* slynger en Røgsøjle sig i Vejret. — Skulde nogen have slaaet Lejr her? Nej, hvad er det, er det muligt! se blot i sydlig Retning mod *Hassi Badda*, den lille Forhøjning midt paa Sletten ved Brøndene — se mod *Djebel-el-Akdar*, eller der over mod *Defla* — dèr skimtes alle Vegne ildevarslende Flammesværd fra *Beni-Guilernes* Lejrpladser.

Er da Fjenden i Landet, siden Stammerne ere samlede paa dette forholdsvis indskrænkede Omraade?

Det lakker ad Aften. Mørket begynder at indfinde sig. Smaa næppe synlige Blus tændes, hvor før Røgsøjlerne vare synlige. Der glimter et — nok et — nej skynd dig at se — tre — fire — fem Stykker paa Rad — allesammen langs Horisonten.

Nu kommer der flere — der lysner et højere oppe, over de andre — nu tændes der flere ved Siden af —.

Til Slutning blusse de hele Horisonten rundt, paa Sletten, paa Bjærgene — overalt.

Det aner dig, at de varsko til Kamp.

»Dog, hvem kender Ørkenens Hemmeligheder?«

I.

»A la nage, les jeunes gens, à la nage!
Les balles ne tuent pas;
Il n'y a que la destinée qui tue.
A la nage, les jeunes gens, à la nage!«

Høvdingene have været forsamlede og have erklæret Krig.

Maaske er det en Karavane, som er bleven plyndret, — maaske ere Stammens Kvinder blevne insulterede, — eller ogsaa gælder det Krænkelser af Græsgangene eller Kampen for Vand.

Der er skrevet vidt og bredt omkring til alle de allierede Stammer. Der er forlangt deres Hjælp. Bavnerne have blusset. De have kaldt til Kamp, den ingen Stamme vil undslaa sig for. Udgøre de ikke en Del af den samme »*Sof*«, og af det samme Forbund.

Men de allierede ere langt borte; de kunne ikke komme før om en otte til ti Dage.

Indtil da holdes der Raadslagning, og der gaar Bud paa Bud til dem, der skulle møde. Høvdingene søge at vække Krigeraanden ved deres Proklamationer:

»O i Guds Slaver! vid, at vi agte at tage Hævn over den eller den Stamme, som have fornærmet os paa den og den Maade.

Glem ikke Korn, ikke Byg, ikke tørret Kød og Smør.

I skulle ikke blot sørge for eder selv, men ogsaa yde Gæstfrihed i rigeste Maal til den eller den Stammes Ryttere.



Høvdingene forsamles.

Sig til eders smukkeste Kvinder, at de skulle holde sig parate til at ride med eder. Lad dem iføre sig deres fineste Stads, lad dem udvælge sig deres smukkeste Kameler og pryde dem med deres Parade-Baldakiner. Ifør eder selv eders rigeste Klæder.

Sørg for, at Eders Vaaben ere i Orden, at I navnlig ere forsynede med Krudt, og mød saa den og den Dag paa det og det Sted.

Den Rytter, der ejer en Hoppe, og som ikke vil komme; den Mand, der ejer et Gevær, og som holder sig tilbage, skal være ifalden en Bøde, den første af 20, den sidste af 10 Faar.«

Førend Afmarchen betro Høvdingene Stammens Hjorde, Telte og Bagage til prøvede Oldinge, der tillige skulle sørge for at holde Orden iblandt de tilbageblivende: Kvinderne, Børnene, de syge og Hyrderne.

Men Fjenden paa sin Side bereder sig ogsaa til Kampen. Advaret af rejsende, Venner eller maaske af Slægtninge i Modstandernes Lejr, skynder ogsaa han sig at skrive rundt til alle Sider for at samle sine allierede.

Hjordene, Teltene og Bagagen anbringes paa et Sted, som anses for sikkert, hvorefter der angives Rytterne et Mødested.

Af Frygt for Overfald udvælges et Terrain, der er gunstigt for Forsvar; der afventes Begivenhedernes Gang.

Afgørelsen nærmer sig. Den Stamme, der har grebet til Vaaben for at hævne sig, vil snart sætte sig i March; den har ikke spildt et Øjeblik.

Aftenen før Opbruddet forsamles alle Cheikherne for Hjælpetropperne med dem, der har kaldt dem til Hjælp.

I Overværelse af Marabutterne sværge de: »O vore Venner! Vi sværge ved Sandheden i Sidi-Abd-Allahs hellige Bog, at vi ere Brødre, at vi ville vedblive at være det og gaa i Kampen som een Mand. Vi sværge, at hvis vi skulle dø, da ville vi dø alle i Forening for den samme Fjendes Vaaben. Hvis I forlange, at vi skulle møde om Dagen, saa ville vi komme om Dagen, men hvis I kalde paa os om Natten, ville vi ile af Sted i Mørket.«

Efter at have svoret, enes man om at bryde op næste Morgen. Men førend Gumen bryder op, bedes der:

O Sidi-Abd-el-Kader-ek Djelali,
O Sidi-Chikh-ben-ed-Dine
O Sidi-el-Hadj-bou-Hafeus,

hvis I give os Sejr, og vi vende friske og sunde tilbage, skulle I hver faa en Kamel; beskyt os.«

II.

Herligt er det ved Solopgang at skue ud over Sletten fra en lille Forhøjning, thi rundt om til alle Sider, saa langt Horisonten strækker sig, øjner du Hjord ved Hjord, Telt ved Telt. Ja herlig er den tidlige Morgen, naar Nomaderne bryde op; ved den Tid er al Sorg forbi, thi Sindet er forfrisket efter Søvnen i den kølige Nat, ved Morgenduggen, og frem for alt ved Udsigten til Kamp og dermed Ære; thi Æren er ikke Røg, den er Bytte og Hævn over Fjenderne.

Det varer ikke længe, saa kommer der Liv i de før saa døde Omgivelser. Hist sadles op, her brænder et Baal, fra hvilket Røgen hæver sig blaalig i Vejret; hist trækkes Hestene til Brønden, medens Vandbeholderne fyldes ved Kilden. Kamelerne staa parate med Baldakinerne til at optage Kvinderne, dem, der snart skulle blive Vidne til Mændenes Tapperhed.

Hist er allerede en Rytter til Hest, snart er der en til i Sadlen, og ikke ret længe efter holder der flere hundrede Krigere, grupperede uden Orden rundt om paa Skraaningerne ned mod Lavningerne. De, der holde øverst, belyses af Solens Straaler, de, der holde længere nede, ere endnu i Skygge.

En Kriger med en rød, gul og grønfarvet Fane, hvis Stang er kronet af en Halvmaane af Messing, holder midt mellem Rytterne. De sidde strunkt i Sadlerne med Geværerne i Hænderne, eller ogsaa have de dem liggende tværs foran sig paa Sadlerne.

Længere borte holde andre Troppe i deres hvide, graa, mørkebrune eller sorte Burnusser. Hestene bølge frem og tilbage; en enkelt Rytter farer afsted i susende Galop — standser pludselig ved en anden Trop, og kommer tilbage, alt hvad Remmer og Tøj kan holde.

De brune Telte, der for et Øjeblik siden laa spredte over Sletten »saa tæt som Stjernerne paa Nathimlen«, ere nu borte; de ere læssede paa Kamelerne, der brøle, medens Hundene halse i et øredøvende Spektakkel.

De Kvinder, der ere udvalgte til at ledsage Gumen, hvile paa Hynder under Baldakinerne, som prange i glimrende Farver. Víd hver tapper Kriger, at hendes Blikke gennem Slør og Dække nok skal følge dig paa din Færd. Glem ikke, at du maa vise dig som den ypperste for at findes værdig til den Gunst, hun sikkert ikke vil unddrage dig, naar du blot forstaar at benytte dine Chancer.

Efter al den med Opbrudet foraarsagede Uro og Støj følger en underlig Stilhed. Alle ere nu parate; der ventes kun paa Signalet fra Føreren.

En af de ældste og ædleste af Fødsel stiger til Hest og rider frem. Hans Kvinder paa Kamelerne følger ham. Han giver Tegnet og skridter af Sted efterfulgt af sine Ryttere, af hvilke den forreste bærer Fanen.

Alt hele Sletten over sættes i Bevægelse. Hundene gø — det hele er et broget Virvar, hvor Øjnene blændes af Hestenes, Kamelernes og Baldakinernes Pragt.

Der er en Hoppen, en Skubben og Rysten i Konturerne. Til at begynde med er det Hele tilsyneladende et pêle-mêle; men lidt efter kommer der mere Ro i dette Kaos, der bugte

sig frem i lange Slangelinier, gennem Sandklitter og Alfatuer, over Lavninger, hvor de en Tid forsvinde, igen op ad Skraaninger, videre og videre frem.

Kamelerne ledsages af deres Drivere. Fodfolket danner en særegen Trop, medens Rytterne vaage over Kvinderne. Enkelte suse af Sted og ere snart borte i Horisonten i Front eller Flanke. De jage det Vildt, som de tilfældig træffe paa: Antiloper, Gazeller, Strudse og Harer.



Glædesskuddene affyres.

Cheikherne holde sig alvorlige, de ere omgivne af deres trofaste. De have meget at tænke paa; thi paa dem hviler det hele Ansvar for Ekspeditionens heldige Udfald; men dem tilhører ogsaa den største Del af Byttet, hvis alt gaar vel, og i modsat Tilfælde Skammen.

Endnu er man jo ikke saa nær Fjenden, at det kan skade at affyre Geværerne. Alt medens Marchen fortsættes,

lyde derfor Glædesskuddene rundt om, efterfulgte af Kvindernes Ju Ju.

Fornøjelig, støjende og uordentlig er hele denne March, der for nogles Vedkommende gaar til Døden, for andres til Ære og Berømmelse. Det hele er som et Eventyr: Fløjtetoner, snart klagende og rislende, snart mumlende som Bækken forsvinde i Støjen for lidt efter paa ny at lade sig høre.

En ung Kriger paa en fyrig Hest rider frem, og halvt syngende halvt deklamerende fortæller han om det herlige Kriger- og Nomadeliv, om Elskovshandler, om Livet i Ørkenen med al dets Poesi. — Fløjterne spille op; i det ene Øjeblik æggende og næsten døvende hans Sang; i det næste svinde de bort i lange klagende Suk.

Krudtet taler ikke mere. Langsomt skrider Skaren fremad, lyttende til en anden Sanger, der foredrager en af disse Kærlighedssange, som Smagen har udstyret med straalende Farver, besynderlige Billeder, hvilke dog stadig have ny Charme for Tilhørerne, disse halvvilde, tapre og hævngerrige Riddere, der elske Krig, Jagt og galante Eventyr:

Mit Hjerte fortæres af brændende Længsel
Efter en himmelsk Kvinde.
O! I Ulykkelige, som ikke kende Meryem,
Dette Guds Vidunderbarn,
Jeg vil lære eder hende at kende.

Meryem er som selve Sultanen,
Naar han i Spidsen for sin Gum
Rider frem, omgiven af flyvende Faner
Til Trommernes sagte Mumlen.

Meryem er som den ædle Hoppe,
Naar den tumler sig i Frihed.
Hun elsker som den Træernes Skygge,
Det klareste Vand, og hun forlanger
Sorte Slaver til sin Opvartning.

Meryem er som Maanen blandt Stjerner,
Den, der forraader Tyvene,
Eller snarere ligner hun
Sydens ranke Palmer, der bære Frugterne
Saa højt, at man ikke kan naa dem.

Nej, Meryem er som Gazellen,
Naar den piler af Sted i Ørkenen.
Jægeren lægger an.
Hun ser Skuddet gaa af,
Føler, at det træffer — og
Frelser ved sin Død Jægerens Liv.

Hun kaldte mig til Stævnemøde
I Mandags Nat.
Mit Hjerte bankede — hun kom
Helt hyllet i Silke — og
Kastede sig i mine Arme.
Meryem har ikke sin Lige
I den hele Verden.

Hun gælder for mig mer end baade Tunis, Algier,
Tlemcem og Mascara
Med alle Butikkerne fulde
Af kostbare Varer, vellugtende Stoffer.

Hun gælder mere end Skibet,
Naar det for fulde Sejl krydser Havet
For at hente de Rigdomme,
Som Gud har skabt for os alene.

Hun gælder mer end fem hundred Hopper,
Hele vor Stammes kostbare Skat,
Naar i strygende Fart de pile af Sted,
Redne af Ryttere stolte.

Hun gælder mer end fem hundred Kameler,
Naar de, fulgte af deres Børn,
Vogtes af Negre fra Sudan,
Dem Tuaregerne stjal til de troende.

Hun gælder mer end alle Arabere,
Baade de frie Nomader
Og disse Ofre for Sultanens Luner,
Som bo i de teglhængte Huse.

Hendes Haar er prydet med Silke
Af fineste Sort.
Hendes ravnsorte Haar titter frem
I bølgende Lokker,
Der dufte af Moskus og Ambra fra Tunis.
Og hendes Tænder, skulde man tro,
Var Perler
Omsluttet af røde Koraller;
Men hendes tindrende Øjne
Ere lige saa farlige som
Negrenes Pile fra Bornu.

Hendes Kys — jeg kender dem —
Er søde som Druernes Saft,
Eller som Biernes Honning
I Foraarstiden.
Hendes Hals er rank
Som Masten paa Skibet
Med de blanke Sejl,
Naar det, baaren af Vinden,
Kløver det dybe Hav.

Hendes Barm ligner Ferskenen,
Naar den moden hænger paa Træet.
Hendes Skuldre er blændende hvide
Som Elfenben.
Og hendes Midies Linier

Er som Krumsablens,
Den Rytteren drager, naar Krudtet tier,
Og han i susende Galop
Gaar i Døden for hende

O! Gid jeg besad den væligste Hest
Paa denne Jord.
Jeg vilde da ride,
Tankefuld,
Ved Siden af hendes hvide Kamel.
Den Hest skulde bringe til Raseri
Alle Saharas unge Mænd.

Jeg jager, jeg beder, jeg faster
Og følger selv, o! store Profet,
Dit mindste Bud.
Men kom jeg endog til Mekka,
Jeg glemte dog aldrig Meryem.
Det skønneste er du
Paa denne Jord.
Der findes ej rigere Skat.

Efter nogle Timers March bliver Varmen uudholdelig. Man gør Holdt. Teltene rejses, Kvinderne løftes ud af Baldakinerne, og Maaltidet beredes. Hestene føres til Kilden for at drikke. Naar det er besørget, aftømmes de for at søge Næring tæt ved. Medens Mændene døse Tiden hen i Skyggen af Tamariskerne, hvile Kvinderne i Teltene.

III.

Solen daler, Varmen tager af, og Klokken er henimod tre. Det er Tid at begynde Marchen igen.

I dristige Ryttere, opfør nu eders glimrende »Fantasia«. Vis, hvad I du til, I og eders Heste. Kvinderne betragte eder — Fremad. — hurtigt! — lad strække ud!

En af Tilskuerinderne sender dig ved en Negerinde sin Ankelring *(Khral Khral)* eller sit Brystspænde.

Ved du ikke, hvad det betyder, du lykkelige? — Har du da aldrig trykket en elsket Kvindes jomfruelige Barm til dit Bryst, har du aldrig skælvet af Henrykkelse, naar du saa hendes med gyldne Ringe prydede Ankler. — Anspor dig af yderste Evne, vis din Behændighed.

Men det er ikke nok at være en tapper og behændig Rytter. Du maa ogsaa være forsigtig. I Kærlighedssager som i Krigen er Heldet med den dristige — men Faren er der ogsaa. Passer du ikke paa, vil baade hun og du komme til at dø. — Dog, hvem skulde forraade eder — alle eders Omgivelser holde med eder.

Elskeren betror sit Held til sine Venner, han kan være sikker paa, at de ville hjælpe ham. Han har sendt sin Elskerinde ti Duros. Hendes Sendebud har faaet et Par. Selv deler hun Pengene ud til Slaverne og Kameldriverne. De ville alle være paa Post for at kunne give Elskeren Tegn til, naar det belejlige Øjeblik er der.

Har du en Ven, da giv ham din Hest og dine Klæder og bed ham vise sig midt imellem Rytterne i Stedet for dig. Forklar ham, at hun, din Søster,*) vil have det saaledes. Du derimod forklæder dig som simpel Kameldriver og skynder dig hen ved Siden af hendes Kamel. Vær aarvaagen, udspejd det gunstigste Øjeblik, smut op i Baldakinen, skynd dig — hun er lige saa utaalmodig som du. Hun strækker Haanden ud efter dig — lad hende kun hjælpe dig — og gid dine Bevægelser maa være lige saa pilsnare som Mandens Mistanke.

---

*) Søster vil i denne Forbindelse sige Elskerinde.

Imidlertid have Kameldriverne alle været paa Post — de have givet dig Tegnet. Det belejlige Øjeblik er jo



Kamel med Baldakin.

nemlig kommet til igen at slippe ud af Baldakinen, naar ved Nattens Frembrud Lejren skal slaas, og alt i den Anledning er i Uorden.

IV.

Før Solen daler, have Cheikherne sendt Folk af Sted for at udvælge en Lejrplads, hvor Natten kan tilbringes. Der maa findes Vand, Græs og Brændsel.

Efter Ankomsten dertil skynder enhver sig at faa sit Telt rejst. Hestene aftømmes, Kamelerne aflæsses, og Negrene sendes ud for at skaffe Brændsel og Græs, medens Kvinderne tilberede Aftensmaaltidet.

De brunrøde Kamelhaarstelte med de sorte Striber ligge grupperede paa Skraaningerne om den lille Kilde, hvor Tamarisker og usle Laurier-roses føre en elendig Tilværelse. Teltfladerne holdes oppe af en Mængde Stokke og ere fæstede til Jorden ved en Vrimmel af smaa Pinde, der bankes ned i det haarde Jordsmon.

Inde i Teltene og udenfor ligger pêle-mêle Køkkenredskaber og Husgeraad blandede med Sadler, Sække, Træfade, Teltduge, Paksadler til Kamelerne, Kasser og meget andet. Kvinderne gaa ud og ind; de tilberede Kus-Kussuen, idet de ælte den i store Træfade, saa fyldes den i Sivbakker, som sættes oven i Krukker med Vand, under hvilke der gøres Ild. Der staar den nu og koger uden for Teltaabningen paa Ildstedet.

Utallige Heste staa i Nærheden; de ædleste ere dækkede med kostbare Kamelhaarstæpper, der i Frynser falde ned paa Siderne og bagtil dække helt ned til Haserne. Om Dagen beskytte de mod Varme og Fluer, om Natten mod Kulden. — Kamelerne, der nu ere fritagne for de svære Paksadler, Baldakinerne og Vægten af de tunge Dragter, gaa i Klynger oppe under Bjærget og nappe paa den øde golde Klippegrund de tørre Straa, der findes. Hundene, der den hele Dag have strejfet om, ligge dorske og trætte i Teltene eller vente udenfor, at Kvinderne skulle give dem deres Part, naar Maaltidet er tilberedt. Disse Hunde ere lige saa mistænksomme, taalmodige og snu som deres Herrer, der sidde med Benene overkors inde i Teltene uden at bestille noget, thi »at arbejde er en Skam for Manden«.

Hist bag Forhænget, der deler Teltet i to Dele, hvile de unge Kvinder paa Hynder. Deres Blomstringstid er kort, men de forstaa ogsaa at benytte den. Mændene fordrive Tiden til Maaltidet med Samtale om, hvad der i de kommende Dage skal udrettes; de ryge ikke Tobak. Brugen heraf kendes ikke blandt de rigtige Nomader lige saa lidt som Kaffe og The. Dels betragtes det som en overdreven Luksus, og dels vilde det heller ikke altid nemt kunne faas, naar Samkvemmet med Tell, som nu, er afbrudt.

Det bliver Aften. Mørket indfinder sig. Baalene holdes en kort Tid vedlige fra de Bunker af tørrede Kviste og Ris, der ligge rundt om Ildstederne.

Maaltidet er nu forbi. Vandbeholderne af Læder hænge paa Stokke efter at være fyldte; thi hvem ved, naar man igen kommer til saadan en Kilde. Det er Tid at hvile. Lidt efter lidt slukkes Baalene, og det dybeste Mørke hersker rundt om. Som en fjern Torden lyder Hankamelens Brummen af og til i Nattens Stilhed.

Umiddelbart efter Maaltidet er der for hvert Telt udstillet en Mand til at passe paa Dyrene og Bagagen. Han skal afværge Tyverier og advare, hvis der skulde ske noget særligt, thi det er ogsaa andre end Tyve, som kunne ventes.

I denne Stund sniger Elskeren sig beskyttet af Mørket, og efter at have faaet et Vink derom, til det Telt, i hvilket hans Elskerinde hviler. Han løfter forsigtigt Fligen af Teltet, hjulpet af en trofast Slavinde, og har snart indtaget den Plads, der tilkommer Ægtemanden; denne er heldigvis for træt efter Dagens Anstrængelser — han har maaske jaget den hele Dag, medens Kolonnen marcherede — og sover nu i Mændenes Rum. I Beduinernes Telte er der nemlig som oftest to Rum, bestemt adskilte; det ene for Mændene, det andet for Kvinderne. Iøvrigt kan en Ægtemand ikke, uden at blive anset for blødagtig, tilbringe hele Natten ved sin Hustrus Side. Der er altsaa ikke fra den Kant nogen Hindring for de elskende. Og hvad angaar Nærværelsen af en eller flere af de tre andre Hustruer, som Loven tillader en Musselmand at have, da er det uden Eks-

empel i Ørkenen, at Kvinderne røbe hinanden. Hvis man kan tro det arabiske Ordsprog, overgaar alene Jøden Satan (*Chitann*) i Ondskab; men efter Satan kommer Muhamedanernes Kvinder.

Undertiden synes dog dette Eventyr for farligt. Kvinden lister sig da, naar hele Lejren ligger hyllet i Søvn, ud af Teltet og begiver sig til et Sted, som hun i Forvejen har betegnet for sin Elsker ved Hjælp af en af de sædvanlige Budbringere: en Neger eller en Kameldriver.

Men husk vel paa, at denne Stund er ogsaa Hævnens Time. En forsmaaet Elsker trænger ind i den tilbedtes Telt, styrter sig over hende og dræber hende ved et Pistolskud. Ved Knaldet springer alle Mand op, man løber hid og did under Raab og Skrig; men Morderen har set sit Snit til at forsvinde og kommer i Reglen godt fra det hele, thi næsten altid bliver den Forbrydelse, der er begaaet uden Vidner, ustraffet.

Alle slige Eventyr ere hyppige i Sahara, thi hvordan det gaar eller ikke gaar, Araberinderne sørge altid for at skaffe sig Elskere. Mændenes Jalusi og deres Forsigtighedsforanstaltninger opildne Kvindernes lidenskabelige Natur. Jo flere Hindringer, der opstilles, desto herligere synes Spasen dem.

Hvad Stand de saa end tilhøre, tilbringe de, naar de ere unge, deres Tid med at udklække Planer og opstille Snarer for at kunne bedrage deres Mænd. Naar de blive gamle, morer det dem at hjælpe andre.

Der eksisterer — sandt at sige — dog hæderlige Undtagelser; men de ere sjeldne.

Alle de omtalte Intriger knyttes fra første Færd ved Koblerskers Mellemkomst. Disses gyldne Tunge og deres djævelske Rænker bringe de unge Kvinder til at falde. Thi de forstaa at insinuere sig og vide altid at finde deres svage Sider, som de ønske at faa i deres Vold.

V.

Natten er svunden. Solen glider op over Horisonten. Nu er det Tid at bryde op. Dagsmarchen skal begynde. Men førend den tiltrædes, forsamles Høvdingene for at raadslaa. De bestemme sig til at udsende Spejdere henimod Fjendens Lejrplads. Disse Spejdere bevæge sig fremad med stor Forsigtighed og holde sig skjulte om Dagen for at marchere om Natten. Til sidst udsende Spejderne en Mand til Fods. — Han sniger sig frem, benyttende alle Folder i Terrainet for at forblive uopdaget — han kravler en enkelt Gang op paa en Bakke, en Klippe eller en Sandklit for at faa et Overblik. Ellers holder han sig nede i Lavningerne. Bedækket med Pjalter trænger han om Natten dristigt ind i Lejren, forvisser sig om Antallet af Heste og Folk, Telte og Geværer, lægger Mærke til, om man morer sig, eller om der hersker en trist Stemning — og trækker sig saa tilbage med Resultatet af sine Observationer.

De øvrige Spejdere vente ham paa et skjult Sted, utaalmodige efter at erfare, hvad han har set og hørt. I Forening afvente de Dagens Frembrud for at se, hvad Fjenden vil tage sig for — se, om han vil bryde Lejren af, eller blive paa samme Sted, se, om han morer sig med en glimrende Fantasia, om der løsnes Glædesskud, om der høres Glædesraab, Sang, Fløjtetoner eller andre Tegn paa, at der er kommen venligsindede Stammer til Hjælp, og at man ikke bekymrer sig om, hvad der skal ske.

Imidlertid ere de forenede Stammer avancerede i smaa Dagsmarcher, hvad der er en naturlig Følge af, at al den megen Bagage, Kvinderne og dem, der ere til Fods, skulle bringes med.

Men hvad der i Særdeleshed sinker, er, at Høvdingene ville lade dem, de agte at angribe, Tid til Overvejelse.

Det er at handle klogt, thi, hvem ved, maaske ville de modtage Fredsmæglerne og give dem rundelige Gaver: Bomulds-

tøjer, Klædninger, Geværer med fine Sølvbeslag, Ankelringe og Penge. — Hvis Sagen skulde tage den Vending, vil der ikke være langt til en fredelig Ordning.

Kolonnen har imidlertid fortsat sin Vej. De to fjendtlige Partier ere nu ikke fjernede mere end 4—5 danske Mil fra hinanden. Mon den fjendtlige Stamme vil erkende, at den ikke kan optage Kampen, eller skal det gaa løs?

Hvis Fjenden giver Afkald paa at forsvare sig, samler han sine Marabutter, medgiver dem rundelige Gaver og sender dem i Nattens Mørke til den fjendtlige Lejr. De henvende sig da til en eller anden Høvding, der overvældet af de rige Gaver, snart stiller sig velvilligt over for Fredsforslagene. Han ledsager Marabutterne til en anden Høvding, der ligeledes lader sig bevæge til at modtage de Gaver, som bydes. Begge ledsage nu Sendebudene til en tredje, og saadan bliver det ved, til alle de mægtiges Stemmer ere vundne.

»Vi ere kun komne«, sige Marabutterne, »af Kærlighed »til Gud. I vide, at vi ere Marabutter, og at vi kun ville »det gode. I bør, efter vor Mening, se at komme overens »med de Musselmænd, der have sendt os hid; dette er bedre »end at paadrage eder alle Krigens Ulykker, Død og Fattig»dom. Hvis I ville det Gode, vil Gud velsigne eder, eders »Kvinder, eders Børn, eders Hopper og Kameler; men hvis »I ville det Onde, gid Straffen herfor komme over eder. »Vi gentage det, slutter Fred, og gid Gud den almægtigste »maatte undertrykke det Onde.«

Efter nogle Vanskeligheder, der for et Syns Skyld blive gjorte, ende Høvdingene med at svare Marabutterne:

»Nu vel, vi ville slutte Fred, for Guds og eders Skyld, »men paa de og de Betingelser.«

Disse ere altid, at det Kvæg og de Kvinder, der ere røvede, skulle leveres tilbage, at der betales »Dya« for de

faldne, at der gives tilbage, hvad der er bleven stjaalet af Heste og Kvæg.

Marabutterne modtage disse Fredsbetingelser, hvis Efterlevelse de indestaa for.

Man bringer da *Sidi-Abd-Allahs* hellige Bog hid, og paa den sværge alle Høvdingene, at de ville holde Fred.

Den næste Dag vedblive de Stammer, der have bevilliget Freden, endnu at marchere, til de omtrent ere en Fjerdingvej fra Fjendens Lejr. Næppe have de slaaet Lejr, før alle Cheihkerne og Marabutterne fra den modsatte Lejr komme med den fastsatte Tribut. Høvdingene fra de to Lejre træde straks sammen, og der sværges paa ny paa *Sidi-Abd-Allahs* Bog, at der ikke mere maa finde hverken Razziaer, Tyverier eller Mord Sted mellem Stammerne, men de skulle alle være som Brødre, og deres Geværer skulde fremtidig kun knalde i Fælleskab.

Marabutterne læse derpaa Bønnen »*fatahh*«, som de slutte saaledes:

»Gid Gud velsigne eder, fordi I saaledes have stukket »det onde Sværd i Skeden, gid alt godt maa komme over »eders Slægt og alt eders«.

Derpaa besøge begge Lejres Høvdinge Marabutterne, hvem de bringe Gaver.

Nu er Freden sluttet, og de Stammer, der vare komne hid, drage igen af Sted, idet de til Afsked opføre en glimrnede Fantasia. Hestene stejle, Geværskuddene knalde, og Kvinderne udstøde Glædesskrig. — Overalt er der Glæde og Henrykkelse.

Et Dusin af de fornemste Høvdinge blive hos deres Fjender fra i Gaar for at modtage en aldeles storartet Gjæstfrihed samt rige Gaver, — hvad der gengældes ved, at nogle af Værterne indbydes til at følge med hjem til Stammerne, hvor de ville blive modtagne paa det mest udsøgte.

Disse Fredslutninger skaffe Fred i et Par Aar, saa gaar det løs igen.

Maaske var Freden ikke bleven sluttet, hvis Marabutterne ikke havde vist sig i den fjendtlige Lejr ved Nattetid. Vare de nemlig komne ved højlys Dag, vilde den menige Arabers Misundelse let have kunnet forhindre Freden. Han vilde maaske have forlangt Krig, naar han havde set Fordelingen af Gaverne.

»Vi ville slaas! har ikke den og den modtaget Klæde, »har ikke den og den faaet Penge og Juveler, hin »Bomuldstøjer, maaske endog Vaaben, og vi, hvis Brødre »faldt, hvis Hjorde bleve røvede, vi have intet faaet. — »Vi sværge ved Sidi-Abd-Allah, Krudtet skal komme til at »tale«.

Og i Sandhed, det hører ikke til Sjældenhederne, men til Dagens Orden, at Krudtet taler.

VI.

Har en Stamme, der bliver angrebet, besluttet sig til hellere at kæmpe, end at forsøge Mægling ved Marabutterne, lader den Fjenden komme en Dagsmarch nær.

Blænkere udsendes fra de to Partier; de skyde enkelte Skud og slynge hinanden Forhaanelser i Øjnene.

»I Hunde, Sønner af Hunde, i Morgen ville vi mødes, »hvis I ere Mænd.«

»O I kvindagtige Mænd, Natten bryder frem, hvorfor »fortsætte i Dag, i Morgen er der jo atter en Dag, den tilhører »eder.«

Blænkerne trække sig tilbage, Cheikherne skynde sig at ordne deres Garde paa hundrede Ryttere, og lige saa mange Infanterister til Beskyttelse af Lejren. Den næste Dag iagttager man hinanden: hvis det ene Parti bryder Lejren og læsser Teltene paa Kamelryggene, gør det andet Parti det samme; men hvis Fjenden lader Teltene blive staaende og rykker frem med sin Rytterskare, Fodfolket og Kvinderne paa Kameler — følges Eksemplet.

De to Modstanderes Ryttere ere foran; bagved dem følge Kvinderne beredte til ved deres Tilraab at ægge de kæmpende. De forsvares af Infanterister, der samtidig danne Reserven.

Kampen indledes af mindre Hobe paa 10—15 Ryttere, der holde sig ud til Siderne og søge at komme Fjenden ind i Flanken — snart ere de tæt inde paa Fjenden, snart trække de sig helt tilbage.

I Centrum holder en sluttet Masse samlet med Høvdingene i Spidsen. — Snart bliver Scenen livligere, — det begynder at gaa løs.

De unge Ryttere, de bedst beredne og tapreste, sprænge fremad, tørstige efter at se Blod og revne hen af Kampiver.

Se en af dem, ham den forreste, der har skubbet Haïken ned i Nakken, saa det nøgne afragede Hoved kommer til Syne; — hans Hest strækker ud. Bugen berører næsten Jorden, og dens lange Hale svirrer efter den i Luften.

Staaende ret op i Bøjlerne og med flagrende Kappe svinger han Geværet fremad — støder det fra sig skraat op efter — et Nu — og hans kraftige Arm har atter grebet om Fæstet.

Med flammende Øjne stirrer han fremad mod Fjenden. — Fra hans Mund med de skinnende hvide Tænder lyder Strofer af Krigssangen:

»Hvor ere I, som i Dag skulle kæmpe for Øjnene af
»eders Elskerinder.« Hvor ere I, som til eders Høv-
»dinge pleje at rose eder af eders Tapperhed? —
»I Dag skulle vi tale et Sprog, som er andet end
»Snak.«

»Hvor ere I, som tørste efter Berømmelse? Fremad!
»Fremad, I Kampens Sønner! Se I ikke hist Jødernes
»Børn! Vore Sabler skulle mætte sig i deres Blod;
»deres Kostbarheder ville vi give vore Kvinder.«.

»Fremad! I unge Folk, af Sted! Det er ikke Kuglerne
»som dræbe, men Skæbnen, kun den alene!«

Hans Raab opflamme Rytterne, de lade Hestene stejle, de kaste Geværerne op i Luften — og styrte sig fremad i Sværme.

Krudtrøgen driver foran Skaren. De bistre Ansigter forlange Blod. Hør, hvor det knalder, hør Skrigene, se, nu stejler en Hest, Rytteren falder af, han slæbes et Stykke med — saa galoperer Hesten alene frem foran den kæmpende Skare, visende Vejen til Sejr. Et Øjeblik endnu, og der kæmpes Mand mod Mand. Sablerne og Knivene blinke i Sollyset. Hist bliver en Rytter trukken af Hesten ved en af de lange Krogstokke, her faar en anden Dødsstødet og segner om med et Greb om den Dolk, der pilsnart har boret sig i ham, for lige saa hurtigt at blive trukket tilbage, vædet med hans Blod.

Det ene Parti maa vige, det trækker sig fægtende tilbage til det Sted, hvor Kvinderne holde paa Kamelerne. Fjendens Ryttere og Fodfolk forfølge dem ledsagede i Afstand af deres egne Kvinders Glædesskrig:

Ju Ju — Ju Ju — J—u Ju Ju lyder det stærkere og stærkere til dem gennem Kamptummelen.

Fra den modsatte Side høres Angstskrig — de blande sig med enkelte Kvinders foragtelige Tilraab:

»Se dog vore berømmelige Ryttere med de blanke Stigbøjler og klædte i straalende Dragter som til Bryllup. Se, hvor de flygte. De give deres Kvinder til Pris! O, I Jøder, Sønner af Jøder! Stig af Hestene, vi ville bestige dem for eder; I, som fra i Dag ikke kunne regnes blandt Mænd O, I fejge Uslinge! Forbandet være I.«

Ved saadanne Tilraab ægges de overvundne til en sidste Kraftanstrængelse. Hjulpne af Fodfolket, der har været holdt i Reserve, og som nu rykker frem og giver Ild, vinde de atter Terrain — ja de kaste maaske endog Fjenden helt

tilbage mellem hans egne Kvinder, der næppe ville undlade at forbande dem, de for kort Tid siden saa ivrigt applauderede.

Kampen holder sig hele Tiden paa det Terrain, som adskiller de to Modstanderes Kvinder. Masserne bølge her frem og tilbage i rasende Kamp. Endelig trækker det Parti sig tilbage, som har flest døde, flest Heste og Folk saarede, og som maaske har set sine tapreste Høvdinge falde. Tilbagegangen udarter snart til Flugt, trods enkelte, energiske Mænds Bønner og Trusler. — Forgæves forsøge de at samle Skarer til højre og venstre for igen at kalde Sejren hjem:

»Er der Mænd her til Stede, eller er der ikke?
»Fat eder! hvis I flygte, vil man fratage eder eders
»Kvinder, og kun Vanære vil blive tilbage for eder.
»Dø! og ingen skal sige:
»de flygtede!
»Dø! og I skulle vedblive at leve!«

En af Høvdingene kaster sig i Fortvivlelse over at være besejret ind i Haandgemænget for at finde Døden; men han holdes tilbage af de unge Mænd, der bønfalde ham om at trække sig tilbage.

»Du er vor Fader, sige de; hvad skal der blive af os, hvis vi miste dig? Nej, det er vor Pligt at dø for dig, vi ville ikke være tjente med at blive en Hjord uden Hyrde.«

Enkelte Krigere slutte sig til og forsøge at holde Stand; men ogsaa de rives med i Strømmen. — Snart ere de ved Siden af Kvinderne, og det gaar endelig op for dem, at alt er tabt. Hver enkelt søger nu at frelse det kæreste, han har, for hurtigst muligt med det at vinde Terrain bagud. Fra Tid anden gøres Front mod Fjenden, hvis han forfølger.

Sejrherrerne kunde fuldstændigt ødelægge de overvundne; men Tørsten efter Plyndring betager dem, de opløse sig i smaa Hobe og tænke blot paa Bytte: en plyndrer en Infanterist, en anden en Rytter, som han har revet af Hesten, en tredje er maaske i Lag med en Neger.

Takket være denne Uorden lykkes det de tapreste at frelse deres Kvinder, maaske ogsaa deres Telte.

Efter Plyndringen kalde Høvdingene deres Folk sammen.

»Vi have dræbt mange, vi have taget Heste, tilkæmpet »os Kvinder og gjort Geværer til Bytte, vi have forfrisket »vore Hjærter ved at vide, at mange af disse Hunde ere »gjorte forældreløse; det bedste, vi nu kunne gøre, er i Nat »at hvile ud paa det og det Sted; vore Fjender kunde gærne »overfalde os, hvis de have faaet Forstærkning.«

Man lader Byttet og Bagagen ile foran under stærk Bevogtning. De første Dage marcheres hele Dagen til Solnedgang.

I denne Art Krige har man den største Respekt for de fangne Kvinder. Mænd af lav Herkomst plyndre dem maaske for deres Kostbarheder, men Høvdingene sætte en Ære i at sende dem tilbage til Ægtemændene paa deres egne Kameler og med deres egne Juveler og Prydelser; ja de skynde sig endog ofte med at pryde og pynte dem, der til Uheld maatte være blevne udplyndrede.

I Ørkenstammernes Kamp indbyrdes gøres som Regel ingen Fanger, der skæres ingen Hoveder af, og man har en Rædsel for at lemlæste Ligene. Den der, efter at have aftaget sin Burnus, kommer frem med Geværet i Vejret skal spares. Det samme skulle Hyrderne.

Ganske anderledes forholdes derimod i Kampene mod Franskmændene, men derom skulle vi høre andet Steds.

Indbyrdes vise Araberne ikke nær den samme umenneskelige Grusomhed som over for franske Soldater. Efter Kampen lader man de saarede bjærge sig, som de kunne og man beskæftiger sig ikke med dem. Der kendes vel enkelte Eksempler paa Grusomhed, som naar en Mand i den fjendtlige Skare har genkendt en Person, der har myrdet en Broder eller Ven.

Det ligger nær at spørge, hvorfor den Stamme, der vidste, at et Angreb ventede den, ikke øjeblikkelig tog Flugten i Stedet for at afvente Kampen.

Flugt! — det er det samme som at blive forfulgt og angrebet, medens man er i Uorden paa Retraiten. Det vilde være dumt at forlade det Land, som man kender, og andet Steds maaske udsætte sig for at komme til at mangle Vand. Desuden vilde man let falde i Armene paa en anden Fjende, der sikkerlig ikke vilde lade den gode Lejlighed gaa ubenyttet hen til at gøre Bytte.

Nej, det klogeste er at vælge sit Terrain med Omhu, samle sine allierede og saaledes vente Fjenden, hvis man da ikke tror, man er stærkere og kan tage Offensiven, eller saa svag, at man maa indlede Underhandlinger.

VII.

Naar Stammerne efter Kampen komme hjem, blive de modtagne med endeløs Jubel: Kvinderne ordne deres Kameler paa Linie og lade med regelmæssige Mellemrum deres Fryderaab lyde til de unge Krigere, der til Ære for dem opføre den vildeste Fantasia.

Krudtet taler paa ny, Hestene vrinske, og de grønne eller røde Faner flagre i Vinden og skimtes i Solskinnet gennem gyldne Støvskyer.

Paa Kvindernes Ju—Ju svare Rytterne med Krigsraabene, der ledsages af Fløjtetoner. Henrykkelsen er almindelig — den er støjende, men hjertelig.

Hvor ere Farverne i dette Billede ikke glimrende. Grupperne veksle hurtigt i den flammende Luft som i en Laterna magica.

Man hilser paa hinanden, man omarmer hinanden, og man spørger ud.



Marokkanske Ryttere ordnede til Fantasia.

Alt imens beredes Maaltidet for de allierede, og Høvdingene samle den Pengesum sammen, som disse skulle have. Hver af Rytterne faar mindst ti Duros eller en Genstand af lignende Værdi. Desuden beholder han det Bytte, som han selv har kunnet gøre. Ydermere tillægges der den Rytter, der har mistet sin Hest, tre Kameler eller hundrede Duros, og endelig faa Høvdingene, hvis Indflydelse man maaske kan takke for Sejren, Penge, Telte, Vaaben, Heste og Tæpper.

Efter at have nydt den mest storartede Gæstfrihed sætte de allierede sig næste Dag i March for at naa hjem til deres egne Duare. De følges paa Vej af Høvdingene for de Stammer, de have hjulpet, og efter nogle Timers March skilles man med Forsikringer om ogsaa i Fremtiden at ville holde sammen.

Nu staar tilbage at foretage Delingen af Byttet. Det er let at forstaa, at denne let giver Anledning til Stridigheder. Til at afgøre dem har man de saakaldte *Mekadim*'*er*. De skulle sørge for at skaffe alle de Genstande til Veje, som muligen ere skaffede til Side.

Hvis en Araber er mistænkt for ulovlig at have tilvendt sig Sager, og man ikke kan finde det borteblevne hos ham, lade Mekadim'erne ham sværge sig fri ved *Sidi-ben-Abd-Allah*, der i Sahara er saa højt i Ære, at ingen vilde vove at sværge falsk ved ham, thi i saa Tilfælde vilde han sygne hen og hans Hjorde omkomme.

Førend Byttets Deling paabegyndes, udtages de tre Kameler, som forud ere blevne lovede Marabutterne, hvis Sejren blev hjembragt.

Forinden det øvrige nu bliver delt lige, udtages endnu enkelte Parter:

Den Kvinde af ædel Byrd, som først er traadt ud af sit Telt for at lykønske de hjemvendende med Fryderaab, faar til Tak een Part.

Den Rytter, der personlig har dræbt en Fjende, har Ret til dennes Hest, Vaaben, Klæder og Seletøj. »Han har jo vovet sit Liv for at tage et andet — og kun over for Gud skal han gøre Regnskab herfor.«

Den, der har givet en Trup Ryttere Levnetsmidler, faar sin Part.

Det samme gør Smeden. Han har jo ogsaa bidraget til Foretagendets Held.

Spejderne og de smukke Kvinder, som under Kampen opflammede Krigerne, faa ligeledes deres Part.

Den, der ikke selv har været med i Kampen, men som har laant en anden sin Hest, skal dele halvt med denne.

Bliver Hesten skudt, faar endog Ejeren fuld Erstatning, thi den har jo marcheret i Stammens Interesse.

Den, der har laant sit Gevær til en anden, faar en Fjerdepart af dennes Bytte.

I det fælles Bytte indgaar i Reglen alt, hvad der ikke har tilhørt den enkelte Mand, som en eller anden personlig har fældte f. Eks.: Den Hest, der er gjort til Bytte, uden at Ejermanden samtidig blev dræbt — alle Telte, Husgeraad, Hjorde m. m.





Figuig »Vestens store Oase«.

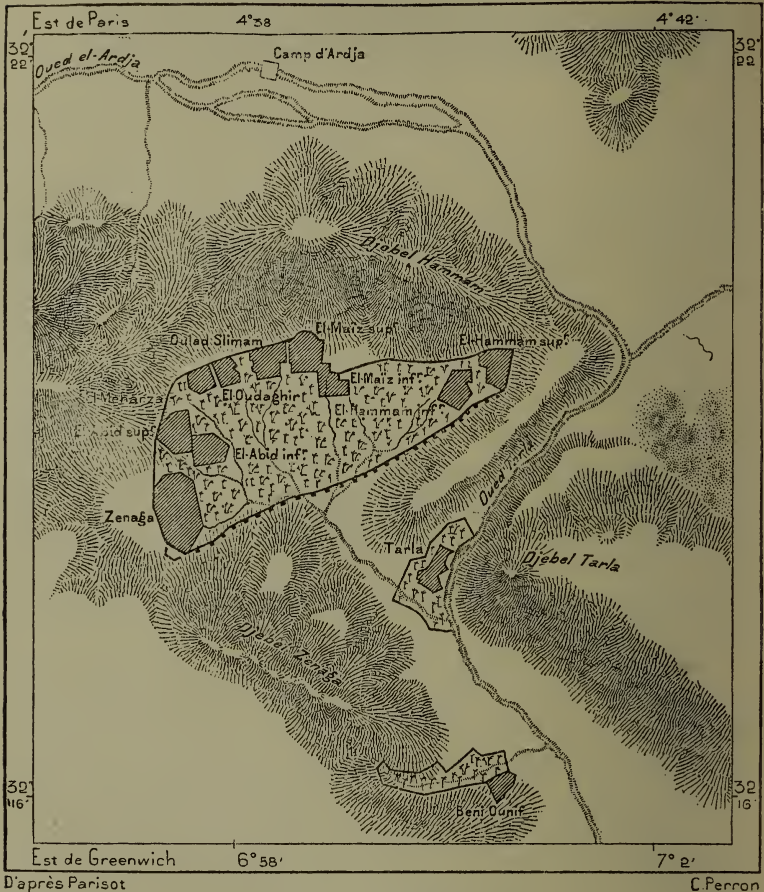
I.

Der var i lang Tid megen Tale om Oasen Figuig, som ligger paa Grænsen af Provinsen Oran og Marokko, og særlig i Frankrig har man meget levende beskæftiget sig med Spørgsmaalet om, hvorvidt man dog ikke til sidst vilde blive nødsaget til at lade de franske Tropper søge at okkupere denne Oase, der maa betragtes som et af de vigtigste Tilknytningspunkter for de oprørske Araberstammers Interesser paa den Kant.

Sultanen af Marokko er imidlertid — om end kun nominelt — Herre i Figuig, og vistnok hovedsagelig af Hensyn til de politiske Vanskeligheder, som en Okkupation vilde medføre, har man hidentil undladt at foretage en saadan.

Som det vil fremgaa af efterfølgende Beskrivelse, er selve Oasen Figuig i Sammenligning med de Ørkenstrækninger, der omgive den, kun en forholdsvis indskrænket Plet; men desuagtet er den det Centrum, om hvilket de paa Sletterne i vid Omkreds vandrende Araberstammers Interesser dreje sig. Disse Nomadestammer, som med deres talløse Hjorde af Faar, Geder og Kameler gennemstrejfe Ørkensletterne for at finde Græsgange og Vand, komme fra Tid til anden ind til Oaserne for at bortbytte deres Kvæg mod Oasens Frem-

bringelser. Det er da hovedsagelig Dadlerne, der her spille den største Rolle, idet de repræsentere Brødet i disse kornfattige Egne. Paa den anden Side ere Oasens Beboere i



Kaart over Figuig.

Almindelighed udelukkede fra Kvæg- og Kornavl i nogen tilstrækkelig Maalestok paa Grund af Oasernes ubetydelige Udstrækning, og de ere derfor nødsagede til at søge Handels-

forbindelser med Nomaderne paa Sletterne, som kunne forsyne dem med Kvæg og fra Tid til anden hente dem det nødvendige Korn langt nord paa i Kystlandet *Tell* — »*dette kedsommelige Tell*«, — eller længere mod Nordøst, hvor Agerbrug i større Maalestok er mulig. Af den her givne Antydning vil det maaske fremgaa, hvor nøje Oasernes og Sletternes Araberstammer ere knyttede til hinanden, fordi gensidig Udveksling af Varer er en Livsbetingelse. Men er et saadant Samkvem en Livsbetingelse, da vil man forstaa, med hvilken Haardnakkethed Ørkenstammerne søge at bevare det, og man vil indse Vanskeligheden for Franskmændene ved at kue en Insurrektion blandt Slettens Arabere, naar disse stedse kunne søge Tilflugt inden for Oasens Mure, uden at hine af Respekt for det fremmede Territorium kunne forfølge dem.

De Oplysninger, som man til Dato har kunnet forskaffe sig angaaende Figuig, hidrøre dels fra venligsindede Araberes Beretninger, dels fra franske Officerer, som fra de høje Bjærge, der omgive Oasen, have kortlagt og beskrevet denne. Mig bekjendt har ingen fransk Kolonne, næppe nogen fransk Officer, betraadt Oasens Grund. For nogle Aar tilbage besøgte daværende Oberstløjtnant *de Colomb* Egnen om Figuig. Det er imidlertid nu allerede en Del Aar siden, og skønt hans Beretning vel i Hovedsagen er i Overensstemmelse med Forholdene, som de nu ere, saa er der dog siden fremkommet mange nye Forhold. Det er særlig et Kaart med dertil hørende Oplysninger, som er optaget af »La mission topographique« under Kaptejn, Grev *de Castries*' Ledelse, der har været mig til Nytte ved Udarbejdelsen af denne Skitse.

II.

Figuig har altid været et første Tilflugtssted, ofte et endeligt Opholdssted for de Flygtninge, Oprørere og Deser-

tører, som have vendt Franskmændene i Algier Ryggen, paa samme Tid som franske Kolonner, der dristig have banet sig Vej gennem de snævre Bjærgpas, der føre ud til Sletten, hvorpaa Oasen ligger, af de tidligere nævnte Grunde have set sig nødsaget til at standse deres Fremmarch foran Murene, der omgive Figuig. Dette har bevirket, at de indfødte, der kun respektere den stærkeres Ret — lige som ofte Franskmændenes egne Soldater, der have været misfornøjede med at vende om — have givet Figuig et Ry for Uindtagelighed, der lige saa meget skulde have sin Grund i Indbyggernes Tapperhed som i Fortifikationens Styrke. Man vil da let forstaa, at Figuig har et Ry for Uindtagelighed, som i Hovedsagen er ufortjent, i det mindste overfor franske Modstandere.

»Skoven« Figuig, *El Ghaba* — for at bruge en af de indfødtes Betegnelser — er beliggende under c. 32° nordlig Brede og bestaar, uden Hensyn til de rundt om liggende mindre Oaser eller rettere Palmelunde, som ejes af Indvaanerne, af en i Retningen af Øst-Vest 7 Kilometre lang Slette, bedækket med Palmelunde. Oasen indeslutter otte befæstede Byer eller Landsbyer, Ksurs, af hvilke de syv danne Nordfronten, medens den ottende og største, Zenaga, ligger i Oasens vestlige Hjørne. Vestfronten er c. 3½ Kilometre lang, medens Oasen mod Øst danner en spids Vinkel, i hvilken Nord- og Sydfronten støde sammen.

Naar undtages Zenaga, er enhver af de øvrige syv Ksurs bygget om en Kilde for saaledes bedre at beskytte den kostbare Ejendom, Vandet, der i disse Egne er den største Livsbetingelse for de indfødte, som ved Hjælp deraf overrisle deres Palmelunde — men tillige Hovedaarsagen til de uophørlige Stridigheder og Kampe, som i Aarevis have været en sand Landeplage for Oasens smaa Samfund og en Hindring for en hensigtsmæssig Udnytten af Oasens frugtbare Palmelunde.

III.

Jeg skal kortelig give en Skildring af disse Kampe, som true med helt at ødelægge den saa rige Oase.

I den vestlige Del af Figuig udspringer en overordenlig righoldig Kilde, hvis Navn er *Zaddert*. Den har



Grænse mellem Ørken og Oase.

givet Anledning til de mest haardnakkede Kampe, hvilke stedse have delt Figuig i to Lejre. Denne Partitagen er mærkelig nok, eftersom de forskellige fjendtlige Landsbyer ere blandede saaledes mellem hinanden, at det skulde synes umuligt for de kæmpende at finde Rede i, hvem der er Ven eller Fjende. I alt findes der omtrent 15,000 Indvaanere indenfor Oasens Omkreds. Deraf ere imidlertid kun lidt over 3000 bevæbnede

med Geværer. Indvaanerne i Zenaga kunne stille omtrent 1600 geværbevæbnede i Marken, medens til Eksempel Ksaren El Abeid kun kan møde med c. 100. Denne sidste Ksar har da ogsaa allerede for længe siden maattet opgive Haabet om at komme i Besiddelse af *Ain* (Kilden) *Zaddert* og har givet sig Zenagaerne i Vold. Kampen om Kilden føres da nu stadig mellem Beboerne af *Zenaga* og *Udaghir*. Efter lange og blodige Stridigheder sluttede man endelig i 1877 en Overenskomst, i Følge hvilken Vandet blev fordelt mellem begge de stridende. Dette gav nu Udsigt til Fred i Figuig, som saa haardt trængte dertil. Desværre blev den ikke af lang Varighed, idet Zenagaerne ved Hjælp af en underjordisk Kanal, som de i Smug havde arbejdet paa, forsøgte at tilrane sig langt mere Vand, end der i Følge Overenskomsten virkelig tilkom dem. Udaghirne havde imidlertid været paa, deres Post og opdaget deres Naboers Snedighed. De lode sig ikke mærke med noget, men begyndte i al Stilhed at isolere Kilden ved paa tværs af deres Modstanderes underjordiske Kanal at grave en murklædt Grav, som i en Bue førtes rundt om Kilden, hvis Vand da løb ind i denne Grav og derfra til Udaghiernes Haver i Stedet for i Zenagaernes Minegang. Indbyggerne i Zenaga bleve paa denne Maade forhindrede i at benytte deres med saa stort Besvær og saa megen Snille udførte Minegang, og deres Palmer begyndte at sygne hen af Mangel paa Vand. De tabte imidlertid ikke Modet, men genoptoge Arbejdet i deres gamle Mine, som de nu førte dybere ned, saaledes at den passerede under den af Udaghierne anlagte Kontramine og naaede helt hen til Kilden. Dette Arbejde udførtes med saa stor Hastighed og i saadan Stilhed, at Udaghirne ikke anede Uraad, Morgenen efter, at Arbejdet var fuldført, rystede en voldsom Eksplosion den hele Oase. Alt, hvad der fandtes af levende i Nærheden af Kilden, dræbtes, medens en voldsom Søjle af Røg, Sten og Jord hævede sig for et Øjeblik i Vejret. Det var Zenagaerne, som triumferende atter havde banet sig Vej til Vandet, der straks strømmede ind i den af Røg opfyldte Minegang. Da Udaghirne vare komne sig af deres første Forskrækkelse,

grebe de til Vaaben tillige med deres Kampfæller. Det var imidlertid for sent. Zenagaerne bleve Sejrherrer paa Stedet, hvor de omkring Kilden opførte et lille Fort (Bordj), hvor de siden den Tid stadig holde en Vagt paa fyrretyve Mand, bevæbnede med Geværer og forsynede med Trommer for i Tilfælde af Angreb hurtigt at kunne gøre Allarm. Skønt Allarmtrommerne siden af og til have kaldt Folket til Vaaben, have Udaghirne i Hovedsagen maattet afholde sig fra Forsøg paa at sætte sig i Besiddelse af Kilden, da de ere for svage. Imidlertid afsende de hvert Aar Gesandter til Fez for at forebringe Sultanen deres Klager. Alt, hvad de have været i Stand til at opnaa, har dog kun været tomme Løfter. Sultanen af Marokko er ude af Stand til at haandhæve Retten i disse langt bortliggende Provinser, hvor derfor Anarkiet hersker i videste Forstand. Denne Kamp om Besiddelsen af Ain Zaddert i Figuig er ikke et enestaaende Eksempel paa, at Vandet i Saharas Oaser er Hovedaarsagen til de evindelige Stridigheder, som ofte ødelægge hele Samfund. Nej, det er desværre kun et Eksempel af de mange. Vandet i disse Egne repræsenterer Værdier, om hvis Størrelse man ikke let danner sig noget Begreb. Som Eksempel paa, hvorledes Araberne nu, naar de endelig have Fred, ordne Fordelingen af Vand, skal jeg her angive den Maade, paa hvilken Beboerne af Zenaga foretage Uddelingen: Den stadige Ret til at disponere over en Trediedel af Vandet i *Ain Zaddert*, to Gange om Maaneden en Time hver Dag, sælges for en Middelpris af 600 Fr. aarlig. Denne Ret til Vandet paa ovennævnte Maade kaldes *Kharraubla*. Uddelingen af Vandet giver Anledning til mange Vanskeligheder, og Reglementerne ere meget indviklede. Besidderen af den fulde Kharraubla har i Reglen Bassiner, i hvilke han opbevarer det ham tildelte Vand. Maaden at uddele paa er følgende: Paa samme Tid som Uddeleren af Vandet, *Seraifi'en*, aabner, for at Vandet kan strømme ud af Kildens Bassin, kaster han en Genstand af Form som en Krukke med en meget lille Halsaabning ned i Vandet. Naar Krukken er

fyldt med Vand og begynder at synke, er Uddelingen til Ende, og Seraifi'en lukker atter af for Vandet.

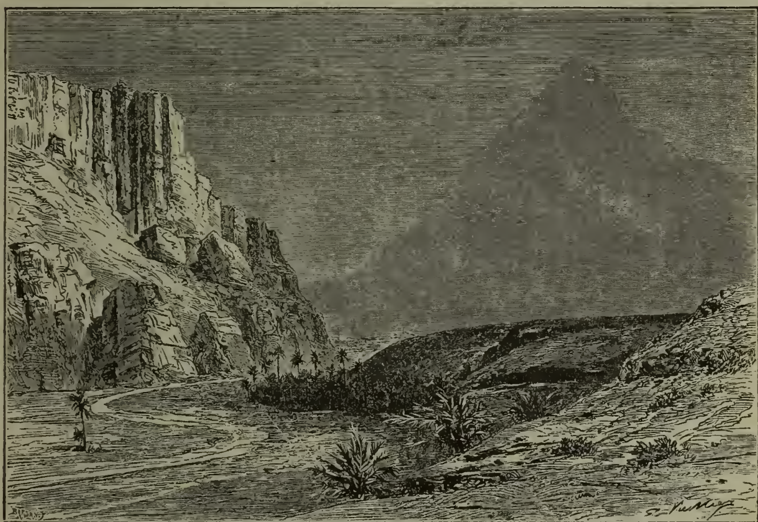
De ovenomtalte Kampe have stedse været førte med en overordentlig Haardnakkethed, en hensynsløs Grusomhed og ere i Reglen endte med den svageres fuldstændige Ruin. Zenagaerne, der nu kunne betragtes som Herrer i Figuig, have saaledes forvandlet flere af de i Omegnen liggende Ksurs til rene Grushobe, efter dels at have dræbt, dels bortjaget Indvaanerne, for derpaa at tage Palmelundene i Besiddelse.

IV.

Abd-el-Kader skyldte i sin Tid sine Værdigheder baade som kirkeligt Overhoved og som Høvding, at det lykkedes ham at samle en saa stor Skare Tilhængere om sit Banner, og i de seneste Kampe i Algier se vi ogsaa, at *Bu-Ammama* forener de ovennævnte to Egenskaber. Han hører nemlig til en Marabutfamilie, der bor i Ksaren El Hamman Fukani, i hvilken han i lang Tid har boet, og indenfor hvis Mure han altfor ofte har kunnet søge Tilflugt, naar han blev haardt trængt af de franske Kolonner.

Marabutterne i Figuig udøve som andet Steds en meget stor Indflydelse. De deltage i Reglen ikke i Kampene, hvorfor de have deres Boliger i Nærheden af Moskéerne eller paa andre hellige eller neutrale Steder. Saaledes har f. Eks. en Marabutfamilie sine Boliger tværs over Grænsen mellem de to Landsbyer El Maïz, der i Virkeligheden kun danne een Ksar. I Tilfælde af Krig — de to Ksurs toge modsat Parti i de ovenomtalte Stridigheder — lukkes en Port, og denne i Forbindelse med de ukrænkelige Marabutboliger danner da Grænsen. Vi finde overalt i Figuig, at Marabutfamiliernes Boliger lige som deres Begravelseskapeller have en særlig neutral Stilling. Hver Ksar indeslutter en Moske, som altid er bygget om Kilden. Disse Moskeer skulle være overmaade

rigt smykkede indvendig, og at dømme efter det Indtryk, deres Ydre gør paa Beskueren, der langt borte fra Bjærgene mod Nord kaster Blikket hen over Sletten, maa det sikkerlig være saa. Palmelundene tegne sig som et grønt Tæppe lagt paa den gule Sandflade. Midt op af dette Tæppe hæver sig Moskeernes Kupler, Minareter og Taarne som hvide Flader, Punkter eller Søjler paa den mørktfarvede Grund. Horisontens Bjærge paa den anden Side Oasen fortone



Fra Figuigs Omegn.

sig i det blaa som en Kantning paa dette skønne Naturtæppe, der danner en saa skærende Modsætning til, hvad man ellers er vant til at betragte, naar man fra Syd-Orans Bjærge lader Øjet vandre rundt ud over de gule, af Solen ophedede Ørkenstrækninger, hvor man forgæves spejder efter en Busk eller et Træ.

Ved Figuigs Moskeer opholde sig talrige studerende, *Tolba'er,* saavel fra selve Oasen som og fra fremmede Stammer.

De komme hid for at nyde godt af de i Løbet af Aarhundreder opsamlede Lærdomme, der udbredes og fortolkes af Marabutterne, som paa en Gang saaledes ere baade Præster og Lærere. Det er særlig Marabutterne i El Maïz, der have Ord for stor Lærdom, hvorfor ogsaa Moskeerne i denne Ksar stadig ere overfyldte med unge Arabere fra Marokko, Sahara og Algier, som langvejsfra have søgt hen imod »Vestens store Oase«, der ikke blot er et Centrum for Handel, men ogsaa for Lærdom og Opdragelse.

Omkring Moskeerne i Figuig findes som andet Steds en utrolig Mængde Gaarde med Tilbygninger og smaa fladtagede Huse, der ere klinede det ene op ad det andet og op mod Moskeerne. Set udvendig fra frembyder det Hele kun et Kaos af blændende, hvide Flader; men vover man sig ind i Forgaardene, derfra ind i de snævre Gange til højre og venstre og endelig ind i den Gaard, som danner Midtpunktet af det hele Bygningskompleks, og hvor i Reglen et Springvand plasker i Tusmørket, medens Stilheden og Mørket, der ruge oppe under Hvælvingerne og inde i Søjlegangene, stemme den besøgende til Andagt, da forbavses man over den rige Arkitektur, der netop er saa skøn ved sin Simpelhed i Formerne, hvilke stadig gaa igen og atter igen, hvad enten vi dvæle i selve Moskeen, eller vi besøge de smaa Rum, som ere gemte paa de mest afsides liggende Steder. En maurisk Bue fører os ind i Rummet til den studerende, der opmærksomt lytter til Lærerens Tale, som lyder dæmpet og højtideligt. Begge sidde paa Sivmaatter mellem beskrevne Ark og Stabler af Bøger, der ere udstyrede med rige Slyngninger og Randtegninger. Det er et tiltrækkende Billede, der mange Gange aabenbarer sig for Beskueren, inden han finder ud af denne Labyrint, som tilsyneladende gør et saa fredeligt og højtideligt Indtryk, men hvorfra i Virkeligheden Tusinder af unge Arabere ere udgaaede og skulle udgaa for at udsprede Islams Lærdomme, indgyde Hadet og prædike Kampen mod de vantro. Figuigs Moskeer ere farligere for Franskmændene end dets befæstede Mure.

V.

Man har gjort megen Blæst af Figuigs Mure og Taarne, som, hvis man kunde fæste Lid til Rygtet, skulde være et non plus ultra af indfødt Befæstningskunst. Man maa imidlerslaa meget af herpaa. Sandheden er, at selv om disse Mure have spillet en vis Rolle i de indfødtes Kampe, saa maa her som overalt i Saharas Oaser det virkelige Forsvar føres i Haverne, Palmelundene og fra de uigennemtrængelige, sammenfiltrede Hegn, men ikke fra Murene. De indfødte have ogsaa Øjet aabent for dette Forhold; de have ingenlunde opført de talrige Taarne, der hæve sig langs Murene, alene med Forsvaret for Øje. De ere meget mere simple Udkigsposter, hvorfra der i Høstens Tid holdes Øje med Frugterne i Haverne. Marodører og Tyve ere formentlig de Fjender, mod hvilke de ere byggede. Idet vi erinde, at det aktive Forsvar kun kan føres af c. 3000 med slette Geværer forsynede Arabere, kunne vi sikkert være enige med de Colomb, naar han mener, at to Batailloner evropæiske Tropper i Forbindelse med fire Kanoner i 48 Timer vilde kunne bemægtige sig den hele Oase, der i Virkeligheden ligger aldeles aaben og er fuldstændig domineret fra de omliggende Bjærge.

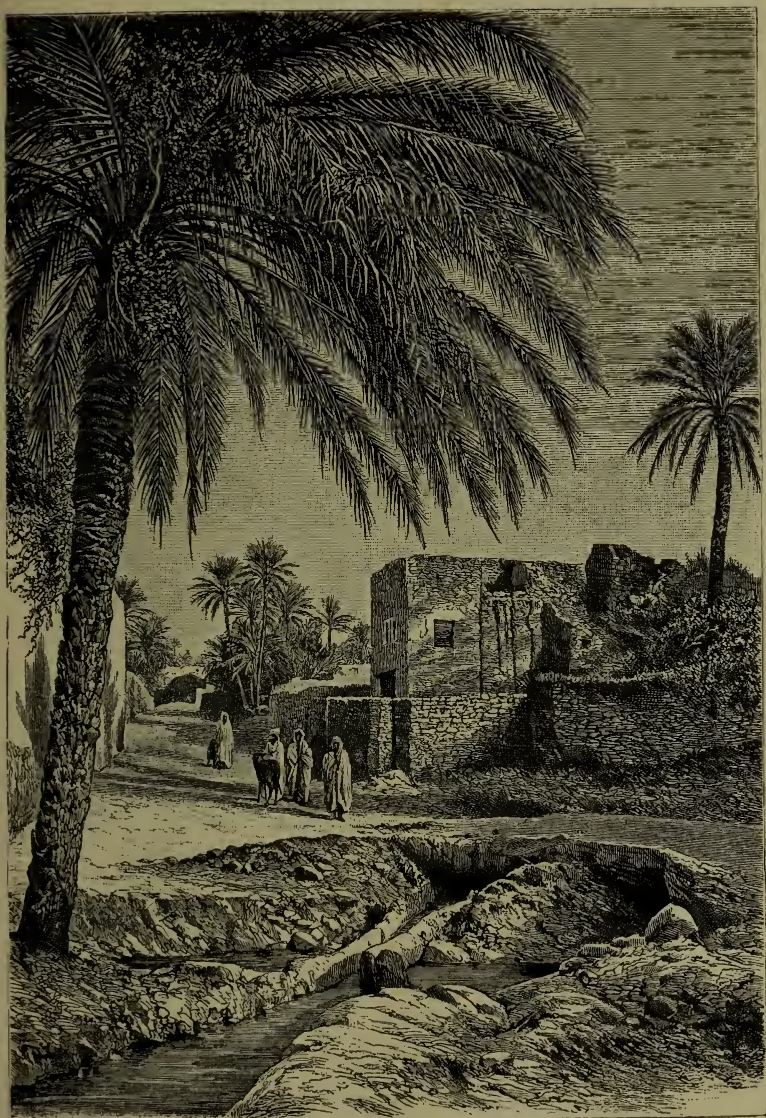
Lige saa uenige og stridbare Figuigs Beboere ere indbyrdes, naar ingen Fare truer udefra, lige saa enige ere de, naar dette sidste er Tilfældet. De vaage med den største Skinsyge over deres lille Lands Uafhængighed og ere stedse parate til at gribe til Vaaben paa det mindste Vink om Fjendens Nærværelse. De vente da ikke, til han kommer indenfor Portene, men gribe Offensiven. Da saaledes i Sommeren 1882 en lille fransk Kolonne under Kommandant *Marmets* Kommando passerede Figuig for at forfølge nogle oprørske Stammer, gjorde Beboerne af Figuig et Angreb paa den lille Styrke, der maatte trække sig nord paa.

VI.

For at Læseren kan faa et Begreb om, hvorledes Livet i en Ksar tager sig ud, hidsættes nogle Dagbogsoptegnelser fra et Ophold i en saadan:

»Vor Gum«, — hedder det et Steds i mine Optegnelser — »underrettede os om, at vi vare nær ved Ksaren, hvad der i højeste Grad forbavsede os, da vi foran os i vor Marchretning kun saa den flade, øde Ørken, hvor nogle Sandbanker hævede sig op over den ellers snorlige Horisont og var det eneste, der brød Ensformigheden. Vi vidste af Erfaring, at hvor der findes store Ophobninger af Sand-Klitter, der findes i Reglen ogsaa Vand; men det forbavsede os, at vi aldeles intet Tegn saa til menneskelige Boliger. Hvor glade bleve vi derfor ikke, da vi efter at have overskredet de første Sandbølger paa dette forøvrigt saa rolige Sandhav, der i Dag som altid udstraalede en kvælende Varmemængde, pludselig saa al den Herlighed, som vi i Uger havde marcheret for at finde.

»Ksaren laa nu for os imellem de rødlig glødende Sandmasser, og den næsten blændede vort Syn ved de rene, hvidtede Flader, der traadte saa meget skarpere frem, fordi Skyggerne, som Murene kastede paa Sandet, aftegnede sig ved en mørk, næsten uigennemtrængelig Farve. Enkelte Palmer ragede i Vejret foran Murene, men først længere til højre opdagede vi Palmelundene, der paa et Maleri ikke kunde være bedre gengivne end ved en mørk, grøn Klat, kastet hen paa den gule Bund, over hvilken Himlens dybe Blaa hvælvede sig. Vi arbejdede os nærmere gennem Sandet forbi nysgerrige Araberdrenge og Ryttere, der kom os i Møde i deres hvide Burnusser. Udefra ser man kun den lange, ikke meget høje Mur, der omgiver Ksaren, og hvori hist og her nogle Skydeskaar eller smaa Taarne ere anbragte, medens af og til et enkelt fladt Tag, en Kuppel eller Minaret fra Moskeen hæver sig op bag Overkanten af Murene. Er man derimod kommen igennem den smalle Portaabning, der



Fra en Oase.

næsten spærres af tililende Mænd med formidable spidstoppede Straahatte, halvnøgne Børn og Fruentimmer, som, hvis de ere gamle og grimme, ikke lade sig genere af vore



Ankomst til Oasen.

Blikke, men som, hvis de ere yngre og smukkere, enten fly efter at have kastet et stjaalent Blik paa de saa uvante Gæster eller ogsaa trække Slørene tæt sammen for deres med Flitterstads bedækkede Hoved, Hals og Bryst — da

faar man et ganske andet Indtryk. Det er i Begyndelsen vanskeligt at finde sig til Rette. Man spejder forgæves efter Gader, som kunne føre en videre frem. Saadanne findes ikke, hvis man da ikke vil benævne de Mellemrum mellem Hytterne, ad hvilke Færdselen sker, ved dette Navn. Vi gik paa maa og faa frem mellem lave Huse og næppe mandshøje Hytter, den ene klinet op ad den anden, kom saa ind i smaa skidne Gaardsrum, hvor Husgeraad, Høns, Børn, Geder og enkelte Steder smaa Æsler spærrede Passagen, derpaa atter ud i Smøger, gennem smaa Portc, langs korte, lave Mure, derpaa over større Aabninger, hvor en enkelt Kamel tyggede Drøv, idet den ventede paa sin Byrde, som nogle Arabere vare i Færd med at ordne — igen ind i forpestede Stræder fulde af levende Væsener af enhver Art, der smuttede ud og ind af de lave Døraabninger, gennem hvilke Røgen langsomt trækker ud fra Ildstedet, hvor Kvinderne koge Kaffen eller tilberede »Kous-Koussen« ved Dampene af kogende Vand. Disse stige op af store Krukker, anbragte paa Ilstederne, i hvis rummelige Halsaabning der er anbragt en Slags Kurv, som ligner en omvendt højpullet Straahat, hvori Maden koges. Enkelte større Huskomplekser træffe vi ogsaa. De ere udvendig kun forsynede med nogle faa Lysaabninger, da hele det huslige Liv foregaar i de Gange og Rum, som vende ud til en lille skyggefuld Gaard, der fuldstændig er skjult og indesluttet af Bygningens fire Fløje.

Den Befolkning, som man træffer paa, er langt fra udelukkende Arabere. Disse sidste have nemlig i deres Tjeneste en Del Negere og Folk af blandet Blod, som ere deres Slaver, og som forøge en Arabers Husstand til det dobbelte.

VII.

Ued-el-Ardja, »Figuigs store Flod«, beskriver en stor Bue om Oasen, idet den efterhaanden tager Navn efter de

mange Palmelunde og mindre Oaser, som ligge langs dens Løb og udelukkende skylde Floden deres Tilværelse, idet de Kilder, fra hvilke Palmelunden overrisles, udspringe i Flodsengen, der om Sommeren som oftest er tør, medens Kilderne dog give noget Vand, der paa denne Aarstid er udrikkeligt, fordi det er saltholdigt, medens dette ikke er Tilfældet om Vinteren, naar Regnen falder. En af Figuigs Rigdomskilder er netop disse Oaser, som ofte indeslutte en 6000 Palmetræer, der tilmed ere af en bebre Art end selve Figuigs. Dadlerne ere allerede modne i September Maaned, hvilket vil sige en Maaned før end i Figuig. Ialt findes der 21 større og mindre Oaser udenfor Figuig. Af disse have Zenagaerne efter aarelange barbariske Kampe bemægtiget sig de sytten. Indvaanerne i de erobrede Oaser ere nedsablede, bortjagede eller flyttede ind under Figuigs Mure, hvor de ligesom alle de Desertører og Flygtninge, som andet Steds fra strømme til, føre en elendig Tilværelse i deres til Stadighed opslaaede Telte. Disse Telte saa vel som ogsaa Beboerne af dem kaldes »*Guithana*«. Teltboerne fortjene det nødvendigste til Livets Ophold ved at forsyne Oasens Beboere med Brændsel og andet, som de kunne samle i Omegnens Bjærge. Disse Teltrækker danne lige som en Forstad om Figuig, saaledes som Araberne selv have udtrykt sig:

»Besøg Figuig med dens høje Minareter. Du vil der finde Taleb'en, der fremsiger Koranen, du vil der se Guithana'en. der omgiver den ligesom en Forstad.«

Den Elendighed, som hersker i Guithana'en, er saa meget mere at beklage, som de, der hovedsagelig ere Skyld deri: Zenagaerne, ikke en Gang ere i Stand til fuldt at udbytte de erobrede Fordele. De ere nemlig ikke talrige nok til paa en Gang at passe baade deres Palmer i Figuig og de omliggende Oaser, og de maa derfor indskrænke sig til hvert andet Aar at lade Palmelundene ligge ubenyttede.

Foruden Palmerne dyrke de indfødte nogle Figentræer og desuden de i Saharas Oaser almindelige Grøntsager, Vindruer, Meloner, Græskar osv. Dyrkningen udføres imidlertid efter en meget ringe Maalestok og altid med Hakke.

VIII.

Oasen er ligesom en Hovedstad, et Depot for de Stammer, der bo rundt om den i vid Omkreds, og som besørge Handelen med Omverdenen. Oberst de Colomb siger et Steds: »Hvis Figuig havde en Herre, gav alle disse Stammer sig hellere ham i Vold, end de renoncerede paa de Forbindelser, der for dem ere en Livsbetingelse.«

Ere Franskmændene først Herrer i Figuig, da have de den største Udsigt til at kunne holde Nomadestammerne paa Sletterne og i Bjærgene om denne Oase i Ave.

Lige som Indvaanerne af Figuig alle høre til Amurenes store Stamme, saaledes er det ogsaa Fraktioner af denne Stamme, som kampere i Omegnen rundt om Figuig. Alle disse Stammer, af hvilke flere endog ere saa stærkt knyttede til Figuig, at de der besidde Palmelunde, ere franske Undersaatter, som kun altfor længe ustraffet have kunnet trodse de franske Autoriteter. Ved at revse, ved at undertvinge og reducere Amurene, som have gjort sig skyldige i utallige Angreb paa fransk Territorium, have Franskmændene med det samme besejret den alvorligste Hindring, som fra et militært Standpunkt kunde møde deres Fremmarch mod Figuig. Amurene opslaa i Reglen deres Telte paa visse bestemte Pladser, hvor der findes Vand og Græsgange, og forblive som oftest paa disse Steder hele Aaret rundt, skønt de dog af og til, særlig i hede og tørre Somre, ere nødsagede til at foretage lange Vandringer.

I sydlig Retning træffe vi Fraktioner af de saa berygtede *Beni-Guil'er*, der blandt andet fra Tid til anden drive deres Kvæghjorde ind i Chott-Tigri paa de ved Foraarstide derværende ypperlige Græsgange.

De Colomb siger: »Anarkiet, som hersker i disse ulykkelige Egne, gør, at Tørst, Sult og det brændende Sand, kort sagt alle Ørkenens Landeplager ere mindre farlige end Nærheden af menneskelige Boliger, og Mennesket søger de største Ensomheder for at undfly Mennesket, dets dødeligste

Fjende.« Han slutter omtrent saaledes: »Har ikke Forsynet ført et civiliseret Folkefærd til dette Barbariets og Lovløshedens Land for at sætte en Grænse for disse Røverier og Ekscesser, som holde Portene lukkede for en stor ukendt Verden, og som derved ere en Hindring for ethvert Fremskridt?«





„La mission topographique“.

I.

Ubekendtskabet til de sydligste Egne af Provinsen Oran, hvor de franske Kolonner gjorde Jagt paa Insurgenterne, gjorde det overordenlig vanskeligt for de Chefer, der ledede Operationerne, at ordne og kombinere Marcherne paa en tilfredsstillende Maade. Ofte havde man, stolende paa Vejviserens Udsagn, marcheret lange Dagmarcher for at finde Vand — og saa — naar man, udpint af Tørst og Træthed, om Aftenen ankom paa det opgivne Sted, fandt man enten slet ingen Brønde eller højst utilstrækkeligt Vand; til andre Tider var man, som det senere viste sig, passeret tæt forbi saadanne Vandsteder uden at ane deres Tilstedeværelse. Alt dette havde gjort det nødvendigt at danne en »topografisk Mission« med den Opgave at kortlægge saavel den sydligste Del af de franske Besiddelser som ogsaa den nærmest Grænsen liggende Del af Kejserdømmet Marokko, paa hvis Territorium de franske Kolonner i lang Tid færdedes.

En Dag kom til Lejren ved Aïn-ben-Khelil to Officerer af den franske Generalstab. Den ene, Chefen for »La mission topographique«, var en ung Mand paa omtrent tredive



Beredne Fodfolk i Bjergene.

Aar. Han var allerede Kaptajn, bar det flotte Navn *Grev de Castries* og var en Neveu af Hertugen af Magenta; men hvad der frem for alt udmærkede ham, var hans sjældne Kundskaber, ualmindelige Dygtighed og belevne Væsen. Han talte og skrev arabisk som en indfødt, hvad der yder-mere maatte gøre ham meget skikket til at lede de topografiske Arbejder, hvor det ofte hovedsagelig kom an paa at faa ordentlig Besked af Araberne.

Ham var attacheret Løjtnant *Delcroix*, der lige var vendt hjem fra Senegal, hvor han havde været beskæftiget med Anlæget af en militær Bane. Foruden dette Personale var der stadigt til Missionen knyttet nogle Oppassere, Kokke og indfødte Ryttere, der tjente som Vejvisere. Efter i længere Tid at have ligget paa Opmaaling i Bjærgegnene omkring Figuig »Vestens store Oase«, var Missionen nu i April Maaned 1882 ankommen til Oberst de Négriers Hovedkvarter for derfra under en Bedækning, som Lejrstyrken skulde afgive, at kortlægge Egnen om Chott Tigri, hvor vort Ukendskab til Brøndenes Beliggenhed særlig i den senere Tid havde voldt mange Ubehageligheder.

Da man troede at kunne drage Nytte af mig ved Maalearbejdet, blev jeg ansat som Missionens Tegner, i hvilken Stilling jeg gjordes bereden paa en Hest med Arabersadel.

I Begyndelsen af April gjorde vi en Udflugt paa to Dage til Bjærgene sydvest for Lejren. Vi bestege i en ulidelig Varme, dog for største Delen til Hest, en Bjærgtop, hvorfra vi havde Udsigt over Ørkenen til Chott-Tigri og til Bjærgene endnu længere borte. Det beredne Fodfolk ledsagede os paa denne Bjærgbestigning — opad gik det taaleligt, da Muldyrene jo ere vante til at gaa i Bjærgene; — men nedad kneb det ganske forfærdeligt. Hvert Øjeblik

var der et Dyr, som tumlede om — men op igen gik det i en Fart.

Da vi havde foretaget vore Maalninger paa Toppen, spiste vi Frokost deroppe. — Det luftede heldigvis lidt, og Skygge fandt vi under den store Parasol, der medførtes for at beskytte dem, der arbejdede ved Instrumentet. — Intet Under, at vi i den dejlige Udsigt befandt os yderst vel. Vi glædede os alle til de kommende Dage, naar vi nu snart skulde syd paa.

Denne Gang kom vi imidlertid ikke længere bort; thi en Kurér fra Lejren beordrede os hjem, da vi skulde være til Stede ved en Revue, som Chefen for det 19. Armékorps, General *Saussier*, vilde holde paa Sletten ved Aïn-ben-Khelil.

Da den var overstaaet, satte Missionen sig den 19. April igen i Bevægelse, fulgt paa Vej af en stor Del tjenestefrie Kammerater, der med de bedste Ønsker for et godt Udbytte af vor Ekspedition tilvinkede os Farvel. Mange saa her hinanden for sidste Gang.

Foruden to Kompagnier af Fremmedlegionen, som stode under Kaptejn *Barbiers* Kommando, var der desuden medgivet os 25 Mand beredent Fodfolk under Løjtnant *Masonne*, 10 Ryttere og endelig en Del Goumiers. I alt beløb Bedækningen sig til noget over 300 Mand. Henved 200 Kameler medførte Bagage for Officererne samt Vand og Levnetsmidler for 7 Dage. Folkene selv bar Rationer for 6 Dage. Det var ikke helt ukendte Egne, som vi skulde besøge. Tvært imod havde vore Kolonner jo allerede flere Gange gjort heldige Strejftog i Chott-Tigri, dette glimrende Forraadskammer, paa hvis Græsgange Oprørerne saa ofte havde været nødsagede til at lade deres Hjorde søge Næring, fordi de ikke andet Steds fandt den. Det var nu over en Maaned siden, at Oberst de Négrier havde gjort sin sidste Razzia i Chott-Tigri, og man kunde med Grund antage, at i det mindste nogle af Araberne paa ny havde drevet deres Hjorde gennem Bjærgpasserne, og at man saaledes maatte være beredt paa Modstand og Overfald, naar man nu atter viste sig paa disse Enemærker. Oberst de Négrier havde ogsaa tænkt

at sende en langt større Bedækning med, end der i Virkeligheden kom; men General *Colonieu*, der fra Méchéria dengang ledede Operationerne, var af en anden Mening, idet han gik ud fra, at en Bedækning paa to Kompagnier maatte være tilstrækkelig til at holde Fjenden fra Livet, da Opgaven ikke var Kamp. Denne Bestemmelse havde skæbnesvangre Følger saavel for vor lille Styrke som og for Generalen selv*), der forøvrigt havde et udmærket Renommé for Dygtighed og grundigt Kendskab til de afrikanske Forhold.

Vi fulgte ikke ganske den samme Vej, som da vi i Februar Maaneds Slutning droge over Grænsen; men vi passerede den lige over for Lejren liggende Kløft — *Col de Sadana* — som førte gennem Højdedraget ud i Ørkenen. Medens Bedækningen marcherede frem i den opgivne Retning, ilede vi andre paa vore Heste og ledsagede af nogle faa indfødte Ryttere af Sted til højre og venstre for at finde passende Steder til at opstille vore Instrumenter paa, tegne Profiler af Bjærgene og kortlægge Egnen, medens de indfødte Vejvisere gav os Navnene paa Bjærgene, Defileerne og de tørre Flodsenge.

Det er allerede en Gang fortalt, at Chott-Tigri i vestlig og sydlig Retning er omgiven af Bjærge. Selv danner denne udtørrede Saltsø en umaadelig stor Fordybning i Ørkensletten, fra hvilken smaa fladtoppede Bakker, Klippepartier og enkelte Steder vidtstrakte Flyvesandsklitter hæve sig, men sjældent op over den omliggende Ørkenslettes Niveau. Søens forøvrigt temmelig skarpt tegnede Konturer brydes af og til af de tørre Flodsenge, der dels kommende fra Bjærgene mod Syd, dels fra de højere liggende Ørkenpartier munde ud i Omkredsen af Chotten, hvor de ofte danne store Bassiner, naar Regnen til enkelte Tider falder i Strømme. Aar for Aar uddybes disse Bassiner mere og mere, da de intet Afløb have, og særlig er dette Tilfældet, naar der pludselig kommer et voldsomt Skybryd, saa at Vandet ikke faar Tid

---

*) Kort efter Chott-Tigri-Affæren, hvor den topografiske Mission blev overfaldet, blev han afsat fra sin Kommando og stillet til Disposition.

til at sive bort eller fordunste. Paa et Sted, hvor mere sandede Jordlag stødte sammen med kalkholdige, saa jeg et saadant Bassin, som Vandet havde udhulet i Sandlagene paa et Fladerum af omtrent en Fjerdingvej i Firkant, saaledes at Kalkklipperne med næsten lodrette Mure hævede sig rundt om denne store Vandbeholder til en Højde over Bunden af indtil 100 Fod. Vore Vejvisere forsikrede imidlertid, at de aldrig havde set Bassinets Bund helt dækket med Vand; derimod skulde det hele Reservoir efter Sigende en Gang for mange Aar siden have været fyldt under et ualmindelig heftigt Skybrud. Skade, at disse Nedslag ere saa sjældne! Fra Bjærgene ved *Callul*, hvor vi 2den Dags Eftermiddag, den 20de, indtraf og sloge Lejr ved nogle Brønde, iagttog vi Chottens nærmeste Del, hvis store Klitpartier luede ildrødt, medens Eftermiddagssolen kastede et blaaligt Skær over det øvrige Landskab. Vi vedbleve med vore Opmaalingsarbejder, lige til Solen gik ned, og stege saa med megen Besvær ned til Lejren, hvor vi ankom, efter at der paa Vejen var skudt et Hulepindsvin, nogle Fugle og en Hare, af hvilke sidste der er mange i disse Egne. Om de første Dages Marcher har jeg forøvrigt intet særligt at berette. Medens Bedækningen fortsatte sin Vej, arbejdede vi i Terrænet ude til Siderne og traf i Reglen ikke sammen med den før ved Aftenstide, naar vi med vor lille Arabertrop silde ankom til den slagne Lejr og forefandt alt indrettet for os paa bedste Maade.

Medens Tropperne kamperede under deres »*tentes-abris*«, havde man for os rejst et stort rummeligt Telt, i hvilket vi kamperede i Forening.

II.

Efter om Natten at have kamperet midt paa Sandsletten, begav selve Opmaalingsbrigaden sig den 22de April af Sted i Retning af et temmelig fritliggende Bjærgparti — *Tendrara* —

Nord for Chotten for der at tage Stationer. Da Vejen var lang, og da man af den Grund ikke kunde tænke paa at tage Bedækningen med, hvis man, som bestemt, skulde vende tilbage om Aftenen til en Lejrplads paa Sletten ikke langt fra Chotten, besluttede Kaptajn de Castries sig til at foretage Bestigningen af Bjærgene, hvor næppe nogen Europæer før havde sat sin Fod, kun ledsaget af vor Gum, vore 10 Kavallerister og de 25 Mand beredne Infanterister af »la compagnie franche«. Der blev angivet Chefen for Bedækningen et Punkt — en lille Forhøjning paa Sletten — hvor han skulde slaa Lejr og afvente vor Tilbagekomst om Aftenen.

Afstanden til Bjærgene viste sig snart at være langt større, end den fra første Færd tog sig ud til. Først sent paa Eftermiddagen red vi ind imellem den Mængde af Smaahøjder, der omgive og lige som Forbjærge skyde sig ud fra det egenlige, store Højdeplateau, hvilket lig et kæmpemæssigt Bord — ikke uligt Tafelbjærget ved Kap det gode Haab — rager op over og øjnes i milevid Afstand fra Sletten. Efter et længere Ridt langs disse Kæder af Forbjærge, mellem hvilke talrige Stier, der slyngede sig malerisk mellem en sparsom Vegetation af Blomster og Buske, varslede om, at vi maatte træffe Vand, vare vi saa heldige at naa nogle Brønde et Par Timer før Solnedgang.

Under Marchen havde vi skudt noget Fuglevildt, blandt andet nogle Trapgæs, der paa Grund af deres Størrelse og velsmagende Kød vare os en kærkommen Forøgelse til vort Maaltid. Dette holdt vi i Hast, medens Hestene og Muldyrene bleve vandede ved Hjælp af nogle Teltlærreder, hvori Vandet østes op fra de dybe Brønde. Der var henved 20 Huller, som dog paa 3—4 nær alle vare tørre; sandsynligvis var det kun Forsøgsbrønde, i hvilke der aldrig havde været Vand. Medens Dyrene bleve vandede, strakte vi os paa Jorden, søgende lidt Skygge enten under en Busk eller ved et Klippestykke. Jeg havde netop endt mit Maaltid og var i Færd med at tænde min Cigaret, da jeg pludselig vaktes af min behagelige Ro ved Raab og Skrig, og samtidig saa jeg vore Arabere og Soldater ile hen imod Vandingsstedet.

Jeg fulgte efter og hørte nu, da jeg kom nærmere, at en Hest var faldet ned i en af Brøndene. Jeg blev hed om Ørene — sæt, at det var min. Hvad skulde jeg gøre, hvis jeg her ude i Ørkenen mistede min Hest, som tilmed i Sadeltaskerne bar en Del Optegnelser og Kort af ikke ringe Værdi for mig. Jeg sprang ind i Klyngen og banede mig Vej hen til Randen. — Det var min Hest!

Raadsnare, som Araberne ere, havde nogle af dem imidlertid allerede faaet stukket en Line ned om Maven paa Dyret, hvis Forben ikke vare langt fra Brøndens øverste Del, og da Hullets Snæverhed syntes at forhindre Hesten, der var gaaet baglængs ned, fra at glide længere ned, end den var, fattede jeg lidt Haab. Det stakkels Dyr pustede og stønnede og var øjensynlig forfærdelig bange. Vi halede i Manke, Hovedtøj, Remme og Gud ved hvad, og endelig efter en 5 Minutters Arbejde havde vi den Tilfredsstillelse at vinde Sejr. Under stor Jubel trak vi Dyret stedse højere og højere op, og da det omsider selv kunde hjælpe til med Forbenene, lykkedes det os at faa det helt op — men i hvilken Tilstand. Taarerne kom mig i Øjnene, da jeg betragtede min gode Hest, saa uhyggelig var den forrevet, skrabet og flænget, især paa Bagparten. Min Arabersaddel med de to store Bomme var meget ramponeret, og største Delen af mine Papirer, Tegninger o. s. v. laa paa Bunden af Brønden, som heldigvis var tør. Jeg skældte den Araber ud, hvem jeg havde givet Hesten at passe — saa vidt jeg erindrer — paa godt Dansk og befalede ham derpaa at begive sig ned i Brønden for at hente mine Papirer, hvad han ogsaa gjorde, idet han ved Hjælp af sine Kammerater blev firet ned og halet op igen.

Det var ikke første og blev ikke sidste Gang, at vi vare Vidne til lignende Optrin. Ofte er det Dyrene selv, der ikke kunne styre sig for Tørst, men række Hals saa længe, til de glide ned; men som oftest er Skylden Hestepassernes, som kun passe daarligt paa Dyrene, naar de selv ere tørstige. En Ulykke sker da let, især naar der er mange Huller tæt ved hinanden. Jeg var lidt i Tvivl om, hvad jeg skulde

gøre med Hesten, men nogle af vore Goumiers kom mig til Hjælp; ved at overhælde den med Vand og gnide den fik de den i forholdsvis kort Tid restitueret saa vidt, at jeg atter kunde bestige den, og skønt Dyret af og til haltede, især naar det gik stejlt ned ad Bakke, lykkedes det mig dog nogenlunde at holde Trop.

Solen stod allerede saa lavt, at vi ikke turde forsøge paa at naa selve Tendrara, der endnu var ikke saa kort borte. De Castries nøjedes da med at bestige et af de højeste foran liggende Punkter. Herfra laa Ørkenen med Chotten i Baggrunden for os mod Syd, medens man yderst ude i Horisonten kunde skimte Faletts, Bu-Arfas og Deflas Toppe. I nordlig Retning glimtede Solstraalerne paa de ravnsorte Klippevægge og legede Tagfat i de mange Dalstrøg og Snævringer.

III.

Medens jeg var i Gang med at tegne Profiler af Bjærgene, ivrigt raadspørgende en af vore Vejvisere for at erfare Navnene paa Toppene og Ryggene, gav Manden sig pludselig til at stirre ud paa Sletten i een bestemt Retning, og til sidst raabte han: »Ja, der er Arabere i Chotten!« Jeg rettede Kikkerten i den angivne Retning, thi med det blotte Øje kunde jeg intet se, og nu opdagede jeg en svag Røg, som hævede sig lige i Vejret. — Han havde Ret. — Fjenden maatte være der. I Hast sendte jeg Melding om vor Opdagelse til Kaptajn de Castries, som havde taget Station noget længere tilbage. Selv begyndte jeg Nedstigningen med en Del af vore Folk og naaede netop med største Besvær ned paa Sletten i det Øjeblik, da Solen forsvandt bag Horisonten. Forude kunde jeg akkurat skelne Kaptajnens Eskorte, som nu var i March i Retning af det Punkt, hvor vi efter Bestemmelsen skulde samles med Fodfolket, der havde Ordre til at tænde store Baal til vor Vejledning, hvis vi bleve borte

efter Solnedgang. Min Hest begyndte at halte, og den Araber, der bar et Instrument, der var betroet mig, kunde næsten ikke længer slæbe sig frem. Vi tabte derfor stadig Terræn, og da Mørket hurtig faldt paa, kunde vi snart



Paa Opmaaling i Chott-Tigri (efter Skitse af Forf.).

hverken se det ene eller det andet. Under disse Omstændigheder vidste jeg ikke bedre end at sende et Par Arabere, som vare hos mig, af Sted med Ordre til at opsøge Kaptajnen for at bede ham afvente min Ankomst. Jeg havde i

Hast orienteret mig ved Hjælp af Stjernerne, da Solen gik ned, og kunde saaledes opgive Araberne, i hvad Retning jeg havde set Kavalkaden forsvinde. De galoperede af Sted, og jeg blev ene tilbage i Mørket med min Instrumentbærer, en ung, kraftig Araber, der var fulgt med fra en af Garnisonsbyerne nord paa.

Da Theodoliten ikke taalte at blive rystet paa Hesteryg, var han stedse til Fods, og eftersom han havde marcheret over 7 Mil den Dag og samtidig holdt Trop med Rytterne, var det intet Under, at hans Kræfter næsten vare udtømte. Jeg havde Medlidenhed med ham — for øvrigt forstaar en Araber næppe denne Følelse — maaske frygtede jeg ogsaa for, at Instrumentet skulde gaa tabt, kort sagt, jeg steg af Hesten, som jeg lod ham sætte sig op paa, tog selv Instrumentet paa Nakken, Tøjlen i Haanden og vandrede nu fremad saa hurtig, som det var mig muligt at faa Dyret af Sted. At jeg selv tog Tøjlen, var begrundet i en vis Frygt for, at min Araber skulde smøre Haser og lade mig i Stikken, hvis der kom noget paa.

Saaledes vandrede vi i lang Tid, idet jeg af og til bukkede mig for at lede efter Fodtrin i Sandet, der kunde sige mig, om jeg var paa rigtig Vej. Det blev mørkere og mørkere, saa jeg til sidst ikke kunde skelne det ringeste, kun mit Retningspunkt — Stjernerne — lyste for mig. De udsendte Arabere kom ikke tilbage, og heller ikke øjnedes noget Baal. Stilheden var trykkende. Min Araber sagde ikke et Ord, og kun Hestens Pusten eller Lyden, naar af og til Hovene stødte mod en Sten, afbrød Stilheden. Jeg havde den største Lyst til at raabe eller affyre min Pistol for at kalde paa mine Kammerater; men Frygten for at røbe vor isolerede Stilling over for de fjendtlige Arabere, som vi vidste vare paa Sletten, forbød mig det. Jeg begyndte at føle mig noget uhyggeligt til Mode, skønt jeg af og til forsøgte paa at opmuntre Araberen, der sad og krøb sammen paa Hesten. Men i Tilfælde af Angreb vare vi heller ikke meget værd; thi Araberen havde intet andet Vaaben end en Kniv, og jeg havde kun min Pistol og en lille Sabel. Der-

til kom endnu, at Instrumentet var det bedste af de to, vi havde ved Missionen, saa Ansvaret for at bevare det end mere tyngede paa mig.

Vi havde marcheret saaledes i lang Tid. Stadig den samme aandeløse Stilhed rundt om os, og stadig intet Tegn til, at vi vare i Nærheden af Lejren; da naaede pludseligt en Lyd, som kom bag fra, vore Øren. Det lød som Hovslag, der kom nærmere og nærmere. Var det Ven eller Fjende? Vi standsede, Lyden blev tydeligere, skønt vi ingen Ting kunde se. Efter et Par Minutters Forløb kunde vi dog bag os lidt til venstre skelne nogle mørke Skikkelser, som kom travende. Min Hest hævede Hovedet, pustede et Par Gange ud af Næseborerne og skulde formodenlig til at vrinske, da min Araber pilsnart bøjede sig forover og med den højre Haands Pege- og Tommelfinger klemte Dyrets Næseborer til. Dette frelste os fra at blive opdagede. De mørke Skikkelser krydsede vor Vej under temmelig højrøstet Tale, hvoraf det efter min Ledsagers Udsagn fremgik, at det var fjendtlige Spejdere Vi vare saa stille som Mus, indtil vi ikke længere kunde høre dem, og satte os saa igen i March. Atter forløb der en lang Tid, og jeg havde allerede næsten besluttet mig til at overnatte, hvor vi vare, for saa næste Morgen at søge efter Lejren, da jeg hørte en svag Fløjten. Jeg spændte Hanen paa Pistolen og gik nogle Skridt frem for at faa Klarhed over, hvad det var.

»Qui vive!« raabte jeg ind i Mørket.

»La mission!« lød Svaret.

Det var Kaptajn de Castries Ryttere, som vi endelig traf. De havde ikke kunnet opdage Spor af Fodfolkslejren paa det opgivne Sted. Derimod havde udsendte Patrouiller berettet, at Fjenden var i Nærheden — hvor stærk vidstes ikke — og Kaptajnen havde derfor besluttet at afvente Morgenens Frembrud saa skjult som muligt for ej at udsætte sig for at blive massakreret med sin lille Styrke. Man modtog mig med aabne Arme, thi man havde allerede næsten opgivet mig, da det er en altfor bekendt Sag, at den, der i disse Egne bliver tilbage, i Reglen er fortabt. De Arabere,

som jeg havde udsendt, vare først for nogle Minutter siden stødte til Missionen efter først at have tabt Retning og Spor.

Vi havde jo ventet at komme til Lejren om Aftenen, og dels af den Grund, dels for at gøre vore Heste saa bevægelige som vel muligt, have vi næsten slet ingen Levnetsmidler taget med, og mange af os havde intet Overtøj; jeg red i en hvid, ulden Skjorte og et Par hvide Benklæder, baade Kaptajnen og Løjtnant Delcroix vare ikke meget bedre stillede, og Ild turde vi ikke tænde for ikke at blive opdagede. Saa lagde vi os da Side om Side med vore Heste, sov lidt ind, men vaagnede snart igen, stive af Nattekulden. En Sergent af det beredne Fodfolk, som laa tæt ved mig, vendte sig hen imod mig og gav mig det halve af en Beskøjt, som han endnu havde tilovers. Jeg bød ham en Cigaret, og vi samtalede sagte en Stund, idet vi af og til morede os med at kærtegne et lille Gazellekid, som han havde fanget. Stakkels Fyr! Tre Dage senere var han ikke mere. Forunderlig nok ramte den samme Skæbne de fleste af den lille Skare, som denne Nat var forsamlet her paa Sletten. Naar undtages de to Officerer, Forfatteren af disse Linier og endnu et Par Soldater, fandt alle de øvrige Hædersdøden i den kommende Kamp.

Ved Daggry stege vi paa ny i Sadlen, urolige over, hvad der var blevet af Fodfolkskolonnen. Efter en Times March opdagede vi endelig denne. Jeg havde foreløbig ombyttet min Hest med en af Arabernes og fulgte nu Officererne, der galoperede af Sted for at faa at vide, hvad Grunden var til, at Fodfolket ikke var mødt paa det opgivne Sted den foregaaende Aften. Chefen for Bedækningen kom os i Møde, omfavnede Kaptajn de Castries, idet han udtrykte den mest uskrømtede Glæde over at se os frelste. En tung Sten var aabenbart lettet fra hans Hjerte. Thi paa ham maatte Ansvaret have hvilet, hvis der var tilstødt os noget Uheld. Han havde forvekslet den opgivne lille Bakke med en anden, som laa cirka 1½ Mil derfra, hvilket var let forstaaeligt, da man ikke havde kunnet opgive ham den Afstand, han havde at marchere, og da desuden det flade, ens-

formige Terræn ingen Orienteringspunkter frembød. I Lejren havde man ventet os den hele Nat og tændt store Blus for at vejlede os, og da de fra Lejren udsendte Patrouiller ogsaa havde opdaget Fjendens Tilstedeværelse, havde man næret en dødelig Angst for, at vi vare blevne overrumplede.

Saa snart vore respektive Afdelinger mødtes, blev der gjort Holdt, og vi indtoge i Hast et Maaltid, hilste hjærteligt paa Venner og bekendte og fortsatte saa vor Vej ned mod Chott Tigri i sydlig Retning, idet vi som sædvanlig arbejdede ved vore Instrumenter.

IV.

Hen paa Eftermiddagen marcherede vi ind i Chotten langs et udmærket smukt Dalparti med lave Klipper paa begge Sider og glædede os allerede til at komme lidt tidligt i Lejr, da der fra Avantgarden indløb Melding om, at den var stødt paa nogle forladte Telte, og at fjendtlige Arabere vare paa Flugt med nogle Hjorde. Skønt vor Opgave jo ikke var Kamp, mente dog Kaptajn de Castries ikke, at han kunde lade Lejligheden gaa bort til at gøre en god Fangst, og vi gik derfor frem paa Forfølgning med Avantgarden — vor Gum, de 25 beredne Infanterister og de 10 Ryttere.

En lignende Scene, som da vi hist ovre foran Bu-Arfa gjorde den sidste, store Razzia, gentog sig nu her i formindsket Maalestok. Vi forfulgte og indhentede Fjenden, hvorefter vi i Løbet af nogle Timer fratog ham 2—3000 Faar og tresindstyve smaa Æsler, som vi førte tilbage til Lejrpladsen, hvor der fandtes en Brønd imellem sivbevoksede Klitter, blandt hvilke et Vandløb var i Færd med at danne sig, sivende frem gennem Sandet. Nogle Arabere vare faldne, uden at vi selv havde mistet en eneste Mand, og nogle enkelte havde vi taget til Fange, deriblandt

en ubevæbnet Hyrdedreng, som jeg indhentede. Da jeg kom ham paa Siden, og han mærkede, at der ikke var Tale om at undvige, stod han ganske stille, idet han frygtsomt skelede til min blanke Sabel. Han havde et saa fintformet, klogt og smukt Ansigt, at jeg straks blev ganske indtagen i ham. Navnlig vare hans Øjne usædvanlig smukke, og i hans Blik var der et forunderlig bestikkende Udtryk af Melankoli og Klogskab. Medens han gik ved Siden af min Hest, vendte han sig i Begyndelsen af og til om og stirrede ud i den Retning, hvor hans Stamme var forsvunden — saa saa han op paa mig og omkring sig, — men kun for at opdage, at der ikke var Tale om Flugt, thi derefter gik han ganske rolig, kun at han veg langt til Side, hver Gang vi kom forbi en af vore Soldater. Jeg syntes saa godt om ham, at jeg gerne havde ladet ham løbe, hvis det havde staaet til mig. Efter en Stunds Forløb kunde jeg se, at han begyndte at blive træt; jeg gav ham derfor lidt Vand. Aldeles forbavset stirrede han paa mig, drak Vandet og tøflede videre. Jeg nærer heller ikke den mindste Tvivl om, at min Venlighed ikke vilde have forhindret ham i at dræbe mig, hvis han havde kunnet se sit Snit. Barmhjertighed, Medlidenhed og alle den Slags Følelser tyder en Araber som Fejghed, og det har vistnok været ham ubegribeligt, hvorfor jeg ikke straks huggede ham ned, saaledes som han vilde have gjort, hvis Forholdet havde været omvendt, og jeg i hans Sted.

Denne lille Razzia gav os en Del at tænke paa og var naturligvis Anledning til megen Munterhed. Soldaterne satte sig op paa Krydset af de bitte smaa Muldyr, der ikke vare større, end af Rytternes Ben bogstavelig talt slæbte i Sandet, og prikkede dem paa Bagparten med Viskestokkene for at faa dem fremad. Hjordene bleve drevne sammen i en stor Klynge, Poster udsattes, og jeg afgav min Fange til Vagten, hvorefter jeg søgte lidt Hvile, til Dinéen — en ganske fortræffelig Lammesteg — var færdig. Klokken var 5, da vi sloge Lejr, og Fodfolket havde da marcheret 50 Kilometre, eller over 6 Mil uden Vand og uden et eneste længere Hvil.

Efter Middagsbordet slentrede jeg som altid, naar jeg havde lidt Tid tilovers, rundt i Lejrens Omkreds. Paa disse Smaaudflugter plejede jeg at samle en Del Planter og Blomster, naar der ellers var nogle at finde. Hjemkommen i Lejren ordnede og indpakkede jeg dem, medens vore Arabere opgav mig Planternes arabiske Navne. Efterhaanden havde jeg saaledes faaet en meget værdifuld Samling, som her i Chott Tigri fik en betydelig Forøgelse, men desværre gik den senere tabt. Jeg havde taget Araberdrengen med mig, dels for at han skulde hjælpe mig med at samle Planter, dels for ved Hjælp af ham at faa en Slags Kontrol paa de Navne paa Terraingenstande, som vore Vejvisere havde givet. Vi bestege en af de højeste Klitter tæt udenfor Lejren, hvor der var bleven udstillet en Skildvagt. Til venstre for os — mod Vest — laa Lejrpladsen paa en lille, grønlig Plet mellem hushøje Klitrygge, der løbende i Retning Nord og Syd dannede et umaadeligt Bølgehav af Flyvesand. Et enkelt Sted ragede en lille Klippeblok op af Havet, slikket og afrundet af Sandflugten, naar denne i Sommermaanederne sættes i ustandselig Bevægelse af den hede Siroccovind, som paa denne Tid af Aaret stryger hen over Syd-Algiers Ørkener. Hist oppe mellem Klitternes gule Skrænter var Faareflokken drevet sammen, bevogtet af en tæt Kreds af Skildvagter. I sydlig Retning afløstes efterhaanden Klitpartiets lyse Flade af mørkere Sletter, hvor den dalende Sols Straaler kastede lange Skygger hen over Landskabet fra de mange spredte Klippeblokke og Bakker, der i Aftenbelysningen toge sig ud som vældige Bavtastene og Stenmonumenter. Allerlængst borte og svømmende i Horisonten skelnede vi en Række Bjærgtoppe, der fortsættende sig mod Vest og Øst dannede den skønneste Kantning om hele dette vidunderlig tiltalende Naturtæppe. — Jeg tog mit Kort til Hjælp, og pegende paa de forskellige Toppe nævnede jeg Navnene, idet jeg med Villie ombyttede nogle enkelte af dem, jeg var sikker paa at kende, for at faa at vide, baade om Drengen vilde, og om han kunde give mig nogen Oplysning. Jeg opfordrede ham altsaa til at sige mig Navnene.

Længe forholdt han sig tavs, men endelig, efter at jeg flere Gange og i en aldeles gal Orden spørgende havde nævnet en Række af Toppe, gav han sig til at le af min Uvidenhed, og hans Tungebaand var løst. Nu begyndte han ret med Lyst at forklare og udvikle, men da jeg ulykkeligvis ikke forstod ret meget Arabisk, kunde jeg snart ikke følge ham. Saa tegnede vi Prikker i Sandet, som forestillede snart Bjærge snart Defiléer, og skønt jeg ofte ikke vidste, om det var en Bjærgtop eller et Defilé, som han gav mig Navnet paa, kom jeg dog snart under Vejr med, at Rækkefølgen, i hvilken han nævnede Terraingenstandene, var rigtig. Jeg maatte højlig forbavses over denne Drengs Opvakthed. Ikke alene i disse Egne, men langt ud over, hvad vi kunde øjne fra vort Standpunkt, ja langt nord paa forbi vor Lejr ved Aïn-ben-Khelil var han vel underrettet om hver eneste Kildes og hver eneste Klippetops Navn. Jeg kunde mærke, at en ligefrem Undervisning maatte ligge til Grund for hans Viden, thi ofte kendte han Navne uden ret at kunne forklare Beliggenheden.

Solen var imidlertid lige ved at gaa ned. Medens jeg i min Tegnebog skyndsomt skitserede, hvad jeg saa, havde Araberdrengen fjærnet sig et Par Skridt. Han knælede ned med Ryggen mod Solen, altsaa Ansigtet vendt imod Østen, og medens han gentagne Gange bøjede sit Hoved ned mod Sandet, som han kyssede, mumlede han sine Bønner, idet han stirrede frem for sig med dette forunderlige, melankolske Blik, som alle Arabere have, og hvori man forgæves søger at læse, om de ere tilfredse eller bedrøvede. Jeg har saa ofte set dette Udtryk — denne Given sig hen i Skæbnen — det er altid det samme, enten Araberen gaar i Kampen med Udsigt til Bytte, eller han staar overfor de truende Geværmundinger for i næste Øjeblik at blive skudt.

Da Solen var gaaet ned, blev jeg endnu siddende lidt med Drengen ved min Side og stirrede ud i Halvmørket. Det begyndte at blive koldt. Vinden susede i de høje Siv, som omgav os. Sandet begyndte at rasle, naar Vind-

pustene tiltog. Jeg ønskede derfor Skildvagten »*bonne garde*«, tog Araberdrengen med mig og vandrede ned i Lejren, hvor jeg indhyllede mig i mit Tæppe og sov ind foran Vagtilden.

V.

Den næste Morgen — den 24de April — var en af de skønneste, jeg har oplevet i disse Egne. Dugperlerne hang i Buskene og Sivene, og Smaafuglene sang i det sparsomme Krat, medens 2 store, smukke Trapgæs badede sig i Morgensolen og i Vandet af den begyndende Flod. Alt var saa friskt og oplivende, som jeg ikke længe havde følt det. Det var et af disse korte Foraarspust, som bringe Minderne om Hjemmets friske, grønne Foraar til at staa lyslevende for en. Det blev imidlertid snart varmt. Duggen fordampede, og der lagde sig for en kort Tid et let Taageslør over Sletterne, hvor Vegetationen stadig blev livligere, efter som vi kom længere frem. Vi befandt os midt i Chotten, hvor Sandhøje vekslede med blomstersmykkede Flader, paa hvilke Stierne, som Faarede havde traadt paa deres Vej, slyngede sig hen mellem de yppigste, tropiske Planter, blandt hvilke kæmpestore Asparges tiltrak sig vor særlige Opmærksomhed og vare Genstand for flittig Indsamling. Vand traf vi ikke den hele Dag, skønt vi ofte fristedes til at tro, at vi vare nær ved de dejligste, smaa Indsøer, naar de store, blanke Flader, hvor Salpeteret ligger og glimrer, som var det Solstraalerne, der legede paa Vand, fik os til at tro, at det virkelig var et Vandspejl, vi saa. Om Aftenen naaede vi endelig nogle Brønde, som dog næsten vare tømte. Arabernes Hjorde havde vistnok samme Dag været der, derom vidnede noksom de talløse Fodtrin i Sandet.

VI.

Natten mellem den 24.—25. April hændte der forskellige Ting, som maatte gøre det klart for os, at Fjenden holdt Øje med og udspionerede os. Hele Natten igennem, med Mellemrum faldt der Skud, og Kuglerne sloge flere Gange hvinende ned i Lejrfirkanten uden dog at gøre anden Skade end at saare en Kamel. Vi vare saa vante til disse Allarmeringer, som i Begyndelsen af Kampagnen havde foraarsaget megen Uro, at vi nu ikke brød os videre derom og forbleve i vore Telte, som det i saadanne Tilfælde var forbudt at forlade uden Ordre. Kun den saakaldte Piketdeling traadte i Gevær. Havde det Hele indskrænket sig hertil, var det ikke Umagen værd at omtale det, men samme Nat blev der i et Telt stjaalet 4 Geværer, skønt Soldaterne sov med dem ved Siden, og i et andet forsvandt en Mængde Patroner.

Det var os alle uforklarligt, hvorledes et saadant Tyveri kunde finde Sted, thi ikke blot foran selve Lejrfronten stod der Skildvagt ved Skildvagt, men Feltvagterne »*les petites-postes*« med deres Skildvagter omgave yderligere Lejren i nogle hundrede Alens Afstand. Til Trods for Arabernes Dristighed og Øvelse i at snige sig ind mellem Posterne, og trods det Held, som de flere Gange havde haft med at overrumple og skære Halsen over paa Skildvagter, kunde man dog ikke godt antage, at et saadant Tyveri i et Telt skulde være begaaet af en, der kom udefra. Der stod da ingen anden Forklaring tilbage, end at nogle af vore egne Arabere — eller rettere sagt skjulte Spioner blandt vore Kameldrivere — havde gjort det, og der blev derfor straks ved Morgenens Frembrud holdt Mandtal over dem. Der manglede ikke nogen, ejheller fandtes Geværerne. Maaske har vedkommende ved Aftenstid set Lejlighed til at blande sig imellem vore Kameldrivere, da de dreve deres Dyr, som havde græsset udenfor Lejren, ind i denne, og derefter om Natten stjaalet Geværerne og Patronerne, hvorpaa han er sluppen uset bort.

Selv i Lejren ved Aïn-ben-Khélil vare vi flere Gange blevne narrede paa den Maade, hvad man vanskelig kunde værge sig for, da baade vore Goumiers og Kameldrivere, »Sokrars« jo ingen særlig Uniform have, der skelner dem fra Fjenden, og en dristig Spion kan saaledes nok for en kortere Tid opholde sig i Lejren uden at blive opdaget. En Gang senere skete det, at en Spion, der med uhørt Frækhed ved højlys Dag havde blandet sig mellem vore Arabere, da de kom hjem fra Recognoscering, om Aftenen stjal en udmærket kostbar Officershest, som han lydløst førte ud af Lejren og besteg i samme Øjeblik, han blev opdaget, for derefter pilsnart at forsvinde i Mørket, medens Skuddene fra flere Skildvagter peb ham om Ørerne. En anden Nat viste der sig pludselig en Araber, som i flyvende Galop foer ind imellem vore Skildvagter, idet han holdt en Seddel i Vejret, som han svingede under Raabet »Karta! Karta!«. Soldaten, der raabte ham an, og som ogsaa burde have skudt, da han ikke standsede, blev forbløffet og lod ham passere i den Tro, at det var en af vore egne Folk, som kom med en vigtig Melding. Da Araberen først var kommen ind i Lejren, red han rolig omkring uden at blive forulæmpet af nogen, efter som man antog ham for en »Goumier«, hvorefter han igen i strygende Karriere forsvandt i Mørket. Han var saa fornuftig at ride ud af den modsatte Side, ad hvilken han var kommen, idet han rolig nærmede sig en Skildvagt bagfra. — Denne raabte ham an, men Araberen raabte atter »Karta! Karta!«. Skildvagterne havde altid Ordre til at skyde enhver Araber, der ved Nattetid gik ud af Lejren, naar han da ikke viste sig at være i Besiddelse af en Passerseddel, undertegnet af Chefen for Kolonnen. Om dette har den dristige Spejder sandsynligvis i Forvejen været underrettet. Hans List lykkedes fuldstændigt; efter at have set, hvad han ønskede, slap han væk, thi inden Skildvagten havde hidkaldt Chefen for Vagten, var han borte. En Kugle sendtes efter ham, men uden at ramme.

Jeg kunde anføre mange flere lignende Tilfælde, i hvilke Posterne overrumpledes — paa et Sted fandtes Skildvagten

saaledes fire Nætter i Træk død med overskaaren Strube, — men jeg vil indskrænke mig til at fortælle, at en gammel, hæderlig Soldat, der af Kammeraterne var set drikke sin Kaffe, lige før Trompeterne blæste til Opbrud, denne Morgen sporløst forsvandt, uden at vi senere hørte noget som helst til ham. Da Apellen holdtes forinden Afmarchen, var han borte, og skønt han var bleven set nogle Minuter i Forvejen, og der blev søgt overalt, var han ikke til at finde. Var han maaske druknet i et af Vandhullerne, eller var han bleven opsnappet af fjendtlige Marodører? Vi fik det aldrig at vide. »Det er første Gang, han har manglet ved Apellen,« sagde hans Rodekammerat. »Saa er han væk,« sagde Sergenten og slettede resolut hans Navn i sin Lommebog. Og dermed var den Historie ude, ingen tænkte mere paa ham, og vi satte os i March.

VII

Om Aftenen kom vi til Brøndene ved Temaïd-ben-Salem, der ligge i den sydøstlige Del af Chotten. Vi vare nu paa Vejen hjemad, idet vi havde beskrevet en stor Bue gennem Chotten, som vi næste Dag skulde komme ud af. Henad Aften gjorde »Missionen« en Udflugt til et Klippeparti, der laa omtrent en Fjerdingvej fra Lejren, og hvorfra vi havde en udmærket Udsigt til de mod Chottens sydøstlige Hjørne stødende Bjærge, blandt hvilke Djebel *Deflas* mægtige Top majestætisk rejste sig ved Siden af et Bjærgdefilé, som vi i Følge den udgivne Dagsbefaling skulde passere paa Hjemvejen næste Morgen. Vi saa ikke det mindste Spor af Fjenden, trods det, at vi recognoscerede det nærmeste Terrain med vore beredne Infanterister og det fjærnere med vore Kikkerter. Hjemkomne i Lejren fortalte man os, at de i andre Retninger udsendte Rytterpatrouiller heller intet havde opdaget. Det laa da nær at antage, at Fjenden efter den

Revselse, vi havde givet ham for to Dage siden, var forsvunden for en Tid. Det skulde imidlertid snart vise sig, at Sagen forholdt sig helt anderledes.

Næsten hver Dag afgik Kurerer til Lejren ved Aïn-ben-Khélil med Rapport om, hvor vi vare, og hvad vi havde foretaget. Da der om Natten skulde afgaa en saadan, var jeg beskæftiget med tegne og skrive. Jeg sad uden for Teltet og arbejdede, medens Officererne efter endt Maaltid muntert passiarede tæt ved. Skønt der egentlig ikke passerede noget særlig mærkværdigt den Aften, saa har dog den hele Scene prentet sig dybt i min Erindring, netop fordi den dannede en saa skærende Modsætning til, hvad der paafulgte den næste Morgen. Jeg hørte dem samtale om, hvorledes de nu vilde indrette sig, naar vi kom tilbage til Hovedkvarteret, jeg hørte Vittigheder regne ned under munter Latter. Der blev fortalt Historier saavel fra tidligere Kampagner her i Afrika som og fra Krigen 1870. Saa talte man om Paris og Livet der, som en og anden nok kunde have Lyst til snart igen at se, og saa klinkede de med Tinbægrene, og Oppasserne skænkede paa ny en sparsomt afmaalt »Ration«. Medens de sade der, fæstede jeg paa Papiret denne lille Scene.

Det blev meget sent, inden jeg kom til Ro. Jeg var overordentlig træt og gav derfor Ordre til, at man ikke maatte vække mig før nogle Minuter, forinden jeg skulde stige i Sadlen. Jeg sov saa fast, at jeg ikke en Gang hørte Geværskud, som henad Morgenstunden faldt fra tre forskellige Skildvagter, der samtidigt opdagede en hvid Burnus, der sneg sig ind mod Lejren i ikke 100 Alens Afstand. En dyb Flodseng havde beskyttet Spionen og tilladt ham at nærme sig saa langt uden at blive opdaget tidligere. Nu tog han ilsomt Flugten.

VIII.

For længe siden havde baade Reveillen og Signalet til Opbrud lydt, da jeg søvndrukken rejste mig fra mit Leje og steg i Sadlen. Man havde ladet mig sove saa længe som mulig og endog slaaet Teltet ned over mig, uden at jeg derved var bleven vækket. Da jeg sad i Sadlen, saa jeg endnu nogle af Officererne og Folkene staa og varme sig omkring et Baal, idet de rakte deres Skaale hen imod en af Kokkene, der i største Hast uddelte »*le rabiau*«, hvorved den afrikanske Soldat betegner det Kvantum af Levnetsmidler og Drikkevarer, som bliver tilovers, naar den fastsatte Ration er uddelt. Saa hørte jeg Kokken raabe: »*maintenant il n'y a plus de rabiau*«, og Sværmen spredte sig, idet hver søgte ind i sit Geled, hvor Korporalen holdt Appellen.

Derpaa klang Signalerne »*sac au dos*« og »*en avant*«. Kamelerne og Faarene brægede, og Førerne kommanderede: March.

Ved et saadant Opbrud er der altid et Øjebliks forfærdelig Støj og Larm, forinden man er kommen i March. Senere gaar det roligt og tavst. Naar man først har fundet sig til Rette paa sin Plads i Kolonnen, følger man roligt Trop.

Kaptajn Barbier havde ladet Reveillen blæse Kl. $4^1/_2$, Signalet til at belæsse Kamelerne Kl. 5, og Klokken var nu $5^1/_2$, da vi satte os i March. Vi red foran Kolonnen med vore Arabere. Straks efter at være brudt op fra Bivuaken skulde Kolonnen passere en lille Kløft, derpaa var det Bestemmelsen at følge den venstre Bred af en tør Flodseng, der tog Retningen mod det ovenfor omtalte Defilé, som skulde føre os til det nærmeste Vandsted, *Fortassa cherguia*. Da vi efter Passagen af Kløften igen red op ad den modstaaende Skrænt, fandt vi et Par Arabersandaler og saa Fodtrin i Sandet, som fortalte, at her havde der været en Spejder. — Han havde aabenbart tabt sin Fodbeklædning, idet han skyndsomt var flygtet. Vi rede videre og havde

snart glemt denne Hændelse, medens der samtaledes om de Stationer, der skulde vælges for vor Opmaaling, da en af vore Goumiers i syd-vestlig Retning øjnede en Røgsøjle, der antydede Fjendens Tilstedeværelse. Snart efter opdagede vi oppe fra en lille Høj nogle hvide Punkter ude i Horisonten, der sade som fastnaglede paa Ryggen af Smaabakkerne; det var Arabernes Burnusser, der lyste i Morgensolen.

Medens vi oppe fra Højen i vore Kikkerter undersøgte Terrainet for at komme til Klarhed om, hvorvidt det var nogen større Styrke, vi havde for os, havde Fodfolket og Konvojen passeret Kløften og beredte sig til at marchere mod Bjærgpasset; men da man vilde undgaa ethvert nok saa lille Angreb i det for os ufordelagtige Terrain, blev det besluttet, at vi i Stedet for at gaa i Retning af *Fortasse* skulde marchere mod *Callul*, hvor vi allerede en Gang havde været, og som laa for os i nord-østlig Retning.

Denne Bestemmelse skulde frelse en stor Del af os, thi som det snart viste sig, vare Fjendens Dispositioner trufne paa en saadan Maade, at hvis vi havde vovet os ind i Defiléet, var sikkerligt ikke en eneste Sjæl kommen levende derfra, saa meget mere som Passet dannede en Tragt, fra hvilken alle Udgange vare vel bevogtede. Paa hver af Siderne, bag hvert Klippestykke, hver Ryg var der Sværme af Fodfolk skjulte, og bag det Klipreparti, som vi den foregaaende Aften havde besteget, og som fuldstændigt laa i Flanken paa vor Marchroute mod Fortassa, holdt omtrent Halvdelen af Fjendens Kavalleri, medens den anden Halvdel viste sig at lure paa os bag Klitterne i mere veslig Retning. Vare vi derfor gaaede i enhver anden Retning, end den, vi sloge ind paa, vilde vi upaatvivlelig være gaaede i Fælden.

Uden forøvrigt at tage videre Hensyn til Tilstedeværelsen af — som man mente — nogle faa Arabere fortsattes nu Marchen i nord-østlig Retning (senere skulde vi gaa lige i Øst). Det gik hen ad en Lavning i Terrainet, der til højre for Kolonnen var omgivet af de allerede oftere omtalte flade Bakker og smaa Klipper, medens man til venstre havde et bølgeformet, noget fladere Terrain, der dog ypperlig skjulte

den fremstormende Fjende. Vi havde ingen Anelse om den Fare, der svævede over vore Hoveder, og Opmaalingsarbejderne paabegyndtes derfor i Ro og Mag. Af og til rettede vi Kikkerterne mod Fjenden, men saa da kun nogle mindre Rytterafdelinger, som holdt sig i ærbødig Afstand, og da de igen forsvandt, tænkte vi, at der muligvis ikke var flere.

Imidlertid havde Araberne, da de saa, at vi forandrede Marchretningen, kastet sig paa Forfølgelse, og denne udførte de saa udmærket skjult og hurtigt, at vistnok ingen Styrke er bleven mere forbavset end vor, da den kort efter blev overfaldet af deres Masser. Vor Marchorden var følgende:

Avant-Garden dannedes af en Del af vor Gum. — Derpaa fulgte Konvojen, som trods sin Størrelse maatte nøjes med kun en Deling Fodfolk, der tilmed marcherede paa et Geled paa hver af dens Sider. Konvojen bestod af de tagne Faar, Kamelerne med Levnetsmidler, Vand og Officerernes Bagage; endvidere de Muldyr, der bar Reserveammunitionen, og de, der vare bestemte til at bære syge.

Omtrent 300 Alen bag Konvojen marcherede et Kompagni i Dobbeltlinie. Endelig dannede Løjtnant Masonne med sine 25 Mand *(la section franche)* den yderste Arrieregarde nærmest Fjenden.

Jeg havde været beskæftiget ved et af Instrumenterne tæt ved den Vej, som Konvojen marcherede ad, og var netop i Begreb med at give Instrumentbæreren sin Byrde tilbage, da jeg saa Kaptajn *de Castries* komme farende fra Siden af, hvor han ligeledes havde været beskæftiget, og idet han lod Hesten strække ud alt, hvad den kunde, raabte han: »*Barbier, nous sommes poursuivis!*« Samtidig hørte jeg Geværskud ved Arrieregarden, gav min Araber Ordre til at begive sig ind i Konvoj-Karreen og begav mig selv bag efter Kaptajn de Castries til Arrieregarden for at tilbyde min Tjeneste. Vi vare just i et overordentlig ugunsigt Terrain — den ene Række Sandklitter fulgte paa den anden i det uendelige. Det galdt derfor om hurtigst muligt at komme ud af dette vanskelige Terrain og naa den nærmeste c. 600 Fod højc Bakke, som laa c. $^3/_4$ danske Mil foran os.

Kaptajn *Barbier* gav Ordre til at paaskynde Marchen med Konvojen, hvad der kun med største Vanskelighed lod sig gøre over de 12—15 Fod høje Klitter.

Under de forfærdeligste Hyl ligesom voksede de fjendtlige Masser frem af Sandet. Medens Rytteri og Fodfolk i



De første Ryttere suse ind paa os.
Efter en Skitse af Forfatteren.

Forening nærmede sig Arrieregarden under en stedse voksende Ild, galoperede nu de to fjendtlige Ryttermasser, som hidtil havde været skjulte, den ene bag Klitterne, under Skydning frem paa begge vore Flanker, øjensynlig for at naa Bakken førend vi. Têten og Queuen af vor marcherende Kolonne

vare godt beskyttede. Flankerne vare derimod næsten ubeskyttede, saa at Fjenden samtidig med, at han aabnede et frygteligt Angreb paa Arrieregarden, nærmede sig lige til Konvojens Sider. Fjendens store Overmagt — der var efter hans senere Opgivelser 5—6000 Mand Fodfolk og over 2000 Ryttere — truede med at knuse os.

Jeg havde, som fortalt, begivet mig paa Vej til Arrieregarden. Alt var der i et forfærdeligt pêle-mêle. Krudtrøgen forhindrede i at se, og Hylene, som Fjenden udstødte, i at høre. Kuglerne hvinede os om Ørerne, idet de hvislende sloge ned i Sandet.

Kaptajn Barbier, der saa mig sidde til Hest endnu, skønt alle beredne vare beordrede til at sidde af — hvilket jeg ikke havde hørt — raabte imod mig:

»Sid af for Fanden.«

Han kunde have sparet sig dette, thi i samme Nu ramte en Kugle Hesten. Den løb et Par Skridt og faldt om. — Jeg havde lige laant den om Morgenen, da min egen var bleven halt.

Medens jeg nu hastigt søgte at udtage mine Patroner af Sadeltaskerne, var jeg selv midt inde i Kampen.

Under det derved opstaaende voldsomme Haandgemæng, hvor Bajonetterne og Kolberne anvendtes mod Fjendens Køller og Knive, saa jeg ikke meget af, hvad der passerede rundt om mig. Hvor længe denne Nærkamp varede, er jeg ikke i Stand til at afgøre, jeg antager nogle Minuter, skæbnesvangre Øjeblikke for Løjtnant Masonne og hans tapre, lille Skare, der forgæves søgte at holde Fjenden fra Livet. Jeg hørte hans Stemme — for sidste Gang — idet han opmuntrede sine Folk, og derpaa faldt han tillige med hele sin lille Helteskare, kun to undslap.

Jeg fik fat i et Gevær og deltog i nogen Tid i Skydningen. Det Kompagni, der marcherede bag ved Konvojen, havde sendt en Deling under Sekondløjtnant *Mesnil* til Arrieregardens Hjælp, og jeg befandt mig snart i den mest levende Kamp sammen med denne Deling og Resterne af det beredne Fodfolk. Kaptajn *de Castries* var imidlertid

kommen til Stede og ledede nu, da Løjtnant Mesnil snart blev saaret, Arrieregardens Bevægelser.

Under stadig Kamp maatte vi gaa tilbage, medens Konvojen fjærnede sig mere og mere fra os, da Nærkampen forhindrede os i at rive os løs. Vore saarede bleve straks plyndrede og derpaa dræbte. Da raabte Kaptajn de Castries, der saa de saaredes store Vaande: »*Sauvez vos camarades blessés, et puis en retraite mes enfants!*«

Aldrig har jeg hørt en Kommando blive udtalt med større Fasthed — den maatte lystres, gjaldt det end Livet — og aldrig har jeg set en Ordre blive hurtigere og mere resolut udført. Endnu var der nogle enkelte af det beredne Fodfolks Muldyr tilbage. Paa disse lagdes de enkelte saarede, der kunde reddes, og saa gik det tilbage i Trav, medens en Kammerat løb ved Siden og holdt fast paa den saarede, og andre holdt Fjenden fra Livet med deres Bajonetter eller Skud. Men de fjendtlige Sværme forøgedes stadigt. Echelonvis gik Fodfolket tilbage under de føleligste Tab. Et fornyet, voldsomt Angreb af Fjenden kastede os lige ind paa Konvojen. I Galop susede de fjendtlige Ryttere tæt ind paa Kolonnen, afskøde deres Geværer og vare med det samme forsvundne bag Bakkekammen for at lade. Samtidigt angreb Arabernes Fodfolk fra de kun omtrent 100 Alen fjærne Bakkekamme med den mest levende Ild, der gjorde sin dødbringende Virkning baade blandt Mennesker og Dyr.

Kaptajn Barbier, der havde beordret Fremrykningen imod Bakkekammen, blev under disse Omstændigheder bange for, at Kolonnen under Marchen skulde opløses, og lod derfor, under et voldsomt Stormløb, blæse »Holdt«. Dette var hans sidste Disposition. Han faldt og med ham mange andre, der befandt sig i Queuen af Kolonnen. Alle Officererne ved vor Bedækning vare paa dette Tidspunkt *hors de combat*, og Kolonnen befandt sig netop i en Situation, der krævede de overordnedes hele Herredømme over Folkene.

Kaptajn *de Castries*, som hidtil havde kæmpet med Arrieregarden, tog Kommandoen over Karreen, medens Løjtnant Delcroix gik frem med Avantgarden for at naa Bakken

før Fjenden. Under Raabet: »*A moi, la Légion! Vive la France!*« svingede han sin Sabel, Hornblæserne blæste: »Til Angreb«, og frem op ad Bakken stormede Têten af Karreen i Forbindelse med Avantgarden, modtaget saa at sige fra alle Sider af Fjendens Ild. Det var nemlig lykkedes Araberne at komme os i Forkøbet.

Jeg befandt mig endnu i Queuen af Kolonnen, da jeg saa nogle faa Ryttere dristigt galopere op ad Skraaningerne, efterfulgte af Løjtnant *Delcroix*, der red i Spidsen for sine Legionærer. Rytterne naaede Toppen af Bakken omtrent et Minut førend de efterfølgende Legionærer og modtoges af den mest levende Ild. Jeg saa enkelte af dem falde, men de øvrige holdt tappert Stand, idet de brugte deres Karabiner fra Hestene. Den Chasseur, som havde været første Mand der oppe, og som, mærkværdigt nok, kom uskadt derfra, var en degraderet Underofficer, en af disse vilde Gutter, der først i Farens Øjeblik ere i deres rette Element, og som da blive til sande Helteskikkelser, medens de rolige Forhold ikke kunne tæmme deres indisciplinære Tilbøjeligheder. Til Løn for hans Tapperhed ved denne Lejlighed gav man ham senere hans Distinktioner igen. Medens Avantgarden saaledes gjorde sin Pligt og satte sig fast paa Toppen af Bakken, kæmpede vi stadigt ved Arrieregarden Mand mod Mand, eller rettere een mod tyve, idet vi søgte at følge efter Têten, der nu dristigt banede sig Vej fremad. Kaptajn Barbier havde, som sagt, kort før han blev dødelig saaret, ladet blæse »Holdt!«, da det saa ud til, at alt skulde opløses under Fremrykningen til Højdeplateauet.

I Queuen, hvorfra Signalet udgik, standsede man ogsaa virkelig, Têten kunde imidlertid intet høre og fortsatte Fremrykningen. Følgen var, at Situationen betydelig forværredes, idet Midten af Kolonnen, hvor Konvojen befandt sig, blev blottet mere og mere for Fjenden, jo mere Têten og Queuen fjernede sig fra hinanden. Uvilkaarlig satte Queuen sig derfor straks i Bevægelse igen, dreven tilbage af de fjendtlige Sværme. Da jeg saa den Fare, der truede Konvojen, hvor vore Instrumenter, Bagage, Kort o. s. v. be-

fandt sig, søgte jeg at bane mig Vej ind i den for om mulig at frelse vore uerstattelige Arbejder. Medens jeg ilede fremad, hørte jeg Raabene »*Kebir*, *Kebir*!« lyde rundt om mig fra de tililende Fjender, og da jeg saa til Siden, fik jeg Øje paa Kaptajn *Barbier*, der saaret slæbte sig frem imod Bakken. Fjenderne havde opdaget ham og søgte nu at bryde Rækkerne for at styrte sig over ham i større Antal. De vedblev med at raabe det ovenfor omtalte, arabiske Ord, der betyder: stor, og derpaa er gaaet over til at betyde: en Høvding. Vi sluttede os tæt sammen om vor saarede Chef, men i det samme blev han atter truffet af en Kugle og segnede døende om under Raabet: »*A moi, mes enfants — sauvez votre capitaine.*« Et Øjeblik holdt vi Stand, men Araberne trængte ind i vore Rækker, afskøde deres Geværer i Ansigtet paa vore Folk eller saarede dem med deres Knive og Knortekæppe, og for ikke at blive helt omringede trak vi os under stadigt Haandgemæng tilbage, idet en Soldat, det var den afdødes Oppasser, med rørende Opofrelse og Hengivenhed slæbte den faldne Kaptajns Lig med, indtil han selv blev saaret, saa han maatte lade sin Byrde fare. Vi vare atter retirerede et Stykke Vej, og jeg erindrer, at jeg paa dette Tidspunkt saa et Glimt af den Araberdreng, jeg havde taget til Fange nogle Dage i Forvejen, men som naturligvis nu fandt sig foranlediget til at forsvinde. Da kom Fureren ved Barbiers Kompagni til Stede og meddelte os, at Kaptajnen paa sig bar hele Kompagniets Lønning, som skulde have været udbetalt den samme Dag. Vi gjorde derfor et Forsøg paa igen at bane os Vej hen til den faldne. Med stor Anstrængelse lykkedes det os ogsaa; men da vi kom derhen, fandt vi kun et nøgent, forfærdelig lemlæstet Lig. De Par Minutter, som vare forløbne, siden vi forlod det, havde de gridske og barbariske Fjender benyttet godt.

Skønt vi indtil dette Øjeblik havde holdt os saa nogenlunde samlede, var det dog ikke mulig at redde Konvojen, da Driverne, der vare uden Vaaben, nu flygtede, medens Kamelerne brøde ud af Karreen netop i Retning af Fjenden og derved lettede denne hans fornemste Opgave — at gøre

Bytte. De fjendtlige Ryttere brøde helt ind i Karreen, Arrieregarden var afskaaren, og alt var i den frygteligste Uorden; de fleste Soldater havde kastet Tornystrene, mange af de saarede ogsaa deres Geværer.

Jeg var imidlertid optaget af at redde vort Instrument, som Araberen — nu, da alt opløste sig i Flugt, og det gjaldt om at redde sig hurtigst mulig op paa Bakken — havde kastet fra sig, medens han selv løb raadvild om imellem de flygtende Kameler, der joges af Fjenden. Jeg fik fat i ham og tvang ham til at tage Instrumentet med, hvorefter vi i Løb fulgte den vigende Skare op paa Bakken, som holdtes besat af *Delcroix*, der havde indrettet sig paa bedste Maade til Forsvar og Optagelse af Arrieregardens og Karreens Mandskab. Et Held var det, at Konvojen blev taget i dette Øjeblik, thi Fjenden var saa levende beskæftiget med lige for Næsen af os at bortføre og redde sit Bytte, at han ikke gjorde noget alvorligt Angreb paa den Styrke, der et Øjeblik var fuldstændig afskaaret. Den fik saaledes Tid til at undslippe.

Der indtraadte nu en Standsning i Kampen, idet Fjenden trak sig tilbage for at bringe den tagne Konvoj i Sikkerhed, forinden han fornyede Angrebet. Det var et sørgeligt Syn, man havde oppe fra Bakketoppen. Vore udmattede, saarede og døende Soldater dannede Forgrunden, og længere borte paa Sletten. mellem Klitterne, ordnede og bortførte Fjenden et rigt Bytte af alle vore Levnetsmidler, Telte, de fleste af den topografiske Missions Arbejder, samt vor Vandforsyning. Saarede Heste og Muldyr stode hist og her; de led i Taushed. Øverst paa Toppen holdt Officererne, der igen havde faaet fat i deres Heste — de samlede de smaa Troppe, som vedbleve at komme.

Jeg saa en Klynge saarede komme slæbende — Sekondløjtnant *Mesnil* var mellem dem — han havde to Skudsaar i den ene Skulder. Jeg tog mit Halstørklæde af og bandt hans Arm op.

Saa fik jeg fat i min halte Hest, som var undgaaet

Fjendens Kugler. Jeg overlod den til en saaret, der farvede Sadlen rød.

Vor Situation var imidlertid daarlig: Vi befandt os 15 danske Mil fra Aïn-ben-Khelil uden Levnetsmidler og Vand, uden tilstrækkelig Ammunition og uden Midler til at redde alle vore saarede, og vi kunde vente et fornyet frygteligt Angreb, naar Fjenden havde ordnet Tilbagetoget med vor Konvoj. Der var intet Øjeblik at spilde, og de to Officerer udfoldede en utrættelig Iver for at iværksætte et ordnet Tilbagetog. — Efterhaanden lykkedes det at gøre Soldaterne mere rolige. De saarede, som havde kunnet slæbe sig med hertil, eller som man havde hjulpet af Sted, anbragtes paa de faa disponible Muldyr, skønt ogsaa flere af dem vare saarede. De paa Sletten liggende haardt saarede maatte vi derimod overlade til deres Skæbne, og derved blev vort Tilbagetog saa sørgeligt; thi paa den mest oprørende Maade lemlæstede Araberne dem, inden de gave dem Dødsstødet.

En Korporal blev i Begyndelsen af Kampen dødelig saaret Han fik kun Tid til at udstøde et Skrig, inden han faldt om paa Sandet for ikke mere at rejse sig. Araberne ilede øjeblikkelig til, berøvede ham hans Klæder og afskar en Finger for at borttage en Ring, hvorpaa de med deres Knive bibragte ham Lemlæstelser, der ikke taale Beskrivelse. En anden Korporal faldt efterat have udstaaet flere Minutters forfærdelige Pinsler. Han kæmpede i Arrieregarden og blev saaret af en Kugle, som knuste hans venstre Ben i det Øjeblik, da Fjenden bemægtigede sig Konvojen. Han segnede om, en Araber kastede sig over ham, gjorde ham bevidstløs ved at give ham et Par Slag af sin Matrakke i Hovedet og begyndte derpaa, idet han formodenlig antog ham for død, at løsne hans Livgehæng og trække Blusen af ham. Imidlertid kom den stakkels Fyr atter til sig selv, og ved at se, at Araberen er i Færd med at afklæde ham fuldstændigt, begynder han at skrige: »*Macach*« (Nej, lad være). Til Svar jager Araberen to Gange sin Kniv i Armen paa ham, formodenlig for ikke at ødelægge Dragten ved at stikke ham i Livet. Korporalen samler alle sine Kræfter og

gør Modstand — en Soldat, der selv saaret laa tæt ved og senere blev opsamlet, fortalte disse Begivenheder — men Araberen giver ham nu et Par Knivstik i Brystet, og den ulykkelige, der ser Øjeblikket nærme sig, da hans Fjende vil skære Halsen over paa ham, gør ikke mere nogen Modstand. Efter at have berøvet ham alt fjernede Araberen sig og lod ham ligge ganske nøgen, idet han endnu til Afsked gav ham et Knivstik i Hovedet.

Ogsaa nogle af de saarede, som vi fik opsamlede, bar de forfærdeligste Lemlæstelser til Skue. En Soldat levede endnu efter Fægtningen i 3 Timer med eet Saar i Maven, to Knivstik i Hovedet, eet i det højre Øre og tre i Brystet. Han sad paa den ene Side af et Muldyr, medens en anden Soldat var bunden fast til Bærestolen paa den anden Side. Denne sidste havde et Sabelhug i Underlivet, og Hovedet var halvt kløvet. De to Stakler segnede til sidst omtrent samtidigt døde ned ad Muldyret og reddede ved deres Død to andre saarede, som derved kunde medtages.

XIV.

Det fortsatte Tilbagetog lededes af Kaptajn, Grev *de Castries*, saaledes at den endnu kampberedte Styrke formerede en Karré, inde i hvilken Ammunitionskolonnen og vore saarede marcherede. Klokken var c. $8^3/_4$, da vi i den fuldstændigste Orden iværksatte Tilbagetoget fra Bakken i Retning af *Callul*. Solen brændte varmt; ved hvert Skridt sank Foden ned i det løse Sand, og hvert Øjeblik kunde vi vente, at et eller andet af Muldyrene vilde styrte, og dermed tillige to menneskelige Væsner blive overgivne til den sikre Død. Men endda maatte vi prise os lykkelige over, at ikke alle vore Muldyr, der befandt sig sammen med Kamelerne i Karreen, vare blevne tagne, thi i saa Tilfælde vilde næppe mange af vore 30 saarede være blevne reddede.

Marchen gik over meget besværligt Terrain, bestaaende af høje Sandbanker med Lavninger, og kun med stor Anstrengelse og ved Kammeraters Opofrelser slæbte vi alt med. Trods det overordenlig uheldige Terrain og trods den næsten uudholdelige Varme gik dog Marchen hurtigt, thi som bekendt marcherer man hurtigere med Fjenden i Hælene, end under andre Forhold. Enhver var optaget af Øjeblikkets Alvor, og i Karreen marcherede næsten hver eneste en med en syg eller saaret Kammerat under Armen, og ikke et Ord, ikke en Mumlen hørtes fra Folkenes Rækker. Vi havde ikke flere Levnetsmidler, snart heller ikke mere Vand, thi den Smule, der endnu var at finde i Feltflaskerne, blev uddelt til de saarede, der uden at vaande sig anspændte alle deres Kræfter for at følge med, medens Frygten ved Tanken om at blive ladt tilbage stod at læse i deres af Angst og Smerte fordrejede Træk.

Fjenden havde nu ordnet Tilbagetoget med sit Bytte, og en større Styrke Rytteri beredte sig paa ny til at angribe. Vi vare imidlertid forberedte. Løjtnant *Delcroix* kommanderede Avantgarden, medens man overdrog mig med nogle Frivillige at dække vor venstre Flanke. Queuen og højre Flanke holdt Kaptajn *de Castries* selv Øje med, og vore faa Ryttere og Goumiers sværmede om Karreen i alle Retninger for at holde enkelte fjendtlige Ryttere borte. Som sagt, det var kun Fjendens Rytteri, der forfulgte, hans Fodfolk var formodenlig ikke mere i Stand dertil. Med Flankedækningerne toge vi efterhaanden Stillinger paa de Bakker og Smaaklipper, som laa til Siden af Marchruten, og forhindrede paa denne Maade Fjenden i at komme Karreen paa nært Hold.

Fra hver Sandbanke kunde vi være sikre paa at høre Kuglerne hvine os om Ørene, men Folkene passede udmærket paa. Kom der Angreb af større Sværme — og dem kom der mange af — sluttede vi os sammen, gave Ild og fortsatte saa Vejen, til et nyt Angreb fulgte. Men disse Angreb vare langtfra saa energiske og hurtige som tidligere paa Dagen, og kun denne Omstændighed tør der tilskrives,

at vi ikke bleve overmandede. Fjenden var øjensynlig selv bleven træt, maaske kunde han ogsaa indse, at han ikke mere vilde kunne gøre os nogen alvorlig Skade, og henimod Kl. 1 ophørte Forfølgelsen fuldstændigt. Men da Spændingen, som fulgte med Bevidstheden om, at vi hvert Øjeblik kunde blive overraskede, derved tillige ophørte, var ogsaa manges Kraft brudt.

Saasnart vi kunde antage, at Fjenden ikke mere vilde angribe, gjorde vi Holdt og talte i Hast vort Tab. Der manglede 49 Mand, som vi kunde anse for døde, og af saarede havde vi 30. Dertil kom endnu alle de udmattede Soldater, som i Tilfælde af Angreb ikke vilde kunne gøre Fyldest. I alt var over Halvdelen ukampdygtig. Der var ingen Læge medgivet Ekspeditionen, og vi havde snart ikke mere Vand til at lindre de saaredes Kvaler med. Det maa derfor næsten kaldes et Vidunder, at vi, da vi om Aftenen Kl. 8 efter c. 8 Mils March ankom til *Callul* paa Vejen til Aïn-ben-Khelil, ikke havde mistet flere end fire af vore medførte saarede, hvis Lig vi dækkede med Sand.

Jeg havde intet faaet at drikke eller spise siden den foregaaende Dags Aften, thi om Morgenen kom jeg for sent op til at deltage i Kaffen, som man derfor hældte paa min Feltflaske, men denne var fastgjort til Sadlen og gik saaledes tabt, desuden var jeg ikke mere vant til at marchere, fordi jeg stadigt havde redet, saa jeg var lidt ilde faren, men heldigvis fandtes der Vand ved Callul, og dette i Forbindelse med nogle Rødder, som vore Arabere fandt til mig, restituerede mig snart igen saa nogenlunde. Ved Callul holdt vi Hvil i to Timer, dem benyttede vi til, saa godt vi kunde, at lægge Bandager af Charpi paa de værste Saar. Løjtnant *Weber* havde faaet et Skudsaar, som det syntes, tværs igennem Maven, men da han forøvrigt befandt sig ret vel, røg sin Cigaret og samtalede livligt efter det anstrengende Ridt, medens vi stoppede lidt Charpi, som vi skaffede os af vore Skjorteærmer, ind i Hullerne, mente vi, at Saaret vel ikke kunde være saa farligt. Jeg fortalte ham om en gammel Underofficer, som jeg kendte hjemme i Danmark, der i

Krigen 1864 blev saaret af en Kugle, som gik ind i Underlivet langs de blødere Dele uden at hulle Indvoldene og derpaa ud gennem Ryggen, og det livede ham saaledes op, at han trods Smerterne hele Tiden holdt sig bravt under vor fortsatte March. Da jeg tre Maaneder senere saa Weber i Byen Sidi-bel-Abbes, var han fuldstændig rask igen. Ogsaa Sekondløjtnant *Mesnil* med de to Skudsaar gennem Skulderen holdt sig dog hele Tiden flinkt paa sin Hest. Klokken c. 10 Aften satte vi os igen i Bevægelse, thi det var nødvendigt for vore saaredes Skyld at fremskynde Marchen for at møde en Kolonne, som ventedes at rykke os i Møde fra Aïn-ben-Khelil med Læge og Ambulance. Straks om Morgenen, da Angrebet begyndte, havde nemlig Kaptejn de Castries afsendt en Kurer med Melding om, at vi bleve angrebne og trængte til Hjælp, og senere paa Dagen var endnu en anden bleven afsendt med Efterretning om Kampens uheldige Udfald.

Efter at have marcheret endnu to Mil bleve vi nødsagede til at gøre Holdt. Klokken var mellem 1 og 2. Vi havde i 20 Timer marcheret 10 Mil og kæmpet de 7 Timer. De saarede lagdes tilrette paa Jorden, Poster udstilledes, og Resten faldt i en tryk Søvn, medens Maanen kastede sine Straaler over Sletten, hvor af og til en Sjakals Tuden bragte os til med Gru at tænke paa Valpladsen. Vi vare imidlertid for trætte til længe at hengive os til sørgelige Betragtninger; tildækkede med et Lag af Alfastraa glemte vi snart de overstaaede Anstrengelser og sov ind.

Klokken 4 omtrent kaldte Skildvagten og meldte, at han hørte en underlig Lyd langt borte i nordøstlig Retning. Jeg lyttede og hørte i Begyndelsen ganske svagt, senere stærkere, Kavallerisignaler, afbrudte af en lystig March. De kommende kaldte paa »Fremmedlegionen«. I en Fart fik vi purret den eneste Hornblæser, vi endnu ejede, ud, og nu blæste han Svaret »*Présent!*«

XV.

Stærkere og stærkere lød Musiken — vi begyndte at høre Hestetrav — de saarede begyndte at røre sig — nu kommer nogle enkelte Ryttere farende — vi kende øjeblikkelig den forreste — Obersten. Hurtig er han af Hesten og henne hos Officererne. Hvor ubegrænset en Tillid Soldaterne havde til denne Mand, saas ret her. — Aldrig saa snart var han kommen, før man fra de saarede Rækker hørte:

»Se saa, nu er Obersten der,« — »vent bare lidt; saa gaar det altsammen; der er han, vor Oberst — Négrier — »le Marabout« — »nu skal vi nok blive hævnede«. — Ja, mangt et Øje søgte ham i denne Nat, ham den jærnhaarde strænge Mand, — der dog tilbades af sine Legionærer.

Lidt efter vare de ridende Jægere og Gumen fra Aïn-ben-Khelil der ogsaa. Fodfolket vilde komme om nogle Timer, det rykkede frem i Ilmarcher.

Hvor havde ikke den Depeche, som Kaptejn *de Castries* afsendte om Morgenen den 26de, efter at han havde overtaget Kommandoen, da Barbier var død, bragt Forstyrrelse og Uro i den fredelige Lejr.

»*Engagement sérieux; capitaine Barbier, lieutenant Masonne tués. M. M. Weber et Mesnil blessés.*«

Saaledes stod der at læse paa den lille Lap, som Ordonnantsen, en Goumier, bragte Obersten. — Han havde redet 14 Mil i 8 Timer.

»*C'est vous dire qu'il avait fait diligence.*«

Signalet »*Hurtig Udrykning*« lød øjeblikkelig i Lejren, og Kl. 5 satte Kolonnen sig i March. — Obersten med en Eskadron Jægere og Gumen toge Têten, som vi have set. Med dem kom en Læge. Han søgte naturligvis straks til Stedet, hvor de saarede vaandede sig. Et Baal tændtes, og Forbindingen begyndte. Det var frygtelige Saar, som enkelte havde: En Soldat havde foruden det Skudsaar, der havde strakt ham til Jorden, modtaget 30 Knivstik; en anden havde

et Skud gennem Brystet og to gennem Benene. Man gik fra den ene til den anden, idet man ængsteligt løftede Dækket, som tilhyllede dem. Baalet brændte lystigt og gav den hele Scene et ejendommeligt, højtideligt Præg. For hver Gang Lægen traadte hen til en saaret, stirrede en Kreds af deltagende Kammerater ind i det blege Ansigt, i hvem man kun daarlig genkendte den tidligere saa raske Sidekammerat. — En forhenværende østrigsk Officer, der nu var Korporal, havde kæmpet tappert i Arrieregarden. Her blev han saaret i Foden. Han humpede med en Stund, saa blev han optagen paa et Muldyr og reddede Livet. Senere blev han Sergent og var en af de faa, der blev dekoreret med Medaillen.

Morgensolen brød imidlertid frem, og man skimtede i Nord-Øst det frem marcherende Fodfolk, som ankom Kl. 7. Jeg opsøgte mine bekendte, som straks maatte ud med, hvad de havde af spiseligt.

Da jeg havde mættet min Ulvehunger, begyndte jeg at tænke paa, hvad der nu skulde blive af mig. — Kaptajn *de Castries* sagde mig, at den topografiske Missions Maalearbejder jo nu vare stoppede, saa der var ingen Brug for mig. — Løjt. *Delcroix* skulde gaa til Aïn-ben-Khelil med det Mandskab af vor Bedækning, som havde været i Kamp, medens Kaptajn de Castries skulde følge med Obersten, naar han nu med 4 Kompagnier af Legionen og 1 Eskadron Chasseurs satte sig i March for at begrave vore paa Valpladsen tilbageladte døde. — I det Haab at kunne være til Nytte ved Eftersøgningen af Valpladsen, bad jeg min Chef om at tage mig med igen. Han forebragte min Anmodning for de Négrier. Denne, til hvem jeg var anbefalet og som flere Gange havde vist mig Velvillie, overfor hvem jeg endvidere havde ytret Lyst til at komme i Kamp for at se, hvorledes det gik til, kom hen til mig, og idet han betragtede mine lasede Klæder, sagde han:

»*Eh bien, c'est la vraie guerre.*»

Han gav mig den attraaede Tilladelse, idet han dog indvendte, at han syntes jeg var i en temmelig daarlig For-

fatning, hvad Klæderne angik. — Dertil kunde jeg intet sige, men jeg trøstede mig med, at Kaptajn *de Castries* ikke var stort bedre stillet. — Han havde en hvid Dragt, dertil en Stanleyhat og — en kort Skindpels. Det var alt, hvad han reddede fra Undergang.

Et Muldyr fik jeg i Erstatning for min Hest, og en Soldat overlod mig sin Kappe, saa var jeg atter parat.

Forinden vi skiltes fra de hjemvendende begravede vi en død, der ikke havde kunnet gennemgaa Forbindingens Lidelser. Man gravede ham en Grav i Sandet. Obersten læste en kort Bøn, og de tilstedeværende traadte en efter en hen til Graven for at kaste en Haandfuld Sand derned. Saa jævnedes Opfyldningen i Hullet, og ingen vil senere være i Stand til at finde hans Hvilested i Ørkenen.

XVI.

Den 27de April marcherede de Négrier til *Callul.* Her kamperede vi om Natten. — Næste Morgen den 28de begyndte Fremrykningen mod Valpladsen. Vi fulgte den samme Vej, som *de Castries* havde taget paa Retraiten. Det var ikke vanskelig at finde Sporene. Snart var det et saaret Muldyr, snart Vaaben, Tornystre, Feltflasker og Klædningsstykker, som vi traf paa. Noget over Middag gjorde Kolonnen Holdt i den stærke Varme. Fodfolket slog Lejr, medens Obersten og Grev de Castries med Kavalleriet og det beredne Fodfolk fortsatte Marchen.

Allerede længe, førend vi naaede Valpladsen, slog en forpestet Luftning os i Møde og fortalte os, at vi vare paa rigtig Vej. Det gik op ad Sandbanker og ned igen — saa et Stykke hen i en Lavning, derpaa atter op, og saadan fremdeles. — Hestene og Muldyrene vare trætte, de trængte til Vand. Henad Eftermiddagen naaede vi den Bakke, hvor vi samlede vor Styrke, inden Tilbagetoget begyndte.

Vore Goumiers, der stadigt vare fremme langt foran os for at spejde, kom paa dette Tidspunkt tilbage med 15 Arabere, som de havde fanget paa Valpladsen i Færd med at plyndre. Kaptajn de Castries blev beordret til at forhøre dem. En for en førtes de bagbundne frem for ham. Afhøringen var kort. Det fremgik af deres overensstemmende Udtalelser, at det var *Bu-Ammama*, der havde haft Kommandoen den 26de, kaldet til Hjælp af de paa Chott-Tigris Sletter lejrede *Beni-Guils*. Han havde netop samlet sine Kontingenter til en Razzia mod *Amurene*, der bo i Omegnen af Oasen *Figuig*. Nu vendte han sig mod vor lille Styrke, dels for at tage Hævn for de tagne Faar, dels fordi det lovede større og lettere Bytte. Da Afhøringen var forbi, førtes Fangerne hen i Bakkerne, hvor de bleve skudte, Ansigt til Ansigt med vore faldne Soldaters Lig. Skuddene knaldene netop i samme Øjeblik, som de Négrier fulgt af de Castries og mig red ned ad Sandbanken mellem de forfærdelig lemlæstede og nøgne Lig.

»Der ligger Kaptajn *Barbier.*« Obersten sprang af Hesten, og idet han nærmede sig det næsten ukendelige og lemlæstede, nøgne Lig, blottede han Hovedet. Vi andre gjorde ligesaa. Rundt om havde vi et gruopvækkende Syn: Ved Foden af Bakken laa en Dynge faldne. Araberne havde frataget dem alt, overskaaret Halsen paa dem og forbrændt deres Ansigter. De saaledes sønderflængede Lig vare helt ukendelige. Vi kunde ikke holde Liglugten ud og red videre. Hist og her laa der faldne. Fluerne summede om os i Myriader. Vi lagde Mærke til, at der slet ingen Fjender fandtes, dem havde Araberne bragt bort eller begravet. Alle vore Tønder med Vin laa urørte; derimod vare Vandtønderne alle borttagne.

En Del længere fremme i Lavningen laa Ligene af »*la section franche*« og andre fra Arrieregarden — ialt 33 Mand — i en tætsluttet Kreds om deres faldne Officer, Løjtnant *Masonne*. Jeg kendte ham mellem de andre paa hans smaa Fødder og de graa Haar, skønt han laa næsegrus i Sandet. Der var ikke ladt saa meget tilbage af Beklædningsgenstande

som en Knap. Ogsaa her laa Ligene nøgne og fremviste de gabende Saar. Det var gyseligt at tænke paa de Pinsler, som vore Helte havde maattet gennemgaa; alle havde de de forfærdeligste Saar.

Flere Soldater fortalte mig senere, at de havde set Araberkvinder deltage i Kampen og hjælpe til ved Plyndringen og Lemlæstelsen af Ligene. De løb, fortaltes der, ved Siden af Rytternes Heste og holdt sig fast ved Sadelknapperne. Jeg saa ikke selv disse Furier, men at de havde været til Stede, hørte jeg bekræftet fra mange forskellige Sider. Man vilde endvidere under Kampen have set en Araber i en brun Burnus og paa en kulsort Hest ride i Spidsen for en Sværm Arabere, der samlede sig om en grøn Fane. Om dette har været Bu-Ammama skal jeg lade være usagt.

Længe var det ikke muligt for os at blive paa dette Sted, om ikke af anden Grund, saa fordi vi endnu samme Aften skulde frem til Brøndene ved *Tamaid-ben-Salem* for at skaffe Hestene og Muldyrene Vand.

Medens en Del af det beredne Fodfolk blev tilbage for at begrave de døde, gik Obersten frem med Hestene og Muldyrene. Det var en dristig Beslutning, som meget let kunde have kompromitteret hele vor lille Styrke; thi hvis Fjenden skulde angribe, fandtes vor Styrke i alt andet end slagfærdig Tilstand: Rytterne med Haandhestene vare ved Brøndene i Færd med den langsomme Vanding; Fodfolket laa spredt længere tilbage paa Valpladsen for at begrave de døde, og endelig endnu længere tilbage kamperede Fodfolkskolonnens Gros. Men Obersten var sikker i sin Sag, han sluttede, at Fjenden næppe vilde være at finde i de Egne, hvor han havde gjort sin Razzia, den var han i Færd med at føre bort gennem Bjærgene til de langt bortliggende Duarer. Desuden maatte Hestene føres frem til Vand, hvis vi ikke skulde se dem styrte.

I det dejligste Maaneskin og beskyttede af nogle Poster foregik Vandingen i Kløften. Négrier forlod under hele

Vandingen ikke Brøndene; han var utrættelig i at passe paa og ordne alt paa det bedste.

XVII.

Da vi efter nogle Timers Forløb vare færdige, gik vi tilbage.

Jeg havde i de sidste Dage ikke faaet megen Søvn og blundede hen i Sadlen, medens vi skridtede. Pludselig vaagnede jeg temmelig forskrækket op ved, at mit Muldyr sprang til Side. Jeg saa noget hvidt ligge i Sandet — det var et Lig.

En let Taage laa nu i Lavningerne. Maanen skinnede af og til igennem den og lyste paa Rytternes Vaaben.

Tavse red vi i en sørgmodig Stemning ved hinandens Side. Da vi kom i Nærheden af Valpladsen, hørte vi den skrattende Lyd af Spader — man var i Færd med at fylde den sidste Grav. Vi red op ad Bakkeskraaningen og kom op over Taagen, der nu som et hvidt Ligtæppe laa over hele Chotten og dækkede over vore faldne Brødre.

Ude i Horisonten rundt om saa vi til vor Forundring lysende Punkter. Det var fra Bjærgtinderne, der signaleredes. Glade over at være slupne hjem igen gik vi i Bivouak.

Ligene af Kaptajn *Barbier* og Løjtnant *Masonne* bleve ikke begravede paa Valpladsen, men de medførtes, da vi næste Dag satte os i March hjem efter. Indhyllede i Tæpper anbragtes de paa udstrakte Bærestole, hver paa sin Side af en Kamel, ved hvilken en Æresvagt af Ryttere gjorde Honnør.

Den 1ste Maj kom vi hjem til Aïn-ben-Khelil i den forfærdeligste Sirocco, dødtrætte og ødelagte.

En Mindestøtte over alle de faldne blev af Soldaterne rejst paa Sletten ved Aïn-ben-Khelil; den staar paa en lille Kirkegaard, hvor Løjtnant Masonne og Kaptajn Barbier begravedes. Tropperne defilerede forbi de i Graven ned-

sænkede Kister, og der blev holdt Appel. Hver Gang der nævnedes et Navn, hvis Ejermand ikke var mere, svarede hans Kompagnichef disse gribende Ord, som maatte give Genlyd i enhver Soldats Hjerte: »*Mort au champ d'honneur,*« og medens Trommerne slog en Hvirvel, og Regimentsfanen sænkede sig til Ære for den afdøde, lød det atter og atter gentagne:

Mort au champ d'honneur.





Vejen til Sudan gennem Tuaregernes Land.

I.

Den egentlige Saharas Højsletter gennemstrejfes af Nomader af Berberrace, de saakaldte *Tuareger*. Disse ere sandsynligvis Efterkommere af Nordafrikas oprindelige Indvaanere, og de have altid vidst at bevare deres Frihed, medens deres Stammefrænder, Beboerne af de algierske Oaser, paa en Maade ere degenererede. De kalde sig *Imoshag*, det vil sige de ædle, frie. Vante til at strejfe om i den egentlige Saharas Ensomheder, hvor de alt efter Omstændighederne plyndre eller beskytte Karavanerne, have de lidt efter lidt gjort sig til Herrer over Handelen mellem Sudan og Berberiet.

Tuaregerne leve under en Slags feodal-monarkisk Regeringsform.

Kongen, *Amenukal'en*, regerer nemlig i Henhold til den Magt, Høvdingerne for Stammerne give ham.

Hans Værdighed er arvelig, ikke til Sønnen, men til Søstersønnen. Grunden hertil ligger simpelt hen i de slappe

Sæder. Fædrene maa nemlig altid være bange for Børnenes Legitimitet.

Tuaregernes Religion var fordum den kristne. Den Dag i Dag kalde de Gud for »*Mési*« og den gode Aand for »*Angelus*«. Ja! de have endog bevaret Korsets Tegn.

Efter Arabernes Erobring af Nordafrika antoge de den muhamedanske Lære og nære nu et frygteligt Had til de Kristne. De ere dog langt fra rettroende Musselmænd. De bede sjældent, faste aldrig og foretage aldrig Tvætninger.

Deres Dragt bestaar af en stor, sort eller hvid Kappe *(djeba)*, meget vide Benklæder, der ere hæftede om Hofterne ved et bredt Bælte, og en høj Hue *(chachïa)*, der forneden er omvundet med et langt Tørklæde, sat op som en Turban. Enderne af dette Klæde trække de frem for Ansigtet for at beskytte Øjnene.

Naar de bestige deres rapfodede Kameler, deres *Méhara* — de kende nemlig ikke Brugen af Heste — indhylle de ydermere Hovedet i et sort Slør til Beskyttelse mod Støv og Sand.

De bære lang Knebelsbart, og deres Hoved er raget som Kinesernes.

Deres Bevæbning bestaar af en lang Kaarde, Dolk, Lanse og Flintelaásgevær. Til Forsvar have de et Skjold, betrukket med Elefanthud.

De ere i Almindelighed vel proportionerede og høje af Vækst. Deres Ansigtsfarve er meget lys.

Tuaregernes forskellige Stammer danne to store Grupper: den nordlige og den sydlige.

Til den førstnævnte høre *Azdjer'ne* og *Hoggar'ne*.

1. **Azdjerne** deles atter i de saakaldte *Ifughas* og *Uled-Sidi-Mussa'erne*.

De bebo et udstrakt Landomraade og delte sig fordum i ni Familier, og hver af disse i flere Klaner.

En af dem har haft en historisk Betydning, thi den har givet Verdensdelen Navn. *Aaurigha* er bleven til *Afrika*.

2. **Hoggarne** bebo Bjærgene og Højsletterne af samme Navn; de ere faatallige, men de ere tapre, godt bevæbnede, rige og have et godt Tilflugtsted i deres Bjærge.



Tuareg.

De erkende nominelt Sultanen af Marokkos Overherredømme, medens Azdjerne politisk talt høre under *Rhât* og følgelig under Sultanen i Konstantinopel.

Disse Fyrsters Magt er selvfølgelig illusorisk. I Virkeligheden handle Tuaregerne kun efter deres eget Forgodtbefinde.

Syd-Tuaregerne ere kun lidet kendte. De saakaldte

Berabisch, som nær havde gjort det af med Dr. *Lenz*, og som i sin Tid myrdede *Laing*, tilhøre denne Gruppe.

Mellem Tuaregerne lever en Slavebefolkning, som man passende kunde sammenligne med Oldtidens Heloter. Den kaldes *Imgâd* og er langt talrigere end Tuaregerne, hvis Hjorde den vogter, og hvis Haver den dyrker. Tuaregerne, der have betvunget disse Folk, ville ikke erkende dem for Stammefrænder, hvad de dog upaatvivlelig ere. Nogle af dem kalde sig *Varvaren*, det vil sige Berbere.

II.

De tyrkiske Beyers Udpresninger havde allerede indskrænket Trafikken betydelig mellem Algier og Sudan, da endelig den franske Erobring af Algier bevirkede en fuldstændig Forandring af Karavanvejene, idet disse nu udelukkende gik mod Marokko, Tunis og Tripolis. Fristelsen for Franskmændene til at søge at genoprette de afbrudte Handelsveje laa nær for Haanden

Medens de Franske forsøgte at faa Indflydelse blandt Ørkenstammerne, vare forskellige Forsøg allerede gjorte paa at naa Sudan gennem Sahara.

Allerede i 1826 lykkedes det den engelske Major *Gordon Laing* fra Tripolis at naa næsten til Sudans hemmelighedsfulde By *Timbuktu* ved Nigeren. Han dræbtes imidlertid af Tuaregerne 5 Dagsrejser nord for Timbuktu, fordi han ej vilde afsværge sin Tro.

Et Par Aar efter var Franskmanden *René Caillé* mere heldig. Efter at have naaet Timbuktu fra Guinea sluttede han sig til en Karavane, som gik nord paa, og gennemrejste saaledes hele Sahara, idet han naaede *Tafilalet-Oasen* Syd

for Marokko, hvorfra han næsten nøgen og frygtelig medtagen kom til *Tanger*.

I 1860 forsøgte en indfødt Spahisofficer *Aliun Sal* i Forening med Søløjtnant *Bourel* at naa fra Senegal over Timbuktu til Algier. De bleve imidlertid adskilte, vendte begge hjem til Kysten, udplyndrede og ødelagte. Spahisofficeren naaede til nord for Timbuktu, hvor han blev tagen til Fange af den berømte Apostel *Hadseh Omar*, fra hvem han dog flygtede.

Timbuktu var i denne Periode ogsaa øst fra naaet af Dr. *Barth*.

Idet vi kortelig nævne *Duveyriers*, *Rholfs* med fleres Rejser i Nord-Sahara, hvilke ikke havde den bestemte Opgave at naa Sudan, skulle vi omtale de Forsøg, som fra Algier gjordes paa at trænge gennem Sahara til Timbuktu. Disse vare gennemgaaende ledsagede af endnu mindre Held, end de tidligere Ekspeditioner.

I 1872 naaede Franskmanden *Soleillet* fra Uargla til Insala, uden at det lykkedes ham at passere dette Sted, der har den største Betydning som Knudepunkt for alle Nordvest-Saharas Karavanveje. Insala er nemlig den største By i Oasen *Tuat* og fortrinlig egnet til at spille en Hovedrolle i den nærmeste Fremtid. Den ligger lige langt fra Algier i Nord, Timbuktu i Syd, Mogador i Vest og Tripolis i Øst. Den er det Centrum, hvor næsten alle de Veje mødes, som forbinde Berberiet med det østlige Sudan; den er som Norvest-Afrikas Korsvej. Her findes det store Torv, hvor evropæiske Varer, bestemte for Sudan, byttes med Varer fra dette Land. Oasens Beboere have i lang Tid hævdet deres Uafhængighed. I 1857 gave de sig under Marokkos Overherredømme, efter at den kortsynede franske Politik i Algier havde afslaaet at overtage Protektoratet over dem. Siden den Tid have Indvaanerne i Tuat stadig modtaget Franskmændene med Mistro. Det lykkedes heller ikke, som sagt, Soleillet at komme ind i Oasen, hvilken han var den tredje Evropæer, der saa. Før ham havde den engelske Major *Gordon Laing* i 1825, og Tyskeren *Rholfs* i 1864 besøgt Oasen. Nu maatte han skyndsomt tiltræde Tilbagetoget.

Den næste Rejsende *Dournaux-Dupéré* var endnu mindre heldig. Han tilsatte Livet i disse Egne.

En tredje Rejsende *V. Largeau* rejste, kun ledsaget af tre indfødte, mod Syd følgende *Igharghars* udtørrede Leje — Ptolemæus' *Ghir* — han kunde lige saa lidt naa frem, men maatte dreje af i østlig Retning og kom til *Ghadames*, der var godt kjendt endog i Oldtiden. — Largeau sluttede Traktater med de indfødte, men blev, da han senere atter besøgte Oasen, ilde modtaget. Tuaregerne havde vidst at gøre deres Indflydelse gældende ogsaa her. Endnu en Rejse, som Largeau foretog for at naa Insala, faldt lige saa uheldig ud. Ørkenens Kasteller stode endnu ukrænkelige i deres Ensomhed.

Den sidste evropæiske Opdagelsesrejsende, som det lykkedes at berejse Sahara fra Middelhavet til Nigeren, var Østrigeren Doktor *Lenz*, udsendt af det tyske geografiske Selskab.

Han afrejste fra *Tanger* den 27de December 1879 og tilbragte en Del af Vinteren og Foraaret 1880 med at undersøge det Indre af Marokko, derpaa forsvandt han i Ørkenen forklædt som Muhamedaner. Det lykkedes ham uden større Vanskeligheder at naa Timbuktu den 1ste Juli 1880. Efter en 14 Dages Ophold her, rejste Doktoren vest paa.

Denne Rejse beskrev Dr. Lenz i et Værk, der indeholder udmærkede Efterretninger om Marokkos, Saharas og Nigerbassinets Geografi.

Muligheden af at berejse Sahara uden alt for store Vanskeligheder var sejrrigt bevist. Lige siden *Réné Caillés* Dage havde ingen Opdagelsesrejse i Ørkenen givet et lignende Resultat.

I det Øjeblik, da Lenz fuldendte sin Rejse, vare lignende Foretagender satte i Scene fra Algier, kun efter en langt større Maalestok, uden imidlertid at blive kronede af det samme Held. — Vi ville tale om Oberst *Flatters* to Ekspeditioner.

III.

Spørgsmaalet om den transsahariske Jærnbane var stærkt oppe efter 1875, saa stærkt, at Ministeren for de offentlige Arbejder Hr. *de Freycinet* i 1879 nedsatte en Kommission af Ingeniører med den Opgave at udarbejde Planer til Banens Anlæg.

Forinden man imidlertid valgte den endelige Linie, anbefaledes Udsendelsen af en dobbelt Række Ekspeditioner: En rent videnskabelig under Hr. *Choisy* til det algierske Sahara, og en Undersøgelsesrejse til Hjertet af Sahara. Denne sidste skulde Oberst *Flatters* lede. Han fik det udtrykkelige Paalæg at undgaa alt, hvad der kunde give hans Rejse Karakter af et Erobringstog.

Obersten havde længe tjent i Syd-Algier. Man kunde derfor vanskelig have gjort noget bedre Valg.

Den 4de Marts 1880 vare Medlemmerne af Ekspeditionen samlede i Uargla. Foruden 10 Officerer og franske Deltagere talte Ekspeditionen 30 Mand Eskorte samt 50 Kameldrivere. De omhyggeligste Forberedelser vare trufne med Hensyn til Levnetsmidler og Vand.

Den 5te Marts forlodes Uargla. Obersten fulgte i lang Tid den oven omtalte *Ighargharflod* i sydlig Retning. Han antog ikke, som f. Eks. Largeau, at han havde truffet det udtørrede Leje af den i Oldtiden vigtigste Flod i Sahara, men derimod kun en Række Fordybninger fyldte med Regnvand. *Largeau* formente, at Udtørringen skyldtes Skovens Udryddelse af Tuaregerne paa Saharas midterste Højdeplateau. Det være, som det vil, disse Vandsamlinger førte Ekspeditionen den 29de Marts til *Timassinine* paa 28° N. Br. Marchen fortsattes herfra uden særlige Vanskeligheder, til man den 26de April paa 26° N. Br. traf paa en stor Sump, *Menkhugh.*

Forinden Flatters imidlertid gik længere syd paa, vilde han opnaa of *Azdjer-Tuaregerne*, paa hvis Land han befandt sig, at de gave Løfter om at holde sig nevtrale. Han havde

nogle Dage forinden afsendt en af sine *Chambâ'er* til *Ikhendukhen*, Høvdingen over Azdjerne, for at bede om Vejvisere. Samtidig vare flere Tuareghøvdinger komne til Stede, de vare ikke til at bevæge til at give Løfter, men syntes tværtimod for enhver Pris at ville forhindre Ekspeditionens March mod Syd gennem *Hoggar-Tuaregernes* Land. Den bortsendte Araber kom ikke tilbage, og trods alle Anstrengelser kunde man ikke erholde en formel Tilladelse til at passere. Sommeren med den ulidelige Hede nærmede sig, og Obersten troede derfor at burde iværksætte Tilbagetoget. Dette skete den 21de April. En Maaned senere var man i Uargla.

Da Oberst Flatters selv fandt Resultaterne af sin Rejse utilstrækkelige, bad han om atter at maatte drage af Sted, hvortil han erholdt Tilladelse, saa meget lettere, som en Deputation af *Azdjerne* kort Tid efter ankom til Uargla, for at forsikre om den gode Modtagelse, som Obersten skulde faa hos dem. Hvor ærligt mente disse Forsikringer vare, skulle vi nedenfor faa at se.

Oberst *Flatters* ilede med Udrustningen af den nye Ekspedition, saaledes at han allerede i December havde den samlet i Uargla. Den bestod af 7 Officerer og Ingeniører, 2 Underofficerer samt 14 franske eller indfødte Soldater og 66 Kameldrivere eller ialt 97 Mand med 280 Kameler. Forholdsvis var Eskorten lille, hvilket man sikkert senere har angret.

I det Øjeblik Ekspeditionen forlod Uargla, modtoges over Tripolis en Efterretning, som i høj Grad var egnet til at indgyde Frygt. Hovedet for Hoggar Tuaregerne syntes nemlig i Følge denne Efterretning ilde stemt mod Ekspeditionen. Han sagdes at have dadlet den gamle *Ikhenukhen*, Azdjernes Høvding, fordi denne havde opfordret Flatters til at komme igen.

Ekspeditionen forlod desuagtet den 3die December Uargla og fulgte *Ued Mia's* udtørrede Seng. Næsten alle Brøndene vare »døde«, og det blev derfor snart umuligt at naa længere frem her. Man tog derfor en anden Retning.

Den 18de Januar naaede Ekspeditionen Bivuaken *Amguid* paa 26° N. Br., hvor man i flere Dage forblev i den pinligste Venten. Flatters havde nemlig sendt en Araber til *Ahitaghen*, Hoggarnes Høvding, for at bede om Vejvisere til Sudan. Hele Rejsens lykkelige Udfald afhang af, at man fik disse.

Efter nogle Dages Venten kom Ahitaghens Svar. Uden at være alt for opmuntrende, tillod det dog at haabe paa en lykkelig Udgang af Rejsen. Han lovede Vejvisere paa den Betingelse, at man ikke fjærnede sig fra den lige Vej til Sudan. Obersten satte sig da i March og afsendte endnu den 29de Juni beroligende Efterretninger hjem til Frankrig.

Den 16de Februar var Ekspeditionen kommen til den 25de Breddegrad ved Brøndene *Bir el Kharamâ*.

Vejviseren havde trods Oberstens Modforestillinger ladet Karavanen standse paa et Sted, hvor der ikke fandtes Vand. For at skaffe dette, maatte man derfor begive sig til den ikke langt bortliggende Brønd. Flatters, de fleste af Ekspeditionens Medlemmer og nogle Mand droge af Sted med en Del af Kamelerne. Trods gentagne Advarsler fra en af Chambâerne var Obersten dog tillidsfuld overfor sin Hoggar Vejviser og kom til Brøndene. Her steg han af Hesten, men i samme Øjeblik var han omringet af en 7—800 Tuareger. Han løb til sin Hest, men før han kunde naa den, blev han slaaet ned af den Chambi, som holdt den ved Tøjlen. Tuaregerne styrtede sig samtidig over Ekspeditionens Medlemmer. Disse forsvarede sig enkeltvis, men bleve overvældede og faldt een efter een frygtelig lemlæstede for Sabel og Lansehug. Kun een eneste Mand, en af de indfødte Jægere, undkom for at bringe den sørgelige Efterretning om Slagteriet til Lejren. Flere af Kameldriverne havde deltaget i denne forræderiske Handling.

Saasnart Løjtnant *Dianous*, som var bleven i Lejren, havde modtaget Underretning om, hvad der var sket, begav han sig øjeblikkelig af Sted med 20 Mand for om mulig at frelse, hvad der endnu kunde være tilbage. Han naaede imidlertid først Overfaldsstedet nogle Timer efter, at alt var forbi, for silde til at haabe paa det mindste Held over



Ven eller Fjende?

for de talrige Fjender, der holdt Adgangene besatte. Løjtnanten drog derfor atter tilbage til Lejren og brød endnu samme Aften op for at naa Uargla.

Dette triste Tilbagetog forsattes til den 8de Marts, uden at der indtraf noget Uheld. Paa denne Dag var man kommen til *Hassi-Messegisem*, Bivuakpladsen fra sidste 1ste Januar. Her kom en Del *Hoggar Tuareger* Ekspeditionen i Møde og gjorde Tegn til venskabelig Underhandling. De tilbøde endog Vejvisere og Levnetsmidler.

Da Kolonnen havde Trang baade til det ene og det andet, var Løjtnant Dianous af den Mening, at han burde modtage de gjorte Tilbud Han erhvervede saaledes blandt andet en Del Dadler; men efter at have spist af dem fik Sergent *Santin* og flere af Folkene voldsomme Sygdomsanfald og døde under frygtelige Lidelser. *Dianous*, der ogsaa havde spist af dem, fik et Feberanfald og skød i Vildelse paa sine Kammerater, saa man maatte binde ham.

Dadlerne havde været forgiftede, mente de overlevende, ved Saften af *El-Bethina*, en Slags Bulmeurt, der er hyppig i denne Del af Ørkenen. Saaledes skulde selv Ørkenens sparsomme Vegetation blive et Middel til Ødelæggelse for den lille Skare.

Tre Dage efter havde Karavanen genoptaget Marchen og var ankommen i Nærheden af en Brønd, da den atter stod Ansigt til Ansigt med de frygtelige Fjender. Hoggar Tuaregerne havde nemlig atter her bevogtet Adgangene.

Vand skulde man have — altsaa maatte man slaas. Løjtnant *Dianous* faldt her dødelig saaret, medens *Maréchal des logis* (Sergent af Kavalleriet) *Pobéguin* fik Laaret kunst af en Kugle. Slutningen af Tilbagetoget var et langt Martyrium, som i Rædsel ikke staar tilbage for Polarlandenes ulykkelige Tildragelser. Resterne af Ekspeditionen naaede nogle Mil nord paa, forfulgte af Tuaregerne. Fire Mand lykkedes det at slippe bort til Uargla for at hente Hjælp. Her ankom de den 18de Marts. Imidlertid havde de tilbageblevne efter at have mistet de sidste Kameler, der bleve stjaalne af Driverne, under frygtelige Lidelser kæmpet sig fremad for

at naa Karavanvejen. Vand og Levnetsmidler slap op. 14 Mand, blandt hvilke den sidste var *Pobéguin*, bleve efterhaanden dræbte og spiste af deres Kammerater.

Der var endnu kun 12 tilbage. De optoges af en Karavane og førtes til fransk Territorium.

Af de 97 Mand, der oprindelig vare afrejste med Obersten, vare knap 20 undslupne.

Hoggarnes Land havde atter tilbagevist et kækt Forsøg paa at trænge gennem det. Troløshed og Forræderi fra egne og Fjender havde forenet sig med Ørkenens dræbende Klima for at tilbagevise de nysgerrige fremmede.

Den franske Regering tænkte straks paa Hævn, men opgav den siden. Ørkenen beskyttede bedre Tuaregerne, end høje Mure vilde have kunnet. Man nøjedes med i Uargla at oprejse en Støtte til Minde om Ekspeditionen. Kraftigere end den vil dog de videnskabelige Resultater, som ere blevne naaede paa disse to ulykkelige Ekspeditioner, bidrage til at bevare Mindet om dem, som døde i Ørkenen.

Efterretningen om den ulykkelige Udgang af Flatters Ekspeditioner fløj snart viden om blandt Muhamedanerne i Syd-Algier. Uled-Sidi-Cheihkerne havde sikkerlig en Finger med i Spillet ogsaa her; de bidroge saaledes til at vedligeholde Hadet mod de Franske. Oprøret ulmede allerede i Syden og brød kort Tid efter ud i aaben Flamme, som vi ovenfor have set.

IV.

De Ekspeditioner, som vi ovenfor kortelig have omtalt, have sat os i Stand til at betragte ogsaa den egentlige Sahara med andre Øjne, end tidligere. I Stedet for en uendelig stor Flade af Sand, som paa sine Steder er dynget op af Klitter, kende vi nu en Række Højsletter, der vel ere golde, men paa hvilke Sandet, *Ergen*, kun dækker en *forholdsvis* indskrænket Plads. Vandet synes ligeledes mindre sjældent,

end man tidligere antog. De to flatterske Ekspeditioner have fortalt os om smaa Vandløb, ja endog om en større naturlig Vandbeholder, Søen *Menkhugh*. Vegetationen i Sahara er mindre fattig end tidligere antaget. Flatters Ekspeditioner passerede f. Eks. en lille Skov syd for *Timassinine* og traf paa flere andre Steder Træer og Krat. *Hoggarplateauet*, hvor *Tuaregerne* have deres Smuthuller, og paa hvis Højsletter deres Faarehjorde græsse, er paa sine Steder skovbevokset.

Saharas Overflade er endog meget bjærgrig paa sine Steder. I *Höggarplateauet*, hvor Sneen til Tider dækker Toppene, findes f. Eks. Bjærget *Udan*, der hæver sig til en Højde af henved 6000 Fod.

De Lavalevninger og Basaltmasser, som Flatters Ekspeditioner saa i disse Egne, tyde hen paa, at der findes eller fandtes vulkanske Ildsteder i de sydlige Højlande, dem, der adskille Nigerens Bassin fra Saharas midterste lukkede Bassin. Den geologiske Bygning tilhører mod Nord den qvaternære, Kridt- og den devoniske Periode. De eruptive Klippemasser fremtræde nærmest mod Centrum og i den vestlige Del af Sahara.

De forskellige Jordlag have ofte en svagt buet eller næsten horisontal Overflade og ere paa sine Steder brudte af Revner, der ligne udtørrede Flodsenge. Det udtørrede Hav, som mange Geologer længe have set i Sahara, bliver nu af andre stærkt bestridt. *Pomel* f. Eks. siger bestemt, at der ikke i den qvaternære Periode kan have eksisteret noget Indhav i Sahara. Vel findes der flere Depressioner eller Bassiner, men Middelhøjden i Sahara er desuagtet en 12—15,00 Fod. Sahara er formentlig kun Fortsættelsen af den arabiske Ørken og *Gobi*, men ikke noget tørlagt Indhav.

Araberne skelne, som allerede tidligere berørt, mellem tre Slags Ørken:

Hammada'en, den øde, golde, klippeagtige Flade, *Ergen*, Sandklitternes Bælte, og endelig *Chotterne*, der ere Lavninger uden Afløb, og som til sine Tider ere oversvømmede, til

andre Tider fuldstændig tørre. De kunne ligge en 1200 Fod over Havfladen og ere meget saltholdige.

I den nordlige Del af Sahara findes følgende Højdeplateauer:

Azdjer, berørt af Flatters første Expedition.

Hoggar, hvor Oberstens anden Ekspedition blev myrdet.

Tanesruft mod Vest, der efter Nomadernes Sigende er den goldeste Del af Sahara. Der findes intet Vand, ingen Vegetation, og Karavanerne kunne derfor ikke krydse dette Land uden at løbe Fare for at omkomme af Tørst.

Endelig findes syd for *Tafilalet* i den vestlige Del af Sahara *Iguidiplateauet*, gennem hvilket *Réné Caillé* og Dr. *Lenz* rejste. Det yder adskillige Hjælpekilder og vil rimeligvis blive af stor Betydning for eventuelle Karavaner mellem *Algier* og *Timbuktu*. Det har i over 800 Aar været benyttet af Araberne i Marokko. Dr. Lenz traf endnu paa Rester af de Pæle, som betegnede den ældgamle Karavanvej.

Nomaderne danne den egentlige Hindring for Realisationen af den transsahariske Bane, hvis Udforskning har krævet saa meget forgæves Arbejde og saa mange Menneskeliv; thi førend man kan hengive sig til de nødvendige Undersøgelser for en saadan Jernvej, maa man nødvendig have knust eller undertrykt Tuaregerne; men derfra er der endnu meget langt tilbage. Sikkert er Banen mulig fra et teknisk Synspunkt; men Tuaregernes Tilstedeværelse vil i lang Tid blive en Hindring mod dennes Paabegyndelse. —Om Banen vilde kunne betale sig, og om ikke en lettere Vej til Sudans Rigdomme vilde frembyde sig for Franskmændene gennem Senegal, skal ikke her nærmere berøres; vi ville kun til Slutning kaste et Blik paa, hvad vi vide om Trafikken fra »de sortes Land« gennem Sahara til Berberiet. Lad os da straks bemærke, at Handelen, der billigvis kunde blive betydelig, siden det drejer sig om en 40 Millioner Mennesker, i fordums Dage, før 1830, virkelig var af Betydning.

De Oaser, der som fremskudte Poster ligge paa Grænsen af Sahara og Algier: *Tuggurt*, *El Golea*, *Uargla* og *Laghuat* f. Eks., vare besøgte af talrige Karavaner. Efter Algiers

Erobring droge Marokko og Tripolis nærmest Fordelen af de urolige Forhold. Karavanerne gik mod Øst over *Ghadames*, mod Vest til *Tafilalet* og *Figuig*, »Vestens store Oase«. Det vil sikkerlig frembyde meget store Vanskeligheder at



Tuareg.

lede Trafikken ind i det gamle Spor. Det gælder Kampen mod Ørkenens Banditter, Tuaregerne.

Nu til Dags drejer forøvrigt Trafikken fra Sudan til Middelhavet sig om forholdsvis lidt. Dr. Lenz beretter, at

Karavanerne fra Timbuktu bringe med sig: Elefanttænder, Gummi, Strudsfjer og Guld, i alt ikke for 1 Million Franks aarlig. Dertil kommer endnu Slaver, der er den eneste Vare, som virkelig betaler de dyre Fragtomkostninger.

Ligeledes er Indvaanernes Behov i Sahara og Sudan af europæiske Varer for Tiden lidet. Nogle engelske Bomuldstøjer, nogle Vaaben, Dadler, Koraller, The og Sukker er alt, hvad Karavanerne bringe dem fra Tripolis og Marokko. — Selv om nu Anlæget af en Jernvej vilde forøge Trafikken i høj Grad, maa man indrømme, at Realisationen af en transsaharisk Bane for Tiden, under de nuværende politiske og økonomiske Forhold i Sahara og Sudan, ikke synes at kunne iværksættes med Fordel. — Hvad derimod Genoprettelsen af de gamle Karavanveje angaar, da ville Vanskelighederne her være langt mindre.

Anneksionen af *Mzab*, Okkupationen af flere Vandsteder i Syd-Oran samt Konstruktionen af den militære Ørkenbane til *Méchéria* i Syd-Oran ere af stor Betydning for Sikkerheden i det nordlige Sahara.

Det er den franske Soldat, som har banet Civilisationen Vej i Nordafrika, ikke blot ved glimrende Vaabendaad, men ogsaa ved det langt triviellere Arbejde: Anlæggelsen af hele det algierske Vejnæt.

Golea og *Uargla* ere nu de sidste franske Etapper paa Ørkenvejen; *Insala* i Tuat vinker allerede i det fjerne. — Det vil blive den næste Station paa den tornefulde Vej til Sudan.

V.

Alle de Oprør, for hvilke Syd-Algier har været Skuepladsen baade i 1859, 1871 og 1882, have faaet Næring fra Hjertet af Sahara. I *Tuat* er der stadig bleven udklækket Planer til Kampen mod de Franske, og der have ogsaa Anførerne for de forskellige Opstande været sikre paa at

finde et Fristed, hvorfra de uden Fare kunde afvente det belejlige Øjeblik til paa ny at gribe ind i Begivenhederne i Algier.

Derhen var det, at *Bu-Ammama* flygtede, efter at *de Négrier* havde gjort ham Opholdet i hans Hjemstavn umuligt, og derfra har han lige til de seneste Tider smedet sine Rænker mod Franskmændene.

Hans Indflydelse skyldes det maaske, at Indvaanerne i Tuats frugtbare Oaser vedblivende have vist sig fjendtlige mod de Franske.

Man maa indrømme, at der under disse Forhold og særlig efter Udfaldet af *Flatters* Ekspedition hørte Mod til paa ny at give sig i Kast med Ørkenen. Og dog fandtes der kække Folk, som vovede Forsøget. Desværre fristede de den samme sørgelige Skæbne som deres Forgængere. Baade *Palet* og *Camille Douls*, der som fredelige rejsende kom til Egnen ved Tuat, bleve i 1889 myrdede af de fanatiske Stammer.

Spørgsmaalet om Tuats Besættelse blev mere og mere betydningsfuldt, ikke blot af Hensyn til den Afstraffelse, som Indvaanerne burde have, men lige saa meget, fordi Oaserne der ligge paa Vejen til Sudan, hvor Franskmændene i de seneste Tider have deltaget i Kapløbet mod de rige Egne ved *Tsadsøen*.

Oaserne i Tuat have en Udstrækning af 500 Kilometre paa den ene Led mod 100 paa den anden. De danne tre Grupper: *Gurara* mod Nord, *Tidikelt* mod Øst og *Tuat* mod Sydvest.

Gurara tæller 114 Landsbyer og Byer med 80,000 Indbyggere. Det er særlig her, at de franske Rebelførere: *Bu-Ammama*, *Sidi-Kaddur* og flere andre have haft Tilhold.

Tidikelt er et meget frugtbart Oaseland, der er vel forsynet med Vand. Det indeslutter 59 Byer med 23,000 Indvaanere.

Endelig have vi de egentlige **Tuat** Oaser, der ligge i *Ued-Messuds* Dalstrøg i en Udstrækning af 200 Kilometer i Nord-Syd. Der findes 156 Byer med en Befolkning paa 100,000 Sjæle.

Palmetræernes Antal i samtlige Tuatoaser beregnes til over 10 Millioner.

Man vil af disse Tal forstaa Betydningen og Værdien af Tuats Erobring for de Franske. Ulykkeligvis vil en Anneksion støde paa alvorlige Hindringer, særlig paa Grund af Beboernes overordentlig fjendske Sindelag.

Den 8de September 1891 fik man et eklatant Bevis herpaa, idet Høvdingen *Ben-Memmer-Sya* med tredive af sine Tilhængere blev myrdet i *Insala* under et Møde med Sultanen af Marokkos Udsendinge, blot fordi han vovede at kritisere Sultanens Regering. Dette var nok til i Fanatikernes Øjne at udpege ham som en Ven af de Franske.

Og dog havde han sikkerlig Ret til at tale frit, thi Tuat er i Virkeligheden uafhængigt; baade Marokkanerne og Franskmændene have flere Gange gensidig erklæret hinanden, at de vilde respektere dets Uafhængighed. Ganske vist har en Del af dette Lands Høvdinger, efter Marokkanernes Sigende, anmodet deres Sultan om Beskyttelse, idet de forpligtede sig til, at træde i Vasalforhold til ham, og Sultanen skal endog — tilskyndet af europæiske Magter — have modtaget Underkastelsen; men Franskmændene behøve ikke at respektere dette Brud paa Overenskomsterne med Marokko.

Hvordan Sagen staar, er vanskelig at afgøre, kun saa meget er sikkert, at »*la question de Touat*« i Øjeblikket staar paa Dagsordenen.

Det synes tilmed som den franske Regering har besluttet sig til at træde aktivt op. Maaske ville vi inden ret længe erfare, at en Ekspedition til Tuat er under Afmarch.

Tuat ligger kun tolv Dagsmarcher fra Uargla — kun tolv Dagsmarcher! sagde Araberne i sin Tid, da General *Gallifets* Kamelkorps trængte gennem Ørkenen til Uargla for dermed at bevise, at selv en større Troppestyrke kunde naa forholdsvis hurtigt frem, endog i Sahara.

De sidste Begivenheder i Insala og Udsigten til en Ekspedition til Tuat har gjort Skabelsen af et Kamelkorps i Uargla dobbelt interessant.

VII.

Efter omtrent hundrede Aars Forløb har den franske Armé igen faaet sig et Kamelkorps: *les Méharistes.*

Det var i 1798, at General Bonaparte under Felttoget i Ægypten skabte sit »*regiment de dromedaires*« af Kavallerister, som sattes paa Kameler. Det gjorde brillant Nytte, men opløstes selvfølgelig, da de Franske forlod Ægypten.



»Les Méharistes.«

I Marts Maaned 1891 dannedes der i *El,-Golea* et lignende Korps for at afløse de faa *Spahier*, som hidtil havde dannet denne Bys eneste franske Garnison.

Disse *Méharister* udtoges blandt de bedste af de indfødte uberedne Jægere, og de stilledes under Kommando af Kaptajn *Lamy* og tre andre franske Officerer. Hvor stort Korpset nu er, vides ikke bestemt, det var til en Begyndelse ca. hundrede Mand; men det er sandsynligt, at dette Antal

er forøget i Anledning af de truende Forhold i Syden og Udsigterne til et Felttog ind i den egentlige Sahara.

Mandskabet bestaar mest af Kabyler, der hurtigt ere blevne vænnede til det anstrengende Ridt paa Méharierne.

Disse Krigskameler, der ere Tuaregernes eneste Befordringsmiddel, ere, som vi tidligere have hørt, af en ædlere Race, end den almindelige Dromedar. De kunne traineres til at løbe over 100 Kilometer om Dagen; men saadanne Marcher kunne Rytterne i Længden ikke udholde; thi Mehariens Bevægelser ere i højeste Grad pinlige for den, der skal følge dem. De uøvede Ryttere blive i Begyndelsen søsyge; men selv Tuaregerne kunne ikke taale et forceret Ridt i længere Tid end otte Dage, saa faa de let Blodspytning.

Méharisterne have bibeholdt Jægerens simple og bekvemme Uniform, hvorover de bære en Araberburnus. De ere bevæbnede med *Lebels* Repetergevær. Sadlerne ere de samme, som bruges af de indfødte. Rytteren sidder meget ubekvemt paa dem, idet han har Benene frit hængende forud. Med den højre Fod styres Dyret ved Stød paa Halsen. Tømmen, der er fastgjort til en Tap paa Sadlen, bruges nemlig sjældent.

Se, saadan se disse Ørkenryttere ud. Lad os haabe, at de snart maa blive førte mod Syd for der at vise sig som Tuaregernes Overmænd. Disse have længe nok holdt Vejen til Sudan afspærret.



Tuareger.



Legionærer.*)

I.

Sergent Rech.

Rech havde været menig Soldat i 5 Aar, saa lod han sig engagere paa ny, da han ikke vidste noget bedre. Han var fra Elsass; men hjem havde han ikke Lyst at komme, nu da Tydskerne huserede der. Han foretrak da at blive, hvor han var, skønt han ikke havde Spor af Udsigt til at avancere. Han havde dog Heldet med sig.

Aa, hvor holdt han ikke af at mindes den Gang, da Obersten udnævnte ham til Korporal. Naar han fortalte derom, kunde han komme i Perlehumør, og staaende med Benene vidt fra hinanden og med den mest poliske Mine, man kan tænke sig, lod han Geværet suse rundt i Luften, idet han kun holdt det fast med Pege- og Tommelfingeren i Hanen — alt medens han fortalte.

De omkringstaaende, der havde været med til den Spas saa tit, trak sig i Reglen ud til Siden — lige bange for Rechs Gevær og hans Historie.

*) Navnene paa Legionærene ere ikke de virkelige. Forf.

»Det var bare for Tornysterens Skyld, at jeg blev Korporal,« plejede han at begynde, og saa pegede han hen paa Væggen, hvor der hang en meget slidt og lappet en.

Samtidig havde han for Skik at le saa hjerteligt og naturligt, at Tilhørerne absolut maatte le med. Der var ingen, som ikke i et saadant Øjeblik fandt det forfærdelig latterligt af Obersten at udnævne en Soldat til Korporal, blot for en gammel Tornysters Skyld —

En gammel Tornyster!

Historien er iøvrigt meget simpel:

Det var nede i Syden, da Oberst de Négrier forfulgte *Bou-Ammama* og *Si-Sliman* i Bjærgene mellem Tiut og Asla. Vandet i Feltflaskerne var forlængst sluppet op, og Kamelerne med Vandtønderne kunde ikke komme hurtigt nok frem i Bjærgene. Suppe kunde der ikke koges af Mangel paa Vand, saa Soldaterne maatte nøjes med de tørre Beskøjter i et Par Dage. Efternølere var der mange af. Selv Officererne havde maattet lade deres Heste blive tilbage; kun Muldyrene med Bjærgkanonerne vare endnu med. Men fremad skulde man.

Rech gjorde Tjeneste i Avantgarden. Han havde faaet fat i en af Arabernes Knortekæppe. Den tjente ham som Stok. Langsomt arbejdede han sig fremad med den svære Oppakning paa Ryggen. Den tyngede ham ydermere, fordi han ovenpaa den havde anbragt et Faareskind, som han havde reddet i et forladt Arabertelt. Han brugte det om Natten i Bivuaken, saa laa han blødt, medens de andre sov paa den kolde Klippegrund.

Engang imellem standsede han og hans Kammerater, et Par ældre Soldater, for at afgive deres Skud mod et eller andet næppe synligt Maal — saa klatrede de videre uden at bekymre sig om dem, der kom efter.

Da Obersten troede at være paa meget nært Hold af Fjendens Hovedstyrke, som han havde forfulgt i flere Dage,

og da han saa, at de udmattede Soldater næppe kunde vinde frem, gav han Tilladelse til, at Oppakningen maatte efterlades, skønt der var Fare for, at den derved kunde gaa tabt.

Forfølgningen fortsattes derefter en Stund.

Henad Aften blev der blæst »Holdt«, efter at man havde ryddet de nærmeste Bjærgtinder.

Vedetterne udstilledes som sædvanligt af Obersten personlig.

Her stode de nu dødtrætte og pinte af Tørsten, med opspilede Øjne for ikke at lade sig overraske. Længere nede paa Bjærgsiderne kamperede Hovedstyrken i dyb Søvn.

Da Obersten inspicerede sine Poster og paa denne sin Vandring kom op til det Sted, hvor Rech og hans Rodekammerat skulde staa, bemærkede han i Halvmørket kun den ene Mand, skønt det strengelig var forbudt Skildvagterne at forlade deres Post, endsige lægge sig ned.

»Hvorfor er her kun een Mand?«

Rech drejede ikke engang Hovedet, da han kort svarede:

»Fordi den anden ligger der henne.« Han pegede samtidigt hen til Siden.

»Hvorfor ligger han der, hvad skal det betyde?«

»Det er Araberne.«

»Araberne?«

»Ja! de skød ham for lidt siden.«

»Saa maa vi jo have en Mand til herop.«

»Behøves ikke, Hr. Oberst!«

»Hvad Fanden blander han sig deri.«

Rech tav.

»Men jeg tror, du har Tornystren paa endnu, Soldat.«

»Ja.«

»Den fik I jo Lov at lægge.«

»Ja! men Obersten maa undskylde —«

»Hvad hedder du! gamle!«

»Rech.«

»Godt.«

Saa fjernede Obersten sig, idet han ønskede Soldaten:

»God Vagt!«

Den Slags Venlighed var man ellers ikke vant til fra den Kant.

Lidt efter kom Afløsningen og med den nyt Mandskab. Den dræbtes Gevær og Ammunition blev taget med og han selv transporteret noget væk i en Klipperevne.

»Der ligger han sku endnu, — noget afmagret,« plejede Rech at sige.

Da Obersten efter Hjemkomsten til Lejren ved Aïn-ben-Khélil passerede Fronten af Tropperne, standsede han foran Rech, og idet han klappede ham paa Skulderen, sagde han:

»Jeg har ikke glemt Tornysteren — du bliver udnævnt til Korporal.«

Og Rech blev udnævnt først til Korporal og senere til Sergent, skønt det kneb svært med Skriveriet.

Selv kunde han aldrig lade være at more sig over, at Obersten havde lagt saa megen Vægt paa den Tornyster.

»Han skulde blot have vidst, at den var fuld af alle mulige gode Sager, som jeg havde taget i et Telt paa Valpladsen.«

II.

»Idioten«.

Naar Marchkolonnerne formeredes i Lejren ved Aïn-ben-Khélel og droge bort ind over den marokkanske Grænse

for at faa Tag i Rebellerne, blev der altid en mindre Styrke tilbage til Bevogtning af den gamle Redoute og Magasinerne. Denne Styrke toges ud blandt de daarlige Fodgængere; »*les mauvais marcheurs*«.

Det betragtedes naturligvis som en Skam at staa paa Listen over disse; thi medens deres Kammerater døjede alle mulige Savn og Anstrengelser paa de lange Marcher, levede de en rolig, temmelig fareløs Tilværelse hjemme i Redouten under Kommando af en gammel Stabssergent (adjudant).

Samme Person kaldtes forøvrigt aldrig andet end »Idioten«, og det — ikke saa ganske uden Grund.

Om det var Varmen, der havde udtørret Hjærnen paa ham, eller om han aldrig havde haft noget indenfor Pandeskallen, kan jeg ikke afgøre. En løjerlig en var han allenfals, den lille svære Mand med det martialske Skæg og de stirrende, lyse Øjne.

Jeg erindrer, at da jeg en Gang stod og benyttede et Lommekompas, kom »Idioten« hen til mig og spurgte, hvad det var. Jeg viste ham Kompasset, som han tog og drejede rundt snart i en, snart i en anden Retning, synlig forbauset over, at Naalen stadig pegede sammesteds hen. Han sagde dog intet, før han gav mig den tilbage med de Ord: »de*n* ligner et Ur.«

I Lejren havde »Idioten« altid travlt; det var, som kunde han ikke finde Ro nogetsteds; thi snart skældte han her, snart smældte han der for ingen Verdens Ting. Der gik ikke den Time paa Dagen, hvor hans Stemme ikke skurrede i Ørene paa de ulykkelige undergivne. Allermindst kunde han taale at se Folkene ligge og drive Tiden hen, selv om det var i den reglementerede Fritid — saa fandt han altid paa et og andet at forstyrre dem med.

Naar han var i Farvandet, lød det stadig:

»Der er Idioten, — gid Fanden havde ham.«

En Tid havde han Korporalseleverne i Reglementslæsning. — Gud naade den ulykkelige, der dengang ikke kunde sin »*Ecole du soldat*« udenad, og ikke nok dermed; men naar »Idioten« spurgte om, hvad der f. Eks. stod paa Side 4, maatte den adspurgte uden at stamme kunne remse det alt sammen op, hvis han vilde undgaa Ekstralæsning.

Hvor kunde han ikke pine en til Døde, naar han forlangte om igen og om igen Artikkel V om at slaa an og skyde!

Naar Geværet er ladt, kommanderes der:

»Paa den og den Afstand,« »paa hvilket Kommando »Viseret stilles til den angivne Afstand, førend der kommanderes — »— An! — Fyr!

»Idioten« havde jo nok en Gang været en meget flink Underofficer, men da han kom for Skade med sit ene Ben og derfor ikke kunde holde ud at marchere, blev han altid tilbage i Lejren som Chef for de daarlige Fodgængere og som Kommandant i Fortet, naar Tropperne afmarcherede. Saa satte han Folkene i Arbejde med at kalke og mure paa Redouten eller med at bryde Telte ned et Sted for at rejse dem et andet.

De fik Benene rørte alligevel, — de daarlige Fodgængere.

En Morgen gik det som en Løbeild gennem Lejren, at det var bleven opdaget, at en Araber af vort indfødte Kontingent var bleven overbevist om at have forraadt Ting til de fjendtlige Stammer, som det var af Betydning at holde skjult.

Obersten var rasende og beordrede Synderen skudt.

I Dagsbefalingen stod, at »Idioten« skulde kommandere den Deling, der var beordret til at eksekvere Straffen.

Fra den tidlige Morgenstund saa man ham iført sin fineste Puds og med Sablen ved Lænd gaa omkring i Udkanten af Lejren og smaasnakke med sig selv.

Han var synlig meget betaget af den Rolle, der var ham tildelt — thi han skændte ikke som ellers, og hans Ansigt var blegt.

Lidt op ad Dagen saa en Soldat ham sidde i Skyggen under et af Halvtagene og læse i en Bog — Ekserccer-reglementet.

Ved Middagstid blæstes der et Signal fra Hovedkvarteret.

Det Mandskab, der skulde indtræde i Skyttedelingen, tørnede ud af Teltene i feltmæssig Paaklædning og begav sig hen til Stillingspladsen, hvor »Idioten« allerede havde ventet i en halv Time. Hans Stemme bævede, da han kommanderede »Ret« — »Gevær i Hvil« og »March«. Man kunde have ondt af Staklen, saa betaget var han af Situationen.

Alle vi andre havde for ofte set Døden i Øjnene til at vi skulde gøre os videre Tanker ved denne Spions Endeligt.

En Hoben tjenstfri Soldater fulgte, spredt over Sletten med, da »Idioten« afmarcherede til Klitterne vest for Lejren. Her var der i en Lavning mellem de høje Sandtoppe gravet en Grav, bag hvilken Kommandoet gjorde Holdt.

Tilskuerne stode i Klynger rundt om.

Efter en kort Venten forkyndte Trommeslag, at nu kom Forbryderen, der var afhentet i Vagtteltet ved Redouten af et andet Kommando. Bagbunden gik han midt mellem Soldaterne, der havde Bajonetterne plantede paa Geværene. Hans Ansigt røbede ingensomhelst Sindsbevægelse. Det havde dette flegmatiske, mørke Udtryk, som gaar igen hos alle Islams Sønner. Da han kom nærmere, hørtes i Dødsstilheden en sagte Mumlen fra hans Læber, i hvilken Ordet Allah kom igen flere Gange. — Han sendte sine Bønner forud for sig i Evigheden.

Den ankomne Trop standsede. Araberen blev ført hen foran den aabne Grav, hvor han blev stillet op med Ryggen til det Kommando, der skulde skyde ham, og med Ansigtet vendt mod den Grav, der — inden mange Sekunder — skulde modtage ham.

Uden at sætte sig til Modværge, og uden at hans Ansigt forraadte den mindste Angst eller Beklemthed, stod han der med den visse Død for Øje, idet hans Blik strejfede til Siden rundt paa disse vantro, der kun vare Herrer over hans Legeme, og som han hadede som Fjender af sin Tro og sit Fædreland.

Hans Øjne hvilede et Øjeblik fast paa en ganske ung Soldat, som slog Øjnene ned.

Imponerende som han var i al sin Maade at være paa, dannede han en skærende Modsætning til »Idioten«, der var febrilsk og ikke kunde staa stille et Sekund bag Kommandoet.

Det varede noget, efter at han havde kommanderet »Lad Gevær«, før det følgende Kommandoord kom.

Araberen drejede Hovedet som for at sige, hvad venter I paa.

Det løb en koldt ned ad Ryggen. »Idioten« blev mere og mere komfus. Han ledte aabenbart i sin Hukommelse for at finde de Kommandoord, som han saa ofte havde gentaget og ladet gentage for sig. Det var, som Forstanden rent stod stille for ham.

Endelig kommanderede han endnu en Gang:

»Lad Gevær,« skønt Geværerne jo allerede vare ladte.

En enkelt af Soldaterne pillede paa ny ved Laasen paa sit Gevær; men de fleste af Folkene stode urokkelige.

Nu blev det endnu værre for »Idioten«. Han huskede, at efter at have kommanderet »Lad Gevær«, skulde han nævne Afstanden, paa hvilken der skulde skydes.

— — — — — — — — — — — — — —

»Viseret paa 500 Metre!« brølede han.

Vi rynkede ærgerligt Brynene. At sætte Viseret paa 500 Metre, naar Afstanden kun var 5!

Der var atter denne Gang en af Soldaterne som begyndte at pille ved Geværet; men de andre stode ogsaa nu rolige.

A»—an!« — »Fyr!« lød det endelig.

Aa hvor det lettede!

Nu var det hele forbi.

Krudtrøgen indhyllede i nogen Tid baade Kommandoet og det Sted, hvor Araberen havde staaet. — Da den begyndte at lette over Toppen af Klitterne, saas et Par Soldater nærme sig Graven, hvori Synderen var styrtet forover. Den ene lagde Geværet til Kinden — og Naadesskuddet gik af, idet Røgen hvirvledes i Vejret, først i rivende Fart, derpaa langsommere, for endelig i Højde med Toppene at forsvinde i et Nu med et Par hoppende Bevægelser.

Medens vi fjærnede os fra dette sørgelige Sted, traadte nogle Soldater med Spader frem, og snart var der ikke mere noget Hul i Lavningen — der inde mellem Klitterne.

Fluerne summede i den varme Middagsluft hen over Sletten og ind mellem Teltene, hvor Soldaterne alle sov deres Middagssøvn; kun »Idioten« laa med aabne Øjne. Han havde ikke forvundet dette Indtryk fra før — og han forvandt det aldrig — thi nogen Tid efter blev han fuldstændig afsindig og maatte transporteres Nord paa.

III.

Schweizeren Gorski.

Sommevarmen fordømte Tropperne i vor lille Lejr ved Aïn-ben-Khélil til Uvirksomhed.

I Teltene var der i Middagsstunden kvælende hedt, — jeg tror, Termometret viste over 30 Gr. Reaumur —, ikke en Smule køligere var der for øvrigt under de improviserede »Abris« (Skærme), hvor Soldaterne uden at kunne sove laa henstrakte i en Døs. Firbenene smuttede ud og ind af Teltaabningerne hen til de Steder, hvor Soldaterne havde spildt en Smule Vand paa Teltbundens Sand; — selv de syntes at søge Fugtighed.

Rundt i Lejren var der dødt og stille; kun Vagtposterne vare paa Benene i den letteste Paaklædning: Hue med Slør, opknappet Skjorte og Underbenklæder stukne ned i de Lærreds Gamascher. De stode under de smaa, paa fire Pæle hvilende flade Tag, i sparsom Skygge og stirrede sløvt ud over Ørkensletten fra Sandklitterne, hvor de vare etablerede. Nu, da Sommervarmen var indtraadt, var dermed Strejftogene mod de rebelske Arabere foreløbig ophørte. Begge Parter vare nødsagede til at holde sig rolige. Medens de franske Soldater kun havde en trættende Vagttjeneste at udføre, lodes Beni-Guilerne, Beni-Amurene og alle de andre Stammer i Fred med deres Hjorde der nede paa Tameletsletten hinsides de blaa Bjærge, der i Straalevarmen bølgede i Horisonten mod Syd.

Ved Siden af Lejren, inde i den gamle Redoute, hvor foruden Magasinerne tillige Lasaretteltene vare opførte, vidste man, at der laa Soldater i Snesevis og droges med den ondartede Tyfus og Døden. Hver Morgen drog en lille Sørgeskare ud derfra og sænkede de tarvelige Kister, der vare sammentømrede af de tømte Beskøjtkasser, ned i Sandet. Fra Officerernes og Underofficerernes hvidkalkede Stenhytter hørtes ikke en Lyd. En let Røg steg lodret op fra Køkkenerne; denne i Forbindelse med Lyden af skrattende Køkkentøj forkyndte, at den tarvelige Suppe af Ris og tørt Kød var under Tilberedning. Det kunde ogsaa hænde, at en solbrændt, men sveddryppende Skikkelse af og til viste sig i Døraabningen til en eller anden af Køkkenhytterne for at trække lidt Luft; thi indenfor var der endnu varmere end udenfor. Sommetider saa man ogsaa en af Kokkene langsomt vandre hen til Brøndene, der vare overbyggede med en hvidkalket Hvælving af Sten for at hindre Sandet i at hvirvle derned. Her hentede de det smudsige og usunde Vand, der var blevet saa mangen en brav Soldats Død, dette Vand, som paa den anden Side netop var Betingelsen for saa mange andres Liv, — ti milevidt omkring fandtes ingen Kilder, intet Vandhul. Fluerne summede i Myriader rundt i Teltene, ind under Skærmene og videre ind under de Tør-

klæder, som de af Varmen forpinte Soldater bredte over Ansigtet for at have lidt Fred for dem. Hestene og Muldyrene stode som fastnaglede til den Plet, hvor man havde stillet dem, med Hovederne mellem Forbenene og vendte fra Solen, skønt det kun var en tarvelig Fordel, de nøde deraf. Af og til rystede de Hovederne for at afværge Fluernes Angreb, medens Halerne vare i ustandselig Bevægelse.

Over de i Solen skinnende hvide Telte hæver sig den dybe blaa Luft, hvor Gribbene højt oppe kredse i deres langsomme Takt.

Paa Ørkensletten er intet levende Væsen at se, ti ve den, der paa denne Aarstid begiver sig paa Vandring did ude; hans Fod vil brændes af det hede Sand, hans Strube vil snøres sammen, naar Forraadet af Vand er svundet bort, uden at det er ham muligt at skaffe nyt. Hans febersyge Hoved vil begynde at smerte, og naar Kræfterne snarlig ere udtømte, og Vanviddet indfinder sig med Rædslen for at være ene, vil han lige saa sikkert blive Dødens Bytte, som at Gribbene og Sjakalerne ville fortære hans Legeme.

Ingensteds viser Sandheden af det gamle Ordsprog sig mere slaaende end her i Ørkenen: »Den enes Død er den andens Brød.«

»Er du der?« spurgte en Stemme, idet Teltaabningen blev knappet op, og et smukt, lidt strengt Ansigt viste sig. Jeg drejede Hovedet. Det var Gorski. »Forbandet til Varme,« sagde han, idet han traadte ind og knappede Teltet efter sig. »Jeg laa der ovre i Magasinet og kunde ikke faa Ro, saa tog jeg mig for at gaa her over for at se, om Du har det bedre. Lad os hente lidt Vand og hælde Teltet over dermed, saa maaske det bedrer sig.« Han gjorde saa. I Begyndelsen kølede det lidt, men snart var det fordampet, og saa mærkede vi ikke stor Forandring fra før. Jeg bød ham Tobak af det udleverede, og medens han

stoppede Piben, lagde jeg mig igen paa Teltgulvets Halm og bad ham lægge sig ved Siden.

Gorski var en meget afholdt og brav Kammerat. Han var nu menig Soldat i det beredne Fodfolk — nogle sagde, at han oprindelig var schweizisk Officer — dem var der for Resten mange af i Fremmedlegionen; men herom talte han aldrig, og jeg havde ikke spurgt ham ud. Fortiden! ja, den var altid det kildne Punkt i Legionen. Han havde her fra menig Soldat tjent sig op til Adjudant (ɔ: Stabssergent); men da han havde hjulpet en Del af sine misfornøjede Landsmænd til at desertere, blev han stillet for en Krigsret og degraderet til menig Soldat.

Han gjorde her i Lejren af og til Tjeneste inde i Redouten hos Intendanturen. Naar han gik derfra, hændte det ofte, at han kom ind til mig for at se de Kaart og Skitser, som jeg havde tegnet. Det morede ham, sagde han, at lære Terrænet rigtig at kende, særlig hen ad den marokkanske Grænse til, hvor det fortaltes, at vi, naar Varmen hørte op, skulde marchere for at tugte nogle af de Stammer, der sidste 26de April i Chott Tigri havde været med til at massakrere vor topografiske Maalebrigade.

Da vi havde ligget lidt og smaasnakket, fortalte Gorski, at han samme Dags Morgen havde været inde i Redouten.

»Det maa da være utaaleligt for Arrestanterne der inde i den Varme,« bemærkede jeg.

»Ja,« sagde han, »der ligger nu Gouloz paa tredje Maaned. Han er snart ikke andet end Skind og Ben, og Saar har han baade her og der, den Stakkel.

Solen brænder jo Huden itu paa de ulykkelige, og saa det forbandede Svineri, de ligge i. Utøjet kravler omkring, saa Vagtmandskabet holder sig i Afstand for ikke at blive befængt. Ja, Fanden har ført en her ned for at ødelægges af den elendige Karl af en Oberst.«

Gorski var kommen ind paa sit Yndlingsæmne. Han talte sig, som sædvanlig, varm. I korte, afbrudte Sætninger lettede han sit Hjærte, idet han skildrede den Elendighed,

som vi fra alle Verdens Hjørner sammenskrabede Soldater maatte lide i Kampen for en Nation, der var de fleste ligegyldig, og mod en Fjende, som vi paa den anden Side maatte tage Hatten dybt af for. Særlig fandt han Fangernes Behandling umenneskelig. Naar han saaledes tordnede løs, hjalp det ikke at sige ham imod for at bevise ham, at Behandlingen vel var streng, men ganske retfærdig. Han oversaa ganske, at han og samtlige hans Lidelsesfæller frivillig havde underordnet sig den strenge Disciplin for 5 Aar ad Gangen.

Mange Gange kunde han være bleven straffet for sine Udtalelser om sine foresatte; naar det aldrig skete, var det, fordi man dels havde en Smule Medynk med hans ublide Skæbne, dels fordi han ved flere Lejligheder havde vist en behjærtet Optræden og virkelig var afholdt ogsaa af sine foresatte, hvem han gjorde sig Umage for at behage. I Grunden var han godmodig og bar sin egen Ulykke uden at kny. Naar der derimod var Tale om andres, kendte hans Raseri i Øjeblikket ingen Grænser. Det var da altid vor Chef i Lejren, Oberst de Negriér, som det gik ud over. — Denne udmærkede Soldat haandhævede Disciplinen med den yderste Strenghed. Han straffede Forbrydelser mod denne saa haardt som muligt: han bød Soldaterne de haardeste Strabadser paa de lange Marchture; men han delte selv alle Savn med sine Folk, og han forstod glimrende i givne Øjeblikke »*à faire battre le coeur du soldat à l'unisson du sien*«.

Gorski beundrede i Almindelighed den lille elegante Oberst ligesom vi andre, og kaldte ham ved det i Legionen gængse Kælenavn »*le Marabout*«, undtagen naar han, som i Dag, var vred, saa var der aldrig Tale om andre end »Obersten«.

Naa, for at komme tilbage til Gorski. Han vedblev at tale om Fangerne: Inde i Reduten var der afspærret en Plads i et Hjørne, hvor man havde anbragt dem, som skulde lide »*la crapaudine*«, denne frygtelige Straf, som i Frankrig har vakt saa megen ufortjent Harme, fordi man ikke der kender de for-

tvivlede Forhold, hvori en Chef er stillet, der skal haandhæve Disciplinen uden at have Fængsler til sin Raadighed.

»*La crapaudine*« bestaar i en Art Krumslutning, idet Hænder og Fødder ere bundne. Den, der lider denne Straf, ligger under sit lille »*tente d'abris*«, der bestaar af et Par Stykker Teltlærred, spændte som et Tag. Her henslæber han Tiden baade Nat og Dag i den forfærdeligste Ørkesløshed og bliver kun løst, naar han skal spise, eller naar man bringer ham Vand, for at han kan rengøre sig.

Men efterhaanden sløves Arrestanten, saa han ikke en Gang har Energi nok til at ville rengøre sig. Man tænke sig det utrolige Svineri, der som Følge heraf afstedkommes.

Selvfølgelig er det kun for meget grove Forbrydelser mod Disciplinen, for Desertion, Tyveri eller lignende, at der straffes paa nævnte Maade. Desertion, der, naar den er sket, hvor man staar overfor Fjenden, egentlig skulde straffes med Døden, afgøres dog som oftest med en længere Straffetid inde i Redouten. Soldaten har som enhver Krigsmaskine sin Værdi, som man ikke uden haard Nødvendighed giver Afkald paa.

Det hænder jo ofte, at den, der bliver idømt Straffen, i Øjeblikket foretrækker den for Døden; men senere, under Afsoningen, kan det nok være, at en og anden i sin Fortvivlelse hellere ønskede sig en Kugle for Panden.

Gorski havde to Landsmænd i Hjørnet af Redouten. De skulde netop komme ud efter udstaaet Straf denne Aften; han havde talt med dem, før han kom ind til mig, og det lod til, at han var meget optagen af at arrangere et lille Maaltid til dem, thi han fortalte mig, at han havde skaffet sig en Del Fødevarer dels fra de indfødtes Markedstelte udenfor vor Lejr, dels fra Intendanturens Beholdninger. Gorski havde i det hele taget den Fordel af at være ansat ved Spisekammeret, at han aldrig selv led Sult, hvad af og til kunde hænde for andre, da Rationerne vare knappe; dertil havde han i en snæver Vending mangen Gang hjulpet en Kammerat, ja man sagde for ganske sikkert, at Gorski stadig holdt sig gode Venner med forskellige Arabere af vort indfødte

Kontingent derved, at han til Tider skaffede dem de kostelige Beskøjter. Vist er det imidlertid, at han altid var en velset Gæst i Araberlejren, hvad mange af de øvrige Soldater ikke vare. Gennem Bekendtskabet med Araberne havde Gorski lært at tale Arabisk som en indfødt.

Klokken var imidlertid bleven to. Paa dette Tidspunkt, ja næsten paa Slaget, indfandt Sirokkoen sig daglig. Den varede til henimod Klokken fem om Eftermiddagen og lagde sig saa lige saa pludseligt som den var kommen. Saa længe den huserede, var det plat umuligt at foretage sig noget, sove kunde man heller ikke, næppe blunde. Teltlærredet larmede uophørligt, medens Temperaturen steg og førte det hede Sand ind i Teltet, gennem hver lille Sprække og Revne. De faa Klæder, man havde paa, vare snart gennemrislede af smaa Sandkorn, der satte sig fast i Haar, Skæg og paa Legemet, saaledes at man hensled Tiden i en stadig nervøs Lidelse.

Gorski var bleven i Teltet hos mig og satte sig hen ved mit improviserede Bord, en opretstaaende Vandtønde, paa hvis Bund mine Tegninger og Kaart laa. Jeg lod ham, som sædvanligt, blade i disse. Først henad Eftermiddagen forlod han mit Telt. Det var mig paafaldende, at han til Afsked gav mig Haanden, ellers plejede han uden videre Formaliteter at smutte af Sted.

Uden om Lejren ved Aïn-ben-Khélil, der dannede en Firkant, stod der en Feltvagt paa hver Side. Disse »*Grand gardes*« afløstes hver Aften; samtidigt udstilledes derfra Dobbeltposter paa de højeste Punkter. I Almindelighed stode de paa Sandklitter.

Mod Vest laa i en Mils Afstand en Bjærgkæde, gennem hvilken Bjærgpasset »*Col de Sadana*« førte ud paa en flad, endeløs Ørkenslette, der strakte sig langt ind i Marokko. En Officer sagde en Gang, at de franske Chefer maatte være Vorherre taknemmelig for den Ørken, ellers, mente han, at

der var mange Soldater i Fremmedlegionen, som vilde desertere. Det betragtedes nemlig som den sikre Død for de dumdristige, der vovede Forsøget paa at slippe bort ad denne Vej. Enten fandt de Hungersdøden i Ørkenens Ensomhed, eller ogsaa, i heldigste Tilfælde, bleve de slaaede ihjel af Araberne, for hvem selv en Desertør vedblev at være en vantro, der ikke burde skaanes.

Desertion var oppe i Højlandene ved Middelhavet, hvor Skibsfarten lettede Flugten, meget almindelig, her nede var det, som Følge af de berørte Forhold, meget sjældent, at nogen turde trodse den uundgaaelige Død. At mange kunde ønske at unddrage sig det haarde Liv, var let forstaaeligt: Udsigten til et 5 Aars Ophold i disse øde Egne, hvor Stabadser, ondartet Tyfus, Blodgang og Savn af enhver Art hørte til Dagens Orden, kunde kun virke nedtrykkende paa en ung Soldats Sind; thi for de allerfleste maatte det staa klart, at nogen fremtidig militær Karrière var der ikke Tale om at gøre, dertil var Avancementet for slet. I det hele taget stod Desertion for alle de mange af fremmed Nationalitet, for hvem Fædrelandskærlighed og Pligtfølelse ingen Værd kunde have, — som den eneste Udvej til at slippe denne triste Tilværelse.

Morgenen efter, at Gorski havde været hos mig om Eftermiddagen, blev jeg vækket ganske tidlig i mit Telt med Spørgsmaalet: »Er Gorski her?«

»Nej! men hvorfor?«

»Jo, i Nat ere Schweizerne deserterede, og man frygter, at Gorski har anført dem.«

Det løb mig koldt ned ad Ryggen. Uvilkaarligt sprang jeg op, hen til mine Tegninger. Der manglede, naturligvis kan jeg gærne sige, et Kaart over Marokkos Grænse, paa hvilket Brøndene vare afsatte. Jeg sagde imidlertid intet om min Opdagelse, men spurgte videre om, hvorledes det hele var gaaet til, og fik følgende Forklaring:

Den foregaaende Aften skulde et Kompagni af Legionen afgive Mandskab til en »*Grand garde*« paa Vestfronten. Blandt Kompagniets Mandskab var der mange Schweizere. Under et eller andet Foregivende var det lykkedes disse at komme sammen paa Post, to og to, saaledes at der i flere Timer kun skulde staa Schweizere paa en lang Strækning. Dette benyttede en 15—20 Mand til i samlet Trop at desertere, medtagende Ammunition, Vaaben, Fødevarer og, som det viste sig, en større Beholdning af Vand. Flugten opdagedes ikke før om Morgenen, fordi det Mandskab, der skulde paa Post, plejede at sove i de smaa Telte ved »*Grand garde*«n, indtil det blev purret ud af det Mandskab, der skulde afløses. Paa denne Maade var det lykkedes Flygtningene at vinde flere Timers Forspring.

Jeg stod som fastnaglet ved at høre alt dette. Hvad vilde dog Gorski indlade sig paa de Løjer for; han, der allerede en Gang tidligere var kommen galt af Sted, fordi han havde hjulpet andre, han, som kun havde nogle faa Maaneder tilbage af sin Kapitulationstid.

Vi skynde os imidlertid hen til vort indfødte Kontingents, vor *Goums* Lejr, udenfor Sydfronten, thi der var en Trup ved at bryde op efter Ordre fra vor Chef, de Négrier, der havde befalet Forfølgning. En Hob nysgerrige Soldater af alle Vaabenarter, baade Husarer, Artillerister, Trænsoldater og Legionærer stode i Klynge rundt om Araberne, der smuttede ud og ind ad deres lave pjaltede Kamelhaarstelte, foran hvis Indgange deres Sadler, Sække, Husgeraad o. s. v. laa opstablede som en Vold. Snart vare Hestene optømmede, Sadlerne med de to høje Bomme anbragte over det af flere Lag Tøj bestaaende Dækken, Flintlaasene eftersete paa de lange Geværer, og under lystig Snakken, som om intet var i Vejen, svang Rytterne sig i de brede Stigbøjler, og en efter en travede de af Sted, eftersom de bleve færdige.

Lidt længere borte, inden de naaede vore Forposter, samlede de sig i Trop og toge Retning hen imod *Col de Sadana*. Morgensolen straalede paa Rytternes hvide Bournusser, og Agerhønsene flagrede ude i Klitterne, medens de

fleste af de tilstedeværende ved dette lille Optog med bange Anelser for de ulykkelige Flygtninges Skæbne fjærnede sig hver til sin Dont, nogle til Eksercits, andre til Arbejde i Redouten, i Magasinerne, ved Opførelsen af Stenhytterne eller for at hente Naturalforplejning. Jeg blev en Tid ved at se efter den bortdragende Skare — nu traver den hen over den flade Slette, nu rider en af Rytterne op til Skildvagten paa Klitten. Der bliver peget i Retning af Bjærgene, saa rider han ned til de andre. Hele Troppen forsvinder i det bølgeformede Terrain, viser sig atter efter længere Tids Forløb et Øjeblik som en eneste hvid Prik, — og saa er der intet mer at skelne.

Dagen glider langsomt hen i Spænding — utallige Gange gaar jeg op paa en lille Bakke og stirrer ud mod Bjærgene; men stadig uden Resultat.

Efter at de kølige Morgentimer med deres Arbejde ere forbi, begynder den samme evindelig sløvende Uvirksomhed som de foregaaende Dage — Timerne synes aldrig at faa Ende.

Gorski og jeg havde i længere Tid tjent Side om Side i Geleddet. Vi havde sovet i Telt sammen, ligget i Bivouakken ved hinandens Side. Vi havde givet hinanden mangen Haandsrækning, naar det begyndte at knibe paa Marchen, — ja, vi havde ogsaa hjulpet hinanden troligt med — de faa Gange, vi havde Lejlighed dertil — at faa en Flaske Vin destilleret under munter Samtale, jeg maatte da altid beundre hans korrekte, rolige Holdning. Det var derfor intet Under, at jeg efterhaanden havde faaet megen Godhed for Gorski, skønt han aldrig havde vist mig nogen stor Fortrolighed.

Jeg kom til at tænke paa, da jeg første Gang havde truffet ham, jeg erindrer det endnu ganske tydeligt; det var i den 10 danske Mil nord for Aïn-ben-Khélil liggende Lejr ved Méchéria, den Gang da den gamle Løjtnant, Fa'er *Suchet*

havde ført os unge, endnu ikke krigsvante Soldater gennem Atlasbjærgene ned over Sletterne ved Méchéria, for en Del ad den ny anlagte Militærbane. Paa denne Marchtur var det, at vi havde spist vore Reserverationer, fordi Fa'r *Suchet* havde sørget saa daarligt for vor Forplejning, at vi ligefrem vilde have lidt Nød, hvis vi ikke vare tyede til de i Tornystrene gemte Beskøjter.

General *Colonieu*, den bekendte Rejsende, der har besøgt Uargla og Sahara langt imod Syd, kommanderede paa den Tid i Méchéria fra Hovedkvarteret i »*Villa Colonieu*«, som der stod at læse over Indgangen til den usle lille Stenhytte, han beboede. Da det blev opdaget, at vi havde forbrudt os paa Reserverationerne, beordrede han os i to Dage paa Vejbejde til Straf. — Vejarbejde, ja, det bestod kun i, at vi skulde jævne lidt paa Sandet og fjærne Alfatuerne i en bestemt Retning: den ad Aïn-ben-Khélil til. Først da vi havde arbejdet flinkt de to Dage og »banet Vej« paa en Strækning af henimod $^1/_2$ Mil, fik vi Lov til at marchere videre.

Vi vidste, at der var meget stræng Straf for at fortære Reserverationerne — vi vidste det, fordi vi hver Søndag Morgen ved Appellen diverteredes med Oplæsning af Straffereglementet, derfor havde vi ventet, naar vi kom til Aïn-ben-Khélil, at Oberst de Négrier skulde tage haardt fat paa os; men vi hørte aldrig siden Tale om disse Ting. Kun forlød det, at Faer *Suchet*, den gamle Løjtnant, Drukkenbolt og Ridder af Æreslegionen var bleven straffet med 14 Dages Teltarrest for ikke at have ført os godt. Sikkert er det, at vi i længere Tid ikke saa ham udenfor sit Telt, medens han ellers altid plejede at drive om i Lejren med en Vifte i Haanden, hvormed han forsøgte at jage Fluerne væk, naar de gjorde Angreb paa hans Næse.

Naa, hvad jeg vilde fortælle: Den Gang, da vi ved Méchéria i vort Ansigts Sved afsonede vor Brøde ved Vejarbejde, traf det sig, at Gorski en Dag — han var allerede den Gang degraderet — kom marcherende hjem med en Patrouille, der havde været ude paa Strejftog. Patrouillen

gjorde Holdt tæt ved det Sted, hvor vi arbejdede; den satte Geværene sammen, medens Mandskabet spredtes. Gorski drev hen imod mig og indlod sig i Samtale. Da han syntes at bemærke, at jeg var træt, løsnede han sin Feltflaske og bød mig Vand. Jeg tog derimod, yderlig forbavset; thi man var efterhaanden bleven saa vant til at betragte hver eneste Legionær som en fuldblods Egoist, saa man uvilkaarlig maatte studse, naar man traf anderledes tænkende. Om Aftenen, da vi vare blevne indkvarterede i nogle halvfærdige Barakker og havde kogt og fortæret »*la Soupe*«, gik jeg ud i Barakkebyen. Den Gang var der kun en 4—5 Stenhytter; senere har der ved Foden af et mindre Klippeparti om en Kilde dannet sig en hel lille By med snorlige Gader, hvor Husene ere Barakker, Magasinbygninger, Lasaretter o. l. Stødende op til denne militære By er der, og var allerede, da jeg første Gang kom dertil, en hel Del Boder, Træskure eller Telte, hvor driftige Folk, mest Spaniolere, hvoraf der er mange i Algier, have slaaet sig ned med Udsigt til rigelig Fortjeneste. Fra de 20—30 Mil fjærne Byer oppe i Højlandene faa de med den militære Bane sendt Grøntsager, Frugter, Vin, Tobak og Fødevarer. De have udmærket Afsætning til Soldaterne, og det Liv, der rører sig mellem disse Boder, er fornøjeligt og livligt. Soldaterne færdes ud og ind mellem Arabere, Jøder, Franskmænd og Italienere. Der høres overalt daarligt Fransk, læmpet efter Alverdens Tungemaal, af disse Civilisationens Pionerer i Ørkenen.

Skønt Beboerne i de fleste Bræddehytter havde fuldt op at bestille, var der dog en Bod, hvortil Tilstrømningen altid var større end til de andre; ganske naturligt, thi den eneste hvide Kvinde, her vistnok paa den Tid fandtes i Syd-Orans Ørk, opvartede her i Faderens, en Spaniolers Værtshus. Hun var en smuk, slank, sortøjet 17-aars Pige, hvem alle søgte at behage, lige fra den unge lapsede Husarløjtnant og ned til den menige Soldat, hvis Feltudrustning begyndte at se lidt medtagen ud. Jeg er for øvrigt overbevist om, at selv om den kønne Marianne, saaledes hed hun, havde været nok saa grim og dobbelt saa gammel, havde Tilstrømningen

til dette Vidunderbarn været lige saa stor. Man sagde almindelig, at hendes Dyd var lige saa let som hendes Dragt; men hvorledes kunde det være anderledes.

Allerkærest saa hun unægtelig ud, naar hun, siddende ved et af de lange Borde i Bræddehytten, skænkede snart en, snart en anden af Soldaterne sin Opmærksomhed. Det generede hende ikke i mindste Maade, at en og anden tog sig den Frihed at lægge Armen om hendes Liv; men dreves Spadsen videre, smuttede hun bort med en høj Latter, og naar hun igen kom ind, lod hun, som om intet var passeret. Kun to, mente man, kunde smigre sig med at være i hendes særlige Gunst. Den ene var en ung Husarløjtnant, der for Tiden laa i Méchéia, den anden var Gorski. Onde Tunger mente, at Faderen protegerede den første, medens han saa ilde til den sidste.

Saa snart Gorski kom slentrende ind i Værtshuset med begge Hænder i Lommerne, Huen paa Snur paa de kortklippede Haar, og med Knebelsbarten fiks sat op, kastede hun et flygtigt Blik til ham og blev mere tavs end ellers. Han talte sjældent til hende, naar andre var til Stede, saa indskrænkede han sig i Almindelighed til at indtage en eller anden bekvem Stilling, i hvilken han i Timevis kunde drive Tiden hen, medens han sendte Røgskyerne fra sin Cigaret eller Pibe op i Vejret. Hun paa den anden Side fjasede aldrig med ham som med alle andre,

Man maatte absolut tro, at de to havde noget imod hinanden, hvis man ikke vidste bedre. Utrolige vare de Drillerier, som hun maatte døje for Gorskis Skyld af hans Kammerater, naar han ikke var til Stede. Paa den anden Side kunde det ogsaa hænde, at en og anden drillede Gorski. Han tog sig det ikke videre nær, hvad der jo heller ingen Grund var til, eftersom han satte Pris paa Marianne; kun naar Husarløjtnanten nævnedes i Forbindelse med hende, blev han bitter og havde en Gang i et saadant Øjeblik mørbanket en anden Soldat. At han var overbevist om, at Marianne var ham tro, det fremgik tydeligt af hans Udtalelser.

Gorski kom imidlertid med sin Bataillon til Aïn-ben-Khelil, hvorhen ogsaa jeg var kommen. Vi fornyede ogsaa straks vort Bekendtskab og kom, som tidligere omtalt, til at tjene sammen i det beredne Fodfolk.

En Gang imellem kom Marianne paa Tale. Jeg spurgte ham, om han ikke vidste, hvorledes hun havde det, hvortil han som oftest svarede, at det vidste han ikke, da han ikke kunde skrive Spansk, og hun ikke kunde læse Fransk.

I lang Tid hørte vi intet om Marianne; der var for øvrigt ogsaa andre Ting at tage vare, end at tænke paa hende; saa kom der med Kuskene paa de store Bagagevogne, der gik imellem de to Lejre, Meddelelser om, at Marianne var bleven syg og laa paa det ny oprettede Lasaret. Der var en af dem, som mente, at det var galt fat med hende.

Husarløjtnanten var forlængst kommanderet bort fra Méchéria. Han havde nok ikke følt sig videre forpligtet overfor Marianne, thi han havde aldrig ladet høre fra sig. Stakkels Marianne, nu var der ingen, der vilde kendes ved hende mere.

Nogle Dage efter, at denne Meddelelse var kommen til vor Lejr, skulde der afgaa en Konvej til Méchéria. Der blev udtaget en Del Mandskab til at ledsage den. Blandt de udvalgte var Gorski. Han blev to Dage der oppe. I denne Tid havde han ikke set Marianne. Han vidste, at hun endnu laa paa Hospitalet, men han søgte ikke Adgang til hende før den sidste Aften.

Hvad der skete der, ved ingen. Da han sent kom ud derfra, havde han for første Gang i den Tid, han havde været i Afrika, Taarer i Øjnene. De viskedes snart bort, og næste Morgen marcherede han til Aïn-ben-Khélil. Men selv samme Nat skal Marianne have født et Barn til Verden under forfærdelige Lidelser. Det blev den første franske Borger i de Egne. Man vilde vide, at Gorski ikke den Nat var i sit Kvarter. Man vilde have set ham staa lænet op til Lasaretmuren, medens Mariannes Klageskrig trængte sig ud til ham og bares bort af Ørkenvinden.

I Begyndelsen efter Hjemkomsten til Aïn-ben-Khélil var Gorski tavs, indesluttet og trist; men snart levede han op igen og var den gamle. Om Marianne fik vi Meddelelse, at hun var rejst nord paa med sit Barn.

Henad Aften saas en hvid Prik i Retning af *Col de Sadana*; den blev større og større, tilsidst skelnede man i Kikkert en Araber. Hans Hest travede godt ud, og som Mørket faldt paa, red han ind i Lejren, steg af udenfor Oberstens Telt, lagde Tøjlerne over Dyrets Hoved og forsvandt, efter at være meldt af Skildvagten, gennem Teltdøren. Efter nogen Tids Forløb kom han atter til Syne med en Passerseddel i Haanden — thi uden den kan ingen Araber komme udenfor Lejrens Grænser — og besteg igen sin udmattede Hest for at forsvinde i Mørket.

Lidt efter blæstes der »*à l'ordre*«. Furererne skyndte sig til Hovedkvarteret for at nedskrive Befalingen for næste Dag. Udenfor sit Telt, foran den flammende Vagtild, der hver Aften blev tændt i et lille Indelukke, gik Obersten frem og tilbage, alt medens han dikterede:

»1ste Husareskadrons 2den Deling bryder op i Aften Kl. 10 i Retning af den marokkanske Grænse, medtagende Levnetsmidler, Fourage og Vand for tre Dage. Forinden Afmarchen melder Chefen for Delingen sig i Hovedkvarteret for at modtage nærmere Ordrer.«

De øvrige Punkter i Befalingen drejede sig om ligegyldige Ting.

Da Fourererne vare traadte af, skyndte de sig tilbage til deres Kompagnier for at meddele Indholdet af Ordren. Skønt vi af denne intet bestemt kunde slutte om Flygtningenes Skæbne, anede det os dog, at der var noget galt paa Færde, siden der skulde afgaa Forstærkning til deres Forfølgelse. Med Gru tænkte jeg paa, om Gorski nu skulde blive bragt tilbage som Desertør — om han i saa Tilfælde nu selv skulde komme til at lide den samme Straf som de

ulykkelige' i Redouten — eller om han maaske vilde blive skudt.

Den Nat tilbragte jeg mest i vaagen Tilstand. Den følgende Morgen fortaltes det, at man fra den tilbagevendende Husarpatrouille havde faaet Vished for, at Fangerne vare indhentede. De havde formeret sig til Fægtning mod Araberne og leveret dem en lille Kamp med det Resultat, at et Par af Desertørerne vare tagne, fordi de, efter at være blevne saarede, ikke kunde følge Resten, som undkom. Opad Dagen kom først Husarerne tilbage og derefter Araberne. De sidste havde imellem sig to Soldater, medens den tredjes døde Legeme dinglede tværs over Sadlen paa en Hest. Jeg kunde ikke bekvemme mig til at følge den Skare af Soldater, der stormede ud af Teltene og ned mod Reduten, hvor Araberne standsede og afleverede deres Bytte til Vagten. Efter en Stunds Forløb kom enkelte af de nysgerrige drivende tilbage mellem Teltene. Jeg kunde ikke holde det ud længere og raabte ud:

»Er Gorski med?«

»Nej, den Karl klarer sig nok — der er saamænd heller ingen af Araberne, der har skudt paa ham.«

Det lettede. Der fortaltes endvidere, at Gorski havde arrangeret det hele, »den forbandede Karl, som nu igen havde ledt Folk i Ulykke; men selv om han har klaret sig nu i Øjeblikket, er han vist sikker paa at krepere i Ørkenen. Der er jo ingen af Desertørerne, der ved, hvor Brøndene findes.« Jeg maatte smile ved mig selv. — »For Resten maa man da sige, at det er Fandens til Karle,« bemærkede en anden, og saa fortaltes der om, hvorledes Flugten var udmærket forberedt og sat i Scene.

En havde meget godt set Gorski den Aften, Schweizerne flygtede, gaa omkring henne, hvor Trænet kamperede. Her havde han løst et stort, stærkt Muldyr, og ganske ugenert var han trukket af Sted med det. Da Fortælleren havde spurgt ham, hvad det skulde bruges til, havde han roligt — »saa roligt, at ingen kunde tænke sig, at der laa noget under det« — svaret, at han skulde ind i Redouten for at hente

Brød. Da Gorski var borte, syntes vedkommende nok, at det var mistænkeligt, at Intendanturen uddelte Brød saa silde om Aftenen; men saa havde han ikke mere ofret det en Tanke før nu. En anden fortalte, at Gorski vist i lang Tid havde tilegnet sig Levnetsmidler fra Magasinerne og gemt dem afsides for at have dem parat. En tredje vidste bestemt, at Schweizerne havde stjaalet alle de Patroner, de kunde finde i deres Kammeraters Patrontasker, uden at disse straks kunde opdage det, fordi ingen fandt paa at se efter der. En fjerde — nu vidste nemlig alle saa god Besked — kunde berette, at der manglede to store Vandtønder. Kort sagt det stod mig klart, at Gorski i lang Tid havde forberedt Flugten. Han vidste kun altfor godt, at uden Vaaben. Levnetsmidler og Vand nyttede det ikke noget at forsvinde. Derfor havde forsynet sig saa vel.

Fægtningen imellem Araberne og Flygtningene havde efter enkeltes Mening været haard, efter andres, og det var Størsteparten, havde Araberne til Dels paa Skrømt ladet Krudtet spille og kun hjembragt de 2 saarede og den døde for at kunne godtgøre overfor Obersten, at de havde gjort deres Pligt og vare værdige til den sædvanlige Belønning for Indfangelse af Desertører.

Jeg kan ikke afgøre, hvorledes Forholdene har været, kun fandt jeg det paafaldende, at Araberne, da de overhovedet havde stødt paa Flygtningene, ikke vare i Stand til fange dem, der vare langt underlegne i Antal.

Jeg skal tilføje, at da jeg en Dag mødte en af Araberne, som havde været med paa Forfølgningen — det var en af Gorskis gode Venner fra Araberlejren —, nikkede denne venligt til mig, idet han grinende pegede ad Marokko til som for at sige: »Der narrede han Dig rigtig.«

De to fangne Desertører døde af deres Saar, heldigvis for dem.

Fra en af de flygtede Schweizere sagdes der at være kommen Meddelelse om, at Flugten efter mange Genvordigheder har lykkedes. Jeg fik aldrig opklaret, om denne Meddelelse var sand. Det staar fremdeles for mig som en

Gaade, hvorvidt Gorski har klaret sig gennem den marokkanske Ørk, og hvis saa, om han da nogensinde har genset Marianne. Om hans Ben bleges i Ørkenen, eller om han i Øjeblikket jodler sine lystige Sange mellem sit Fødelands Alper — ja, det ved jeg ikke, thi jeg hørte aldrig, hverken fra ham eller fra mit Kaart. Men det ved jeg, at er han kommen godt derfra, saa vil han takke mig derfor, eller om man vil, mit Kaart.





Den gamle Soldat.

II.

(Slutning.)

Der er gaaet henved tre Fjerdingaar siden den Dag, da vi saa *Schauvet* tage sig sin Morgenpibe paa Fort *St. Gregoire*. Vi befinde os paa den militaire Bane i den algierske Sahara. — Toget sydfra har et Øjeblik gjort Holdt ud for en lille Skanse for at optage nogle Soldater, der skulle hjem til Depotet i *Sidi-Bel-Abbès*. Ud af Waggonerne kigge brune Soldateransigter for at se, hvem der nu skal med hjem. — Paa den stenede golde Jordbund staar en lille Klynge Soldater med den høje Oppakning paa Ryggen i det medtagne lasede Feltkostume. En Del Zouaver komme ud fra Skansen for at sige Farvel til dem. Jeg blændes af Skæret fra de kalkede Flader paa Skansens Sider og lægger Mærke til, at Besætningen, et halvt Kompagni Zouaver, i deres Ensomhed har moret sig med at pynte dette deres ufrivillige Opholdsted. Det danner en Firkant, hvis Sider

flankeres af krenelerede runde Udbygninger i Hjørnerne. Inde i Skansen hæver sig en firkantet Hytte, paa hvis kuppelformede, hvide Tag en Halvmaane troner, — en Efterligning af en arabisk Marabutbegravelse. Her bor Kommandanten. Andre mindre Hytter ligge rundt langs de lave Ydervolde. Det hele ser saa nydeligt og fikse ud, som var det et Stykke Legetøj, kastet hen midt paa Stensletten.

Jeg sad i Kupévinduet og betragtede de Soldater, vi skulde have med.

Der stod en gammel Karl — ham med de 3 Snore paa det ene Overærme, der viste, at han havde mindst 15 Aars Tjeneste, og med den ene Snor tværs over den nederste Del af begge Ærmer — altsaa en Soldat af 1. Klasse.

Som han stod der i Varmen med det støvede Ansigt under Huens hvide Slør, med den lange Feltfrakke bræmmet til Side, med de en Gang hvide, nu snavsede og lasede Benklæder stukne ned i Gamascherne, mindede han mig om en Person, jeg før havde set. Jeg kaldte ham hen til mig. Idet han kom nærmere, opdagede jeg, at han, i Stedet for at have Sko paa, havde omvundet sine Fødder med Strimler af Huder. Jeg skelede uvilkaarligt hen til de andre Soldater — nej der var ingen af dem, som havde saadan en Fodbeklædning, — de bare alle Sko, men de vare hullede, og det var ikke fri for, at Tæerne stak ud et og andet Sted — ikke saa underligt, at deres Gang var lidt besværlig.

Da Signalet til Afgang i det samme lød, lukkede jeg Kupédøren op og halede den gamle Soldat til mig.

Vi fløj afsted, idet Zouaverne vinkede med deres røde Huer.

»Sig mig Kammerat, hvorfor har Du saadan en Fodbeklædning?«

»Aa, jeg skal sige, Skoene kunde ikke holde paa de lange Marcher, da vi var med Obersten fra *Aïn-Sefra* — den

Helvedes Karl til at marchere — saa tog jeg og svøbte Poterne ind i Kohuder — jeg fik dem af Slagteren.«

»Men de andre da, hvorfor har de ikke gjort det samme?«

»Aa, de unge Soldater forstaa sig ikke noget paa Krigen.«

»Men sig mig engang,« sagde han videre, idet han fikserede mig stift, »skulde jeg ikke tage fejl, har vi set hinanden før? — lad mig se, var det ikke ved *Fendi*, da Oberst *Cattroux* nappede *Bu-Ammamas* gamle Kællinger.«

»Der, hvor det beredne Fodfolk gjorde Udslaget?«

»Ja rigtig.«

»Nej, der var jeg ikke med,« maatte jeg tilstaa.

Efter en Stunds Forløb sagde han:

»Hvor kommer Du fra.«

»Fra *Aïn-ben-Khélil.*«

»Saa var Du med i *Chott-Tigri?*«

»Javist.«

»Saa var Du med, da vi kom jer til Hjælp fra *Aïn-Sefra?*«

»Ja, men der synes jeg ikke, jeg erindrer at have set Dig.«

»Saa maa det være et andet Sted,« bemærkede han.

»Hør, hvad hedder Du?« spurgte jeg.

»Jeg hedder Schauvet.«

»Schauvet?«

»Ja, Jean Charles Schauvet fra Mülhouse.«

»Schauvet,« gentog jeg. »Jeg synes, at jeg i Oran traf en gammel Fyr af det Navn.«

»Det var mig,« sagde han tørt.

Nu gik det op for mig, at vi to godt kendte hinanden. Men hvor kunde jeg ane, at den gamle Schauvet, som dengang, for ³/₄ Aar siden hørte til det udrangerede Mandskab, at han nu lyslevende skulde vise sig for mig. Jeg betragtede ham endnu en Gang for at faa Vished for, at jeg ikke var Genstand for en Mystifikation.

Nej, jeg maatte indrømme, at det var den selvsamme Skikkelse, som jeg dengang havde set under fredeligere Forhold. Støvet i Rynkerne gav ham et lidt fremmed Udseende, men Næsen, Hagen, Skæget og særlig Øjnene — jo det var den samme.

»Hvorfor i Alverden har Du taget Tornystren paa Nakken igen, gamle,« sagde jeg til ham.

»Jo, ser Du, jeg kunde ikke holde ud at gaa og længes.«

»Men hvad længtes Du da efter?«

»Ja, det er ikke saadan saa nemt at forklare — jeg kunde godt lide, at komme til at marchere lidt endnu en Gang, og saa bad jeg om at maatte komme afsted igen. Obersten mente ikke, jeg kunde holde ud mere; men gamle Schauvet holdt ud endnu en Gang — sidste Gang.«

»Naa Schauvet: skal vi to tage os en Slurk og hilse paa hinanden.«

»Ja,« sagde han, idet han skelede hen til mine Ærmedistinktioner. »Ja, lad os det. Du er avanceret siden sidst — ja, det gaar rask for nogen. Skaal og til Lykke.«

Jeg trykkede ham i Haanden idet jeg sagde:

»Schauvet, din Tid kommer nok.«

Jeg tænkte paa Medaillen. — Han rystede paa Hovedet.

II.

Da det interesserede mig at faa at vide, hvordan Schauvet havde opført sig paa de sidste Marcher i Kolonnen, spurgte jeg senere hans Sergent derom.

»Brillant,« lød Svaret, »Du kan tænke Dig, at sidst ved *Fendi*, da vor Styrke var paa Tilbagegang, efter at have udført det heldige Kup mod *Bu-Ammamas* Lejr — da vi bleve slemt harcellerede af Fjendens Ryttere — var det, at Schauvet og en anden gammel Soldat, uden at nogen havde bedt dem derom, blere tilbage paa den fjendtlige Side af en Kløft, som skulde passeres, indtil Styrken lykkeligt var

kommen over. De skød Skud paa Skud for at holde Fjenden borte, hvad der ogsaa lykkedes dem. Da alle vare komne over, fulgte Schauvet og hans Kammerat efter, hilsede af Fjendens Kugler og af vore Hurraraab. Det hele var en ganske simpel Historie for Schauvet, det kom saadan af sig selv.«

De er egensindige de gamle Soldater, de tænke altid: »hvad forstaa de unge Drenge sig paa det,« og saa gøre de mangen Gang, hvad de synes er rigtigt, til Trods for deres Korporals eller Sergents Banden.

III.

Schauvet og jeg kørte sammen hele Dagen. Efterhaanden blev han i godt Humør; der faldt ogsaa mange smaa Forfriskninger af.

Snart passerede vi en, snart en anden af de smaa Stationer paa den flade øde Ørkenslette. Saa kom vi over Chotten. Vi stoppede et Øjeblik ved Lejren ved *Kreider* og ilede stadigt nord efter.

Terrainet bliver efterhaanden højere, der begynder at vise sig større Strækninger med Alfastraa, saa enkelte større Buske, Aloer og Kaktusser. Vi komme op ad den sydlige Skraaning af Højlandene *Tell*, vi slynge os op ad disses sydligste Bjærge, igen ned paa den anden Side, og den første virkelige By *Saïda* ligger for os. Toget standser ved Foden af Bjærget, og møjsommeligt maa vi traske op gennem Byen til Toppen for at overnatte i Barakkerne.

Det var et overvældende Indtryk det gjorde paa os, efter otte Maaneders Forløb, igen at se grønne Træer, tale med andre Mennesker, end netop Soldater og Arabere, ja, aldeles overvældende var det at høre Klavermusik fra et aabenstaaende Vindue. Vi sov den Nat i vore Klæder, saaledes som vi havde gjort det hele den Tid, vi vare i Ørkenen

Næste Morgen gik vi videre nord paa, nu stadig i Bjærgegnene. Af og til passerede vi et længere Dalstrøg, som ved *Maskara*, — *Abd-el-Kaders* gamle Residens. — Snart løb Banen langs et temmelig udtørret Flodleje, snart pustede vi op ad en stejl Bjærgside med en Afgrund ved Siden, saa gik det atter ned ad i rivende Fart, gennem Kløfter med de blaa Bjærgtinder til begge Sider.

Af og til standse vi ved en Jærnbanestation. De fleste ligge hyggeligt omgivne af Træer og hele smaa Landsbyer. Vinhaver ses paa Bjærgene at veksle med Kaktusser, Aloer og Oliventræer, medens Dalenes grønne Tæppe, der nede, tegner sig paa Bunden. Her ser vi nogle Arabere til Hest i Færd med at passere en Flod, hist se vi andre dorske Tiden hen under et Træ. Her drives tungt læssede Æsler og Kameler af Sted.

Langt borte i dette dejlige Landskab, der toner sig blaat i blaat, se vi Røgen hæve sig fra Araberteltene, medens de hvide Punkter, der borte paa Aasen, sige os, at her græsser Faarehjordene.

Det er netop i disse Dage at Rekrutterne skulle ind: Jødernes, Spaniolernes og Kolonisternes Sønner. De komme stormende ind i Toget, blande sig mellem Soldaterne, hvem de traktere med Vin. Den samme Scene gentager sig ved hver Station — hele Dagen igennem — til vi om Aftenen, da Mørket just falder paa, rulle ind paa Endestationen ved *Sidi-bel-Abbès* — vort Rejses Maal. Der bliver en Famlen efter Tornystere — en Roden efter Ejendele — en Raaben og Skrigen.

IV.

Vi kigge ud; men hvad betyder det? — Der staar jo fuldt af Soldater, Legionærer, Husarer, Artillerister og Spahis i funklende Uniformer, der stikke grelt af mod vore Laser.

Der kommer Officerer hen for at tage mod Meldingerne. Vi faa langt om længe vort Mandskab stillet op. — »Ret!« — »Nej, lad blot være at rette,« siger Officeren venligt. — En Hoben af Soldaterne trænge sig frem for at se, om der er bekendte, se hvorledes Soldater se ud, der komme »fra Kolonnerne«, se dem, der have været i Ilden der langt nede, hvor de nu snart skulle hen, se dem, der ikke have været af Klæderne, siden de sidst droge fra *Bel-Abbès*.

Officererne holde dem forgæves tilbage. — Det summer dig om Ørene. — »*Vive les survivants du Chott Tigri*« — »*vive la Legion*«. — Du studser, men faar ikke Tid til at tænke dig om, inden Du ved et Ord deraf, er din Tornyster med den svære Oppakning paa Ryggen af en ung Soldat. Han tager Dig under Armen. Du ser Dig om. Som det er gaaet Dig, gaar det alle de andre. — Schauvet staar ved Siden af Dig — han smiler — denne Hjemkomst kan han lide. — Men tys! — »*Le Tambourmajor. chef des clairons, chef de fanfare*« løfter sin lange Stok. I samme Nu lyder Musikken, som Du saa længe ikke har hørt. — Dit Hjærte snøres sammen, Du bliver saa underlig beklemt. — Saa nu svinger den af Sted. Af sig selv dannes der Geled paa Geled bag den. — en—to—en—to, hvor Du faar de stive Lemmer paa Gled — aa! hvem der havde haft den Musik der nede i Ørkenen. — Stadig marcherer Du videre med en Dig ubekendt Soldat under hver Arm. — Du taler ikke et Ord med dem. — Se, der staar Klynge paa Klynge inde paa Fortovene, der staar Skikkelser i de aabne Vinduer, der staar mørke Araber-ansigter tæt pakkede — allesammen ser de paa Dig, det synes Du i det mindste. — Flammende Lys fra Huse og paa Gaden. — Nu svinger Musikken om et Hjørne. — Indtil Du ogsaa er drejet, lyder den svagere. — Du hører i denne Pause fra Fortovet nogen sige: »Det er dem fra Chott Tigri.« — Du begynder at forstaa, at det Dig og de andre, der menes. — Aa, hvor Soldaterlivet dog er skønt. —

Schauvet marcherer foran mig saa stiv som en Pind, han er glad, det kan ikke være andet. Nu marchere vi ind i Kasernegaarden. — Musikken hører op. — Der raabes, at de

nyankomne skulle stille til Appel. Da den er endt, og Officererne have sagt nogle velvillige Ord, troppes der af.

Der kommer Sergent Rech, Sergent Chabrault, Korporal Soleil og de andre stormende for at føre Dig ind i Underofficersmessen. — De spørge Dig ud uden at afvente Svar. De omarme Dig allesammen. — Du er ganske betaget. — Atter en Gang at skulle faa en Mundfuld ordenlig Mad! et Glas Vin!

Da vi sent gik ud fra Messen, mødte vi Schauvet. Han dinglede lidt paa Benene.

»Hvor er mit Telt,« sagde han. Han havde glemt, hvor han var.

Vi fulgtes ad ind i Kasernebygningen, men det gik ham, som det gik mig. Det var os plat umuligt at sove paa det varme, forholdsvis bløde Leje. — Vi havde glædet os saadan til at komme i en rigtig Seng med rene Lagner. Vi maatte staa op og klæde os paa for at lægge os paa Gulvet med Tornystren under Hovedet — saa faldt vi i Søvn.

V.

Den store Dag oprandt, da Belønningerne for det sidste Aars Felttog skulde uddeles. Fremmedlegionens Depot-Kompagnier stode opstillede i Kasernegaarden i Sidi-bel-Abbès. I fuld Feltudrustning og med Epauletter paa Skuldrene stode de under Platanerne, langs de tre Kaserner. — Regimentsfanen stod paa et af Kompagniernes højre Fløj omgiven af »*la garde du drapeau*«. — Musikken stod i Midten. — Hvor var der pudset, børstet og banket den Morgen.

Schauvet, der var kommen til at staa under mig, havde sin Plads paa Delingens højre Fløj ved min Side. — Hans Ansigt var alvorligt. — Om den store Lykke skulde overgaa ham?«

Nu kommer Majoren med sin Adjutant og flere Officerer gaaende ind i Kasernegaarden forbi Vagten, der saluterer. Det samme gør Tropperne.

Han stiller sig op midt imellem disse, idet han blader i nogle Papirer, en Officer rækker ham.

Øjnene staa stive i Hovedet paa Schauvet, de følge Papirerne, som kunde de læse, hvad der stod.

Efter en Stunds — for mange en pinlig lang Tids — Forløb, i hvilken de snorlige Rækker have holdt sig stramme, taler Majoren. Han takker de hjemvendende for deres gode Forhold og opfordrer de unge til at følge det Eksempel paa Udholdenhed, Mod og Disciplin, som de gamle have givet. — Han udvikler Betydningen af de Belønninger, som skulle uddeles, og derpaa begynder han han med høj Stemme at oplæse Dagsbefalingen under aandeløs Tavshed:

»*Punkt 1.* Ifølge Dekret af . . . . har Republikkens Præsident dekoreret:

Sergent-Major ved 4. Bataillon 1. Kompagni *Alexandre Mirland* med »*La medaille militaire*« — 5 Felttog, 1 Saar.«

»Hvor er han?«

»*Á l'ambulance*,« svarer hans Kaptajn.

Musikken og Trommerne udføre en Fanfare til Ære for den fraværende.

»Ifølge samme Dekret har Republikkens Præsident dekoreret *Frantz Jungo*, Korporal ved 4. Bataillons 2. Kompagni med »*La medaille militaire*« — 3 Felttog — 1 Saar — Invalid.

Her holder Majoren inde et Øjeblik, idet han skeler over til et af Kasernens Vinduer, hvor et ungt, vidunderlig smukt, men blegt Ansigt viser sig. De andre Officerer se i samme Retning. Majoren vinker — i det samme gaa et Par af Officererne hen mod Kasernen. — Et Øjeblik efter kommer Korporal *Jungo* langsomt gaaende ud af Døren — paa sine Krykker. En Kugle ødelagde i *Chott Tigri* Vristen paa hans ene Fod. — Han kommer sig aldrig — det ved han. — De to Officerer hjælpe ham ned ad Trappetrinene. — Langsomt og vaklende, med Hovedet bøjet nedad, skrider han frem — fulgt af alles Blikke.

Majoren gentager med bevæget Stemme de sidste Linier i Dagsbefalingen og fæster derpaa Medaillen i det gule Baand paa Jungos Bryst. — Medens Fanfaren lyder med Genlyd mellem Kasernebygningerne, omfavner Majoren den unge Invalid, som derpaa fjerner sig med det mest jublende Udtryk i Ansigtet, ledsaget som før af de to Officerer. — Hvad bekymrer han sig om sin Fod i dette Øjeblik. — Vejer ikke Medaillen rigelig op derimod. — Der fandtes vist ikke en eneste af os alle, som ikke i dette Øjeblik vilde bytte med Korporal Jungo.

Atter tager Majoren til Orde: Ifølge samme Dekret er Soldat af 1. Klasse Jean — Jeg skeler hen til Schauvet og ser, at han er blegere, om muligt endnu mere end før, — er *Jean Charles Schauvet* bleven dekoreret med *la medaille militaire* — 10 Felttog — »Hvor er han?«

Schauvet svarer ikke, han staar som forstenet.

Jeg puffer ham i Siden.

»Her,« svarer han endelig med en usikker Stemme, idet han træder frem foran Fronten og skuldrer sit Gevær.

Idet Majoren fæstner Medaillen paa Brystet af ham, løber de stride Taarer Schauvet ned ad Kinderne.

»Naa gamle, giv mig saa Haanden.«

Schauvet er ved at tabe Geværet, da han skal føre det over i venstre Haand, for at række Majoren den højre. — Der gives et Vink, og nu blæses Fanfaren paa ny, ledsaget af en Trommehvirvel — det er for Schauvet!

Den Lyksalighed, gamle Schauvet følte, kan ingen gøre sig Begreb om.

VI.

Paraden er forbi. Alle de mange Udnævnelser og Promotioner, der ere blevne kundgjorte, have kastet Glæde ind i mangen Sjæl. Næsten alle have vi faaet vor Part.

Da Schauvet en Time efter gaar ud ad Kasernegaarden i sin fineste Puds og med Penge paa Lommen, paakommer der ham atter en forunderlig Beklemthed, da han ser den Soldat, der staar paa Post ved Indgangen til Kasernen, lave sig til for afgive den reglementerede Hilsen med Geværet. Det er første Gang i sit Liv, at Schauvet skal modtage en andens Hilsen. Han begynder først nu rigtig at fatte, hvor megen Lykke der er overgaaet ham. Stolt passerer han forbi med Haanden til Huen. Hver Gang han senere tænker paa denne sin Hædersdag — staar Skildvagten lyslevende for ham — alt det andet husker han kun i et broget Virvar.

Da en Del Underofficerer hen paa Natten kom slentrende hjem efter i den muntreste Stemning — opdagede vi, ved at kigge ind i en »*Estaminette*« paa Hovedgaden, Schauvet, omgiven af en Hoben lystige Kammerater.

Han var overstrømmende glad, og at dømme efter de mange tømte Flasker, der stod paa Bordene, maatte der være konsumeret en Del.

Jeg gik indenfor, i den Hensigt at faa Schauvet med hjem. Da han saa mig, sprang han op og omfavnede mig. Jeg benyttede Lejligheden til at hviske ham i Øret, at han ikke kunde være bekendt — nu da han var bleven dekoreret — at komme fuld hjem. Han saa lidt paa mig, strammede sig op og tog til Huen, idet han sagde: »Jeg gaar med«.

Jeg tog ham under Armen — Herregud, hvor han dinglede, da vi kom udenfor. I Nærheden af Kasernen slap han pludselig min Arm, uden at sige et Ord, — slog sig for Brystet, og idet han sparkede i Jorden, marcherede han stiv og stram ind ad Kaserneporten, hilsende til Skildvagten, som — slet ikke stod der, hvor Schauvet saa hen.

Et Par Uger efter forlod jeg Legionen. En Hoben af mine Kammerater, baade menige og Underofficerer, fulgte mig paa Banegaarden.

Ingen smertede det mig saadan at tage Afsked med som med gamle Schauvet.

Han omarmede mig mange Gange.

»Du skal høre fra mig,« sagde jeg til ham.

Han rystedede paa Hovedet. Jeg huskede ikke i Øjeblikket, at han hverken kunde læse eller skrive.

Endnu ser jeg ham staa og svinge med Képien, da Toget brusede af Sted.

Farvel Schauvet! — Farvel I andre! — Farvel! Farvel!



Fortegnelse

over

de vigtigste af de Værker, som ere benytttede.

De Beauvoir: Nos généraux.

Général E. Daumas: Moeurs et coutumes de l'Algérie.

— Les chevaux du Sahara et les moeurs du désert.

Fromentin: Un été dans le Sahara.

Paul Gaffarel: L'Algérie.

Elisée Reclus: Géographie universelle XI.

Hans Lüthi: Erinnungen an eine fünfjährige Dienstzeit in der Fremdenlegion.

Guy de Maupassant: Au soleil.

H. v. Löbel: Jahresberichte über die Veränderungen und Fortschritte in Militärwesen. VII. 1881.

Kiva: Note sur la religion musulmane en Algérie — i le Spectateur militaire. April 1886.

Commandant Rinn: Marabouts et Khouans.

Comte de Castries: Notes sur Figuig.

Desuden er benyttet en Del Artikler i franske Dagblade og Tidsskrifter.

Indholdsfortegnelse.

	Side
Den gamle Soldat I	3
Billeder af Livet i Garnisonsbyen Sidi-bel-Abbes	16
Et Blik paa Naturforhold og Dyreverden	46
Højsletternes og Saharas Beboere	64
Erobringen af den algierske Sahara	112
Muhamedanismen i Algier	138
Uled-Sidi-Cheikherne og Kampene ved den marokkanske Grænse	151
Bu-Ammama og Masakren paa Spaniolerne	157
François de Négrier	171
March til Lejren ved den marokkanske Grænse	178
Paa Razzia ind i Marokko	187
Kamp mellem Ørkenstammerne	233
Figuig »Vestens store Oase«	261
»La mission topographique«	278
Vejen til Sudan gennem Tuaregernes Land	320
Legionærer	340
Den gamle Soldat II. (Slutning)	366

Rettelse.

Pag. 138. 3 L. f. o.: »hvad Biblen er for Jøderne«, læs: »hvad det gamle Testamente er for Jøderne«.

Til Bogbinderen.

»Masakren paa Spaniolerne«	indsættes	Pag.	160
»Beredent Fodfolk i Bjærgene«	»	»	278

Kaartene bag i Bogen.

Chemins de fer
Routes desservies par des voitures publiques
Routes carrossables
Sentiers de mulets
Echelle $\frac{1}{5.420.000}$

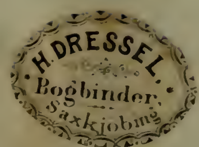
MER MÉDITERRANÉE

MAROC

TUNISIE

Oversigtskaart over Vejnættet i Algier.

Kaart over Egnen ved den marokkanske Grænse.


H. DRESSEL,
Bogbinder,
Saxkjøbing